FIRDOUSI
SAH-NAME
(CRONICA-ŞAHILOR)

Culegere din epopeea persană întocmită şi tălmăcită de GEORGE DAN

Cuvânt înainte de VIRGIL CÂNDEA

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALA
Bucureşti
1969

Cuvânt înainte

În anii de început ai domniei lui Mahmud Ibn Sabulţteghin (998—1030), sultanul Persiei din vestita dinastie a Gaznavizilor, un poet din Tus, pe numele său Abul Kasim Mansur, veni la curtea împărătească din Gazna să-şi spună păsurile, să-şi caute dreptatea dar mai ales, pare-se, să-şi afle în lumea de faimă a literelor locul cuvenit talentului său.

Călătorul avea o vârstă destul de coaptă când îşi părăsise casa pentru marea aventură a vieţii lui. Născut după 932, trebuie să fi fost om de peste şaizeci de ani, dar el se socotea încă destul de tânăr pentru a începe o operă covârşitoare prin exigenţe şi întindere. Fecior al lui Maulana Ahmed din

Sadab, el primise o educaţie aleasă prin grija tatălui său care era un om înlesnit. Cunoştea, în afara persanei natale, limba arabă şi pahlavi. *Din anii uceniciei, în care învăţase să iubească Vechile scrieri şi mai cu seamă versu- rile, îi rămăsese dorinţa de a săvârşi o operă de mare folos pentru semenii săi. Singurul lui meşteşug era acela de poet, adevărata lui chemare, dar el voia să înfăptuiască mai mult şi mai puţin în acelaşi timp: să construiască un dig de piatră care să asigure buna irigare a pământurilor din regiunea lui.*

Ştim prea puţine despre tinereţea poetului nostru. Primele sale îndeletniciri literare au pornit de la bogata zestre a tradiţiilor epice, deosebit de vii în Persia chiar după câteva secole de la pătrunderea Islamului. Asprelor interdicţii ale legii lui Mahomed, care nu putea cultiva

amintirea unor eroi «închinători ai focului», persanii le-au rezistat cu o tenacitate pildui- toare în istoria culturii mondiale. Şi astfel, ca pentru orice tânăr poet, ucenicia lui începea cu baladele populare, legendele, Vechile istorisiri trans- mise de generaţii. Aceste tradiţii, care povesteau despre şahi înţelepţi încon- juraţi de filosofi şi artişti, de războinici viteji, de domniţe frumoase, de ctitorii oraşelor şi palatelor strălucitoare, din care se păstrau atîtea urme, dobândiseră o faimă ce străbătuse dincolo de hotarele lumii persane. Cărtu- rarul armean Moise din Choren le amintea în cronica sa încă din secolul al V-lea e.n. Spre sfârşitul veacului următor, când vechea Persie îşi trăia ultimele decenii de glorie sub şahii dinastiei Sasanizilor, Khosro I Anu- şirvan (531—579) porunci ca legendele ce cuprindeau cea mai preţioasă moştenire a poporului să fie adunate de pretutindeni, notate în frumoşi codici şi păstrate în biblioteca palatului împărătesc. Această înţeleaptă măsură luată de un suveran remarcabil nu numai prin luptele sale pentru mărirea şi întărirea politică a Persiei, dar şi prin aplicarea unui nou sistem fiscal fi prin mai buna administrare a ţării, răspundea unei reînnoiri a auto- rităţii vechilor tradiţii zoroastriene. Khosro impune întoarcerea la credinţa străbună, pedepseşte abaterile, persecută pe propovăduitorii creştinismului şi porunceşte să fie întocmită o tălmăcire exegetică în limba populară (pahlavi) *a cărţilor sfinte* (Avesta), *ca un depozit şi îndreptar al dreptei credinţe; dar deopotrivă, întreprinde culegerea legendelor despre gloria bătrânilor eroi. În civilizaţia iraniană sosise, de altfel, timpul unui ase- menea preţios inventar. În chiar anii domniei lui Khosro, pe la 570, se năştea la Mekka, în umila familie a unui caravangiu, Mahomed, gânditorulşi omul politic ale cărui doctrină şi program aveau să impună un curs cu totul nou în istoria milenară a imperiului persan.*

Yezdegherd al III-lea, nepot al lui Khosro şi ultimul suveran sasanid voi să desăvirşească opera de cultură a bunicului său. El încredinţă legendele de curând adunate lui Danişver, unul dintre cei mai invăţaţi şi nobili dintre curtenii săi, cu porunca de a alcătui din acele scrieri, completându-le lipsurile cu ajutorul altor cărturari şi cu propria sa ştiinţă, o istorie a suveranilor persani. Danişver aparţine vechii aristocraţii a ţării, aceea a dihkanilor.

Cuvânt care înseamnă «latifundiar» dar şi «istoric», de unde numele sub care l-au cunoscut urmaşii: Danişver Dihfaan. El scrie în pahlavi *cartea poruncită şi-i puse numele, în această limbă,* Khodai Name (Cronica Şahilor), *pentru că ea cuprindea istoria vechilor şahi, de la legendarul Kai Umors, pînă la Khosro Parviz. Toţi poeţii care i-au reluat subiectul inspirându-se din opera sa, ca ibn al-Molţaffa, Aii, Abu Mansur sau Firdousi şi-au intitulat la fel alcătuirile.*

Abia scrisă. Cronica Şahilor *a lui Danişver Dihkan cade în mâinile cuceritorilor arabi. După câţiva ani de lupte (633—641) împărăţia persană intră în stăpânirea Califatului. În 650 ţara este în întregime cucerită.*

Yezdegherd al III-lea, ultimul sasanid, cade ucis anul următor în Merv.

Vreme de un secol şi jumătate Persia este cârmuită de căpeteniile califilor, iar poruncile îi vin mai întâi de la Medina, apoi din Bagdad. Înlocuită de credinţa nouă a lui Mahomed, vechea religie zoroastriană piere în Persia, refugiindu-se în India, la Bombay.

Cucerirea arabă în Iran fusese cu putinţă datorită slăbiciunii militare şi politice a imperiului obosit de îndelungate războaie cu Bizanţul, subminat de luptele interne pentru un tron prea râvnit. Incapabilă să reziste forţei unui popor înflăcărat de o misiune religioasă şi politică, (ara se supune noilor stăpini de la care a luat credinţa, scrisul arab, literatura şi jumătate din grai cu care se formă noua persană. Dar o civilizaţie milenară nu putea pieri şi amintirea veacurilor de glorie făcea iluzorie ambiţia de a preface

Persia. Pretutindeni vechile monumente, dar mai ales legendele, tradiţiile orale povesteau despre anii de mândră libertate şi strălucitoare creaţie.

Islamizarea Persiei era, astfel, superficială şi orice prilej a fost folosit pentru redobândirea independentei.

La numai citeva decenii după cucerirea ţării, voinţa sa separatistă se manifestă prin acte cu neaşteptate consecinţe. Moartea califului Muawiya, în 680, naşte aprige dispute pentru succesiune. Noul calif Yazid 1 este contestat de urmaşii lui Aii — văr, fiu adoptiv şi ginere al lui Mahomed — care pierise asasinat la Kufa, în 661. Fiul său Husein, căsătorit cu fiica ultimului rege Yezdegherd, avea o dublă vocaţie să

domnească în Persia, ca descendent al Profetului şi ca soţ al unei prinţese sasanide. Infrint la Kerbela, aproape de Tigru, ucis împreună cu fratele său Hasan. El devine, ca şi Aii, martirul schismaticilor (şiiţii) *cum s-au numit cei desprinşi din islamul ortodox* (sunrut). *Doctrina şiiiă exprima la început numai refuzul de a recunoaşte legitimitatea califilor incepind cu Omar. Ea dobindi apoi notele unei credinţe locale cuprinzând şi urme ale Vechii religii persane.*

Negarea drepturilor lui Omar, cuceritorul arab al Persiei, îndepărtarea de ortodoxia islamică, răspândirea spre sfirşitul celui de al optulea secol al sufismului, *doctrină a unirii cu Dumnezeu, a izolat mereu mai mult Persia de restul civilizaţiei arabe în epoca Ummayazilor (660—750). În Khora- sanul persan porni lupta Abbasizilor împotriva califilor ummayazi, siliţi să abandoneze celor dinţii puterea politică şi religioasă în lumea Islamului.*

*«Convertirea Persiei la Islam nu a atras deci absorbirea ei de către Islam, cum s-a înlâmplat cu ţările mediteraniene. Ea intră în Islam şi se regăsi Persia, dar o Persie înnoită prin contribuţiile mondiale ale Islamului, degajată de naţionalismul său strimt, întărită cu tot ceea ce avea ca energie şi imbold spre acţiune revoluţia musulmană, înzestrată cu o sensibilitate mai delicată, mai neliniştită şi mai pasionată. Mahomedanismul a avut în această privinţă în Iran acelaşi rol ca şi creştinismul în Apus: cele două religii semitice, fiecare în zona sa, au înviat o Persie musulmană şi o Europă creştină infinit mai complexe şi mai bogate decât Iranul sasanid şi lumea greco-romană. /*Iceas/a *datorită faptului că, prin însăşi împotrivirea lor faţă de geniul naţional, acele culte străine aduceau în conştiinţa rasei un element de diversitate, motive de îndoială, conflicte de sentimente adică pasiune şi viaţă.» (Rene Grousset,* Les civilisations de l’Orient, *t. I, Paris 1929, p. 166-167.)*

Sub guvernarea califilor abbasizi care conduceau din Bagdad, Khora-sanul devenea mereu mai independent. Guvernatorii săi taherizi, saffarizi, apoi samanizi luptau pentru reînlemeierea unui stat persan liber de domi- naţia arabă. Împrejurările politice favorizau aceste lupte. Abbasizii domneau în imediata vecinătate a Iranului, la Bagdad, oraşul întemeiat în 762 de al-Mansur, al doilea calif abbasid. Principalii

dregători ai imperiului au fost, pentru aproape un secol, membrii familiei persane de origină şi sentimente a barmafaizilor. În 813 ei au reuşit să impună drept calif pe al-Mamun, fiul unei persane. Epoca abbasidă — ilustrată prin domnia plină de stră- lucire a lui Harun al-Raşid (786—809), prin înflorirea economică, fastul vieţii de curte, frumuseţea monumentelor, înţelepciunea gânditorilor şi far- mecul literaturii — a însemnat triumful unei civilizaţii noi, arabo-persană.

Biruinţa geniului grec asupra celui roman din antichitatea europeană se repeta acum în Occidentul Mijlociu prin confruntarea inegală dintre puter- nica tradiţie creatoare a persanilor şi proaspăta energie, determinantă în politică, începătoare în civilizaţie a noilor stăpâni arabi.

Autenticitatea culturii născute din această fertilă întâlnire de rase era, firește, şi mai mare în provinciile orientale.

La curtea samanidă din Bufchara se dezvoltă în al X-lea secol o cultură în limba ţării. Poeţii (Rudari, Dalfiki, precursori ai lui Firdousi) creau într-o limbă persană purificată de arabisme.

Aceleaşi erau, în Persia Apuseană, strădaniile familiei Buyizilor care îşi întemeiase creaţia culturală pe însemnate succese politice. Către sfârşitul veacului ea reuşeşte să unifice ţara. Adad ad-Daula (949—982) îşi luă succesiv titlul de sultan, rege, apoi rege al regilor (şahinşah) *şi cuceri Meso- potamia.*

Un cuceritor afgan, Mahmud din Gazna avea să dea Persiei unitate şi tărie politică. El smulge mai întâi şamanizilor Khorasanul şi Transo- xiana, apoi ocupă întinsa regiune buyidă Irak. Adjemi. La curtea sa poeţi, artişti în slujba acestui puternic mecenat dau o viaţă nouă străvechii civili- zaţii persane. «Este curios de constatat — observa Rene Grousset — că sub o dinastie turcă a fost compusă epopeea naţională iraniană. Nimic nu arată mai bine continuitatea culturii persane de-a lungul tuturor vicisitu- dinilor politice» (op. Cit., *p. 222).*

Ne întoarcem, după această scurtă incursiune istorică menită să ne familiarizeze cu lumea arabo-persană, la Şah Name.

În prada de război a cuceritorilor arabi din anul 641 se găsise şi pre- ţioasa culegere de tradiţii din care Danişver Dihkan alcătuise Cronica Şahilor. *Scrierea fusese trimisă califului Omar care puse să i se tălmăcească unele părţi pentru a-şi da seama de valoarea operei.*

Mulţumit de fragmen- tele citite, el porunceşte să se alcătuiască o traducere completă a cărţii, dar pasajele despre cultul focului îl determină să renunţe la hotărârea sa.

Cartea a rămas probabil în Persia, pentru că, puţin după aceea, Ibn al-Mokaffa se folosi de ea pentru o nouă Istorie a şahilor, *astăzi pierdută.*

Cultivarea vechilor tradiţii nu se stinsese deci. Alfi poeţi continuau să culeagă legendele ţării şi pornind de la aceste culegeri compuse Aii, fiul lui Mahomed, fiul lui Ahmed din Balfc, o altă Cronică a şahilor, *folosită apoi şi de cro- nicarii arabi.*

Luptele pentru reintemeierea unei Perşii libere erau însoţite de un puternic reviriment al mindriei naţionale. Toţi ctrmuitorii politici ai Persiei din epoca abbasidă au cultivat vechile tradiţii epice şi au încurajat răspândirea lor.

Yalşub ben Layt, fondatorul dinastiei saffaride porunci vizirului său Abu-Mansur Ab-durr-azak. Să tălmăcească în persană Cronica Şahilor *a lui Danişver şi să o completeze cu cronica anilor de la Khosro Parviz până la Yezdegherd. Abu-Mansur incredinţă această sarcină lui Saud Ibn-Mansur al-Moamri şi altor patru poeţi persani care alcătuiră o nouă* Cronică a şahilor *răspândită apoi în Khorasan şi Irafc.*

Samanizii au arătat aceeaşi dragoste pentru legendele ţării. Abu-Salih Mansur ii cere poetului Dalfiki din Tus să versifice opera realizată prin strădaniile lui Abu-Mansur. Dar Dakiki nu reuşeşte să compună decât vreo două mii de versuri şi piere ucis de un sclav. Aici se opreşte redactarea epopeii persane cînd puterea trece în mâinile lui Mahmud Gaznavi.

Puternicul suveran înţelege să adauge independenţei politice a ţării o cultură naţională proprie. Sub domnia lui persana devine limbă oficială.

Numeroşi poeţi sunt chemaţi la curte şi încurajaţi în creaţia lor literară.

Din toate părţile ţării încep să fie adunate vechi manuscrise sau tradiţii orale, ca în timpul lui Khosro Anuşirvan. Mahmud organizează concursuri pentru a descoperi poetul vrednic prin arta lui şi prin dragostea pentru tradiţii să alcătuiască opera pe care o dorea. După

multe încercări ce dădeau farmec reuniunilor literare de la curtea sultanului din Gazna, el se hotărî pentru poetul şi prietenul său favorit Onsori. Acesta mărturisi însă suvera- nului că se află în Persia un poet mult mai Vrednic decât el pentru uriaşa lucrare şi că acesta este Abu'l Kasim din Tus.

Poetul se îndeletnicea de mulţi ani cu versificarea Cronicii Şahilor, *dar mai ales moartea lui Dakjlti concetăţeanul său, ii aprinsese dorul de a-i continua opera. Proiectul său cerea procurarea legendelor culese din porunca sultanului şi, apoi, aflarea unui mecenat capabil să-i asigure traiul şi să-i răsplătească măiestria. Încurajat de prieteni, sfătuit de puternicii din Tus,*

Abu'l Kasim îşi începu opera, pare-se, la treizeci şi şase de ani. Cu toată taina în care işi învăluia creaţia, vecinii mai întâi, concetăţenii săi şi însuşi guvernatorul din Tus, Abu-Mansur, aflindu-i îndeletnicirea, au vrut să-i asculte opera. Vreme de peste douăzeci de ani talentul şi faima lui se răspân- desc mereu, până ce ele ating treptele tronului lui Mahmud. Sultanul mecenat şi poetul trebuiau să se inlâlnească.

Primirea lui Abu'l Kasim la curte nu a fost dintre cele mai binevoitoare.

Cei şapte poeţi care îşi câştigaseră preţuirea lui Mahmud nu Vedeau cu ochi buni pe noul competitor care îşi demonstra mereu mai sigur superioritatea.

Dar un Vers improvizat în cinstea lui Ayaz, un favorit al sultanului, îi cuceri prietenia acestuia şi numele de Firdousi, pentru că — spuse Mahmud — el reuşise să facă din reuniunile poetice de la curte un adevărat paradis (Firdoiisi).

În primele zile de la venirea poetului la Gazna şi-a dat el marele examen de măestrieşi inventivitate. Trei dintre poeţii curţii care ospătau în grădină plănuiesc să-l umilească pe Firdoiisi. Cind acesta le caută prietenia, ei ii declară că-l vor accepta în societatea lor numai dacă le va da dovada talen- tului şi-i propun să alcătuiască fiecare cile un vers cu aceeaşi rimă, Fir- doiisi rămânind ultimul. Dar pentru rima aleasă (şen) *în persană existau numai trei cuvinte, iar cei trei poeţi (Onsor't, Far rob hi, Asadi) se grăbesc, fireşte, să le folosească în versurile lor. Fără să ezite Firdoiisi completă catrenul apelind la numele*

unuia dintre eroii Cronicii Şahilor: *Peşen.*

Iar cum confraţii nu-i înţeleg aluzia, poetul le recită întreaga luptă dintre Giv şi Peşen, cucerindu-le astfel prietenia şi admiraţia.

Cei treizeci şi cinci de ani petrecuţi de Firdoiisi la curtea lui Mahmud, până în 1011, cînd şi-a încheiat opera, nu au fost însă ani de pace şi sigu- ranţă. În afară de invidia curtenilor, preţuirea suveranului ii atrăgea ura vizirului Hasan Metmandi. Dregătorul avea poruncă să plătească lui Firdoiisi câte o mie de piese de aur pentru fiecare mie de versuri; dar cum poetul spuse că preferă să fie plătit la urmă, o avere imensă începea să i se acumuleze în visteria regală. Atenţia ce-i acorda prinţul Rostam, fiul lui Kabfir ad-Daula Dailamitul — care, ca şi Firdoiisi, era şiil — ii atrage denunţuri calomnioase din partea vizirului, sunnit ca şi Mahmud. Mai bine decât preţuirea sultanului sau prietenia favoritului său Ayaz, pe Fir- doiisi tl apăra însă talentul fără egal şi opera care trebuia încheiată. Desă- vârşirea ei avea să însemne însă şi începutul anilor grei, de bătrâneţe tristă, ai marelui poet.

Firdoiisi a încredinţat Cronica Şahilor *lui Ayaz pentru a o înfăţişa sultanului. Fericit că şi-a văzut împlinit visul său de mecenat, Mahmud i-a poruncit lui Hasan Metmandi să dea poetului cît aur putea să ducă un elefant, dar invidiosul vizir îl convinge pe monarh că o povară de argint înseamnă o răsplată suficientă. Cind Ayaz îi duse lui Firdoiisi cele 60.000 de direme de argint, poetul se afla la baia publică. Dându-şi seama de felonia sultanului şi a vizirului său, el rugă pe Ayaz să-i transmită lui Mahmud că nu şi-a creat opera pentru bani. Dărui 20.000 de direme lui Ayaz, 20.000 băieşului, iar cu restul plăti o cupă de bere* fogha *unui vânzător uluit de alâla dărnicie.*

Înainte de a părăsi Gazna, Firdoiisi merse la moschee şi scrise pe perete în dreptul stranei lui Mahmud: «Fericita curte a lui Mahmud, regele Zabulistanului, este ca un ocean. Ce ocean! Nu i se pot vedea ţărmurile.

Dar dacă aruncându-mă în el n-am găsit niciun mărgăritar, de vină a fost steaua mea iar nu oceanul.»

întors acasă el arde domele citorva mii de versuri, netranscrise încă, apoi işi ia rămas bun de la Ayaz încredin (îndu-i o misivă pentru sultan cu rugămintea de a i-o întnina la douăzeci de zile după plecarea sa.

Când Mahmud desfăcu scrisoarea poetul era departe, pe drumurile Mazandara- nului, căutând apărarea la Kabus, prinţul Jurjanului. Numai aceasta l-a scăpat de minia lui Mahmud care citea neputincios aspra satiră aşezată apoi în fruntea oricărei copii a Cronicii Şahilor.

Kabus a chibzuit insă că nu trebuie să-şi atragă dizgraţia lui Mahmud, aşa incit îl îndepărtă pe Firdousi de la curtea sa. Ajuns la Bagdad, poetul intră în graţiile califului căruia ii dedică un poem. Califul păstra insă o bănuială împotriva acestui şiit care lăuda în măiestrite versuri pe păginii de altădată şi atunci, se pare, a alcătuit Firdousi, pe o temă din Coran, *poemul — pe care unii autori i-l contestă -Yusuf* şi Zuleikha *în care povesteşte dragostea dintre Iosif şi soţia lui Putifar.*

Mînia lui Mahmud îl ajunse insă la Bagdad şi Firdousi fu nevoit să se refugieze din nou, de data aceasta în Ahvaz, o provincie a Irakului persan, unde închină guvernatorului poemul Yusuf şi Zuleikha. *Iar de acolo plecă la vechiul său prieten Nasir Lelţ, guvernatorul Kohistanului, care reuşi prin scrisori meşteşugite să modifice sentimentele lui Mahmud faţă de Firdousi.*

Dar înainte ca sultanul, regretându-şi atitudinea, să fi reuşit să-l convingă despre prietenia lui, Firdousi ajunsese acasă, în Tus. Bătrin, bolnav, el muri curind (1020). Opera care avea să-i perpetueze numele i-a atras suspiciuni până în pragul morminiului. Şeicul din Tus a refuzat să-i citească rugăciunile marţilor sub cuvinl că Firdousi a proslăvit în Cronica Şahilor *pe păginii zoroastrieni, închinători ai focului. Şi, se zice, numai o viziune în care poetul i s-a arătat în paradis, imbrăcat în veşmintele verzi ale sfin- ţilor, l-a făcut pe şeic să-şi schimbe hotărirea.*

Când Firdousi călătorea pe drumul din urmă, spune legenda că s-au arătat şi trimişii lui Mahmud. Ei aduceau vestea pedepsirii vistiernicului Hasan Me'imandi, un caftan de preţ pentru poet şi plata cuvenită de o sută de mii de galbeni. Primul îndemn al fiicei lui Firdousi a fost să refuze răs- plata prea tirziu venită, dar o mătuşă ii aminti dorinţa tatălui de a construi digul de piatră. Cu banii primiţi marele vis al lui Firdousi a fost împlinit.

Dintele necruţător al vremii a surpai piatra digului din Tus, dar filele firave ale scrierii lui s-au dovedit mai trainice. Încă din anii creaţiei lui Firdousi versurile sale erau citite mai întâi sultanului mecenat, apoi

erau răsptndite în întreaga ţară. În pragul marţii, stihurile satirice la adresa lui Mahmud erau cintate de copii în bazar. Ce a dat operei poetului puterea de a străbate mari întinderi, de a învinge atâiea secole?

Firdousi însuşi mărturiseşte în predoslovia cărţii că «tradiţiile fuseseră povestite fără să se fi uitat nimic din ceea ce era vrednic să fie transmis.

Am să-ţi repovestesc, aşadar, numai o parte din ceea ce a fost de mult spus.

Tot ce voi spune eu, l-au povestit alţii care au cules mai înainte roadele grădinii conştiinţei.» Dincolo de frumuseţea versului lui Firdousi, tăria tradiţiei pe care o repovestea el a dat viaţă operei sale, *ca oricărei epopei, de la* Ramayana şi Odiseea *până la vi pingele* saga *sau* Viteazul în blană de tigru.

Artist de rară măiestrie, Firdousi a avut şi clarviziunea poeţilor vates:

aceea de a-şi fi ales teme perene, temele care hrăneau de veacuri sufletul poporului său. *Cu alât mai meritorie este deci râvna lui de a slăvi la curtea unui monarh mahomedan ortodox memoria predecesorilor lui de altă credinţă, aparfinând altei civilizaţii, civilizaţia impunătoare a Persiei preislamice.*

Si tocmai această fidelitate faţă de culegerea lui Danişver Dihkan, faţă de legendele istorisite de numeroşii săi informatori chemaţi la curte, fideli- tate pe care i-o reproşau zelatorii musulmani, atenţi la toate accentele «păgâne», «idolatre» ale operei sale, au scos-o în evidenţă cercetările mo- derne, unanime în lauda respectului lui Firdousi pentru izvoarele sale.

Cronica Şahilor *cuprinde istoria legendară a Persiei de la facerea lumii până la ultimii suverani sasanizi şi cucerirea arabă. Întâlnim, pe rând, în paginile ei, figura lui Gayomar (Kai Umors) întâiul om, Adamul androgin al civilizaţiilor semitice; eroii dinastiei fabuloase a pişdadienilor — Huşang,*

Tahmuras, Geamşid — creatori ai meşteşugurilor şi ctitorii primei civili- zaţii; începutul istoriei iranienilor înşişi în conflictele lor seculare cu popoa- rele scitice din nord, explicate prin mitul fiilor lui Geamşid, Iradj — părin- tele rasei iraniene şi Tur — al celei turanice. Ucis de Tur,

Iradj este răzbunat de Manucehr, unul din urmaşii săi, dar luptele între cele două rase continuă şi peripeţiile lor sunt ilustrate de eroicele isprăvi ale lui Rostam, «Hercule şi Roland al Persiei» cum l-au numit istoricii zilelor noastre.

Fiu al lui Zal, regele Sistanului, Rostam aduce la tronul Persiei dinastia keianizilor din care fac parte regii mitici Kei-Kobad, Kei Kâvus, Kei Khosro, Lohrasb, Goştasb, Esfandiar, Bohman, regina Humay şi Darab (Darius). Lupta ancestrală cu turanienii este, adesea, intreruplă de neaştep- tate pasiuni ca aceea a lui Rostam pentru prinţesa turaniană ce-i va dărui pe Sohrab, sau fermecătoare idile care robesc pe neînfricatul Bijan farme- celor lui Manije, fiica lui Afrasiab regele Turanului. Din aceste nefericite dragoste între două rase neîmpăcat duşmane nasc drame ca lupta dintre Rostam şi fiul său Sohrab, a cărui înfrângere şi moarte prilejuiesc lui Fir- dousi dovezi supreme ale talentului său, ca şi în paginile închinate neferi- citului Esfandiar ce cutezase cu preţul vieţii să se măsoare cu Rostam.

Aflăm în Cronica Şahilor, *într-un curios veşmânt, şi personaje familiare din literatura noastră populară, ca Alexandru Macedon. În opera poetului persan el este însă un prinţ ahemenid, fiu al lui Darab (Darius) şi al unei prinţese macedonene. Alexandru (Escfoandar) îşi cucereşte tronul legiuit biruindu-şi fratele vitreg Darab (Darius Codoman) şi trece, apoi, prin aceleaşi peripeţii din lumea fantastică a* Alixăndriei *noastre.*

Sasanizii, cu a căror dinastie se încheie epopeea, apar în aceeaşi aură legendară, învăluind eroii pe care închipuirea populară i-a evocat fermecată mai ales pentru biruinţele lor în dragoste: Bahram Gur, iubitul prinţeselor din cele şapte climate, sau Khosru Parviz, fericitul îndrăgostit de frumoasa Şirin. Peripeţiile nenorocitului Yezdegherd al III-lea, cu care ultima dinastie a Persiei libere se stinge, au la sfârşitul cărţii rezonanţe istorice încă vii şi prilejuiesc evocarea unei drame pe care generaţia lui Firdoiisi o depăşise: căderea ţării sub jugul califului Omar.

Fără a se depărta deci de vechile tradiţii — uneori reproducându-le şi erorile, ca atunci cînd confundă pe Zoroastru cu patriarhul Avraam sau îl crede pe Alexandru cel Mare creştin — Firdoiisi ştie să le completeze

*lacunele, din izvoare tot tradiţionale. /*4şa, *pentru istoria marelui cuceritor macedonean el a folosit traduceri arabe din autori greci; cunoştea, se pare, şi alte scrieri ale civilizaţiilor antice mediteraneene, din care apar ecouri în* Cronica Şahilor. *Mahmud ghicise în el admiratorul şi îndrăgostitul de tradiţie căruia-i putea încredinţa turnarea lor într-un monument literar nepieritor. La un veac după moartea lui Firdoiisi, autorul anonim al cronicii* Modjmei al-Tewarikh, *om cu un remarcabil spirit critic, ii laudă ca* izvor istoric *cartea «care este o rădăcină din care alte cărţi (scrise apoi) formează ramurile». Toate creaţiile literaturii persane medievale care au luat ca temei* Cronica Şahilor *sini tot alitea omagii aduse* fidelităţii tradiţionale *a marelui poet, în opera căruia se confundau idealurile, mândria, înţelep- ciunea şi geniul poporului lor.*

0 întreagă literatură a răsărit, abundentă. Variată, din ogorul rodnic al Cronicii Şahilor. *Isprăvile a numeroşi eroi cărora Firdoiisi le închinase un fragment au devenit apoi subiectul unor cărţi ale căror autori se căzneau, fără a reuşi niciodată, să-şi depăşească modelul.* Gherşasp-name, Sam- name, Gihanghir-name, Barzu-name, Faramurz-name, Bahman-name *sînt numai câteva din operele care atestă* Cronicii Şahilor o creaţie continuă.

Operă încheiată, ea era în acelaşi timp rezervor şi punct de plecare pentru alte creaţii menite să perpetueze şi să îmbogăţească nepieritoarea tradiţie epică a poporului persan. Sini rare exemplele de literatură care să datoreze atât de mult unei opere.

Din lumea persană căreia îi era adresată, Cronica Şahilor *a pătruns în zestrea culturală a altor popoare. Spre sfârşitul secolului al Xll-lea,*

Kakam ed-Din Abul Fatah o traduce parţial în arabă. În 1510 Tatar-Ali Effendi o tălmăci în turcă, iar Mahdi în 1621, pentru a doua oară, din porunca sultanului Otman al U-lea. O prescurtare în persană a publicat Tawakkpl-beg în 1653.

Pentru că vorbea persana, cita din opera lui Saadi şi a scris o carte despre civilizaţia musulmană necesară campaniei lui Petru cel Mare în Persia din 1722, suntem îndreptăţiţi să credem că Dimttrie Cantemir cunoştea opera lui Firdousi, fie în textul original, fie în traducere turcă. Abia în

1.774 a publicat însă W. Jones la Londra fragmente din Cronica Şahilor, *în ale sale* Comentarii poeseos asiaticae, *împreună cu o traducere latină.*

Unsprezece ani mai târziu J. Champion încercă să o traducă în engleză, dar nu reuşeşte să publice decât începutul epopeii. În aceeaşi vreme Ludolf traduce câteva fragmente în germană, iar puţin mai târziu (1801) altele, compatriotul său Hagerman.

Cronica Şahilor *a servit ca izvor istoricului Mouradgea d'Ohsson pentru al său* Tableau historique de l'Orient *(Paris, 1802, 2 voi.). Originalul a fost tipărit pentru prima oară (numai un volum însă) la Calcula, în 1811, prin grija Companiei engleze a Indiilor. Cea dinţii traducere com- pletă într-o limbă europeană a fost aceea a lui Tumer Macan* (The Shah- nameh, an heroic poem by Aboo-Kasim Firdousi, *voi. 1—IV, Calcutta,*

1829), iar a doua — şi cea mai reputată până astăzi — traducerea lui Jules Mohl (Le Livre des rois par Abou'l Kasim Firdousi, *t. I-Vil, Paris 1876 —1878), de care s-a servit şi Ceorge Dan pentru Versiunea sa românească.*

Prin erudifia lui Mohl şi talentul de stihuitor al lui George Dan literatura noastră se îmbogăţeşte cu încă una din marile cărţi ale lumii. Vreun iranizant-poet va relua, cândva, opera lui Firdousi, încercând să ne-o redea în întregime şi după textul original. Pentru autenticitatea tălmăcirii de faţă avem, mai întâi, mărturisirea lui Jules Mohl: «Am încercat să traduc pe cît am putut mai cuvânt cu cuvânt, fără să vatăm canoanele limbii franceze;

dar limita este, în chip necesar, ceva cam vagă, puţin arbitrar se strecoară în concesiile pe care eşti obligat să le faci, când dorinţei de a reda riguros expresiile originalului, când exigenţelor limbii în care traduci. Intenţia mea statornică a fost să dau preferinţă exprimării exacte a sensului, iar nu eleganţei stilului.» Tălmăcitorul român, dând Cronicii Şahilor *veşmintul ales al stihului, a optat pentru cealaltă preferinţă.*

Opera lui Firdousi se adaugă astfel mai Vechii imagini despre civilizaţia persană pe care românii şi-au format-o prin sporadice dar foarte vechi legături. Un rege ahemenid, Darius, ajunsese la Dunăre pe la 513

înaintea erei noastre, după cum ne povesteşte Herodot, şi ne întâlnise aci strămoşii geţi. Românii medievali i-au întâlnit urmaşul, Darius al 111-lea, în paginile Alixăndriei, *călătorind cu eroul macedonean în strălucita (ară a Persiei. Un sultan turcoman al Persiei Apusene, Uzun Hasan, trimetea în 1472 săli la Ştefan cel Mare propunând campanii comune antiotomane.*

Prin Stambulul deschis deopotrivă civilizaţiilor orientale ţi apusene con- tactele s-au înmulţit apoi în aţa măsură, încât o pitorească imagine a devenit proverb: «Nimic mai frumos decât tânăr persan pe cal moldovenesc >>. Era, poate, aci, amintirea vitejilor pahlivani *care împodobesc cu isprăvile lor atâtea din paginile lui Firdoiisi, al căror ecou ne-a rămas apoi numai în înţelesul micţorat al << ţtrengarului»* pehlivan.

Dimitrie Cantemir ţi-a familiarizat cititorii prin a sa Sistemă a religiei mahomedane *(Petersburg, 1722) cu multe din realităţile persane: poezia, credinţele, arta. Traducerea* Geografiei *lui Bouffier de către Amfilohie Hotiniul, în 1795, dădea cititorilor români o imagine Veridică asupra întregii Perşii. În Veacul al XlX-lea presa aduce informaţia variată pe care o dorea societatea românească modernă.* Albina românească *traducea în 1840 din Charles Texier impresii de călătorie în Persia, Teodor Codrescu dădea în 1846, în* Icoana lumei. *O* Ochire asupra Persiei. *În acelaţi an* Universul *publica tălmăcirea autobiografiei poetului Şemseddin. Călăto- riile, relaţiile economice ţi politice în continuă dezvoltare au făcut din Iranul contemporan o realitate familiară românilor. Între mărturisirile alese de simpatie, scrise cu o mare sensibilitate ţi un adînc respect pentru trecutul civilizaţiei persane se cuvin amintite notele de drum pe care G.M.Can- tacuzino le publică în 1938 sub titlul* Pătrar de veghe.

Cronica Şahilor *ne deschide acum poarta unei lumi de legendă ţi de vechi frumuseţi prin care ne călăuzeţte unul dintre cei mai mari poeţi ai lumii. Prilej de desfătare, epopeea pe care s-a urzit, de un mileniu, întreaga artă ţi literatură persană este, în acelaţi timp, document ţi breviar pentru cunoaţterea unei generoase civilizaţii. Ea ne tălmăceţte atîtea din poemele lirismului persan de mai târziu, al lui Saadi, Omar Khayyam sau Hafiz, atâtea din încântătoarele miniaturi ale lui Bihzad*

sau Agha Mirek, vădin- du-ne o dată mai mult virtutea marilor epopei de a-ţi păstra, peste timp, tinereţea.

VIRGIL CÂNDEA

Cuvântul tălmăcitorului

Culegerea din epopeea ŞAH-NAME (CRONICA ŞAHILOR) am făcut-o după cea mai bună versiune franceză, în proză, LE LIVRE DES ROIS, a savantului iranolog Jules Mohl, traducere completă în 7 volume.

Originalul epopeii cuprinde 60.000 distihuri, versuri rimate de câte 9 silabe.

Acestei prozodii persane i se potriveşte — credem — metrica baladei noastre populare, adică versuri trohaice de 8 şi 7 silabe. Am contopit aceste versuri într-un vers de 15 silabe, despărţite de cezură:

.. Vreau să zugrăvesc în stihuri şi sfârşitul lui Rostam".

Din uriaşa epopee firdoiisiană am ales şi am tradus episoadele create de Firdousi în tinereţe, şi anume cele care au avut drept izvor legendele şi cântecele străvechi ale eposului iranian preschimbat — prin geniul rapsodului din Tus — în epopeea naţională a Iranului postislamic.

Am urmărit obârşia şi isprăvile eroului principal, Rostam,.. Împărtitorul de tronuri", simbolul vitejiei poporului din patria privighetorilor şi rozelor de Şiraz.

De asemenea, am tălmăcit mai toate „predosloviile" din cuprinsul epopeii, intere- sante prin datele biografice dăruite din belşug de acest „0mer al Persiei". Culegerea de fată fiind cea dinţii care apare în limba română, am găsit de cuviinţă să transcriu fonetic numele proprii persane.

Numele autorului se pronunţă corect *Fer-do-u-şi* sau *Fir-do-u-şi* nu „Fir- du-şi", cum greşit s-a citit în pronunţare franţuzească (ou = u), stâlcindu-se astfel numele celui mai mare rapsod al Iranului.

SATIRA ÎMPOTRIVA ŞAHULUI MAHMUD[1]

O, Mahmud, ce cucerit-ai
lumea, -atotputernic şah,
dacă teamă n-ai de nimeni,
teme-te atunci de-Allah!
Cum şăhia-n lumea asta
pământeană-i doar a ta,
va să-ntrebi mirat: „Au cine
strigă spre-a mă tulbura?"
Nu-mi ştii inima de flăcări?
Şi nici paloşu-mi de-oţel
sângerând? (vorbesc de pană
şi cerneală) fugi de el!
Zisu-mi-ai «răucredinciosul»,
<> rătăcitul» [2]...? Şah zevzec,
eu sunt leul ce răcneşte
iară tu îmi zici berbec!
M-au pârât că, rău-de-gură,
mi-aş spurca şi mi-aş huli
însăşi dragostea-mi din cuget
pentru *Mohamed*[3] şi-/4Zt [4].

---

[1] ***Mahmud Sabuhhshin*** **(998-1030) joh «re lăraefle holerele Iranului cucerind pir|i din Arie Mijlocie |i jefuind Indie. S-e ridicol din garda de mercenari a dinastiei Somom'zilor. intemeind-o pe cu Caanooizifor. Sub domnie (i la curtea lui fi-» «cria F>'<lo0»i uriefa-i epopee ŞAH-NAMt (No/efe apar/tn *traducătorului.)***

[2]**Ortodocşii musulmani, *tunniţii,* ii prigoneau pe schismaticii *ţiiţi,* Firdousi era *ţiit.***

[3]***Mahomed,* întemeietorul islamismului (570 — 630) yi autorul *Coranului* (cartea slinti a mahomedanismului).**

[4]***Aii* este unul dintre cei patru succesori (califi) ai lui Mahomed, vir ginere al profetului. Siiti îl recunosc doar pe Aii drept urmaş al Profetului, ceilalţi trei califi fiind uzurpatori. Deţine puterea**

Rob le-oi fi pân’ răsări-va
Ziua Marii Judecăţi,
chiar şi dacă şahu-mi smulge
mădularele-n bucăţi!
Nu-mi calc dragostea-n picioare
pentru-aceşti Stăpâni din cer,
chiar şi dacă şahu-mi trece
drept prin cap tăiosu-i fier!
Rob smerit, mi-ador Profetul
şi pe bravii lui urmaşi,
dar şi lui Aii îi laud
colbul sfinţilor săi paşi;
cine pentru-Ali nutreşte
ură în lăuntrul său —
spune-mi, nu-i pe faţa lumii
cel mai mare nătărău?
M-ameninţi că sub picioare
de-elefanţi o să-mi zdrumici
trupul, preschimbat în mare
vineţie, cu băşici...?
Nu ţni-i teamă cât în cuget
amândurora mă-ncred,
şi cât inima mi-i plină
de Aii şi Mohamed!
Oare ce ne-a spus Acela
ce lumină ne-a adus
şi porunci ne-a dat, canoane,
pentru fiece supus?
„Sini Celatea-atotştiinfei
lui Allah, iar Poarta mea
este-Ali" — grăi Profetul,
şi eu pot învedera
că un tainic gând şi-ascunde
miezul în acest verset;

---

intre 656 şi 661,

parcă la ureche-mi sună
glasul marelui Profet.
Dacă ai niţică minte
şi ai temeri de-nţelept,
ia-ţi un loc între Acela
şi Aii, şezând direpţ.
Dacă din ce-ţi spun păţi-vei
vre un rău, de vină-s eu.
Lată, -aceasta mi-i credinţa,
şi acesta-i drumul meu,
m-am născut întru acestea,
şi-ntru-acestea voi muri.
Află deci că sunt doar colbul
de sub talpa lui Aii,
doar spre el se-nalţă gându-mi,
şi doar astfel voi grăi!
Dacă el, Mahmud, din calea
spre lumină, s-a întors,
mintea lui atunci nu face
nici cît bobul cel de orz.
Când Allah, acolo-n ceruri,
întrona-va pe-amândoi,
Mohamed şi-Ali, în tronul
Judecăţii de Apoi —
eu, din viaţă-adeverindu-mi
dragostea, o, şah, m-auzi?
Aş putea atunci să apăr
şi o sută de Mahmuzi!
Fi-vor şahi cât fi-va lumea,
dar eu şahilor din veac
ce-or purta pe frunţi coroană,
lor, strigarea mea le-o fac:
eu, rapsodul de pe vremuri,
Firdoiisi de la Tus,
printre cei fără prihană.

Acest hronic nu l-am spus
pentru-a lui Mahmud mărire.
Ci acelor doi Profeţi,
Mohamed şi-Ali, cinstire
aducând, precum vedeţi,
le-nşirai pe firul minţii
boabe de mărgăritar,
giuvaeruri de cuvinte
şlefuite cum mai rar...
Dacă pruncul Firdoiisi-n
lume nu s-ar fi ivit,
lumea ar fi fost de vină
că norocu-i n-a-nflorit.
N-ai zvârlit un ochi pe cartea-mi,
şi-acum, şahule, acum
ascultând clevetitorul [5]
mi te-ai şi întors din drum.
Josnicii ce-mi înjosiră,
prin batjocuri, vers cu vers,
Roata stelelor învârtă-i
tot pe jos prin Univers!
Scris-am cronica persană-a
şahilor din alte vremi
în cuvinte-nestemate
încrustate-n diadem.
Când aproape-şi rotunjise
plinul anii mei optzeci,
visul de-o întreagă viaţă
mi s-a spulberat pe veci!
Ani şi ani, pe-această lume
trecătoare, am tot scris,
o comoară vrând să capăt,
precum şahul mi-a fost zis.
Prin şaizeci de mii ori două

[5] **Aluzie le vizirul Hsun Meâmendi, detractorul lui Firdousi.**

stihuri limpezi — povestii
despre fel-şi-chip şi-atâtea
sângeroase bătălii,
despre spadă şi săgeată,
despre arc şi despre-arcan,
despre buzdugan şi despre
paloşul cel năzdrăvan;
despre-armuri-de-cai şi zale,
despre coifu-mpăunat \
despre mare şi pustiuri,
despre râuri ce-au secat;
despre lup, despre leoaică,
elefant şi leopard,
despre vraci, despre balene
şi balaurii ce ard;
despre *Ghul*[6] şi vicleşugu-i,
despre *Div* [7], cernitul duh,
de-ale cărui vrăji o lume
nalţă răcnete-n văzduh;
despre-acei bărbaţi războinici,
despre falnicii viteji
ce cântau când vâlvătaia
luptei îi lua-n vârtej;
despre şahi vestiţi în lume:
Salm şi Tur şi-Afrasiab;
şahul Fereidun mintosul;
Kei Kobad şi şahu-arab
zis Zohhak necredinciosul
şi nedreptul: Garşasb, Sam,

---

[6] **Adică, împodobii cu pene de păun.**

[7] ***Ghul,*** **animal fabulos din mitologie persană. /** ***Dio*** **(mu denumit altfel** ***Ahriman),*** **diavolul mitologiei persanilor. /** ***Pahlivan,*** **în «origine:», căpetenic-de-hotar"; în epopeea firdosjanl apelativ pentru „brav", „erou"**

fiul lui Nariman — aprigi
*pahlivani** din neam de neam;
Huşang, Thamures ce-n lanţuri
şi pe *Div* l-a cetluit;
Manucehr şi legendarul
şi siăvitul şah Geamşid.
Kâvus, Kei Khosro, viteazul
ce primi coroana-n dar;
falnicul Rostam şi mândrul
„trup-de-bronz“, Esfandiar;
şi Gudârz cu feciorandrii
lui, optzeci de călăreţi,
toţi pe câmpul de bătaie:
lei răzbunători de vieţi;
şah Lohrasb; Zarir, şoimanul,
căpetenia-de-oşti;
Goştasb, Gemasb: dintre zodii
strălucind îi recunoşti,
ca pe Soare şi pe Lună;
Darai-Darab [8] şi Bahman;
şi Escandar care-i şahul
şahilor, machidonean;
şahul Ardeşir[9], fecioru-i
luptător numit Şapur[1011];
şah Nuşiravan cel Mare 4;
vânătorul Bahram-Gur[12];
Hormozd şi Pirâiz şi fiu-

8

9 ***Arde şir Babtiţan,*** **Ariaxencs 1 (Mini Lungi) (465 — 424 i.e.n.) fiul lui Xerxes.**

10 **5opur, Sapor 1 (241—272 e.n.).**

11 ***.Vuţiraoan,*** **Nufirvan, Chosroes I (531 — 579 e.n.).**

12 **** Bahram-Gur,*** **Varanea V (421—440 e.n.), pasionat vinilor de coluni (,.gur“ inseamni onagru, colun,**

acestuia numit Kobad[13];
şi Khosro ce după tată
nume de Parviz şi-a dat...
Iată, -atâţi vestiţi „gât-mândru“,
„frunte-n cer“ şi „braţ-călit“ —
despre fiecare-n parte
câte-o faptă-am pomenit.
Toţi pieriseră în veacuri
de uitare-ntr-un mormânt,
spusele-mi le înviară
chipuri, nume — din pământ!
Precum Isa 11 pe-aceşti Lazări
morţi, erou după erou,
i-am adus din nou la viaţă,
nume dându-le din nou 1
Zi şi noapte, -n lungă slujbă,
ţi-am slujit, stăpâne şah,
amintirea să-ţi rămână
vie-n lume, veac de veac.
Trainice şi mari seraiuri
de granit surpa-se-vor
măcinate şi de ploaie
şi de soarele-arzător;
eu durai serai mai trainic
din distihuri ce nicicând
nu s-or nărui de ploaie,
nici de vântul şuierând.
Veacuri răsfoi-vor cartea-mi,
şi-nţelepţii, mai vârtos.
Ani, treizeci şi cinci, din viaţă,
sărăcia m-a tot ros,
rupt, flămând şi frânt de trudă,
mi-adăstam răsplata mea.
Vai, de la stăpânul lumii

[13] ***ha,*** **numele persanizat al lui Iaua; Coranul a preluat profeţii din *Biblie,* dupi care l-a inserat pe**

m-aşteptam la altceva!
N-aibă parte de zi bună
cel ce răul mi-l urzi,
toate spusele-mi de bine, -n
rău mi le răstălmăci!
Chipu-n faţa-mpărătească
mi-l sluţi cu dinadins,
şi dintr-un aprins jăratic,
mă făcu tăciune stins.
De-ai fi fost, Mahmud, un jude,
mintea-n cumpănă să ţii,
drămuind ca pe-o balanţă —
cronica-mi despre şăhii,
n-ascultai de vorbe goale,
şi-ai fi zis că eu prin har
şi cuvinte măiestrite —
lumii i-am adus un dar.
Prin distihuri — *Paradisul*[14]
pogorât-am pre Pământ —

nimeni n-azvârli atâtea
mii, seminţe de cuvânt.
Mulţi nainte-mi semănară
vorbe multe să dea spic,
dar deşi au fost puzderii,
despre ei n-auzi nimic...
Ani, treizeci, pe vechi hârţoage,
asudai, an după an,
şi în grai *parsi*[15] trezit-am

---

[14] **Aluzie la propriu*] pseudonim, Firdousi (Panditul), după numele crădinii lui Suri-ben*Moas unde tatăl rapsodului ere grădinar. Grădina se numea Firdousi, adică *Paradisul.***

[1] Pani,* limba vechilor perii din vremea lui Cyrua |i Darius. După parsi a urmai auesfa |î *fmhlaoi.

[15] **Teatual *Ageam* (în arabi înseamnă *mul)* porecli dati poporului iranian, care nu gtia limba arabilor**

măreţia ta, Iran 2 l
El, stăpânul lumii, dacă
n-ar fi neam de-nguste mâini,
m-aşeza pe tron, alături,
amândoi să fim stăpâni.
Cum din tată-n fiu nu poartă
al coroanei luciu nimb,
nici nu-şi poate-aduce-aminte
craii cum se poartă-n schimb.
Crai dac-ar fi fost şi tatăl
lui Mahmud, atunci încai
însuşi era crai, şi-n creştet
mi-ar fi pus cununi de crai;
muma craiului, crăiţă
de-ar fi fost din neam de neam,
astăzi în argint şi-n aur
până la genunchi şedeam.
Dar cum dintr-o viţă-aleasă
nu se trage cât de cât,
când de-un nume-ales aude,
îi şi vără ghiara-n gât.
Palma şahului din „sânge-
albastru*', fără de zapis,
strânge nouă peste nouă,
trei pe patru (pumn închis). 3
Ani, treizeci, la epopeea
persiană am dat zor,
o comoară să-mi dea şahul,

---

cotropitori ţi îslamizatori. (De la *ageam,* prin filieră turci, avem *ageamiu.)*

*** Este vorba de un semn făcut cu pumnul închis pentru a arăta zgîrcenia cuiva. Cifrele ..9 pes/e 9“**

se formează la extremităţile pumnului din încreţiturile degetului gros fi degetului mic. Cifrele „5 pe *4“*

indică cele 3 falange din rîndul al doilea (falanga arătătorului fiind acoperită de degetul gros) şi 4 falange,

vizibile toate, din rîndul al treilea de falange ale pumnului.

să n-ajung un cerşetor,
şi-ntre frunţile înalte,
fruntea să-mi ating de-o stea!
Drept comoara ce de-o viaţă
truda mea o adăsta,
şahul îmi zvârli doar preţul
unei cupe de *fogha,*
din comoara-i, doar de-o bere,
asta mi-i răsplata, vai,
şi de-aceea-n drum o bere,
doar o bere, -atât luai.
O pară chioară nu face
şahul fără de obraz,
şah ce n-are nici credinţă,
n-are lege, şi nici haz!
Dintr-o sclavă n-o să-ţi iasă
făt de lume lăudat,
chiar de-o fi s-ajungă tat-său
cap de şah încoronat.
Capetele celor josnici,
ca pe colbul de pe drum,
dacă-l salţi, şi tragi nădejde
de la el, e ca şi cum
după capătul frânghiei
ce-ai scăpat-o, -alergi, hapsân,
ca şi cum pe sub cămaşă
şarpele-ncălzeşti la sân.
Chiar când vei sădi-n grădina
raiului vre un puiet,
care din pământ îşi soarbe
mustul lui de-amar oţet —
poţi să-i torni, în loc de apă,
miere dulce şi nectar
din pârâul *Chold*[16] — puiandrul

16 ***Chold,*** **pîrîu de miere din paradisul islamic.**

leagă rod cu must amar.
Când, uşure, -atingi, în treacăt,
chihlimbarul lucitor,
duci o undă de mireasmă
pe veşmântu-aromitor;
dar pe-un cărbunar, în treacăt,
chiar şi dacă-abia-l atingi,
alba-ţi haină se-nnegreşte
de mangal şi de funingi.
Nu te mire că-nrăitul
din născare-ţi face rău;
nu-ncerca să-i jumuli nopţii
fulgii beznelor din hău.
Pe născuţii-n mârşăvie,
când te sprijini, te înşeli;
un harap nu se albeşte
nici c-o mare de-l tot speli.
De la cel din rea sămânţă
binele de-aştepţi, gemând,
e ca şi când, singur, ochii,
ţi-i îmbulgări cu pământ *.
Dacă el, stăpânul lumii,
de mărire-ar fi fost demn,
ar fi preamărit ştiinţa
prin al cărţii mele-ndemn;
şi-ascultând atâtea stihuri
răsunându-i în urechi,
despre şahi, cum se purtară,

---

[1] Aluzie la spusele lui Hasan Meimandi către ţah, când l-a înştiinţat cum ţi-a ..risipii FirdoOsi**

cti 60.000 de bani de argint, în loc de dinari de aur: *„)arul oricîl de mic venind din mîinile şahului — etle*

***pârninţel de leac pentru ochii oricdrui* supus'*. .Mai tirziu, ţahul recunoscindu-şi greşeala, a dat porunci şi**

fie ucis vizirul detractor.

şi străbuni, şi datini vechi —
mi-ar fi-ntâmpinat dorinţa,
dulce surâzând, blajin,
şi pe truda mea de-o viaţă
n-azvârlea atât venin.
Iată de ce-am scris aceste
stihuri grele la auz:
şahul meu să ia aminte,
şi să afle-acum, mofluz,
ce puternic e cuvântul
cu tăişuri şi-ascuţimi,
şi s-asculte de moşneagul
ce-i dă sfaturi din vechimi,
şi să nu mai urgisească
vrun rapsod cu-obrajii traşi,
şi cinstindu-se pe sine, -i
va cinsti pe-inaintaşi;
căci, rănită cînd e lira,
îşi revarsă în şuvoi
vii batjocuri ce-or rămâne
până-n Ziua de Apoi!...
„. Gem şi lacrimi vărs la tronul
lui Allah Cel-prea-Mărit,
pulberi presărând pe capu-mi,
strig din pulberi, umilit:
„Doamne, pârjoleşte-i duhu-n
focul vecinicei văpăi,
şi învăluie-n lumină
robul tău pe drepte căi!

PREDOSLOVIA LUI FIRDOÂJSI

LAUDĂ ÎNŢELEPCIUNII1

înţeleptule, acesta-i locul de-a grăi molcom
despre cât preţăluieşte-nţelepciunea la un om.
Deci vorbeşte şi arată ceea ce-i în mintea ta,
dă-i merinda în ureche celui ce te-o asculta.

Ea, priceperea, e darul, dintre daruri mari, cereşti,
cel mai bun, şi-i faptă bună-n laude s-o preamăreşti.
Ea, priceperea, în viaţă-i călăuza tuturor,
inima îmbucurându-ţi, ea îţi sare-ntr-ajutor
şi în lumea pământeană şi în lumea de apoi.

Predoslovia începe eu închinarea: *„în numele Domnului milotltu ţi Indarâlot”,*

Judecata ţi-i izvorul care-aduce în şuvoi:
bucurie şi mâhnire, folosinţă şi ponos.
Dar dacă făclia-şi stinge, omul cel mai luminos
nu-şi mai află mulţumire. Astfel zice-un om deştept,
plin de însuşiri, cuvinte ce-l hrănesc pe înţelept:
„Omul care nu ascultă-al judecăţii sale glas,
singur s-o sminti pe sine, sângerând la orice pas;
înţeleptul îi va spune că-i nebun şi de nimic,
şi ai săi o să-l socoată printre ei: un venetic".
Prin pricepere tu preţui şi ai merite de soi
şi în lumea pământeană şi în viaţa de apoi,
şi acel a cărui minte sfărâmată zace zob,
cade-n mrejele robiei şi ajunge un neghiob.
Judecata este ochiul duhului, şi de socoţi,
trebuie să vezi că, fără acest ochi, tu n-o să poţi
nicio clipă să ocârmui lumea de pe-acest pământ I
Tu pricepe că din câte zămislite-s de cuvânt,
ea, lumina cugetării, plămădită-i cea dinţii.
Peste suflet ea e paznic treaz veghind la căpătâi;
ei îi datorezi deapururi mulţumiri, şi mulţumiri
adu-i prin grăirea-ţi dulce, prin aprinsele-ţi priviri.
Doar prin ea îţi vin atâtea bune dar şi rele-ţi vin.
Sufletul şi chibzuinţă cin* le-o lăuda deplin?
De-aş putea eu, oare, fi-voi înţeles? Cum nimeni nu-i
gândului să-i deie haină potrivită, să ne spui,
omule-nţelept, cum lumea s-a făcut dintru-nceput.
Eşti făptură dintru-Acela care lumea au făcut,
ştii şi cele-atotştiute şi ce-n taină s-a ţinut,

la-ţi deapururi chibzuinţă călăuză-n drumul tău,
ea te-o sprijini departe să te ţii de ce e rău;
cată-ţi calea după vorba celor care multe ştiu;
mergi prin lume, le grăieşte tuturor; cuvântul viu
bine când îl vei pricepe de la toţi cei înţelepţi,
fără de răgaz învaţă I Când putea-vei să-ţi îndrepţi
ochii-n ramuri din copacul vorbei care dă lumini,
vei simţi că-atotştiinţa nu-i pătrunde-n rădăcini.
(P

UrmeazA Cura *a foit creată lumea* ji Cum *a foit creat omul.*

CUM A FOST CREAT SOARELE

Bolta-albastră-i zămislită din rubine de văpăi,
nu din vânt şi nu din apă, nu din colb sau fum din văi.
Cu această măreţie şi cu sferele-i de foc,
cerul parcă-i o grădină-n *Noo-Ruz* l. Drept în mijloc
se roteşte uriaşul Astru al întregii firi,
inima din om vrăjind-o, zilei dându-i străluciri.
El îşi saltă dimineaţa, zi de zi, din Răsărit,
capu-ncins în joc de flăcări: scut de aur înroşit.
El, o lume înveşmântă-n mantii de lumini, făcând
să lucească în privire negrii bulgări de pământ.
Când din Răsărit el urcă şi coboară spre Apus,
dinspre Răsărit, hoţeşte, Noaptea-şi saltă capul sus!
Niciodat’ c-un pas nainte nu şi-o iau; în Univers
mai cuminte nimic nu e decât veşnicul lor mers.
0, tu, carele eşti Soare şi răsări de mii de ori,
cum se face că pe mine nicio rază nu cobori?

CUM A FOST CREATĂ LUNA

E o lampă pregătită să lumine-al nopţii hău:
omule, cât poţi, te-nfrână, nu călca pe drumul rău!
Zile două şi nopţi două, chipu-i piere şi degrab’
zici că şi-a sfârşit rotirea; dar s-arată palid, slab,
cum la trup e-ndrăgostitul ros şi chinuit de dor;
de-abia o zăreşti şi iarăşi se ascunde ca-ntr-un nor.
Noaptea-apoi, abia se vede, luminându-te puţin;

după paisprezece zile, creşte-n rotunjimi deplin,
strălucind ca mai nainte; şi-apoi iarăşi chipul tras,
zi de zi, tot mai aproape-i de al Soarelui obraz.
Tatăl lumii rânduit-au felul ei de-a fi astfel,
şi-oricât va dura prin vreme, firea îi va fi la fel.
()2

Noo-Rae, **Ziua-Noui cu care începe «nul nou în luna manie, dupi calendarul Orientului iilamic.**

(Jrmeazâ *Laudi Profetului (mila Domnalui să pogoare awpra lui!)*

CUM A FOST CREATĂ «CRONICA ŞAHILOR»
Datini vechi, din gură-n gură, povestite-au fost în şir,
vrednic ce-i de-mpărtăşire nu plăti uitării bir.
Povesti-voi din nou parte din ce s-a mai povestit.
Tot ce înşira-voi şi-alţii au mai spus, necontenit
din grădina conştiinţei roadele strângând cu sârg.
Eu? Nici n-oi atinge poala pomului cel greu de pârg,
fiindcă vlagă n-am destulă; totuşi, chiar de va şedea
omul sub un pom puternic, ocroti-va-l umbra-i grea.
Poate că din chiparosul ce-şi azvârle umbra-n zări,
voi atinge-o creangă joasă, şi-âstfel, peste depărtări,
prin această carte despre şahi cu mândre străluciri —
voi lăsa o umbră-n lume, umbra unei amintiri...
Nu-s în cronica mea scrise nici minciuni şi nici scorniri;
dar nu crede că pe lume toate merg pe-acelaşi crug.
Cei mintoşi găsi-vor hrană în cuvinte, din belşug,
chiar de-or trebui să-mi cate-n ele semne-nţelepţeşti.
Fost-au din vechimi un hronic c-o mulţime de poveşti.
Toţi *mubezii* [17]-aveau o parte din aceste vechi scripturi,
şi-orice minte luminată mai păstra ceva frânturi.
Fost-au dintre căpetenii-de-hotar un *pahliuan*

---

[17] ***Mubed,*** **înţelept, viiionar, prooroc în Persia medievali.**

[1] Dihkan, **nobil vechi, proprietar de pamînturi ?i sate. p&strălor de tradiţii istorice. Aici e vorba de Daniţver Dihkan,**

înţelept, vestit, puternic şi din tată-n fiu *dih/ţan2;*
drag i-a fost să scoată fapte din bătrâni, şi i-a fost drag
să adune laolaltă povestiri străvechi, şirag.
El chemă de pe meleaguri câte un *mubed* cărunt,
şi, din părţi, ei închegară hronicul cu de-amănunt;
le cerii să-nşire-obârşii, şahi de şahi, şi mari viteji,
cum îşi întocmiră lumea la-nceput, şi, val-vârtej,
dusu-s-au, lăsând-o-n starea vrednică de piâns, şi cum,
sub o stea ferice, zilnic, săvârşiră trebi duium.
Toţi mai-marii povestiră dinainte-i, rând pe rând,
datini de la şahi şi grele vremuri lumea preschimbând.
Ascultându-i, făurit-a hronicul vestit, şi-astfel,
umbra-aducerii-aminte, fericit, lăsat-a el
printre oameni, şi o lume pe deapururi laude-l I
DESPRE RAPSODUL DAKIK11
Mulţi rapsozi cântară-n lume multe dintre întâmplări
scnse-n hronic, şi-ndrăgit-a lumea astfel de cântări;
toţi cei luminaţi la minte şi în inimi phm de-avânt
le-ndrăgiră. —Atunci un tânăr, harul graiului având,
şi o minte-ntraripată, şi cuvânt scăpărător,
spuse că el stihui-va cronica, şi tuturor
inima le-aprinse, Trândav, şi păşind pe rele căi,
el trăi în cârdăşia celor desfrânaţi şi răi,
şi deodată năvălit-a Moartea-asupra-lui şi, hap!
Îi zvârli, din întuneric, neagră chivără pe cap.
Şi urmându-şi povâmişul către rău, îşi dărui
duhul dulce, când de lume nu se bucurase-o zi.
Soarta bună părâsindu-l, mâini de rob l-au fost ucis.
Se sfârşi... Şi epopeea nu şi-a isprăvit de sens...
Soarta bună ce-l veghease adormi deapururi, vai 1
Doamne, iartâ-l de păcate şi dă-i cin înalt în Rai I
CUM A FOST ÎNCEPUTĂ EPOPEEA
Cugetul când mi se-ntoarse de la cel slăvit mai sus,
lângă tronul şi Stăpânul lumii am căzut, supus.
Vream de mult străvechea carte-n graiul meu s-o tălmăcesc.

Am cerut-o tuturora-n grai persan s-o stihuiesc;
tremuram privind cum Roata cerului se tot rotea,
mult temându-mă că dacă lungă n-o fi viaţa mea,
scrierea mi-o las la alţii. De-altfel s-ar putea să scap
printre degete comoara-mi; poate nimeni n-are cap
să-mi dea preţ pe-această muncă: lumea sângeră-n cetăţi,
şi nu-s zodii norocoase pentru cei visând răsplăţi...

Mawr Dokikt **(nu i se cunosc nici lacul nici dala naşterii) a (o» t poet la curtea şahului**

Fahr-cd-Doule. A început epopeea $AH-NAMt din care a scris doar 2000 de stihuri pe care Firdousi

indus în epopeea sa, Wecând la loc de cinste numele autorului ucis prin jurul anului 976.

Âstfel a trecut o vreme-n taină planu-mi frământând,
vrednic negăsind pe nimeni să-i destăinui ce-am de gând.
Ce-i mai bun decât cuvântul bucurând şi mari şi mici?
Dacă Cel-de-Sus cuvântul bun nu-şi arăta aici,
cum ar mai fi fost Profetul călăuz acestui neam?
În cetatea mea şi-n lume un prieten 1 bun aveam:
mai să zici că într-o piele amândoi ne-am fi născut!
Zisu-mi-a: „E straşnic planul, şi să mergi neabătut
până-l duci la împlinire! Hronicul în *pahlaoi 2*
însumi eu ţi-l voi aduce. Grijă ai şi nu dormi I
Graiul dulce-l ai, eşti tânăr, despre cei străbuni eroi
spune tot. Repovesteşte cartea veche-n stihuri noi,
şi prin ea să-ţi cauţi lauri la cei mari". Şi mai apdi
hronicul vestit mi-aduse, şi în mâini când mi l-a dat,
de pe cugetu-mi tristeţea-n bucurie s-a schimbat.
()8
I

KAIUMORS

(şăhia lui a durat treizeci de ani)
CEL D1NTÂI ŞAH

Cum *dihkan-u]* povesteşte, cine cel dinţii şi-ntâi,
oare, -a căutat coroana stăpânirii pre pământ?

Cine şi-a fost pus pe frunte luminosul diadem?
Nimeni din întreaga lume amintirea nu-i păstră,
doar dacă un fiu primit-a de la tata datini vechi
şi din spusa părintească-ţi pomeneşte de acel
care şi-a durat puterea falnică şi, între şahi,
cel dântâi atinse piscul stăpânirii pre pământ.
Doar un om cetind în hronic unde-s multe povestiri
despre mulţi viteji, ne spune că anume *Kaiumors*
tron şi-a înălţat, cunună, şi a fost întâiul şah.
Soarele pe când pătrunse-n zodia Berbecelui,
lumea străluci-n lumină şi în drepte cumpăniri;
sus, în zodia Berbece, Soarele luci-ntr-atât
că întineri Pământul: chiar atunci el, Kaiumors,
se-nălţă stăpân al lumii. La-nceput şezu în munţi;
tronul lui şi-atotputinţa-i răsăriră între munţi,
el întâi şi tot poporu-n piei de tigru s-a-nvelit.
El ne-a dat deprinderi bune: trupul să ţi-l înveşmânţi
şi să ţi-i hrăneşti, pe-atuncea fost-au obiceiuri noi.
Ani, domni, de trei ori zece. Mândru se ivi în tron,
precum Soarele-n amiază! Şi pe tronu-i străluci,
precum Luna, când răsare-n cele două săptămâni
drept deasupra unui chipreş ce se-avântă spre tării 1
Şi cum îl zăriră fiare fioroase din păduri
şi sirepe dobitoace de prin lume, lângă tron
se târâră preaplecate, astfel aducând dovezi
cât de mare-i măreţia lui şi marele noroc;
toţi şi toate îl slăviră: de la el primiră legi.
()
II
HUŞANG
(şăhia lui a durat patruzeci de ani)
()
„SĂRBĂTOAREA FOCULUI”
Bunii noştri-aveau credinţă şi pe-atunci a te-nchina
Domnului era o cinste. Cum arabii se întorn,

când se roagă, spre o piatră J, ei, străbunii, s-au întors

1 Aluzie aniiislamici la *piatră neagră", meteoritul zidit în sanctuarul Kaaba. De U Mccca, vechii*

per? i fiind adoratorii focului lui Zoroastru înainte de nâvjlirea arabilor nlamizatori.

Către-a focului văpaie şi spre mândrele-i luciri I
Focu. —nlănţuit în piatră, slobod a ieşit zvârlind
strălucirea lui în lume!... Zice-se că într-o zi
şahul merse pe un munte cu câţiva dintre supuşi.
Şi văzu din depărtare ceva lung şi-ntunecat,
trupul negru cum îşi mişcă solzii, iute-alunecând!
Doi ochi scăpărau pe ţeastă-i ca fântâni de sânge viu,
lumea-ntunecând cu fumul fumegândei sale guri I
Şahul *Huşang* aţintindu-şi trejii ochi prevăzători,
prinse-o piatră şi fu gata la un pas de-a se-nfrunta.
Piatra el zvârli cu braţul şi puterea-i de viteaz
în balaurul cel negru, care lumea pârjolea,
şahul să-şi întindă astfel stăpânirea pre pământ.
Piatra-i mică pe cea mare când căzu şuierător,
ele-atunci se zdrumicară şi-o scânteie izbucni
din ciocnire, şi-acest fulger piatra-n inimă-nroşi!
Nu-l ucise pe balaur, focul doar îl slobozi
din cea temniţă de piatră ce-l ţinea mereu ascuns;
şi cum cineva loveşte-adesea piatra cu un fier,
scăpără doar o scânteie. Şahul lumii rugi nălţă
către Ziditorul lumii, preamărindu-l în cântăn,
pentru darul lui: scânteia! Şahul porunci la toţi
rugăciunea să-şi îndrepte către foc, zicând astfel:
„Iată-aceasta e scânteia dată de Acel din cer;
preamăriţi-o pe deapururi, dacă sunteţi înţelepţi!“
Şi cum noaptea pogorâse, el aprinse-un foc înalt
câtu-i muntele! Şi şahul şi poporu-nconjurând
focul, din această noapte o serbare şi-au făcut,
bând din cupe vinul roşu. Numele *Sade* i-au pus
sărbătorii-nflăcărate, şi de-atunci, de la Huşang,

ne-a rămas spre amintire *Sărbătoarea Focului.*
()
IV
GEAMŞID
(şăhia lui a durat şapte sute de ani)
(•)
Zise: „Port pe trup podoaba focului dumnezeiesc,
şah sunt şi *mubed;* opri-voi râu să mai facă rău,
duhuri bune indruma-voi spre cereştile lumini".
Mai întâi cu arme lucii de război — se-nvrednici,
calea deschizind spre lauri celor ce vor fi viteji.
Cu putere-mpărătească fierul tare-l înmuie
făurindu-şi pentru oaste: coifuri, suliţi, platoşe,
zale dese şi pieptare pentru mândrii telegari.
Toate-acestea doar prin duhu-i de lumină le sfârşi;
în cincizeci de ani îşi strânse o comoară de-arme noi.
Alţi cincizeci de ani gândit-au cum veşminte se-ntocmesc,
bine trupul să-nveşmânte la serbări şi bătălii.
Pânză el ţesu, mătasă, şi postav, şi scump brocart:
în şi borangic, şi lână, şi-asprul castorului păr;

şi-i deprinse şi pe oameni cum se toarce fir pe fus,
cum se trece firu-n natră, şi când ştofa s-a ţesut,
îi deprinse cum se spală, taie, coase un veşmânt.
După săvârşirea-acestor, un alt lucru începu;
prin el lumea fericind-o, însuşi el se ferici.
Strânse, după meşteşuguri, din meleaguri cei supuşi,
şi-astfel petrecându-şi vremea, s-au mai scurs cincizeci de ani.
Cea dintâi e casta celor ce-i numim *Amusian:*
ei sunt hărăziţi să facă slujbe pentru Cel-de-Sus.
Şahu-i smulse din mulţime, hotărându-le pe munţi
loc spre a-l sluji pre Domnul, şi-n credinţă mistuiţi,
să se-afunde-n cugetare-n faţa Celui luminos,..
De-altă parte este casta ce-o numim *Nisarian:*
sunt vitejii care luptă bărbătoşi ca nişte lei,

care strălucesc în fruntea oştilor de pe meleag,
care tronului stau strajă, care ţin deapururi verzi
laurii de vitejie.. ■ Casta-a treia s-a numit
Nasudi: ei, plecăciune nimănuia nu-i aduc;
ară, seamănă, strâng boabe, se hrănesc din truda lor
fără crâcnet. Nimănuia nu-s robiţi, au straiul rupt,
dar nicicând nu le răsună vreo sudalmă în urechi.
Slobozi sunt şi plugăritul numai lor li-l datorăm;
n-au duşmani, nici hărţuială... Zice liberu-nţelept:
„Lenea-i face robi pe-aceia care slobozi ar zburda”.
Cea de-a patra castă este-a celor *Ahnukhuşi* numiţi,
care-s dornici de câştiguri şi lipsiţi sunt de obraz,
sunt dibaci în meşteşuguri, dar sunt roşi mereu de griji.
Ani cincizeci trecură încă-n vremea cărora *Geamşid*
tuturora binefaceri le făcu şi din belşug.
Hotărî la fiecare locul bine-meritat,
calea arătând să-şi ştie fiecare cinul său
şi ce-i mai presus de dânşii şi ce este mai prejos.
()
Altă vreme scormonit-au printre pietre spre-a găsi
pe acelea nestemate, şi iscoditorul şah
le învăpăie sclipirea; el răpi tot ce-i de preţ:
bulgări de rubin şi aur şi argint şi chihlimbar.
El, din vatra lor de piatră, Ic desprinse doar prin vrăji,
taina-acestor minerale s-o destăinuie la toţi.
Âpoi născoci miresme bune la miros, precum:
dulcele balsam, şi camfor, şi neprihănitul mosc;
chilimbar, aloe, apă limpede de trandafiri.
Născoci tămăduirea, leacuri pentru orice boli,
cum să-ţi aperi sănătatea şi să-ţi vindeci rele răni.
Tot ce-a fost pe lume taină o destăinui la toţi —
lumea n-a avut asemeni om ca el iscoditor!
Mai pe urmă, -n vas cu pânză, se porni pe mări în larg,
grabnic străbătând ostroave şi meleag după meleag.
Şi-âstfel se-mpliniră anii numărând încă cincizeci,

niciun merit *dinlăuntru* nu-i rămase tăinuit.
După ce şi toate-aceste lucruri mari le-nfăptui,
singur în întreaga lume, doar pe sine se văzu;
după ce îi izbutiră toate câte-a izvodit,
încercă, de la-nălţime, să se nalţe mai presus.
Tron îşi făuri cu multe nestemate încrustat;
la poruncă-i, *divi* săi tară tronul lui de la pământ
până-n bolta cea albastră. Şi stătu poruncitor,
cum stă cerului la mijloc Soarele pe la nămiezi!
Oamenii i-nconjurară tronu, -uimiţi de-atâta noroc,
şi pe cap îi presărară giuvaeruri din belşug,
şi numiră ziua-aceea *Ziua-Nouă (Noo-Ruz):*
ziua-n care-ncepe Anul Nou, în luna *Farvardin* |
când de trudă-şi uită trupul, uită şi de duşmănii.
Cei suspuşi cu voioşie pregătiră un ospăţ,
şi cerură vin în cupe, şi cerură cântăreţi;
şi această strălucită sărbătoare s-a păstrat
din vechime până astăzi amintindu-ni-l pe şah.
Astfel vremuiră anii, ani, trei sute, şi-n estimp
moartea încă printre oameni neştiută a rămas.
(
Lumea-ntreagă-i se supuse, şahu-n tron de şahi şezu,
dar deodată ochiul rece, ţeapăn, el şi-l aţinti
către tronu-Atotputerii, şi-n întreaga lume, el,
singur şi pe sine însuşi, doar pe sine se văzu;
el, ce până-atunci aduse laude lui Dumnezeu,
se-ngâmfă şi rupse lanţul şi se lepădă de Cer!
Strânse din împărăţie pe toţi mani capi-de-oşti,
şi le spuse la voroave celor vârstnici încă verzi:
„Eu mă recunosc Stăpânul lumii şi n-am alţi stăpâni;
doar din fruntea mea ştiinţa-i zămislită-n Univers,
Farvardin. **În persani, luna martie**

şah asemeni mie tronul şahilor n-avu nicicând;
eu am pus orândă-n lume, şi pământul s-a schimbat

în tot ce se vede astăzi numai prin voinţa mea.
Mie-mi datoraţi şi hrană, mie, -odihnă, mie, somn;
mie-mi datoraţi veşminte, şi plăceri şi bucurii.
Tronul şi împărăţia numai ale mele sunt!
Cine va-ndrăzni să spună că-i alt şah precum sunt eu?
Numai eu, prin vrăji şi leacuri lumea am tămăduit,
încât molimă şi moarte niciun om n-a mai atins:
care dintre şahii lumii, şahi cât lumea va avea,
va putea s-alunge moartea, dacă şahul n-oi fi eu?
Cuget, eu v-am dat, şi minte; şi doar cei ce negrul duh
către *Ahriman* şi-ncl>nă, închinare nu-mi aduc.
Şi cum ştiţi că toate-acestea numai eu vi le-am făcut,
recunoaşteţi toţi în mine pe al lumii Ziditor!"
Toţi *mubezii* îşi plecară capetele-n jos, tăcuţi,
nimeni n-a ştiut dintr-înşii să îngaime un răspuns.
Cum rosti aceste vorbe, harul Domnului s-a rupt
de pe creştetu-i, şi-ndată omenirea s-a-nvrăjbit.
De la poarta-mpărătească faţa toţi şi-au înturnat,
nimeni dintre căpetenii lângă tron n-a mai rămas,
şi-oştile-au ţinut departe douăzeci şi trei de ani.
Cugetul, când nu-şi apleacă fruntea-n faţa Domnului,
îşi atrage-asupra-şi focul nimicindu-se pe loc.
Bine zice înţeleptul: *„Chiar fiind tu împărat,*
te smereşte către Domnul; cine nu-l va preamări,
din orice ungher l-adastă doar ai grcazei lui fiori".
Ziua se schimbă în noapte pentru ochii lui Geamşid,
şi puterea-i ce o lume luminase, s-a fost stins:
sânge-i lăcrimară ochii, sânge şuvoind pe piept;
Domnului cerşi iertare: mila-i însă-l părăsi
şi-l robi pe dinlăuntru groaza celui ce-a ucis.
POVESTEA LUI ZOHHAK $1 A TATĂLUI SĂU
Şi au fost în vremea-aceea un bărbat într-un pustiu
vânturat de călăreţii cei cu suliţi înarmaţi:
mare şah, tare-n virtute, temător de Cel-de-Sus,
carele-i Stăpânul lumii. Şahul se numea Mardâs.

Drept era, nespus de darnic. Mii de mulgătoare-avea;
cîte-o mie de cămile, şi de capre, şi de oi,
şi pe toate-acest cucernic, la păstori, le-ncredinţa.
Mai avea şi vaci de lapte, herghelii de cai arabi
mai frumoşi ca nişte îngeri; lapte-oricine ii cerea,
îi dădea peste măsură. Şi cucernicul avea
doar un fiu pe care-n braţe-l alintase lîngă piept:
Zchhalţ se numea feciorul lui cel tare îndârjit,
zvelt, viteaz şi fără păsuri. Denumit şi *Peiverasp*
(nume-n *pahlavi* ce-nseamnă *Zece-mii-de-bidii) ii)*
zece mii, cu frâu de aur, telegari arabi având,
care sînt vestiţi în lume. Zi şi noapte sta în şea,
vrând putere să-şi adune, dar nu spre a face rău.
Într-o bună zi-n seraiu-i se înfăţişă *Eblis*[18],
preschimbat la-nfăţişare într-un om plăcut şi bun;
de pe drumul către bine cugetul i l-a întors,
tinărul plecând urechea la şoptirile-i drăceşti.
Dulce ii păru şi graiul lui Eblis; nu bănuia
câte renghiuri o să-i joace: el îi dărui pe loc
gând şi inimă senină, presărându-şi colb pe cap.
Cind văzu că-şi dăruise sufletul în vint, Eblis
chicoti de bucurie. Vorbe dulci, cuviincios,
ii şopti acestui tânăr, cap de-nţelepciune sec.
„Multe ştiu — Eblis îi spuse — şi pe lume niciun om
n-ar putea să mi te-nveţe, câte eu te-oi învăţa 1“
Tinărul îi şi răspunse: „Haide, zi-mi, nu-ntârzia,
omule ce-mi dai poveţe 1“ Eblis îi ceru întâi
jurământ, făgăduindu-i vorbe-adevărate-apoi.
Tinărul, sărac cu duhul, l-ascultă şi îi dădu
jurământul, cum ceruse: „Jur că taina ţi-oi păstra
şi ţi-oi fi supus şi pururi din cuvântu-ţi n-oi ieşi 1“

„Pentru ce — Eblis îi zise — ar mai fi un alt stăpân

---

[18] ***Eblis,*** **nume arab dat lui *Ahriman,* ceea ce dovedeţle ei Firdousi s-a folosit de o legendi persani trecut* mai inlii prin filiera musulmani.**

decât tine prin seraiuri, o, tu, preamărite prinţ?
Preţ mai are un părinte, cînd avem ca tine-un fiu...?
Hai acum şi-ascultă-mi sfatul. Viaţa ăstui şah bătrân
s-o lungi şi-n vremea asta-n umbra lui vei adăsta.
Pune mâna, smulge-i tronul cel puternic; numai tu
binemeriţi să-i iei locul: şi povaţa mea urmând,
va s-ajungi stăpânul lumii!... " Cind Zohhak îi auzi
spusele, căzu-n visare, inima-i se-nduioşă
de-al părintelui său sânge... Zise astfel lui Eblis:
„Asta nu e cu putinţă; cere-mi orice altceva,
nu, aceasta nu se poate!" Eblis îi dădu răspuns:
„Dacă nu-mi asculţi porunca, şi făgăduiala-ţi calci
şi credinţa juruită, jurământul tău mi-i ştreang
atârnând pe după gâtu-ţi; josnic om vei fi, pe când
taică-tău la loc de cinste". Astfel dracul prinse-n mreji
capu-arabului acesta şi târându-l îl sili
să-i dea oarbă ascultare. Zohhak grabnic întrebă
ce drum trebuie s-apuce, şi din nou făgădui
cu nimic să nu se-abată din povaţa ce-i va da.
Zise Eblis: „Iată, drumul ţi-l voi netezi să-ţi urci
fruntea dincolo de Soare; tu, numai să taci: atât.
N-am nevoie de-ajutorul nimănui; cu mâna mea
săvârşi-voi totul bine; ţie-atâta doar îţi cer:
vezi, ai grijă ca din teacă spada vorbei să n-o tragi 1
Şahu-avea-n serai grădină care duhu-i desfăta;
după cum se-obişnuise, se trezea cu noaptea-n cap,
şi se pregătea de rugă, în grădină, mai pe-ascuns,
capul, trupul să şi-l spele, fără ca vrun slujitor
c-o făclie să-i lumine. Dracul josnic şi stricat
chiar în drum săpă o groapă mare, puse mărăcini
peste a capcanei gură, puse bulgări de pământ.
Noaptea când veni, araba căpetenie, -acest prinţ
preamărit, semeţ, puternic, spre grădină se-ndreptă;
când se-apropie de buza gropii, steaua i-a pălit:

vai! se prăbuşi-n prăpaste, sfărâmându-se de tot I
Astfel se sfârşi preabunul, credinciosul om. Nicicând
nu-l mustra pe fiu, nici bine şi nici rău când făptuia.
L-a crescut la sân cu-ahnturi şi cu grijă, zi de zi;
mulţumit era de-odraslă şi comori i-a dăruit;
şi-âstfel fiul, păcătosul şi nemernicul de fiu.
N-a răspuns la părinteasca mângâiere, cum dator
ar fi trebuit să-i fie, de ruşine cel pufin.
S-au făcut părtaş la moartea celui ce l-a zămislit!
Auzit-am pe-nţeleptul om zicând că un fecior
rău, mai crâncen decât leul, sângele tătâne-său
nu-ndrăzneşle să i-l verse. Dacă-n taina-aceasta e
vrun cuvânt să o destaine, cel iscoditor atunci
va-ntreba-o doar pe mama despre *tainicul cuvânt* |
Astfel fiul, ucigaşul şi bicisnicul Zohhak,
ridicatu-s-au pe tronul tatălui, punând pe cap
a Arabiei coroană, şi norodu-şi cârmui
când spre rău şi când spre bine. Diavolul, când îşi văzu
mârşăvia împlinită, prinse alta a-i urzi
lui Zohhak zicându-i: „Iată, mima cum ţi-ai întors
către mine, tot ce-n lume ţi-ai dorit, ti s-a-mplinit;
dacă vrei din nou de mine să te legi cu jurământ,
dacă vrei s-asculţi porunca-mi şi supus să mă urmezi,
lumea-ntreagă la picioare fi-va-mpărăţia ta;
fiară, pasăre şi peşte — toate ale tale-or fi!“
Cum grăi în chipu-acesta, ceva nou şi născoci,
o urzeală mai drăcească, vicleşug mai uimitor.
EBLIS SE ÎNFĂŢIŞĂ CA BUCĂTAR
Se schimbă-ntr-un mândru tânăr, având darul de-a grăi,
ager fiind el la minte şi la trup neprihănit.
Se înfăţişă naintea lui Zohhak şi îi rosti
vorbe dulci, cuviincioase: „Fie să-i plac şahului!
Sunt un bucătar de seamă şi-s curat: mărgăritar".
Şahul l-ascultă primindu-l bucuros şi-i arătă
locul la bucătărie, şi-apoi chei de la cămări

îi dădu măritul stolnic. Nu erau pe-atunci mâncări
felurite, fiindcă lumea came încă nu mânca,
ci din câte dă ţărâna — cu legume se hrănea 2.

*** Aluite voalaţi în stil oriental cu semnificaţia c& numai mama fiului poate apune cine i-e foit tjiâ**

1 în Alia Occidentali se atribuie fahului Nimrod introducerea obiceiului de a se hrtni cu carne

de vilfi.

*Ahriman*1 cu-ntunecate şi drăceşti precugetări,
hotărî să taie vite. Pe Zohhak şi-l va hrăni
tot cu cărnuri, zeci de soiuri; pe-ndelete-i va găti
păsări şi-apoi dobitoace. Pentru a-i sădi curaj,
tot cu sânge-o să-l hrănească, ghiftuindu-l ca pe-un leu;
rob, el i se va supune şi, la cel mai mic cuvânt,
inima pleca-va-şi roabă la porunca lui Zohhak.
Începu să-i dea la masă numai gălbenuşuri moi,
ce-l făcură-n scurtă vreme, zdravăn, rumen şi vioi;
şahul îmbuibat ferice-i mulţumi lui *Ahriman*
pentru cele desfătate. Zise cel înşelător:
„Fie-n veci ca şahinşahul să-şi înalţe fruntea sus,
şi în veci de veci trăiască! Mâine îi voi pregăti
o mâncare mai gustoasă"*. Şi se duse cugetând
toată noaptea ce bucate minunate-i va găti
pentru-a doua zi... Cupola cerului de peruzea,
când aduse-n lume roşul său rubin, bucătări
feluri noi de potârniche şi de argintiu fazan;
i le-aduse, şi-a nădejde, mima-i bătea voios.
Şahu-Arabiei purcese a înfuleca fripturi,
orb lăsându-şi spre prăpaste duhu-n mina lui Eblis,
care, -a treia zi, -i gătise miel şi păsări la un loc.
Ziua-a patra, pentru masă, născocise un alt fel:
fierse spată de mânzată în balsam de trandafiri 2,
mosc, şofran şi vin vechi. Şahul după ce se ospătă,
de priceperea acestui ins mirându-se, -i grăi:
„Om bun, orişice dorinţă ai, pe loc ţi-o-ndeplinesc! *

Bucătarul îi răspunse: „0, luminăţia-ta,
fie ca în veci, puternic, să trăieşti, şi mulţumit I
Inima-mi de tine-i plină, şi o clipă să te văd,
e dorinţa mea fierbinte! Şahului atât îi cer,
deşi cinstea o să fie decât mine mai presus:
dacă vrea să-mi deie voie, buze, ochi şi chip să-mi pun
în sărut, pe ai săi umeri... ** Zohhak vorba-i auzind
şi nebănuind nimica din drăcescu-i, tainic ţel:
„Fie I Ţi-mplinesc dorinţa! Poate astfel, cât de cât,
numele tău creşte-n cinste**. Şahul îi îngădui,
ca şi cum i-ar fi prieten, să-i sărute umerii.

1 E vorba tot de Eblis. Ciruia acum Firdousi îi spune *Ahriman.*

*** Textual*.. Galab*" (apl de trandafiri). Persanii îţi miresmeazi bucatele cu felurite mirodenii. La**

chebab servesc salata din frunze de busuioc verde.

Ahriman dădu sărutul, şi se mistui-n pământ;
nimeni n-a văzut vreodată ceva mai uluitor!
Se iviră doi şerpi negri din umerii lui Zohhak,
care-ncremeni, şi leacuri pretutindeni căută;
pân' la urmă (ce să facă?) de pe umeri şi-i tăie
(dar pe drept cuvânt te miră) odrăsliră iar la loc,
negrii şerpi ca două ramuri odrăslind din trunchi de şah!
Vraci şi doftori se-adunară şi-i dădură, rând pe rând,
sfaturi, multe-i descântară, nimeni nu i-a dat de leac.
Dar, viclean, Eblis de-ndată dinaintea lui Zohhak
se-arătă în chip de doftor şi îi zise: „Nu-i nimic
de făcut. Mai bine şerpii nu-i tăia şi lasă-ţi-i
cât avea-vor viaţă-ntr-înşii. Zilnic să le pregăteşti
hrană bună, s-o mănânce până se vor potoli;
doar acesta-ţi este leacul, singurul şi cu folos.
Nu le da lor de mâncare decât creieri omeneşti,
poate că hrănindu-i astfel, hrana îi va oinorî".
Care >-a fost, oare, gândul căpeteniei *Jitiilor*
în această-nvălmăşeală...? Ce urzea prin äst îndemn,
decât tăinuitul mijloc lumea de-a o-mpuţina?

MOARTEA LUI GEAMŞID
După-aceasta, clocotit-a-n vuiet lung Iranul tot,
şi din patru zări porniră hărţuieli şi învrăjbiri;
ziua cea străiucitoare-n neagră noapte se schimbă,
şi-oamenii se dezlegară de şăhia lui Geamşid;
mila Domnului se strânse de pe capu-i, şi căzu
într-o cruntă silnicie şi-o pornire de nebun.
Şi din patru părţi de zare se sculară zeci de şahi;
din hotare în hotare răsăriră capi-de-oşti,
care-şi strânseră puhoaie de oştiri pentru-a lupta,
fiindcă şi-au fost smuls din inimi dragostea pentru Geamşid.
Cât clipeşti ieşi o oaste din Iran şi se-ndreptă
către-Ărabia. Acolo auziseră de-un om
crud, cu faţă de balaur. Şi războinicii persani
toţi cătând un şah anume, se-ndreptară spre Zohhak.
Lui, smeriţi, i se plecară, socotindu-şi-l stăpân,
şi-l înscăunară-ndată şah al Persiei întregi 1
Omul cel cu chip de şarpe năvălit-a în Iran
iute ca un vânt, să-şi puie diadem de şah pe cap,
aducându-şi mare oaste din Iran şi-Arabia.
Ochii şi-aţinti şerpeşte către tronul lui Geamşid,
şi rotunda lume-şi trase ca pe deget, un inel.
Soarta bună-l părăsise pe Geamşid, iar şahul nou
pas cu pas, păscându-i urma, el fugi şi îi lăsă:
tron, coroană şi putere, diadem, hazna1 şi oşti;
urma şi-o pierdu şi lumea-n ochii lui se-ntunecă,
de când tronul şi coroana i le înşfăcă Zohhak.
()
Tezaur domnesc, vistierie.

V
ZOHHAK
(şăhia lui a durat o mie de ani)
Zohhak1 stâpâni pe tronul şahilor o mie de-ani;

lumea-ntreagă-i se supuse, şi-âstfel vremuiră vremi.
Datinile de ispravă, rând pe rând, s-au irosit,
şi-au rămas să-ş> împlinească poftele cei păcătoşi.
Sub dispreţ căzu virtutea, şi urcă magia-n cin,
bunul simţ îşi trase vălul, viţiu-n plină zi ieşi.
Divii se-mputerniciră în a face rău oricui,
şi-ndrăzneai doar pe şoptite despre bine s-aminteşti.
Smulseră două mlădiţe din seraiul lui Geamşid
limpezi, tremurând ca frunza plopului, două surori,
ale lui Geamşid copile. Amândouă-s diadem
pentru fruntea frumuseţii preafrumoaselor făpturi!

*** Petunii, dup» obiceiul lor, au înglobai în familia Kaiumors ţi dinastia arabi reprezentat! prin Zohhak**

în iradipa eposului iranian.

Una *Şahrinaz* pe nume, şi cealaltă, *Arnavaz,*
după văluri amândouă: chip de Lună răsărind.
Le târâră în haremul lui Zohhak, să i le dea
gâdinei cu cap de şarpe, care doar pe rele căi,
în magie şi desmăţuri ticălosul le-ndrumă,
că el nu punea la cale decât dragostea de rău,
nimicirea şi omorul şi pârjolitorul foc...
Bucătaru-n orice noapte îi aduse în serai
câte doi flăcăi: o dată din umili părinţi născuţi,
şi-altă dat' din neamuri bune, *leac* să-i facă lui Zohhak.
Îi ucise şi le smulse creierii bucătărind
pentru cei doi şerpi: bucate. Mai erau în ţară-atunci
doi neprihăniţi (de viţă) din străvechiul neam Parsi:
unul, *Irma'tl,* adâncul, se numea iar celălalt,
Guirma'd, clarvăzătorul. Se-ntâlniră într-o zi
şi de câte sunt în Lună şi în Soare şi-au vorbit,
despre şahul strâmb şi oastea-i, despre crâncenu-i năravdemn numai de-ntunecimea-i. Unul dintre ei a zis:
„Noi datori suntem prin arta de-a bucă ţări, la şah
să ne furişăm şi-un mijloc să-ncercăm a dibui
din cei doi meniţi pierzării, zilnic, unul să scăpăm."

Şi cum ziseră, făcură, şi de-ndată au deprins
arta de-a găti bucate şi-a le potrivi la gust.
Şi atunci cei doi prieteni ageri şi prevăzători
bucătari la şah intrară, bucurându-se-ntr-ascuns.
Când a fost să verse sânge jertfelor, şi dulci vieţi
să le smulgă bucătarii, le aduseră târâş
doi flăcăi în floarea vârstei prinşi de paznici ucigaşi,
care-n brânci îi azvârliră jos cu faţa la pământ.
Inima în piept se strânse meşterilor-bucătari,
ochii le-notară-n sânge, capul greu se-nvârteji
de dorinţa răzbunării. Se ţintiră, ochi în ochi,
şi-i cuprinse mare scârbă de cruzimea celui şah.
Doar pe-un tânăr doborâră (mijloace n-aveau de-ales)
creieri omeneşti cu creieri de berbec amestecând.
Celuilalt lăsându-i viaţa, ei, frăţeşte, i-au şoptit:
„Pierde-ţi urma-n mare taină; caută să te fereşti
de-a rămâne-ntr-o cetate unde oamenii sunt mulţi;
partea ta în lume fi-va muntele, deşertul gol."
L-au scăpat, luându-i capul unui josnic dobitoc,
şi gătiră o tocană pentru cei doi negri şerpi.
Şi-astfel izbăviră tineri, cam treizeci pe lună şi
s-adunară două sute; iar cei doi, vreo citeva
oi şi capre le dădură (tinerii nebănuind
cine le trimite darul) şi-i minară în deşert.
Din aceşti fugari se trase neamul *kurzilor*[19] nomazi,
care nu-şi durează case, cortul este casa lor,
care în adînc de cuget nu se tem de Cel-de-Sus.
Dacă Zohhak, desfrinatul, pizmuia pe un viteaz,
îl şi trimetea la gide şi din urmă îi striga:
„Faci cu *divii* cirdăşie!“ Cel ucis de-ar fi avut
vreo fecioară-n frumuseţe fără seamăn, după văl
ascunzându-şi neprihana nurilor fără cusur,
sclavă şi-o făcea degrabă. Vrednic nu era de şah,
şi călca-n picioare pravili, căci nimica sfânt n-avea.

[19] **AslAzi locuitori în Irak-**

ZOHHAK ÎL VĂZU ÎN VIS PE FEREIDUN

Cind i-au mai rămas din viaţă încă patruzeci de ani,
iată Domnul ce-i trimise-n creştet, noaptea, când dormea,
colo-n patul din haremul şahilor lângă-Arnavaz:
el văzu cum din copacul cel domnesc deodată-n vis
odrăsliră trei războinici: doi în vârstă şi-ntre ei,
unul tânăr şi asemeni unui mândru chiparos,
chip de şah, şi cingătoare, şi la mers precum un prinţ
cumpănindu-şi buzduganul ghintuit c-un cap-de-bou.
Spre Zohhak veni să lupte şi-l izbi cu ghioaga-n cap;
şi-apoi tânărul războinic îi înfăşură-n curea
trupul, de la tălpi la creştet, şi de braţe îl legă
ca pe un pietroi, şi jugul i-l băgă pe după cap
lui Zohhak. Sub munţi de-ocară şi de zbucium se zbătu
şi-asudă de-atâtea chinuri; pulbere-i zvârli pe cap,
şi spre Damavand 2 purtându-l, după el îl târnui
val-vârtej zorind prin gloată... Cel bicisnic de Zohhak

se tot zvârcoli în somnu-i tremurând şi-apoi săltă
capul şi un răcnet scoase de se zguduiră toţi
cei o sută de pilaştri din seraiul adormit.
(;. • • • • •)
Lumea mai zăcea în noaptea, precum pana unui corb,
când din munţi zbucni lumina Soarelui, de ai fi zis
că din el se revărsară mii rubine prin azur.
De oriunde, pe-nţelepţii şi prevăzători *mubezi,*
şahul îi făcu să vină de prin depărtate ţări,
şi cu inima zdrobită visul crud li-l povesti,
îi chemă şi-i strânse-olaltă şi-ajutorul li-l ceru,
să-i aline suferinţa care-n piept îi tot creştea.
Zise: „Daţi-ne îndată sfatul vostru şi-ndrumaţi
duhul nostru spre lumină!“ Tainic el îi întrebă
spre-a-şi cunoaşte viitorul ce-l aşteaptă, bun sau rău:
„Cum sfârşi-va veacul nostru? Oare, ale cui vor fi
toate-acestea: diademul, cingătoarea, mândrul tron?

Ne dezvăluiţi, voi, taina, ori de viaţă vă scăpaţi!“
Toţi *mubezii* îşi simţiră buza iască, -obrajii pali,
limba slobodă, şi-n inimi chinul cel sfâşietor.
Ei îşi ziseră: „Noi, dacă, viitorul i-arătăm,
duhul şi-l va da pe dată, şi e totuşi viaţa sa
minunatul lumii bine; dacă nu-i vom arăta
viitoru, -atunci vieţii va să-i spunem bun rămas!"
Astfel scursu-s-au trei zile şi niciunul nu-ndrăzni
vreo povaţă să rostească. În a patra zi Zohhak
crunt se-aprinse de mânie pe *mubezi* ce trebuiau
calea să-i călăuzească. Şahul îi ameninţă
că de vii i-atârnă-n ştreanguri, viitorul de nu-i spun.
Toţi *mubezii* îşi lăsară capetele-n jos, pălind;
inimile-aveau zdrobite, ochii-n lacrimi, sângerânzi.
Însă printre înţelepţii mari şi de prevederi plini,
fost-a unu-al cărui cuget treaz era, clarvăzător,
om cu vajnică purtare, înţelept şi priceput;
se numea *Zirafc* şi-ntâiul era el printre *mubezi;*
inima-i încet se strânse dar nu teama-l stăpâni;
limba-şi dezlegă naintea lui Zohhak şi-i glăsui:
„Scoate-ţi de prin căpăţână al înfumurării vânt,
nimeni nu-i născut de-o mumă decât pentru a muri.
Fost-au şahi şi mai nainte-ţi vrednici de-al puterii tron,
şi-au avut destule păsuri şi destule bucurii;
zilele lor lungi trecură şi-acum zac într-un mormânt.
Chiar de-ai fi tu meterezul cel care-i durat din fier,
Roata cerului de-asemeni te-o zdrobi şi vei pieri!
Va să-ţi moştenească tronul altul şi norocul tău
va să ţi-l răstoarne. Şahul numi-se-va *Fereidun,*
şi va stăpâni pământul, precum Cerul de măreţ!
N-a ieşit încă din sinul mamei sale, şi-ncă nu-i
vremea să te temi de dinsul, nu e vremea să suspini-
Cel vlăstar născut din mumă virtuoasă creşte-va
pom sortit să poarte roade; şi cînd fi-va un bărbat,
fruntea-i va atinge Luna, apoi o să ceară el

cingătoare şi coroană, tron şi diadem de şah.
Şi va fi statura-i zveltă, cum e naltul chiparos,
şi işi va purta pe umăr buzduganul de oţel.
El te va trăzm cu ghioaga-nchipuind un cap-de-bou,
şi te va târî în lanţuri, te va smulge din serai“.
Întreabă Zohhak, mârşavul: „De ce, oare, ne-ar lega?
Din ce pricină anume el ne va urî-ntr-atât?“
Nenfricatul om îi zise: „Dacă minte-ai fi avut,
ai fi chibzuit din vreme, fără pricini, să faci rău;
chiar de mina ta pien-va tată) său, şi-adinc rănit,
fiul te-o urî de moarte. Şi se va găsi pe-atunci
o juncană preafrumoasă care doică ii va fi,
alăptându-l pe stăpânul lumii dintru viitor.
Ea, de-asemenea, ucisă fi-va tot de mâna ta,
dar ca să-şi răzbune doica, el va prinde-un buzdugan
care va purta la capăt măciulia cap-de-bou” l.
Zohhak işi plecă urechea ascultându-i vorbele,
dar se prăbuşi din tronu-i şi căzu într-un leşin.
De la tronul său puternic, grabnic cel *mubed* vestit
se şi-ndepărtă, de teamă să nu pată vrun necaz.
Când iar işi veni în fire, şahul se urcă în tron
şi de-ndată puse-n lumea-ntreagă de-a se iscodi,
şi pe faţă şi în taină, urmele lui Fereidun;
nu avu nici pic de tihnă, şi nici foame, şi nici somn,
şi chiar lucitorul Soare-n ochii săi se înnegri.
()

În amintirea *doicii* tale. Adică • vicii care l-a • lipici, Fereidun a poruncii aâ i re toarne din olcl
miciulâe la buzdugan în tormi de cap-de-bou,

POVESTEA CU ZOHHAK ŞI FAURUL KAVE

Nu-ncetă Zohhak, zi, noapte, de-a grăi de Fereidun;
spaima-i povârnise mândra lui statură la pământ,
inima-i e-ngrijorată doar gândind la Fereidun.
Într-o zi şezu în tronul lui de fildeş, şi pe cap
puse mândra-i diademă de turcoaze strălucind

şi chemă mai-marii-n juru-i de prin depărtate ţări,
ei să-i sprijine domnia. Zise astfel spre *mubezi:*
„O. Voi oameni de virtute, neam ales, prevăzători!
Noi avem un duşman tainic cum ştiu toţi cei înţelepţi.
Nu dispreţuim vrăjmaşul, chiar de-o fi fiind el slab;
dar ne timem că Norocul schimbător ne va-nşela.
Întări-vom paza noastră şi cu *divi* şi cu *pari*|
Da, voim doar într-o oaste oameni s-adunăm şi *divi.*
Trebuie-ne ajutoare, altcum n-om putea răbda
liniştiţi asemeni zbucium. Trebuie-ne chiar acum
mărturie să ne scrieţi cuprinzând că, noi, ca şah,
semănat-am doar grăunţii binelui, că n-am rostit
decât adevăr în vorbe, că noi n-am voit nicicând
direptatea să o-nfringem". Toţi mai-marii-nfricoşaţi
ascultară tot ce şahul le ceruse, şi, cu toţi,
tineri, vârstnici, iscăliră mărturia de mai sus
după bunul plac al celui şarpe mârşav şi spurcat.
Dar deodată de la poartă, în serai se auzi
până lîngă tron un strigăt de dreptate-al unui rob.
Îl chemară dinaintea şahului pe-acel jălbaş
care se plângea de-oprelişti, şi naintea celor mari
l-aşezară. Cel puternic şah uimindu-se i-a zis:
„Dă-ne numele acelui care ţi-a adus sminteli!“
Omul scoase iar un răcnet şi îşi trase pumni în cap:
„O, măria-ta, dreptate! Sunt *Kave.*! Dreptate-ţi cer!
Fă-mi dreptate că-ntr-un suflet am venit şi-amarnic gem
şi te-nvinui doar pe tine I Dacă-ai vrea să fii direpţ,
oh, mărite şah, spori-vei însuţi marele-ţi noroc.
De atât amar de vreme, an de an, mă asupreşti,
şi adesea-ţi simt jungherul drept în inimă înfipt.
T *pati,* 2>nfi în mitologia I&kmului.
Dacă n-ai vrut asuprirea-mi, de ce mâna ţi-ai întins
spre feciorii mei? Avut-am şapteşpie feciori, şi-acum
mi-a rămas doar unul singur. Dă-mi pe cel din urmă fiu I
Cugetă c-o viaţă-ntreagă inima-mi va arde-n chin.

Luminate şah, răspunde-mi ce rău, oare, ţi-am făcut...?
Şi de n-am greşit, tu, price nu-mi căta cu dinadins.
Oh, mărite şah, la ann mei gândeşte-te puţin,
şi nu-mi grămădi pe creştet droaie de nenorociri.
Vremea frântu-m-a din şale, şi în suflet nu mai simt
niciun licăr de nădejde, capu-mi de durere-i greu.
Nu mai am mei tinereţe, nici feciori, şi niciun dor
nu ne leagă-n lumea asta, cum ne leagă de copii,
însăşi nedreptatea are-un început dar şi-un sfârşit,
şi chiar asuprirea însăşi are şi ea un temei;
spune-mi din ce pricini, oare, verşi pe mine nenoroc?
Sunt nevinovat, un faur; şahu-n cap îmi zvârle jar!
Chiar dacă eşti şah şi dacă eşti balaur rău la chip,
trebuie să-mi faci dreptate cel puţin cu-acest prilej.
Eşti stăpân pe cele şapte părţi[20] din lume; de ce noi
parte-avem doar de necazuri, parte de nenorociri?
Socoteală-ţi cer, stăpâne, pentru câte-ai făptuit,
şi mira-se-va o lume. După ce socoată-mi dai,
lumea va vedea ce soartă mi-a fost dată pe pământ:
şerpii să-ţi hrănesc cu creieri de la toţi feciorii mei!“
Şahul se holbă la faur şi-ascultă tot ce i-a spus,
şi se ului de câte-i răsunară în urechi;
îi dădu-napoi feciorul şi se strădui de zor
să-l câştige pe părinte cu mieroase cuvântări.
Şahul îi ceru la urmă să-ntărească mărturia,
cum făcuseră mai-marii. Kave o ceti, pe loc,
spre bătrânii-mpărăţiei se întoarse şi strigă:
„Oh, voi cârdăşiţi cu *divul,* voi, păgâni, care v-aţi smuls
dintru inimă-orice teamă de Stăpânul cel din cer,
v-aţi întors spre iad cu trupul iară duhul l-aţi supus
la poruncile-i cumplite! Ăst hrisov n-ăi iscăli,
că de şah nu-mi este teamă 1“ Se sculă, răcni prelung,

---

[20] **Texiud *şapte zone;* astrologii vremii impArţeau lumea în şapte zone corespuniitoar celor şapte planele din sistemul «olar cunoscut pe atunci.**

şi-ntr-un tremur de mânie, rupse cel hrisov zdrobind
sub picioarele-i pecetea; şi urmându-l pe fecior,
curtea părăsi şi-n uliţi urlet scoase ca turbat.
Cei mari dovedindu-i cinste şahului, i-au glăsuit:
„O, slăvite şah al lumii! Niciun vânt n-ar cuteza
năvălind din hău pe creştet, să vă facă vre un rău,
în zi grea de bătălie. De ce, oare, l-aţi cinstit
pe Kave, murdar la vorbă, ca pe un prieten bun?
Rupt-a el şi mărturia care ne lega de voi,
şi a rupt orice supuneri care vi le datora.
Dusu-s-a purtând în pieptu-i şi în capu-i doar un dor,
dor de răzbunare; parcă, parte-i ia lui Fereidun.
N-am văzut ceva mai groaznic mcicând; suntem uluiţi! *
Preaslăvitul şah al lumii le-a răspuns în chip vioi:
„Va să auziţi acuma lucru şi mai uimitor!
Când Kave era subt poartă, când urechea-asurzitor
ne-a izbit-o cu strigarea-i, aţi fi zis că-n sală, -aici,
între el şi noi crescut-a piscul muntelui de fier;
când cu pumnii-n cap îşi trase (asta-i chiar de ne-nţeles!)
inima ne-a covârşit-o. Nu ştim ce se va-ntâmpla,
nimeni încă nu cunoaşte taina zodiilor din cer!
După ce Kave afară-n uliţele mari ieşi,
gloata-n jurul lui se strânse. Căci bazarul era-n toi;
el strigă, cerând mulţimii, ea, să-i sară-ntr-ajutor,
şi chemă întreaga lume, direptate, ea, să-i dea.
Smulse şorţul cel de piele ce fierarii şi-l încing
dinainte, când ciocanul bate fierul înroşit,
şi-l înfipse-n vârf de lance, colbul din bazar stârnind.
Şi cu lancea-i într-o mână merse faurul stngând:
„Oameni, voi, cu falnic nume, voi, închinători la Cer,
voi, care-n adînc de inimi îl iubiţi pe Fereidun,
care vreţi să rupeţi toate lanţurile lui Zohhak;
haideţi să pornim de-a valma lângă prinţul Fereidun,
şi la umbra măreţiei sale să ne odihnim!
Spuneţi că stăpânul vostru este însuşi *Ahriman,*

şi că-n inima lui neagră este Domnului vrăjmaş!
Acest şorţ, această treanţă, ne va face cunoscut
glasul mulţilor prieteni, dar şi-al mulţilor duşmani!“
Se-avântă-ntre bravi şi-o gloată se şi strânse-n jurul său.
Prinse veste în ce parte se-află prinţul Fereidun;
fruntea-n piept punând de-a dreptul spre-acest loc se îndreptă.
Şi-au ajuns pân’ la seraiul tânărului şah şi cum
îl zăriră de departe, ca un tunet au strigat.
El văzu în vârf de lance şorţu-acela şi-l primi
ca pe-un semn de fericire. Şorţul îl împodobi
cu brocart din *Rum* 1 şi-i puse herb de aur ciocănit
şi bătut în pietre scumpe; lancea-n vârf i-o-ncoronă
cu un glob lucios ca Luna, îi meni un bun noroc,
şi să fluture îi puse lungi eşarfe purpurii,
galbene şi violete; *steagul lui Kaoe* i-a zis.
De-atunci toţi cei ce urcară-n tronul şahilor şi toţi
care-şi puseră coroană-mpărătească pe-al lor cap,
mai adaoseră şi-alte giuvaeruri din belşug
şorţului umil de faur şi brocarturi de-aur greu,
şi mătăsuri zugrăvite; şi-astfel steagul lui Kave
s-a-ntocmit şi-n noaptea neagră, Soare mândru străluci,
şi o lume îşi aprinse inima nădăjduind 2.
()
FEREIDUN VĂZU FETELE LUI GEAMŞID
Fereidun cu buzduganu-i ghintuit cu cap-de-bou,
sparse piepturile celor care îi ţinură piept;
sfărâmă cu buzduganu-i greu la căpăţâni de vraci,
divii de prin tot seraiul, toţi vestiţi şi preamăriţi;
se-aşează în tronul celui ce la idoli se-nchina,
şi îşi puse talpa-n tronul lui Zohhak, îşi însuşi
—mpărătească lui coroană şi în locul lui şezu.
Scotoci seraiul mare dar nici urmă de Zohhak;
scoase din harem *perechea* minunatelor femei
cu ochi negri şi cu faţa Soarelui în miez de zi!
Porunci întâi să-şi spele trupurile lor şi-apoi

le spălă de întuneric duhurile. Le-arătă
calea Celui sfânt ce este-al lumilor judecător,
şi le curăţi de pete ruşinoase; au crescut
1 Rum **numeau persanii Bizan|ul, Roma. Apusul creştin.**
1 Legendarul for) a rămas flamura imperiului persan pini la ciderea dinastiei Sasanixilor. De-a
lungul veacurilor şahii au trebuit să-l lungească şi lăţească pentru a putea cuprinde giuvaerele adăugatei
steagul ajungând la o lungime de 7 m ţi o lăţime de 5 m. În bătălia de la Kadesiah, din anul 15 de la
Hcgiri (637). Steagul căzu în mâinilc arabilor tslamizaiori. Care-l rupserl în mici fişit împfcrţindu «l ca pradă
de rlzboi tuturor ostaşilor-
printre spurcaţi idolatri având duhul tulburat,
cum îl au cei ce se-mbată. Fetele lui şah Geamşid
cu ochi de narcişi udară-obrajii lor de trandafiri,
gura deschizând naintea şahului, grăiră-astfel:
„Fie să rămâi tot tânăr până lumea s-o-nvechi!
Care-i steaua-ţi fericită, care-i ramul ce purtă
un asemeni rod ca tine? Pe culcuşul unui leu
te-aşezaşi venind, războinic, omule viteaz şi bun!
Oh! Cât rău şi câte chinuri îndurarăm de la cel
ce lui *Ahriman* se-nchină şi-are umerii şerpeşti I
Roata cerului rotit-a peste noi — de câte ori? —
cât am îndurat necazuri de la un smintit de vraci.
N-am văzut un om pe lume dăruit cu harul tău
şi cu-atâta vitejie să se-ncumete-a privi
tronul lui Zohhak dorindu-şi să se-aşeze-n locul lui 1“
Fereidun le-a spus: „Norocul şi-acest tron n-or rămânea
nimănuia pe vecie. Sunt feciorul lui Abţin,
lui Abţin preafericitul, cel pe care l-a fost prins
Zohhak vânturând Iranul. Crud, pe tata l-a ucis,
şi-am pornit acum spre tronul lui Zohhak să mă răzbun.
El ucise însăşi vaca Purmaje, care mi-a fost
doică, şi avea ea trupul fără seamăn \ Ce-a dorit

omul scârnav de la duhul necuvântătoarei vaci?
Mă-narmai, de luptă gata, şi pornii de prin Iran
pentru cruntă răzbunare! Ţeasta i-o voi sfărâma
fulgerându-mi ghintuitul buzdugan cu cap-de-bou;
nici iertare şi nici milă de la mine n-o afla!"
Ascultând aceste vorbe (duhul ei neprihănit
a-nţe) es întreaga taină) îi răspunse Arnavaz:
„0, tu, Fereidun, eşti şahul hărăzit de-a nimici
vracii şi vrăjitoria, cel de-al cărui aprig braţ
trebuie Zohhak să piară, cel ce trebuie luptând
lumea să ne-o mântuiască. Suntem surioare noi,
lujeri fără de prihană, os din os de şahi, şi lui
ne-am supus de frica morţii. Şahule, cine-ar răbda
să se culce, să se scoale c-un balaur drept bărbat?"
Fereidun răspunse: „Cerul dacă îmi va da de sus
direptate după voie, smulge-voi de pe pământ
ghiara gâdinei spurcate, lumea s-o neprihănesc!

1 În episodul *Naşterea lui Fereidun* Firdousi descrie v «c « «sitei:,. Fiecare tir de pir ilrilucea-ntr- «hi culoare, semAnind cu un pAun**

Trebuie acum să-mi spuneţi unde-i şarpele proclet?"
Şi femeile cu faţa mândră-i spuseră gândind
că-n *sfârşit* cel cap de şarpe va să cadă sub tăiş.
Ziseră: „S-a dus în ţara vrăjilor, în Hindustan \
vrăji să facă. Şi pe-acolo, de pe umeri vor zbura
mii de capete de oameni ce-or muri nevinovaţi;
teme-se de nenoroace de pe când un înţelept
îi prezise că pământul mântuit va fi de el,
că altcineva veni-va să-i ia scaunul de şah
şi-o să facă să-i pălească tot norocul de acum.
Inima îi arse-n flăcări şi de-această piază rea
viaţa-i se făcu amară; şi-atunci sânge el vărsă
de la biete dobitoace, de la bieţii muritori,
şi umplând cu sânge-o baie şi-n ăst chip nădăjduind
că va-ntoarce zodii rele, zodieri cum i-au prezis,

îşi spălă în sângiuri capul şi tot trupu-şt imbăie.
În estimp, de-acele chinuri care le-ndura din vremi
de la şerpii de pe umeri, mintea i se tulbură;
el fugi din ţară-n ţară, însă cazna celor şerpi,
geană nu-i lăsă în geană să le-nchidă pentru somn.
Dar acum veni sorocul de-a se-ntoarce printre noi,
căci nicicând un loc statornic pre pământ nu-şi va găsi."
Ăstfel, inimă zdrobită, preafrumoasa-i povesti
taina-aceasta şi viteazul cel cu fruntea lîngă cer
îşi plecă-ncordat urechea, vorbele-n auz sorbind.
FEREIDUN ÎL PUSE-N LANŢURI PE ZOHHAK
:
Miniat de-aceste vorbe, Zohhak se şi pregăti
să se-ntoarne. De îndată porunci să-i pună şea
calului uşor ca vântul şi cu ochi străpungători.
Iute se pomi cu oastea lui de *divi* şi de viteji.

1 Hinduitan, **numele indian al Indiei,**

1 Plriaind tronul. Zohhak iţi ItsA locţiitor pe Kanderev. Aceata fu®i la Zohhak |i-i atârni gelozia povea-

lindu-i cum fetele lui Geamţid au devenit liitoarele lui Fereidun.

Năvăli pe ocolite căi şi-ajunse la serai
pe terase, lîngă poartă, dus de-al răzbunării gând.
Când zăriră-n zare oastea tânărului Fereidun,
toţi s-au furişat pe-aceste ocolite căi sărind
de pe cai de bătălie — pe-o fâşie de pământ.
Porţi, terase, erau toate-ncoronate cu mulţimi
din cetate, cu oricine mai ţinea o spadă-n mâini;
toţi îl ridicară-n slavă pe Fereidun, fiindcă toţi
sângeraseră în inimi de-asuprirea lui Zohhak.
De pe muri şi coperişuri se porniră-n ropot ploi
cu olane şi pietroaie; şi plouă-n cetate cu
izbituri de lucii spade; şi săgeţi din lemn de plop
ca o grindină căzură dintr-un nour de catran;
nimeni, de-nturna pământu), nu-şi găsea vrun adăpost.

Toţi cei tineri din cetate, toţi cei vârstnici şi căliţi
în războaie — se uniră cu-ai lui Fereidun viteji,
ş scăpară de puterea vrăjitorului Zohhak.
Munţii răsunară-n clocot de războinicii strigând,
şi pământul subt copite tremură-n galop de cai.
Peste creştete, deasupra, nor de pulberi se stârni
şi cei vajnici despicară-n inimi stâncile cu lănci.
Izbucni prelung un strigăt chiar din templul focului:
„Dacă fiara din stihie s-ar fi ridicat pe tron,
noi i-am fi-mplinit porunca, tineri şi bătrâni, supuşi,
dar nu-l mai răbdăm în tronu-i nicio clipă pe Zohhak,
scârnavul ai cărui umeri poartă cei doi negri şerpi!“
Oastea şi locuitorii din cetate, cot la cot,
toţi se-ncinseră la luptă, mulţi şi-asemeni unor munţi,
până când peste cetatea strălucită se-nălţă
negură de colb amarnic. Soarele întunecând.
Gelozia aţâţându-l pe Zohhak se-ncumetă
oastea să şi-o părăsească, să se-ntoarcă la serai;
el, din tălpi şi până-n creştet, puse platoşa-i de fier
nimeni să nu-l recunoască din mulţime şi urcă
iute în seraiul falnic aducându-şi un arcan
de şaizeci de coţi lungime. 0 văzu pe Şahrinaz
cu ochi negri — aşezată lângă şahul Fereidun —
galeşă întruchipare de vrăjite gingăşii;
cu obraji frumoşi ca ziua între plete: două nopţi;
buzele-i şopteau blesteme împotriva lui Zohhak.
El recunoscu în sinea-i că e-n voia Domnului
şi că n-are vreo nădejde să se mântuie de rău.
Gelozia îi încinse creierul; îşi azvârli
după meterez arcanul şi nemaigândind la tron,
preţ nemaipunând pe viaţă, de pe falnicul serai
se-aruncă-nlăuntru, trase un jungher din teacă dar
taina nu-şi trădă şi gura şi-o-ndeştă strângând în pumn
luciul său pumnal şi, dornic sânge de-a vedea curgând
dintr-un sân de floare crudă şi cu faţă de *pari,*

se-azvârli de la-nălţime. Prăvălindu-se de sus
şi-atingând din zbor pământul • — precum vântul, Fereidun
prinse iute buzduganul ghintuit cu cap-de-bou
şi-l izbi în cap pe Zohhak, încât chivăra-i plezni!
Dar în grabă fericitul *Seroş*1 se-arătă şoptind:
„Nu-l ucide, căci sorocul încă nu i s-a-mplinit I
L-ai sfărmat, acuma leagă-l fedeleş ca pe-un pietroi
şi-l du până unde două stânci s-or strânge-n faţa ta.
Cel mai bine-i să-l înlănţui înăuntru-acestor stânci,
unde nu vor mai pătrunde nici prieteni, nici părtaşi/'
Fereidun îl înţelese şi, nezăbovind de loc,
o curea tăie din pielea unui leu şi îi legă
mâinile şi pe la mijloc, astfel că un elefant
groaznic nu putea să rupă straşnicile-i legături.
Oastea se porni să iasă din cetatea ce-ndură
pacostea amar de vreme, şi-l târî încătuşat
pe Zohhak şi-acoperindu-l de ocară, îl zvârli
pe-o spinare de cămilă. Fereidun îl însoţi
până la Şir-Khan. Aceasta dacă tu poţi să pricepi,
cugetă cât de bătrână-i lumea, câte vieţi de vieţi
au trecut pe munţii-aceştia şi pe-aceste şesuri, şi,
câţi vor trece încă şi-ncă...
('; ■)
... Şi îl duse Fereidun
iute, bidiviu de cursă, pe Zohhak şi-l cetlui
sus pe munte, pe vulcanul Damavand; când îi trecu
peste legături noi lanţuri, răul sorţii nu lăsă
nicio dâră-n omenire 2. Şi-astfel numele Zohhak

1 Seroţ, duh bun den mitologi* persană.

Cu alic cuvinte, soarta a încuviinţat pedepsirea lui Zohhak, nepedepsind restul semenilor de

ţ e pkmânt.

Josnic deveni ca praful, lumea se şi lecui
de tot râu) ce-i făcuse; smuls, Zohhak, dintre ai săi
şi supuşi, avu lăcaşul pe o stâncă-nlănţuit.

Fereidun alese-n munte locul strimt şi dibăci
intre stânc o văgăună groaznică şi fără fund.
Cuie grele-aici aduse şi le-nfipse-n el adînc,
fără să-i străpungă ţeasta; braţe incă-i pironi
pe cea stincă să rămină viu în chinul lui prelung.
Astfel răstignit rămase, pieptu-i singe şiroind
pe pământ. Vai! să nu facem rău pe lume cât trăim;
doar spre bine să ne-ntoarcem miinile, căci bun şi rău
s-or sfirşi pe totdeauna: cel mai bine e să laşi
fapte de ispravă-n urmă-ţi. Nu mi te vei bucura
pe deapururi de-avuţie, de-aur şi seraiuri mari,
dar vei răminea în graiul lumii ce te-o aminti,
şi aceasta să nu-ţi pară chiar un lucru fără preţ.
Fereidun n-a fost un înger — numai chihlimbar şi mosc,
ci fiind şi drept, şi darnic, nume bun şi-a câştigat.
Fii şi drept, şi fii şi darnic, şi vei fi un Fereidun.
Început făcând din faptă, lumea mintui de rău.
Cea mai mare dintre fapte fost-a că l-a pedepsit
pe Zohhak cel strâmb şi mârşav; cea de-a doua faptă-a fost
că şi-a răzbunat pe tata şi pământu-a primenit;
cea de-a treia, că o lume mântui de-atâţi smintiţi,
şi o smulse din spurcata ghiară-a celor ticăloşi.

VI

FEREIDUN

(şăhia lui a durat cinci sute de ani)

()

FEREIDUN ÎŞI ÎNCERCĂ FECIORII

Fereidun pnnzând de veste că tustrei feciorii-i vin,
se şi puse în mişcare; vru să-i cerce de-au curaj,
să-şi alunge îndoiala. În balaur s-a schimbat,
de ziceai că nu-i în stare să-l înfrunte niciun leu;
el răcni, şi cu pornire iute spumegând cumplit,
revărsă pe gură flăcări; când feciorii lui tustrei

şi-i văzu mai de aproape prin colb mare înotând.
Ca trei munţi de întuneric, pulberea o răscoli
prin turbatele lui zbateri, şi prin urlete prelungi
lumea o umplu de vuiet; şi se năpusti întâi
la cel mare, rang de seamă, diadem purtând pe cap.
Prinţul zise: „înţeleptul şi prevăzătorul om
nu dă piept chiar cu balauri I" El se întură pe loc
şi fugi de matahală; taică-său cătă atunci
la ceilalţi. Când mijlociul îl văzu, din spate-şi luă
arcul şi-ncordându-l, zise: „Nevoit de eşti să lupţi,
ce-are-a face de-i leu groaznic sau vrun cavaler viteaz?“
Dar mezinul când ajunse lângă ei şi când zări
gâdina, un răcnet scoase şi într-astfel glăsui:
„Piei din ochii noştri! Nu poţi, crocodil cu trup solzos,
să stai leilor în cale! Dacă vei fi auzit
despre Fereidun o vorbă, te păzeşte ca nicicând
să nu te mai porţi asemeni, căci suntem feciorii săi,
câteşitrei armaţi cu suliţi, şi la luptă nenfricaţi!
Părăseşte-această cale care nu-i a bine, nu-i,
sau cununa duşmăniei ţi-o voi îndesa pe cap I"
Preamăritul lor părinte, când văzu şi auzi,
firea tuturor ghicind-o, ca-n pământ se mistui.
Se ivi, schimbat în tată, cu alaiu-i cuvenit,
tâmpine 1 duruitoare şi-elefanţii nemblânziţi
şi în mână buzduganul ghintuit cu cap-de-bou.
Dinapoia lui mai-marii oastei se ţinură drepţi,
lumea parcă înflorise sub privirea lui de şah.
Când măriţii prinţi veniră dinaintea lui, pe jos
alergară sărutându-i urma tălpilor în colb,
buimăciţi şi de ţimbale şi de elefanţi răgind.
Tatăl le întinse mâna şi pe rând îi mângâie,
dăruindu-i fiecărui cinstea ce şi-o merita.
Când se-ntoarse în seraiul strălucit, el se rugă
Domnului în taină mare, laude-aducând prelungi
Ziditorului, şi-n sinea-i îşi şopti că bună, rea,

soarta vine de la Domnul; şi chemă cei trei feciori
îmbiindu-i să se-aşeze pe strălucitorul tron,
şi le zise: „Cel balaur groaznic care-amenință
lumea-n suflu-i s-o cuprindă, fost-am însumi eu şi-am vrut

***' TimfiinS,* un fel de lobi cu zurţelâi întrebuinţaţi în Orient le Ufbilon |i le inlâmpinarea duşma-**

nului pe câmpul de lupii*

să cunosc tăria voastră; cunoscând-o, am pierit
bucurându-mă în taină. Vreau acuma să vă dau
nume mândre cuvenite unor oameni chibzuiţi.
Tu, cel mare, să porţi nume *Salm* (fie ca orice dor
să ţi se-mplinească-n lume!) pentru că ai căutat
teafăr să te scapi din ghiara crâncenului crocodil,
şi te-ai dat din cale-n lături; cine nu dă înapoi
când dă ochi cu elefantul sau cu leul sângeros,
spuneţi-i că mai degrabă e nebun decât viteaz.
Cel de-al doilea-arătându-şi încă de la început
vitejia şi curajul decât focul mai aprins.
Tur numi-l-voi, leul vajnic şi pe care-un elefant
spumegând nu-l va învinge; pentru cel ce-o sta în tron
i se cere-ntâi virtutea de-a fi om cutezător,
altcum n-o purta coroană când lipsit e de curaj.
Cel mezin, cu ochii-n patru şi viteaz e priceput
să dea zor şi să-ntârzie; între foc şi-ntre pământ
şi-a ales la mijloc locul, ca un bun sfătuitor;
pe cât de viteaz, se-arată îndrăzneţ şi grijuliu,
lumea trebuie ca fala să i-o-nalţe-n preamăriri.
Hadj este demnu-i nume; fie-i singurul lui gând
a puterii poartă, fiindcă firea blândă-şi dovedi
mai întâi, dar şi-ndrăzneala-n ceasul de primejdie.
Şi-acum vreau cu bucurie buzele-mi să le deschid
pentru a le da un nume fiicelor Arabiei1
cu îmbujorate feţe de *pari".* Şi-apoi numi
pe-a lui Salm femeie mândră, Arzui, pe a lui Tur,
Mah Azadeh Khui, şi pe-a lui Iradj o numi Şahi

cu picioare norocoase, ei, strălucitoarea stea
Suhail \ în frumuseţe, biată slujitoare-i e.
Apoi Fereidun aduse zodiacul semnelor
rotitoare-n hău, din care zodierii ne prezic;
puse cartea dinainte-i şi ceti pentru feciori
semnele zodiacale; şi găsi că fiul Salm.
N-are-n horoscop planetă alta decât Jupiter
drept în semnul de lumină al *Săgetătorului.*
Trecu şi la horoscopul lui Tur, fiul cel măreţ,
şi-l găsi sub mândrul Soare drept în semnul *Leului,*

Cele irei fiice ale şahului din Yemen peţile de cei irei feciori ei lui Fereidun.

Suhail, **Ksnopus. Canope, cea msi strălucitoare stea. Dup* Sirius, de pe boha emisferei sudic**

prevestindu-i vitejie. Aruncându-şi, în sfârşit,
ochii şi pe horoscopul norocosului Iradj,
îl văzu sub schimbătoarea Lună-n semnul *Scorpiei.*
Zodia-asta veninoasă arătă că i-a urzit
doar nenorociri şi lupte lui Iradj, mezinul Eu.
Şahul se mâhni de-aceea şi amar din piept oftă.
El văzu că doar urgie Ceru-aduce lui Iradj
şi de loc nu se apleacă peste el mai drăgăstos,
şi că gândurile sale, -asupra-acestui fiu ce-n piept
are-un cuget de lumină, doar răuvoitoare-i sunt.
(J[21]

ŞTAFETA LUI SALM ŞI TUR CĂTRE FEREIDUN

îşi aleseră atuncea un *mubed* clarvăzător,
cap având de-ajuns şi darul de-a grăi şi-a învăţa
pe de rost o cuvântare; alungară dintre ei
pe străini şi uneltiră vicleşuguri fel-de-fel.
Salm vorbi apoi cu-asprime, izgonind din ochii săi
tot ce-i bună-cuviinţă pentru însuşi taică-său.

---

[21] **Urmeazi episodul *Fereidun Impdrfi lumea Între feâorii idt.* din care reiese ci Salm lui Bizanţul fi Soarele-Apunc. Tur lui Turkestantil }i Kitaiul (China), iar Iradj tui Iranul.**

Solului îi zise: „Grabnic să mi te porneşti la drum,
şi să nu mi te atingă nici furtună şi nici colb;
mână mai dihai ca vântul până-ajungi la Fereidun,
de nimica să nu-ţi pese, drumul doar să-ţi urmăreşti.
Când vei fi ajuns acolo, în serai la Fereidun,
dă-i închinăciuni din partea celor doi feciori zicând:
«Temători să fim deapururi de cel Nalt şi pre pământ
şi în ceruri. Tinereţea slobodă-i a năzui
să apuce bătrâneţea, însă părul coliliu
niciodată n-o s-apuce să mai fie negru-corb.
Cu cât prelungeşti şederea pe acest tărâm îngust,
cu atât ţi se-ngustează vecinicul lăcaş din cer.
Domnul sfânt ţi-a dat Pământul de la Soarele-orbitor
până la ţărâna neagră; dar din toate ţi-ai ales
calea, sfatul lăcomiei, şi tu seama n-ai ţinut
de a Domnului poruncă, silnic te-ai purtat şi strimb,
şi la împărţirea lumii n-ai căutat să fii direpţ.
Trei băieţi aveai acasă, toţi viteji şi grijulii,
care din copii cum fost-au, se schimbară-n trei bărbaţi;
la niciunul nu afiat-ai vre un merit osebit,
capul să şi-l sumeţească decât fraţii mai presus.
Dar pe unii doborându-i cu veninul tău cumplit,
l-ai săltat în nori pe altul, şi coroană-n cap i-ai pus,
şi l-ai aşezat în scaun, şi-ochii tăi se odihnesc
bucuroşi numai pe dânsul. Noi nu-i suntem mai prejos,
nici prin tată, nici prin mamă, nici n-am fost nedemni de tron.
Oh, tu şahinşah al lumii, de dreptăţi împărţitor,
fie ca astfel de faptă laude să n-aibă-n veci!
Când coroana va să cadă de pe-acest cap de-o pară,
şi când lumea izbăvită fi-va de acest Iradj,
dă-i atunci şi lui, departe, un ungher pe-acest pământ,
să se-aşeze, slab, acolo, dat uitării, precum noi;
de nu-i dai, noi călăreţii vom mâna din Turkestan
şi Kitai, şi toţi vitejii cei din Rum care-s setoşi
de al răzbunării sânge, şi-oastea de străjeri cumpliţi

fulgerând din buzdugane, şi-om zdrobi noi pe Iradj
şi Iranul, mândra-i ţară!» “ Şi *mubedul* ascultând
o ştafetă-atât de aspră, buze, de pământ, lipi
şi plecă; sărind în scară şi pe şea porni-n galop,
de ţâşniră din potcoave, lungi, scânteile pe vânt.
()
RĂSPUNSUL LUI FEREIDUN CĂTRE FECIORII SĂI
Fereidun cu încordare vorbele i le-ascultă
şi i se încinse mintea pe măsură ce-a-nţeles.
Către sol acestea zise: „0, tu, omule-nţelept,
n-ai de ce să-mi ceri iertare în aceste trebi, de fapt
m-aşteptam demult la ele, inima mi le şoptea.
Spune-! e acestor oameni mârşavi şi nesăbuiţi,
Ahrimanilor acestor doi cu gândul înrăit:
«Fereidun se fericeşte firea că v-aţi arătat.
Credeţi c-adăstam eu, oare, de la voi închinăciuni?
De-aţi zvârlit din mintea voastră sfaturile ce v-am dat,
n-aţi deprins voi nicio boabă din ce este înţelept.
N-aveţi frică nici ruşine-n faţa Celui preaînalt,
fără nicio îndoială n-aveţi alte plănuiri
decât ce mi-aţi dat de veste. Părul meu a fost cândva
negru şi lucios ca smoala, şi statura mea a fost
dreaptă cum e chiparosul, şi-a fost Lună chipul meu;
însă cerul ce spinarea mi-a încovoiat-o mult,
dăinuie şi se roteşte cum deapururi s-a rotit.
Viaţa merge-n faţa voastră darnică dar nu va fi
pe deapururi şi aceeaşi. Pe Acela preaînalt
şi preasfânt, pe mândrul Soare şi pe rodnicul Pământ,
şi pe tron şi pe coroană, pe Luceafăr şi Crai-Nou —
jur că nicio nedreptate, niciun rău nu v-am făcut!
Adunat-am în divanul meu la sfat pe înţelepţi,
pe *mubezii* şi-nvăţaţn cetitori în zodiac;
multă vreme cheltuit-am pentru a-mpărţi dirept
lumea după direptate; şi noi toţi am căutat
să o facem cum se cade, nedreptatea pentru noi

nefiind nici începutul, nici sfârşitul nefiind;
temerea de Domnu-n inimi ne cutremura adînc;
n-am vrut pre pământ să facem decât bine orişicui.
Dacă doar prin străduinţa-mi oamenii au semănat
ţarina cea roditoare, n-am voit de loc să las
neamurile-n patru unghiuri să se-mprăştie şi-atunci
zisu-mi-am: Vreau ca puterea tronului s-o-ncredinţez
celor trei feciori preavrednici! însă astăzi *Ahriman*
de la cugetu-mi şi de la părinteşti povăţuiri
v-a întors spre strâmbătate şi spre oarbe-apucături.
Vedeţi dacă, -atotputernic, Domnul va voi şi El
cele încuviinţate doar de voi şi înde voi.
Doar o vorbă vă voi spune dacă ascultare-mi daţi:
veţi culege-ntotdeauna ceea ce aţi semănat.
Astea-mi spuse călăuzul vieţii mele: «*Pentru noi*
e un alt lăcaş ce- i vecinie.» Voi doriţi să v-aşezaţi
pe-un tron şubred şi vremelnic; de ce astfel voi pe *Div*
l-ascultaţi ca pe un sfetnic? Ăst balaur, teamă mi-i,
duhul că vi-l prinde-n ghiare, să nu scape de-acest trup.
Mi se-apropie sorocul lumea să o părăsesc.
Şi de-acuma pentru-asprime şi mânie n-am răgaz,
lată, ascultaţi voi sfatul ce vi-l dăruie-un bătrân,
tată-a trei feciori de vază: când din inimă s-a stins
patima învăpăiată, atunci pulberi de pe drum
şi-ale şahilor haznale sunt la fel, acelaşi preţ;
cine fratele îşi vinde pentr-un petec de pământ,
nu-i în ochii noştri-odraslă dintr-un neam neprihănit.
Lumea a văzut şi încă va să vadă mulţi ca voi.
Dar n-o rămânea, supusă, nimănui de pre pământ.
Bine ştiţi că Ziditoru, -n ziua Marii Judecăţi,
poate să vă dea iertare; căutaţi-l, vă-ngrijiţi
de-astă cuminecătură, şi căutaţi adânc de-aici,
scurtă să vă fie-osânda! >>" Solul ascultind smerit
vorbele acestea-ndată buze, de pământ, lipi
şi se-ntoarse. Părăsindu-l pe Fereidun, se porni

parcă înfrăţit cu vântui. Cum pieri acel trimis
al lui Salm, el, şahinşahul, taina şi-o dezvălui.
Lângă el chemă în faţă pe Iradj, măritul prinţ,
arătându-i viitorul şi zicându-i: „Fraţii tăi
însetaţi amar de lupte, către noi s-au fost pornit
dinspre Soare-Apune unul, altul dinspre Zori-de-Zi.
Zodiile le ursiră să-ndrăgească răul fapt;
apoi ei primit-au parte două ţări fără de rod.
Fratele nu-ţi va rămâne frate-atâta vreme cât
ai pe capul tău coroană; nu se vor mai aduna
lângă tron, când rumeneala de pe chip îţi va păli.
Dacă spada te îmbie, capu-ţi buimăci-se-va
de atâta dezbinare. Asta-i taina ce-am aflat
de la doi feciori din două margini de pământ şi cer.
Spre război de simţi imbolduri, te găteşte de război,
şi haznaua ţi-o deschide, braţele spre-a le-narma.
Mâna-ntinde-ţi-o spre cupă dimineaţa când te-nfrupţi,
altcum ei cina-vor seara biruind asupra ta.
Fiul meu! în largul lumii nu-ţi căta apărători,
căci te-or apăra dreptatea, nevinovăţia ta!"
Virtuosul Iradj, fiul drăgăstos, privi adânc
pe slăvitul său părinte, şi într-âstfel îi grăi:
„O, tu, şahinşah, gândeşte ce lipsită-i de temei
viaţa noastră ce va trece peste noi precum un vânt l
Omul cu-nţeleaptă minte poate, oare, -a se mâhni?
Mersul vremii veşteji-va trandafirii din obraji
şi întuneca-va ochiul duhului strălucitor.
Viaţa la-nceput comoară-i, grea osândă-i la sfârşit,
până vom lăsa în urmă trecătoru-acest lăcaş.
Fiindcă pat ne-o fi ţărâna şi-om avea drept aşternut
cărămida, de ce, oare, astăzi să sădim un pom,
pom a cărui rădăcină sânge roşu va sorbi,
ca să pârguiască rodul răzbunării peste vremi?
Lumea a văzut mulţime de stăpâni cum suntem noi,
cu pecete şi cu spadă, şi-o să vadă după noi

mulţi stăpâni, dar răfuiala n-a intrat în obicei
la cei şahi ce ne lăsară moştenire tronul lor.
Vrând să fiu cu şahu-asemeni în frumoasele-i purtări,
nu-mi voi pierde trecătoarea viaţă spre a face rău.
Şi nu-mi pasă de coroană, nici de tron şi diadem;
mă voi duce dinaintea celor doi neînarmat,
şi grăi-le voi acestea: «O, voi fraţilor vestiţi,
care-mi sunteţi dragi ca ochii trupului şi duhului I
Price nu-mi cătaţi şi-n taină împotrivă-mi nu urziţi
gând răzbunător; n-au ură cei ce cred în Cel-de-Sus.
Nu vă puneţi voi nădejdea-n lumea asta, şi vedeţi
cât rău lui Geamşid i-aduse, care până la sfârşit
fu silit să lase lumea, fără-ai fi de vrun folos:
tron, coroană, cingătoare — nu i-a mai rămas nimic.
Voi, de-asemeni şi eu însumi trebui-vom la sfârşit
să-ncercăm aceeaşi soartă.» Le-oi întoarce inima
cea de răzbunare plină iar pe drumul de lumini;
oare, aş putea pe dânşii mai vârtos să mă răzbun?
Şahul Fereidun îi zise: „înţeleptul meu fecior,
fraţii tăi râvnesc doar vrajba, tu, doar sărbători râvneşti I
Mi-amintesc de-această spusă: *«Nu mi te mira de loc
că strălucitoare-i Luna*»; dacă-ţi place ăst răspuns
către fraţi, plin de vârtute, văd că singur ai ales
dragostea şi legătura sângelui din câteşitrei.
Dar cel cu-nţeleaptă minte, când îşi lasă al său cap
fără preţ sub răsuflarea unei gâdine cu solzi,
la ce poate să s-aştepte? La venin mistuitor
de balaur: asta-i firea care i-a fost dată lui
de Acel Atotputernic. Însă, dragul meu fecior,
dacă hotărât-ai astfel, pregăteşte-te de drum;
porunceşte-le, din oaste, la ciţiva din slujitori
bravi pe drum să te-nsoţească. Eu voi scrie, tremurând
în neliniştea-mi din cuget, o scrisoare către fraţi,
şi nădejde trag ca teafăr, sănătos să te întorni,
fiindcă inima-mi va bate fericită să te văd".

IRADJ PURCESE CĂTRE FRAŢII SĂI
Şahinşahul lumii scrise un răvaş la cei doi şahi,
unul de la Soare-Apune, altul de pe la Kitai.
Pe-a scrisorii frunte puse-o rugă spre Cel vecinie viu.
Zise el: „Aceste rinduri fie să dea bunul sfat
celor do> son preaputermei, celor doi mari înţelepţi,
doi viteji, doi şahi ai lumii, doi stăpânitori de tron:
în Kitai şi-n Soare-Apune, de la cel care văzu
lumea-n fel şi fel de chipuri, scoase tot ce-a fost ascuns,
cumpăni în mână-i spada grea şi greul buzdugan,
şi cu strălucire-ncmse strălucitele cununi;
cel ce poate să preschimbe noaptea într-un miez de zi,
poate la haznă deschide poarta spre nădăjduiri
sau spre grozăvii cumplite, el cel care-a uşurat
chinurile toate, lumii dându-i slavă doar prin el.
Nu vă cer nici diademuri, nici comori ce-aţi adunat,
nici coroane, şi nici tronuri; cer atât: tustrei feciori
traiul să şi-l ducă paşnici şi ferice prin acest
rod al chinurilor mele. Frăţiorul vostru mic,
căruia vă-mpotrivirăţi, cu mânie, pe când el
n-a făcut rău nimănuia, iată-l, alergă la voi
pentru-a voastră grea mâhnire; dornic de a vă vedea,
de pe cap zvârli coroana, mai de preţ fiindu-i voi,
cum stă bine unui frate. Coborât-a de pe tron,
şi sări în şea pe calu-i, şi supunerea şi-a-ncins.
Fiindcă el e cel mai tânăr, fiindcă el e cel mai demn
de o gingaşă iubire, cinste-i daţi, fiţi buni cu el,
voi, un cuget zămisliţi-i, cum eu trupu-i zămislii;
după ce trei-patru zile va petrece lângă voi,
trimiteţi-mi-l acasă şi mai plin de noi virtuţi."
Puse-a şahului pecete pe scrisoare, şi Iradj
părăsi palat şi tată şi îşi căută de drum,
îşi luă ciţiva în ceată şi mai tineri şi bătrâni,
după cum e trebuinţa când mi te călătoreşti.
Când la fraţii săi ajunse, nici în gând nu bănui

neagra lor precugetare. Fraţii, după obicei,
îl întâmpinară-n cale; lepădară-n faţa lui
armele zăngănitoare; când văzură chipu-i plin
de-o frăţească duioşie, -ntunecatele priviri
şi le-ntunecară încă; el sclipind de drăgăstos,
ei mocnind de reavoinţă, prinseră a-l întreba
într-un fel la care dânsul nu putu să dea răspuns.
Clocotiră-n ei de ură, el netulburat de loc,
şi-astfel câteşitrei intrară fraţii într-un mândru chioşc.
Ochii tuturor din oaste se-ndreptară spre Iradj,
întrucât era el vrednic de coroană şi de tron.
Inimile lor bătură mai avan, atât de mult
îl şi îndrăgiră-oştenii; duhul lor şi ochii lor
străluciră de iubire, de icoana lui vrăjiţi.
Rânduri rupseră *vitejii* şi-adunaţi, doi câte doi,
laolaltă şi în taină, preamăriră pe Iradj
şi îşi ziseră: „El singur de împărăţie-i demn,
diademul stăpânirii fie ca să-l poarte el!"
Salm pe-ascuns pândindu-şi oastea, mintea i se tulbură
de-a vitejilor simţire. Buzna el intră în cort,
plin fu pieptu-i de mânie, plin ficatu-i de venin,
plină fruntea-i de-ncruntare; slobozi pe cei din cort.
Salm şi Tur se aşezară şi sfătuitorii lor.
Flecăriră pe şoptite despre-ntreaga stare-a lor,
despre ţară şi coroane ale celorlalte ţări.
Zise Salm lui Tur în miezul tainicei întrevorbiri:
„De ce luptătorii noştri se-adunară câte doi,
muţi, doar din priviri grămdu-şi? N-ai văzut, când ne-am întors,
cum, din toţi cei de pe cale, nimenea de pe Iradj
nu-şi mai dezlipea privirea? Altele-au fost două oşti
a doi şahi pe când leşit-au, şi-altele pe când intrau.
Inima cernitu-mi-s-a din pricina lui Iradj,
gânduri grămădind pe gânduri se-nălţară-n duhul meu.
Privind oştile a două ţări ce ale noastre sunt,
am văzut că amândouă ascultare vor să-i dea

numai şahului cel tânăr. De nu-l smulgi din rădăcini,
prăbuşi-te-vei din tronu-ţi drept sub talpa lui Iradj!“
Mai apoi se ridicară şi de-a lungu-ntregn nopţi
se trudiră laolaltă întocmindu-şi planul lor.
IRADJ ESTE UCIS DE FRAŢII SÂI
Grea, perdeaua de-ntunenc de pe Soare se săltă,
şi de-ndată Aurora-n lume somnul risipi,
şi cei doi ardeau de dorul lor nebun de a-şi spăla
ochii-n sângele ruşinii. Merseră cu pas trufaş,
şi spre corturi se-ndreptară, corturile lui Iradj.
Şahul îi văzu din chioşcu-i, şi namtea lor ieşi
inima lui iubitoare. Ei intrară-n cort cu el.
Şi de-ndată-l încolţiră c-o mulţime de-ntrebări.
Tur îi zise: „Când mai tânăr decât noi eşti tu, de ce
ţi-ai pus diadem pe creştet? Bine-i în Iran să stai
sus pe tronu-mpărăţiei, când eu gata-s de-a pica
rob la poarta turkomană1? Vârstnicul tău frate, vai!
Se mâhneşte-n Soare-Apune surghiunit, iar tu, fălos,
ţi-i coroana-n naltul frunţii şi sub talpă stringi comori!
Iată ce-mpărţeală strâmbă ne-a făcut cel însetat
de-asuprire; doar spre tine, cel mai fraged dintre fii,
faţa şi-a întors moşneagul." Când Iradj îi auzi
spusele lui Tur, răspunse glăsuind în graiu-i sfânt:
„0, stăpân flămând de faimă! Dacă-n inimă doreşti
să te simţi ferice, cată clipa dulcelui răgaz.
Nu mai vreau de-acum coroana de pe fruntea-atâtor şahi,
nu vreau tron, nu vreau putere, nu vreau faimă şi nici oşti,
nu mai vreau eu nici Iranul, nici Apus, nici Răsărit,
şi nici larga faţă-a lumii! 0 domnie de-o sfârşi-n
dezbinări va fi o cinste, biata, vrednică de plâns!
Chiar când însăşi nalta boltă-a cerului îţi va purta
şeaua, la sfârşitul vieţii vei avea drept aşternut
Adie* la poarta Turanului. TurkesUriul de ajtin.
Doar atât: o cărămidă. Dacă-n tron, peste iran,

şah am fost, mă lepăd astăzi de coroană şi de tron,
şi vă dărui diademuri şi peceţi împărăteşti;
dar nu-mi mai cătaţi pricină. N-am venit să vă izbesc,
nici cu braţe de războinici, şi nu vreau eu inima
nimănui să se-ntristeze. Nu cer lumea-a stăpâni,
dacă asta vă mihneşte, nici când nu ne-om mai vedea.
Sunt deprins cu umilinţa, legea-mi spune să fiu om *.
Tur, aceste vorbe sfinte, le-ascultă precum un surd.
Nu luă nimic aminte, duhul împăciuitor
al lui Iradj nu-i plăcuse. De pe scaunu-i sări
mânios, drept în picioare, mai la fiece cuvânt.
El lăsa deodată locul unde mai întâi şezu,
prinse-n mână greu-i scaun de-aur şi-l izbi în cap
pe Iradj, stăpânul lumii, care-i mai ceru-n genunchi
îndurare pentru viaţă: „Teamă n-ai de Cel-de-Sus,
milă n-ai de-al tău părinte? Asta e voinţa ta?
Nu mă omorî, căci Domnul la sfârşit te va sili
doar prin cazne să răscumperi sângele ce mi-l vărsaşi 1
Nu te face ucigaşu-mi: de-astăzi nu vei mai vedea
nicio urmă din fiinţa-mi. Te înduplecă puţin,
şi-ai să poţi aceste două lucruri să le-mpaci acum:
că tu ai primit viaţa, şi ca altuia i-o iei I
Nu fă rău la o furnică ce târăşte-un bob de grâu;
are-n trupu-i o viaţă dulce, singurul ei bun.
Mulţumi-mă-voi din lume cu cel mai umil ungher,
unde câştiga-voi pâinea-mi doar prin truda-acestor mâini.
De ce te-ai încins tu grabnic pentru-al fratelui omor?
De ce vrei să-i arzi tu pieptul celui tată-mbătrânit?
Ai râvnit la stăpâmrea lumii, iat-0 stăpâneşti;
nu vărsa frăţescul sânge, nu te răscula păgân
împotriva Celui care-i Şahinşah pe Univers!“
Ascultând aceste vorbe, mijlociul n-a răspuns;
pieptu-i plin era de fiere, capu-i plin era de vânt.
Trase un jungher din cizmă, şi-l umplu de sus în jos
pe Iradj c-un val de sânge, spintecând întregu-i piept,

pieptul tânărului frate cu pumnalu-i de oţel
arzător precum otrava. Sânge-i curse de pe chip,
dm obraji ca trandafirii şi-al pământului stăpân
tânăr încetă din viaţă... Ticălosul despărţi
cu jungheru-i căpăţâna-ncoronată — de-acest trup
falnic cum îi elefantul, şi-astfel totul se sfirşi...
Oh, tu, lume I tu, ce-n braţe l-ai fost ridicat la sân,
milă n-ai avut de viaţa-i! Nu ştiu cărui om îi eşti
binevoitoare-n taină, însă trebuie deplins
cel născut din sânul faptei tale. — Omule hain
aiurind de uluire, şi cu pieptul plin de chin,
crunt înfricoşat de lume şi turbat ca ăşti doi şahi
din dorinţa răzbunării — ia învăţ de la doi răi!
Tur umplu cu dulci balsamuri ţeasta bunului Iradj;
o trimise „la moşneagul cel împărţitor de lumi",
însoţind-o de-aste spuse: „latră capul ăstui ţânc,
care moşteni coroana şahilor din şahi străbuni!
Dă-i acum din nou coroana sau aşează-ţi-l pe tron!
Âstfel prăbuşitu-ţi-s-a *Iţeianidul*[22] tău copac
ce-şi zvârlea departe umbra!... " Ticăloşii amândoi
se-ntumară spre Rum, unul, iar celaltul spre Kitai.

FEREIDUN PRIMI VESTEA MORŢII LUI IRADJ

Fereidun işi aţintise ochii amândoi pe drum;
toată oastea şi coroana suspinaseră-ndelung
pentru a-l vedea acasă pe Iradj. Când la soroc
se va-ntoarce, cum primi-va tatăl crâncenul omor?
Pregătise pentru fiu-i tronul de turcoaze-arzând,
şi coroana i-o-ncrustase-n nestemate fel-de-fel.
Poruncise să se iasă întru-ntâmpinarea lui,
cu vin roşu în pocale, cu cântări şi muzicanţi,
şi se-mpodobi în cinstea-i cel mai vrednic elefant;
se găti de sărbătoare tot ţinutul ce-l avea.
Âstfel se-ndeletnicise şahul şi cu oastea sa,
când o neagră prăfărie se învârteji pe drum.

[22] **Adică vistierul din dinastia *Ketarriztlar* întemeiată de |ahul Kei Kobad,**

Şi din pulberi o cămilă se ivi, un călăreţ
cătrănit de suferinţă. El purtind cernit veşmânt

scoase-un strigăt; lîngă sânu-i sipet de-aur aducea,
şi în sipetul de aur, o fâşie de brocart,
şi-n brocartul de mătasă şedea capul lui Iradj.
Bunul olăcar ajunse lângă şahul Fereidun,
jalnic se boci ferindu-şi sub zăbranic chipul său.
Se deschise-ncet capacul sipetului de-aur roş,
căci cuvintele rostite de cernitul vestitor
prevesteau nenorocire, şi trăgându-se uşor
cea mătase-n fir brodată, se ivi, însângerat,
capul lui Iradj I Din şcaua-i, Fereidun se prăbuşi
la pământ, şi toţi vitejii sfâşiară-al lor veşmânt,
negri le erau obrajii, ochii albi şi îngroziţi,
căci credeau că or să vadă alte lucruri în sipet.
Şi cum astfel se întoarse tinărul Iradj acas',
oastea-i de întâmpinarea pregătită se lăsă,
rupse flamurile-n zdrenţe, -ntoarse tâmpine pe dos,
şi pomeţii celor falnici se făcură de catran.
Văluri negre-nvăluiră şi ţimbale şi-elefanţi,
şi se zugrăviră-arabii cai în vânăt indigo 1.
Şi prin colb umblă-mpăratul, şi prin colb şi oastea sa,
şi îşi reluară drumul, colb pe creştet presărând.
Într-un răcnet de durere izbucniră cei viteji,
şi cei mari îşi sfâşiară carnea-n unghii, de pe piept.
(Nu te-ncrede în iubirea soartei tale ca un orb,
nu-i fireasca însuşire-a arcului să fie drept.
Cerul îşi învârte Roata pe deasupră-ne astfel
până ne răpeşte chipul drag ce însuşi ni-l dădu.
Duşman de-l socoţi, iubire-ţi dovedeşte naltul Cer;
iar când ţi-l numeşti prieten, nu-şi arată faţa sa.
Îţi voi da povaţă bună: spală-ţi inima de dor
după lumea trecătoare...)
Cu zdrobite inimi toţi

cei din oaste şi-mpâratul de durerea lui gemând,
se-nturnară în grădina lui Iradj, unde-şi avea
sala de ospăţ la zile de serbări slăvind pe şahi.
Fereidun intră pe poartă şovăielnic şi la sân,
drept pe inimă, strângându-şi capul tânărului fiu.
Ochii şi-azvârli spre tronul de turcoaze, şi privi
la cel cap fără cunună, la cel heleşteu de-oglinzi,
I » ţi porţile cu indigo, în lemn de doliu.
La cei chiparoşi cât cerul, la copacii revărsând
II trandafirii către poale, la răchiţi şi la gutui.
III Puse bulgări de ţărână peste tron, şi-oştenii săi
IV strigătele-şi sloboziră pân-ajunseră-n Saturn.
V Şi gemu-n suspinuri şahul, şi îşi smulse perii albi,
VI şi vărsă-n şiroaie lacrimi, faţa şi-o însângeră;
VII şi se-ncinse-n cingătoarea năclăită-n sânge cald,
VIII foc punând la-ntreg seraiul locuit de fiul său.
IX Şi-apoi smulse şi grădina lui de roşii trandafiri,
X pârjoli şi chiparoşii lui, şi âstfel ferecă
XI ochiu-ntreg al bucuriei. Şi imbrăţişă la piept
XII capul lui Iradj, şi-ntoarse ochii către Ziditor:
XIII „O, tu, Şahinşah al lumii, dătătorul de dreptăţi!
XIV Cată spre nevinovatul fiu care mi-a fost ucis;
XV capu-i retezat de spadă e în faţa mea aici,
XVI trupul lui îl sfârtecară leii neamului persan.
XVII Pârjoleşte-le-ntr-un fulger inimile celor doi
XVIII ticăloşi, să nu mai vadă niciodată-n ochii lor
XIX decât zile neferice; fă să fie mistuiţi
XX în rărunchii lor de-arsură, până când de mila lor
XXI fiare sângeroase-or plânge. Doamne, -atoateziditor,
XXII o dorinţă am: ursita să-mi lungească viaţa-atât
XXIII până voi vedea viteazul ce s-o naşte din Iradj,
XXIV cum se-ncinge-a răzbunare, cum acestor ticăloşi
XXV capetele le răpune, cum ei înşişi au răpus
XXVI capul fratelui lor tânăr, gingaş şi nevinovat.
Cind va fi să văd aceasta, Doamne, merge-voi senin

colo unde măsura-va ţărna şi statura mea l... “
Plânge-va-n amărăciunea lui atât amar de vremi
până ierburile-or creşte năpădindu-l pân’ la piept.
Ţărna îi va fi culcuşul, pulberile aşternut,
şi-ochii lui ca doi luceferi de-ntuneric vor fi plini.
Poarta lui va fi închisă, gura lui nu va-nceta
geamătu-i de-amărăciune: „0, viteazul meu iubit,
niciun prinţ nu răposat-a precum tu ai răposat!
0, tu fiul meu, măritul! Capul tău a fost răpus
cu nevrednicie multă *de-Ahriman,* iar trupul tău
a avut în loc de giulgiu gura leilor flămânzi!... “
Fiarele nu-şi mai găsiră nici odihnă şi nici somn,
toate-atât de mult urlară şi gemură toate-n plins.
Oamenii de prin ţinuturi se-adunară-n orice loc,
şi rămaseră-n durere şi-n zăbranic, ochii plânşi,
inima însângerată. Câte zile, câte nopţi
nu trecură-astfel, la viaţă toţi privind cu ochi de mort!
()
NAŞTEREA LUI MANUCEHR
Pleacă-ţi tu acum urechea la-ntâmplarea ce-o meni
bolta cerului albastră. —n vreme după ce roti
nouă luni. Din Mahaferid mândră, plină de virtuţi,
se născu un fiu ce-i vrednic tron să ia şi diadem.
Cum din sinul drăgăstoasei sale mume se născu,
drept la şahinşah îl duse. Cine-l duse glăsui:
„0, stăpânitor al lumii, veseleşte-ţi inima
şi pe-acest Iradj priveşte-1!“ Buzele lui Fereidun
se umplură de plăcere, şi-ai fi zis chiar că Iradj
s-a născut a doua oară; prinse-acest măreţ copil
între braţe şi spre Ceruri el o rugă înălţă:
„Deie Domnul sfânt vederea să-mi recapăt, şi să pot
să cuprind într-o privire chipu-acestui nou-născut!“
Şi de-ndată ce-l rugase. Domnul ruga-i împlini,
şi-i dădu în ochi vederea. Şahul cum din nou văzu
lumea plină de lumină, ochii şi-i zvirli spre prunc.

Zise: „Binccuvântată fie ziua cea de azi,
sfâşiată să le fie inima la cei vrăjmaşi!“
Porunci să i se-aducă vin din cel scânteietor
în pocale-nestemate, şi pe-acest copil deschis
la obraji precum o roză, îl numi el *Manucehr,*
şi rosti aceste vorbe: „Ramul vrednic de-a avea
mamă fără de prihană şi-un părinte ne-ntinat —
a legat, şi-aceasta-i rodul 1“ Pruncu-n braţe şi-l săltă
însă cu atâta grijă, că nici vântul nu-ndrăzni
peste creştet să-i adie. Talpa sclavei ce-l purtă,
pulberea nicicând n-atinse; merse doar pe negru mosc
miresmând, umbrindu-şi fruntea sub umbrelă de brocart.
Şi-âstfel anii vremuiră pe deasupra lui în zbor,
şi-i urziră blânde zodii numai raze de noroc.
Şahinşahul îl deprinse din pruncie cu virtuţi
ce i-or fi de trebuinţă, lumea spre-a ocârmui.
Inima recăpâtându-şi şi vederea. Fereidun
din nou lumea o umpluse cu un nume preamărit.
Fereidun, un tron de aur, dărui lui Manucehr,
buzduganul greu, coroana şahilor de peruzea,
cheia la haznă ticsită de-aur, giuvaerărâi,
şi colan şi diademă, cingătoare şi un ţarc
tapisat tot cu brocarturi colorate-mprejmuind
corturile lui cusute-n piei de leoparzi pestriţi.
Cai arabi cu frâu de aur, spade de prin Hindustan
care stau în teacă de-aur, platoşe şi chivăre,
zale din Bizanţ ce-n copcii se pot lesne descheia;
apoi arcuri albe, tolbe cu săgeţi din lemn de plop,
scuturi din Kitai şi suliţi de-azvârlit în bătălii;
toate-acestea-s o comoară adunată cu mult sârg
şi cu chinuri nesfirşite, vrednică de Manucehr,
care inima-i umpluse c-o iubire de nespus.
Âpoi dând porunci ca toate căpeteniile de oşti
şi mai-marn din ţinuturi să se-adune lângă el,
se-adunară toţi cu inimi de mânie clocotind.

)
FECIORII LUI FEREIDUN ÎI TRIM1SERÂ 0 ŞTAFETĂ
Solul când dădu cu ochii de vestitul Fereidun,
când zări coroana-i mândră şi strălucitoru-i tron,
capul şi-aplecă nainte-i, fruntea şi-o izbi de prag.
Şahul preamărit, stăpânu) lumii-i hotărî un loc
să se aşeze-n scaun de-aur. Iar trimisul începu-n
laude să-l preamărească: „Giuvaer stăpân pe tron,
pe coroană şi pecete 1 Treptele din tronul tău
schimbă lumea-ntr-o grădină cu balsam de trandafiri,
şi Pământul străluceşte de măreţul tău noroc!
Robi în pulbere îţi suntem şi pe toţi ne calci sub tălpi,
şi ni-i viaţa dăruită ţie, robi să te slujim!"
Şahul cu bunăvoinţă închinarea i-o primi;
solu-ntinse giuvaeruri ce i le-adusese-n dar,
şi-apoi cu luare-aminte iar purcese a grăi
şi stăpânitorul lumii iar urechea îşi plecă.
Repetă ştafeta celor ce de sânge sunt pătaţi,
şi-şi dădu silinţa, vrednic, adevăru-a-nvălui;
spuse cum, spăsiţi, feciorii cer iertare de omor,
şi cum, oaspete, îl cheamă lângă ei pe Manucehr,
robi, sub tălpi să i se-aştearnă, şi coroană, tron să-i dea,
de la el răscumpărându-şi sângele părintelui;
pe-aur şi brocarturi scumpe, giuvaeruri şi comori.
Cel trimis îi spuse multe, şahinşahul l-ascultă;
doar răspunsu-i o să deie cheia tainei de aici.
RĂSPUNSUL LU! FEREIDUN CĂTRE FECIORII SĂI
Şahul şi stăpânul lumii de îndată ce-auzi
aste vorbe de la fiii cei cu gândul la omor,
olăcarului de viţă îi răspunse în răspăr:
„Cum poţi Soarele ascunde? Fărdelegea-acestor doi
limpede e ca lumina Soarelui strălucitor!
Ascultat-am cuvântarea ta, cuvânt după cuvânt,
dă-mi acum tu ascultare la răspunsul ce ţi-l dau.
Spune-le acestor oameni care nici ruşine n-au

şi nici temere de Domnul, ăstor josnici şi nedrepţi,
oameni de nimic, scârbavnici, că vicleanul lor cuvânt
la nimic nu-i mai ajută! Zis-am şi-ncă vă mai zic:
Dacă-n inimile voastre izbucni un dor aprins
pentru Manucehr, atuncea unde-i trupul lui Iradj,
preamăritul vostru frate? Unde-i? Voi doar l-aţi făcut
nevăzut în guri de fiare sângeroase, şi-aţi închis
capu-i în lădiţa strimtă! *(0 dată ce s-au scăpat*
de Iradj, acum ei cată sângele lui Manucehr.)
Dar nu-l veţi vedea voi singur ci în fruntea unei oşti,
şi cu chivără de-oţele, şi cu buzduganu-i greu.
Şi cu flamura din şortul făurarului Kave,
şi cu telegarii-n tropot ce-n potcoavele de fier
vor brăzda cernind ţărâna, şi războinici capi-de-oşti:
Karen, cel setos de lupte; Şapur, fiul lui Nestuh,
care este duhul oastei; lîngă el, viteaz, Şiduş,
Şirui, cel ce-nfrânt-a leii, călăuz, şah Teliman
şi Serv, cel ce cârmuieşte în Yemen, şi cel ce-o fi
căpetenie pe oaste şi va sta în fruntea ei.
Vom scălda în sânge: frunze, fructe din acest copac
ce-a crescut din răzbunarea datorată lui Iradj!
Până astăzi încă nimeni n-a-ncercat a-l răzbuna,
neştiind dacă ursita ne va fi de ajutor.
Nu se cuvenea ca braţul meu războinic să-l întind
către amindoi feciorii; dar priviţi, a odrăslit
un lăstar vânjos cu fructe dm cel pom ce mi l-au smuls
doi vrăjmaşi, din rădăcină; va să vină, leu turbat,
strâns încins va să răzbune sângele lui taică-său;
Va să vină cu mai-marii oastei sale, precum Sam,
fiul lui Nariman, Garşasb, fiul şahului Geamşid,
şi cu oastea-i se va-ntinde dintr-un munte-n celălalt,
şi sub multele picioare va strivi pământu-ntreg!
Apoi, cât priveşte zisa celor doi c-ar trebui
şahul inima să-şi spele de al răzbunării dor,
şi omorul să li-l ierte, că doar rotitorul cer

cu nenorocoase zodii astfel i-a călăuzit,
c-aveau mintea tulburată, că s-a-ntunecat în cer
Soarele pe jumătate — toate-acestea le-ascultai:
jăluiri fără foloase ce-ndurarea mea o cer.
Zis-a El, ne-ndurătorul lumilor Stăpânitor:
«Cel ce-a semănat săminfa nedreptăţii, n-o vedea
nice ziua fericită, nice fericiri în Rai!»
De-i adevărat că Domnul v-a iertat, de ce atunci
sângele, sânge de frate, de ce vă dă reci fiori?
Cel ce ager e la minte-nvinuieşte de omor
pe acela ce iertarea şi-o cerşeşte tremurând.
Nu roşiţi voi dinaintea Celui ce-i stăpin pe lumi,
când aveţi amare inimi şi pe limbă vorbe dulci?
Osândiţi veţi fi de-omorul vostru-n cele două vieţi
de Acela ce direpţ e şi e singurul Stăpân.
În sfârşit, trimis-au fraţii pe-aceşti elefanţi turbaţi:
tron de fildeş şi coroană de turcoaze scânteind.
Pentr-un maldăr de pestriţe giuvaericale, eu
va să-mt uit de răzbunare? Să şterg singele vărsat?
Şi să vând pe aur capul fiului meu. Fiu de şah?
Piară mai degrab' coroana-mi, piară-mi tron, putere, tot!
Poate-un josnic, şi mai josnic decât stirpea gâdinei,
va preţălui, el, capul care-i de nepreţuit!
Zice-se-va că bătrânul tată la mezat şi-a scos
viaţa fiului său mindru I N-am nevoie de-avuţii!
Dar de ce atâtea vorbe? Câtă vreme-o dăinui
tatăl lui Iradj cu fruntea-mpovărată de-atâţi ani,
n-o să-şi uite răzbunarea! Te-ascultai, m-ascultă-acum:
ia-mi răspunsul pe de-a-ntregul şi zoreşte-te la drum!» >"
Astfel şahul Tur îi spuse şahului puternic, Salm:
„Trebuie să dăm uitării trândavele desfătări;
nu vom adăsta noi colţii tânărului leu crescând
să se-ascută şi mai bine, şi s-adune vlagă-n trup.
Oare, fi-va prinţul ăsta fără har, când Fereidun
la ureche-i este sfetnic? Când bunic şi când nepot

pun la cale, va să iasă ceva cutremurător...
Trebuie să punem mâna pe-arme pentru a lupta,
şi să ne zorim olaltă, fără să mai zăbovim!’
Şi purceseră a-şi pune în mişcare călăreţi,
oşti s-adune-n Soare-Apune, oşti s-adune în Kitai.
Lumea-ntreagă se umpluse de un vuiet, şi mulţimi
de prin patru zări de zare se-adunară lîngă ei.
Oşti aveau ei fără număr, dar o stea fără noroc.
Mii de-oşteni pe cap cu coifuri şi în platoşe ascunşi,
însoţiţi de elefanţii lor ce spumegau răgind
şi cărau poveri bogate, se porniră din Turan
spre Iran cu ucigaşii amândoi de ură plini.
FEREIDUN ÎL TRIMISE PE MANUCEHR SĂ LUPTE
CU ŞAHII TUR ŞI SALM
Fereidun primise vestea că pe fluviul Djeyhoiin
a trecut o oaste mare; porunci lui Manucehr
să-şi împingă şi el oastea din hotare spre deşert.
Şahul cel bătrin o scurtă cuvintare îi ţinu:
„Când ursita unui tânăr îi meneşte nalt noroc,
cel sălbatic ţap pe care tigrul îl va sfâşia,
cade, vai! pe negândite în capcana lui de-a drept:
cu prevedere, răbdare, isteţime, vicleşug,
el atrage, groaznic, leu-n ochiul laţurilor lui.
De-altminteri, vrăjmaşii dacă se mai mişcă în amurg,
mă zoresc eu cu răsplata, fieru-ncins să-l mai încing!
Manucehr răspunse astfel: „O, tu şah cu fruntea-n cer,
dacă cineva de tine se apropie, tiptil,
ura să şi-o potolească, negreşit că soarta rea
îi nutreşte nenoroace, asta-i e, fireşte, scris
singur să-şi reteze firul care-i ţine duhu-n trup.
Vreau să mă-nveşmânt în zale oţelite de la Rum,
să nu-mi las vreo-ncheietură dezgolită nici atât.
Urmărindu-mi gându-ntr-una, nimici-voi oastea lor
colo-n cimpul de-nfruntare, Nu prea văd niciun viteaz
printre ei; cum îndrăzni-vor să mă-nfrunte, piept la piept?"

Apoi porunci lui Karen cel setos de bătălii —
din hotar să-nainteze în deşertul arzător.
Mindru cort desfăşurându-şi, el făcu să fluture
flamura împărătească peste şesul nesfârşit.
Oastea-i, pilcuri după pilcuri, naintând, şi văi şi munţi
clocotiră precum marea. Ziua plină de lumini
se şi-ntunecă de pulberi într-atâta, de-ai fi zis
că tot Soarele e negru. Vuiet lung se înălţă
de prin oaste, străpungându-i pe mulţi oameni în auz;
din câmpie nechezatul telegarilor arabi
se ciocni de bubuitul darabanelor sunând.
Elefanţi, pe două rânduri, din Câmpia Pahlivan
se-nşirară două leghe; dintre elefanţi, şaizeci
în spinări cu tronuri de-aur încrustate-n fel-de-fel
de-arzătoare nestemate, trei sute cărând poveri,
trei sute de luptă gata — toţi în platoşele lor;
numai ochii lor sălbateci nu-s implătoşaţi în fier.
Strămutară mai nainte corturile-mpărăteşti;
oastea din Tammişeh merse spre deşert, cum porunci
Karen, el, biruitorul. Grosul oastei: călăreţi,
trei sute de mu la număr, toţi viteji vestiţi, şi toţi
platoşe purtând; porniră buzdugane vânturând,
lei sălbatici fără teamă să-l răzbune pe Iradj.
MANUCEHR IZBI OASTEA LUI TUR
()
Când o geană de lumină străluci în Răsărit,
destrămând a nopţii beznă, Manucehr din oastea sa
spre duşman dădu năvală într-o platoşă de-oţel,
chivără din Rum şi spadă. Toată oastea-i izbucni
într-un strigăt, şi oştenii suliţi înălţară-n nori,
toţi cu ochii de mânie plini şi încruntate frunţi;
toţi subt paşi înfăşurară faţa negrului pământ,
ca pe un covor de pulberi. Şahul împărţi dibaci
stingă, dreapta şi mijlocul şi-âripile oastei lui.
O corabie-n furtună îţi părea Pământul tot

gata-n valuri să se-afunde. Şahul porunci atunci
trâmbiţaşi să trâmbiţeze pe spinări de elefanţi —
tremura ţărina-asemeni valurilor de pe Nil 1
Elefanţilor, nainte, merseră cei tâmpinari
care te-asurzeau, mai aprigi decât leii-ntărâtaţi.
Ai fi zis, de-atîtea surle, tobe, trâmbiţe sunând —
că e praznic şi petreceri. Oştile, precum doi munţi,
se întreciocniră-n zdruncin, pilc cu pilc, din două părţi.
Şi câmpia într-o mare-nsângerată se schimbă;
ai fi zis că neagra faţă a pământului roşi
de lalele sângerânde. Elefanţii de război
tălpile îşi scufundară-n sânge până la genunchi,
şi păreau coloane roşii dăltuite din mărgean.
Vitejia fu de partea tânărului Manucehr,
pentru care uriaşa lumii inimă bătea
plină de-o iubire mare. Bătălia se-nteţi
până Noaptea-şi săltă fruntea peste Soarele învins...
Lumea vecinie se preschimbă, nu-i aceeaşi niciodat’:
când e dulce precum mierea, când amară de venin.
Tur şi Salm turbară-n inimi; hotărâră mai dibaci
să se-arate; şi când ziua-n locul nopţii se ivi,
nimeni nu porni la luptă, căci vitejii amândoi
hotărâţi erau s-adaste, braţ pe braţ strângând la piept.
TUR ESTE UCIS DE MÂNA LUI MANUCEHR
După ce trecu de-amiază Soarele, cei doi viteji
mistuindu-se în inimi de al răzbunării dor,
chibzuiră îndeolaltă. Se-azvârliră-n fel-de-fel
de nesăbuite planuri. S-au gândit pe Manucehr
să tabere-n toiul nopţii şi să scalde-n sânge cald
şi câmpia şi deşertul. Noaptea când din nou veni,
şi când ziua scăpătase, şi când bezna-nvălui
faţa lumii în zăbranic, cei doi mari nelegiuiţi
puseră oşteni să prindă lăncile în pumnii lor
şi-nfocaţi să se gătească de izbire pe-nnoptat.
Dar de-ndată ce iscoade prinseră de veste-n zbor,

drept la Manucehr veniră povestind ce-au auzit,
oastea să şi-o rânduiască. Prinţul i-ascultă plecând
treaz urechea minţii sale, şi-ncepu, prevăzător,
mijloace să izvodească spre-a putea să ţină piept.
Căpetenie-de-oaste pe Karen îl învesti,
şi alese pentru sine loc de pândă. Dintre cei
mai de fală capi-de-oaste, trei mii de viteji chemă
plini de râvna bărbăţiei, cu junghere într-armaţi.
Şi găsi un loc de pândă minunat, şi înfocaţi
îşi văzu toţi călăreţii cum nu se putea mai buni.
Tur porni în toiul nopţii cu o sută mii oşteni
strâns încinşi de bătălie, hotărâţi şi pregătiţi
de-a-ncerca izbirea noaptea, suliţe nălţând spre nori;
dar când Tur ajunse-aproape, oastea o văzu în rând,
şi văzu scânteietoare flamuri dinaintea ei I
Şi văzând că nu-i rămâne decât lupta, piept la piept,
scoase răcnetu-i războinic din al oastei sale gros.
Se făcu văzduhu-asemeni unui nor de negru colb
ridicat de călăreţii tropotind, şi-oţele-n mâini
fulgere păreau în nour! S-ar fi zis despre văzduh
că arzând ca diamantul mistuie Pământu-ntreg I
Zăngăniri de spade grele creierii ţi-i zdruncinau,
vânt şi foc se-nvolburară ajungând până la cer!
De la locul lui de pândă Manucehr se năpusti —
Tur nu mai văzu în juru-i niciun loc de-a da-napoi;
strânse din dârlogi zăbala calului şi dos dădu,
răcnete-nfricoşătoare scoase oastea-n urma lui!
Manucehr dădu năvală după el, simţind în piept
flăcările răzbunării, şi-l ajunse dm galop,
pe faimosul Tur l-ajunse. Scoase răcnetu-i cumplit
împotriva ăstui spurcat: „Stai, tu, tigrule setos
de bătaie şi de sânge! Tu eşti cel care ai smuls
capete fără prihană, şi o clipă n-ai gândit
că striga-va răzbunare lumea împotriva ta!“
Şi cu lancea îl străpunse drept în spate pe fugar,

ce lăsă să-i scape spada; fulger, îl săltă din şea
şi îl doborî-n ţărână, şi de-ndată îi făcu
tot ce vitejia cere. Cap de trunchi îi despărţi,
şi pe loc făcu din trupu-i praznic pentru-a sătura
cele hămesite fiare, şi se-ntoarse-apoi în câmp
şi privi pierdut pe gânduri capu-acesta, semn ceresc:
cât de nalt îi e norocul şi cât e de-njositor.
()
KÂREN LUĂ CETĂŢII IA LUI ALEN
Salm de-această bătălie prinse veste în curând,
şi văzu că-n întuneric steaua i se-nvălui.
Dinapoia lui cetatea bolta cerului ţinea.
Hotărî pe după ziduri să se tragă: timpu-n mâini
binele-aducea şi răul. Zise însă Manucehr;
„Salm fugi de bătălie şi-n cetatea lui Alen
va să-şi afle adăpostul. Calea trebuie să-i tai,
căci de-ajunge-n cetăţuia mării, nimeni n-o putea
să-l mai dezrădăcineze şi va-nstăpâni acea
—ntăritură ce se-nalţă până lângă nori şi-a fost
de măiestre mâmi zidită din adâncu-albastrei mări.
Ea de veacuri grămădeşte feluritele-i comori,
şi-ale vulturului aripi larg deslăşurate-n zbor
o acoperă şi-adumbră, vulturul împărătesc.
Şi-acum să mă pun pe treabă, sus în scări şi-asmute frâu!“
După ce mai chibzuise, îi grăi lui Karen doar,
numai lui aceste taine i le poate-mpărtăşi.
Kâren ascultindu-l, zise: „O, tu mindrul meu stăpân,
şahul de-o avea plăcere să-i încredinţeze lui \
celui mai urnii războinic, oaste mare de viteji,
eu voi fi stăpân pe poarta cetăţuii-n care Salm
sprijin va avea să lupte, sau pe fugă am să-l pun;
însă negreşit dă-mi voie, şahule, în mâini să iau
flamura împărătească a lui Tur şi inelul lui.
Vreau să-mi ticluiesc un mijloc oastea de-a mi-o azvirli
inlăuntru-ntăriturii. Cu Garşasb mă voi porni

chiar în noaptea asta neagră; ci fereşte-te vârtos
taina să nu mi-o destăinui nimănui, oncine-ar fi.“
Dintre vajnicii războinici işi alese şase mii,
dârji, ce-n câmpul de bătaie arătaseră ce pot.
Preschimbindu-se văzduhul în văzduh de abanos,
tâmpinele-şi încărcară pe spinări de elefanţi,
şi toţi falnicii războinici, dornici de-a se război,
se-nturnară-n partea marii. Atunci Kâren îl lăsă
căpetenie pe Şirui, şi îi zise: „Mă preschimb
în veşminte potrivite, să mă dau drept un trimis
dinaintea celui care pe cetate e stăpân;
XXVII voi arăta pecetea de pe-al mortului 2 inel.
Cum pun talpa după ziduri, flamura mi-oi flutura
şi-o să fac să verse flăcări spada-albastră de oţel 1
Voi pe mine ţineţi ochii aţintiţi şi ma pândiţi,
şi când da-vă-voi un chiot, buzna-n poartă năvăliţi!“
Lăsă oastea-n ţărm de mare să asculte de porunci
căpetenia cea nouă, Şirui, cei ce-nfrânt-a lei.
Kâren se porni pe cale; când ajunse lîngă porţi,
căpeteniei îi spuse arătându-i cel inel:
„Vin trimis aici de şahul Tur şi astfel mi-a grăit:
«Nu-ţi îngădui răgazul de-a mat răsufla şi fugi
la mai-marele cetăţii; spune-i lut să nu dea pas
la odihnă şi petreceri zi şi noapte, şi apoi
lîngă el rămâi tovarăş şi la bine şi la rău;
ia cetatea, cârmuieşte-o şi cu ochii-n patru fii.
De-o ajunge lîngă mare flamura lui Manucehr
cu puteri de oaste multă zidurile-nconjurând,
voi daţi iureş s-o împingeţi, vitejeşte v-apărаţi,
*** Adie* K’i Kâren, Lire. Nui vcrbcţte de*pie el insuţi U persoana *â* irtâa ţi apoi le**
’ Adicu inelul robului tur ucii de. Manucebr.
Şi eu trag nădejde multă pe duşman să-l biruiţi!» "
Căpetenia când vorba i-ascultă şi când văzu
şi pecetea cunoscută de pe cel inel de şah,

porunci să se deschidă poarta mândrelor zidiri;
căci văzu doar ce-i părere, neghicind ascunsul gând.
Ia aminte ce ne spune un preaînţelept *dihkan:*
„Cine-n cuget îşi ascunde taina inimii, atunci
vede-n inimile altor. Fie ca părerea mea
şi a ta să se supună dinaintea Celui sfânt,
şi să ne-nfrăţim în gânduri. Trebuie să cugetăm
înde-noi ce va să facem şi la bine şi la rău."
Căpetenia şi Kâren, dornici de-a se războI,
cercetară pe-ndelete ziduri, creste de granit,
unul plănuind trădarea, celălalt sărac la duh;
căpetenia-de-oaste a Iranului pândea
clipa trecerii la fapte, pe când capul fără cap
puse pe-un străin pecetea-ncredcrii şi îşi dădu
nebuneşte căpăţâna şi cetatea lui la vânt!
Iată ce-a zis despre-aceasta către singurul lui pui
părdosu) cel fără teamă: „0, copilul meu viteaz,
gata de a scoate ghiara! Nu te repezi năuc
într-o treabă încâlcită; chibzuie de-a-fir-a-păr,
pune-n cumpănă o parte şi celalta. —Oricât de dulci
vorbele-s la un venetic, oricât de neprihănit
ţi-ar părea în bătălie şi în vreme de război,
ochii ţi-i deschide-n patru şi sfiieşte-te de-orice,
şi-n adâncu-a toate cată. Puiule, aminte-adu-ţi
de-acest cap de-nţelepciune plin dar neprevăzător,
care-n gingaşa lui treabă nici cu gândul n-a gândit
la duşman şi vicleşuguri, şi-âstfel îşi lăsă în vânt
porţile cetăţii sale!“ Noaptea când se-nstăpâni,
Kâren cel setos de lupte înălţă o flamură
scânteind ca faţa Lunii. Scoase-un chiot şi dădu
semn vitejilor lui Şirui. Steagu-mpărătesc zărind,
se-avântă spre *pahlivanul* de pe zid, şi-ajunse-n porţi,
şi pătrunse înăuntru; puse-n capul celor capi
o coroană grea de sânge. Dintr-o parte Kâren şi
leul din cealaltă parte, şi deasupra foc de-oţel,

şi dedesubt apa mării. Soarele pe bolta lui
când ajunse-n culmi, nici urmă nu rămase dm ce-au fost
muri de piatră, porţi şi paznici. Nu vedeai decât un fum
atingând cu creasta-i norii, dar nici umbră de zidiri
şi nici umbră de corăbii pe al mării val adînc.
Luciul focului şi vântul se-nălţară pînă-n cer,
răcnetele lor de luptă, ţipetele celor prinşi
de-o cumplită deznădejde — toate se-nălţară-n cer;
când strălucitorul Soare-n pat de purpuri se culcă,
nu mai osebeai cetatea de deşertul necuprins.
Oameni, mii, douăsprezece, fură căsăpiţi de vii,
şi fum negru pe deasupra flăcărilor mat pluti.
Valurile mării toate se schimbară în catran,
şi-ntr-un fluviu cald de sânge tot deşertul se scăldă.
IZBIREA LUI KAKU1, NEPOTUL LUI ZOHHAK
(,) I
Astfel Manucehr şi Karen cuvintară inde-ei,
când un şuier lung de surle şi de trâmbiţe zbucni
de sub corturile mândre; aerul se preschimbă
la culoare în funinge şi pământu-n abanos
de-atât colb ce-l înălţase călăreţii galopând,
şi-atât sunet de ţimbale. Ai fi zis că fierul mort
are-n carnea lui viaţă, şi că orice buzdugan
şi-orice lance are-o limbă; şi de pretutindenea
strigătele lor de luptă se-nălţară, şi izbiri
crâncene (primite, date) şi văzduhul se-ndest
de săgeţi într-aripate, ca aripa fremătând
şoimului semeţ din umăr!... Şi viteji, câte cincizeci,
spada lor strângând în mână, se răciseră încet
sângele pierzând dm vine, sânge-n picături căzu
din întunecata pâclă... Ai fi zis despre pământ
că ar vrea să se răscoale-n valuri, clocotit suind
dincolo de bolta-albastră şi de albia-i de-azur!...
Kakui, brav cap-de-oaste, scoase-un răcnet şi ţâşm
ca un *div* în bătălie; dintre rânduri Manucehr

’ Kiren «e-ntoarse de la asediul cetinii Alen vestind victoria lui Manucehr. Iar acesta îi didu ^lirrdc

apariţia lui Kakui» nepotul lui Zohhak. Care cAlcaie hotarele Iranului în fruntea a o şuti de mii de cAlareti.

Se porni strângându-şi spada indiană. Amândoi
scoaseră deodat’ un urlet care munţii-i spulberă
şi-oştile se clătinară! Ai fi zis de amândoi
că erau ca elefanţii cei sălbatici şi-ndârjiţi;
braţe-şi desfăceau a luptă, mijlocul lor bine-ncins...
Kakui zvârli o spangă-n cingătoarea şahului,
şi cea chivără de-oţele de la Rum zvâcni pe cap;
spanga sfâşiase ochiul zalelor pe cingători,
fierul dezgolise pielea. Şahul spada-şi fulgeră-n
gâtu-arabului spărgându-i platoşa cea grea pe trup;
astfel se-nfruntară bravii până Soarele-n amiaz’
ce străluminează lumea, drept în creştet le luci;
unul pe-altul se-nşfăcară ca doi tigri învrăjbiţi,
şi sub tălpi gemând ţărâna-n sânge mi se plămădi.
Pe măsură ce în zare Soarele se scoborî
şi se scufundă pe trepte, Manucehr simţi crescând
dinlăuntru-i, rece, groaza — strânse calu-ntre genunchi,
mâna-ntinse înşfăcându-l cu dispreţ pe Kakui
de sub cingători, săltându-i trupul ca de elefant,
îl trânti-n ţărâna caldă, şi-i străpunse largul piept
cu albastrul spadei sale. Astfel fu acest arab
risipit în vânt de setea-i înfocată de-a lupta.
Mumă-sa îl zămislise pentru o ursită rea...
SALM FUGI ŞI MURI DE MlNA LUI MANUCEHR
Kakui predându-şi duhul, cel din Soare-Apune şah
rămânând fără de sprijin, drumu-ndată şi-l schimbă.
Işi uită de răzbunare ce atât o jindui,
şi-apucă în fugă drumul spre cetatea de pe ţărm;
dar la marea mult afundă, când ajunse în sfârşit,
nu văzu măcar o bârnă de corabie pe val...
Şahul Manucehr şi oastea-l urmăriră, pas cu pas,

zornic, prins de grea mânie; câmpul însă era plin
de-aţâti morti, răniţi, că drumul se făcu anevoios.
Ros de gândul răzbunării, şahul tânăr, Manucehr,
galopă pe telegaru-i sprinten şi cu păru alb;
platoşa-i zvârli s-alerge şi mai iute-n nori de colb
ridicaţi de oastea-n tropot. După şahul din Bizanţ
galopă şi-l strânse foarte şi acesta ii strigă:
„0, tu om lipsit de lege, de ruşine şi obraz!
L-ai ucis chiar pe-al tău frate ca să-nşfaci un diadem;
iată-un diadem! Opreşte! Cât o să goneşti pe drum?
Şahule, ţi-aduc eu însumi o coroană şi un tron,
fiindcă-mpărătescul arbor a dat rod! Oh, nu fugi
de coroana stăpânirii, fiindcă însuşi Fereidun
pregătitu-ţi-a. Nou, tronul! Pomul ce l-ai răsădit
a dat roade, şi tu însuţi le culegi din al tău sân:
ramul de-a rodit doar ghimpii, tu ai răsădit ăst pom,
iar dacă-i mătase moale, borangicul tu l-ai tors!’
Tot strigând şi-mpinse calul mai aproape de-al lui Salm,
şi-l trăsni cu spada-n ceafă, -n două trupu-i despicând!
Porunci să-i taie capul şi în vârful unei lănci
sus să-l poarte-n ceruri! Oastea-ncremenită a lui Salm
se uimi de-atîta vlagă şi de braţu-i de viteaz I
Oastea se porni ca turma risipită într-o zi
de izbeliştea ninsorii; razna şi pe fugă toţi,
şiruri-şiruri, se pierdură-n cimp şi peşteri pe sub munţi.
(• ’)

MOARTEA LUI FEREIDUN

Ăpoi viaţa şi norocul părăsind pe Fereidun,
frunzele acestui arbor *keianid* s-au veştejit.
Lăsă tron, lăsă coroană, în serai se-nsingură,
şi îşi puse dinainte ţestele a trei feciori,
şi bătrânul brav îşi plânse toată-amărăciunea sa,
şi-ndură viâţa-n chinuri. Şi gemu fără răgaz
în durerea lui, cu fiii stând de vorbă într-astfel;
„Zilele-mi de-acum sunt duse; viaţa mi s-a-nnegurat

de câte aţi pus în faptă; mi-aţi aprins aici în piept
desfătare şi mâhnire, şi avurăţi câteşitrei
parte de-un sfârşit nemernic, dinaintea mea căzând
sub tăişul răzbunării, cum doriră cei duşmani...
Astfel rele povârnişuri şi omoruri le menesc
rău acelor ce sunt tineri. Părinteştele-mi porunci
n-ascultară, şi-atunci lumea neagră-n ochi li se făcu
ăstor trei copii Bătrânul mai rămase-ndurerat
cu obraji scăldaţi în lacrimi, până duhul i s-a stins.
Răposa, însă un nume va avea deapururi viu;
negură de veacuri multe vălurise-va pe el,
dar va dăinui întregu-i mare nume, fiul meu,
căci şi din nenorocire el alese tot ce-i bun.
Puse Manucehr coroana *keâanizilor* pe cap,
şi se-ncinse-n cingătoarea lui muiată-n sânge cald.
Porunci să se zidească, după datini strămoşeşti,
criptă de-aur roşu-o parte şi cealaltă parte din
lapis-lazuli albastru. Puseră-nlăuntru-i tron
meşterit din colţi de fildeş, şi deasupra-acestui tron
atârnară o coroană. După-aceea, cei mai mari
îşi luară de la bunul Fereidun, toţi, bun-rămas,
după datină şi lege. Şi lăsară peste şah
poarta criptei; omu-acesta, suflet dintre cei aleşi,
părăsi-n mâhnire lumea... Şapte zile Manucehr
se-afundă întru durerea-i, ochii-n lacrimi, pali obraji.
El rămase-o săptămână cufundat în negru-i chin,
şi cetate şi bazaruri toate-adânc s-au fost cernit,
0. Tu, lume pământeană, amăgire eşti şi vânt!
Nu se reazimă-nţeleptu-n veselia ta nicicând.
Tu înalţi, cu gingăşie, oamenii şi-i creşti la sân,
unii pentru scurte zile, alţii pentru zile lungi.
Dar când darurile toate ţi le ceri, tu, îndărăpt,
ce dacă-i un boţ de-arg>lă sau e un mărgăritar?
Şi tu, fie că eşti şahul, fie că eşti doar un rob,
lumea când ţi-o stinge suflul vieţii tale pâlpâind,

chinuri şi plăceri pien-vor pentru tine ca un vis;
nu-ţi hrăni deci cu speranţe cugetul că vei trăi
pe deapururi! Fericit e cel ce lasă-n urma lui
o aducere-aminte binecuvântată-n veci,
fie că a fost în viaţă falnic şah sau jalnic rob 1

VII

MANUCEHR

(şăhia lui a durat o sută douăzeci de ani)

()

NAŞTEREA LUI ZAL

Povesti-vă-voi acuma după datini din bătrâni
o poveste uimitoare, lan auzi cum soarta rea
se juca cu *Sam,* urechea ţi-o apleacă, fiul meu!
Ei n-avea copii şi-n dorul de-a-i iubi se mistuia,
în harem, intre copile, una mai frumoasă-avea
în obraji cu câte-o foaie roşie de trandafir
şi păr negru cum e moscul. El nădăjduia un fiu
de la frumuseţea asta, chip de Soare luminos.
Vrednică să poarte rodul. Ea rămase grea cu Sam,
fiul lui Nariman, şi-âstfel sarcina-o-mpovără.
După-o vreme dădu viaţă unui prunc strălucitor
cum e Soarele ce lumea luminează-n miez de zi.
Chip de Soare avu pruncul însă părul foarte alb.
Muma aducând pe lume un asemeni fel de făt,
nu i-a spus lui Sam o iotă şapte zile; un harem
de frumoase copilandre-al unui falnic *pahlioan,*
se boci scăldând în lacrimi nou-născutul. Nimenea
nu-ndrăzni lui Sam să-i spună că soţia i-a adus
un copil *bit în* pe lume. Cel sugaci o doică-avu
aprigă leoaică; merse cu-ndrăsneală la viteaz
şi în faţă îi aduse bune veşti. Ea se rugă
peste Sam să se pogoare binecuvintări cereşti:
.. Zilele lui Sam să fie fericite! La duşmani

inimile să le fie sfâşiate! Cel-de-Sus
ţi-a dat ceea ce atâta ţi-ai dorit, îţi împlini
dorul ce-ţi însufleţise inima I Colo-n harem
după mândrele perdele, o, stăpânul meu viteaz,
a văzut lumina zilei din al mumei sale sân
un copil fără prihană, fiul unui *pahlivan,*
inimos precum e leul, căci oneât e de micuţ,
pare nenfricat copilul. Trupu-i de argint curat
şi obrazu-i precum raiul; n-ai să vezi niciun cusur
pe trupşor, doar, din păcate, păru-i este foarte alb.
Soarta a voit aceasta, o, puternice stăpân!
Mulţumit să fii cu darul dăruit de Cel-de-Sus;
către nerecunoştinţa cugetul să nu-ţi deschizi,
şi nici către răutate biata inimă din piept! *'
Cavalerul Sam din tronu-i cobori şi se-ndreptă
către stolul lui de fete din haremul Nubehar.
Şi văzu o frumuseţe de copil, dar care-avea
părul coliliu, cum astfel nimenea n-a mai văzut,
nici n-a auzit! Pe trupu-i, fiecare fir de păr
alb era cum e zăpada, rumen chipul şi frumos.
Sam când işi văzu odorul cel cu părul de omăt,
îşi pierdu orice nădejde. Tare se înfricoşă
să n-ajungă râsul lumii, şi deodată părăsi
calea spre înţelepciune, altă cale apueând.
Către cer nălţându-şi fruntea el iertare işi ceru
pentru câte-nfăptuise: „O. Tu, Cel ce eşti presus

de tot ce e nedreptate şi de tot ce-i nenoroc!
Un izvor de fericire este tot ce porunceşti!
De-am făcut greşeală mare, *pe-Ahriman* de l-am urmat,
cred că-atins de pocăinţă-mi Domnu-n taină m-o ierta.
Inima-mi întunecată de ruşine va roşi,
singele-mi va arde-n vine, din pricina ăstui făt,
care parcă-i din sămânţa neamului lui *Ahriman,*
cu ochi negri şi cu părul precum florile de crin. 1

Când mai-marii or să vină şi-or să-mi ceară despre el
socoteală, ce-şi vor spune despre-această piază rea?
Spune-voi despre copilu-mi că se trage dintr-un dâi:?
Spune-voi că-i leopardul cel bălţat2, sau vreo *pari?*
Sfetnicii împărăţiei râde-vor pe faţă-n târg,
şi în taină din pricina ăstui plod cu perii albi.
Părăsi-voi de ruşine al Iranului pământ,
blestemându-l pe vecie!"
Astfel, mânios, grăi,
soartea rea afurismdu-şi şi dădu apoi porunci
plodul să-l îndepărteze dincolo de-acest meleag.
Şi era în zări un munte care se numea Alborz,
şi suia de Soare-aproape şi departe de mulţimi.
Sus, acolo-şi avea cuibul un *simorgh*3; acolo, sus,
se ţinea cât mai departe de-oamenii de pre pământ.
Pruncul îl lăsară-n munte cei trimişi şi s-au întors,
şi trecu destulă vreme.
Pruncul cel nevinovat
nu putea să osebească ce e negru de ce-i alb;
rupse taică-său cu scârbă dragoste şi legături,
care trebuiau să-l lege pe-un părinte de fecior;
taică-său îl lepădase. Domnul însă-l îngriji.
0 leoaică ce-alăptase puiul săturându-şi-l,
zise despre-acestea: „Dacă sângele din inimă
ţi l-aş da, recunoştinţă nu ţi-aş cere, puiul meu,
fiindcă-mi eşti mai drag ca ochii şi mai drag ca inima,
şi-aş cădea pe loc zdrobită de nu te-ar răpi un om!"
Şi rămase-o zi şi-o noapte pruncul fără adăpost;
mai îşi supse câte-un deget, mai ţipă din când în când.

1 Sub o alrâveche influenţă a popoarelor de culoare, persanii iji închipuie diavolul alb, p^ când aloii
|i-l închipuie negru.
*** Adicâ. Pruncul era cu ochi negri} i pir alb, deci.. Bilţat".**
***' Sitnorgh,* paUrc uri «â. Iqripţuroaica din miialogia persani-**
Puii de *simorgh,* golaşii, flămânziră, şi din cuib

pasărea bătând din aripi vajnice se înălţă;
şi văzu un prunc cum plânge după sinul maică-şi,
ca o mare-ntins pământul. Leagănu-i era din spini,
şi dădacă doar ţărâna, trupul gol şi gura lui
goală, fără strop de lapte. Împrejuru-i, negru, -ncins
lutul, Soarele deasupra dogorea mai arzător.
Oh, mai bine pentru dinsul tigrii i-ar fi fost părinţi,
poate că atunci la umbră işi găsea vrun adăpost!
Domnu-nduioşă *simorghul* şi de milă nici gândi
pruncul să-l sfâşie-n clonţu-i. Coborându-se din nori,
îl cuprinse între ghiare şi-l săltă din locu-ncins.
Iute pe Alborz îl duse lîngă puii săi din cuib;
lîngă pui l-a dus să-l vadă dar de ţipetele lui
nu-şi apropiară clonţul să-l sfâşie în bucăţi:
numai Domnul l-apărase, fiindcă datul lui era
să se bucure de viaţă. Zgripţora şi pun săi
la cel pui de om priviră cum îi curge sânge alb
din ocht negri... Copleşindu-l cu nespuse gingăşii,
se mirară de frumosul chip al puiului de om.
Gazda-alese din vânatu-i ce-i mai fraged, mai gustos
să-i dea micului ei oaspe, care lapte nesugând,
supse sânge. Multă vreme se mai scurse într-astfel,
vreme-n care mai rămase ţincul în ăst loc ascuns.
Şi crescu băiatul mare, şi-altă vreme s-a mai scurs
peste muntele acesta; se făcu ce mai bărbat
nalt cât este chiparosul, pieptul cât un deal de-argint,
şi ca trestia mijlocu-i. Multe spuse despre el
răsunară-n lumea largă: nici ce-i bine, nici ce-i rău
nu rămân mereu ascunse. Sam, al lui Nariman fiu,
prinse veste de-acest tânăr norocos şi chiar vestit.
SAM VĂZU ÎN VIS PE FIUL SĂU
(V
Vede-n visu-i *nou* pe-un munte de prin Hmdustan, un steag
de mătase cum se-nalţă. Vede-un tânăr om frumos,
după el cu multă oaste. Stă în stânga-i un *mubed.*

Şahul Manucehr ii didu lui Sam regalul Zabuliitan.
Mare, -un înţelept în dreapta-i. Unu) dintre-aceştia doi
vine drept spre Sam, cu-asprime glăsuindu-i într-astfel:
„O, tu, mârşav om ce teamă nu mai ai de Cel-de-Sus,
nu mai ai pic de ruşine-n faţa Marelui Stăpân?
Dacă-o pasăre e bună doică pentru *fiul tău,*
cinul nalt la ce-ţi slujeşte? Dacă pentru tine, om,
părul alb e-o mirşăvie, barba ta şi capul tău
albe sunt ca un mesteacăn. Domnul milă-ţi dărui,
şi atât belşug de daruri pierde-vei fiind nedrept.
Rupe-ţi orice legătură dintru-al lumii Ziditor,
şi precum cameleonul, zilnic, feţele să-ţi schimbi!
Pruncul lepădat ajunse un orfan al Celui sfânt
care-n gingăşie-ntrece orice doică, pe când tu
despuiat eşti de-orice milă!"
Scoase-un răcnet Sam, din somn:
leul când e prins în cursă. Visul îl înfricoşa
să nu-i dea învăţ ursita despre ce-i acela rău.
Cum se deşteptă din somnu-i, îi chemă pe înţelepţi,
rândui, pe căpetenii, oastea-i şi-o porni la drum
grabnic munţilor să ceară ceea ce a lepădat.
Şi văzu o stâncă naltă până la Pleiade, sus,
stâncă ce voia să smulgă parcă stelele din cer!
Sus, pe stâncă, sta cuibarul uriaş că nu putea
să-l atingă-nrâurirea rea a razei lui Saturn,
şi era clădit din trunchiuri de-abanos şi de santal,
şi-mpletit cu multe ramuri de aloe. Sam privi
stâncă asta şi puterea pasării *simorgh* durând
cuibul său la ce-nălţime! Era chiar ca un serai,
coama-i se lovea de stele, şi n-a fost el meşterit
nici din fierestrău, nici piatră, nici din arse cărămizi.
Şi văzu, înalt, un tânăr care-i semăna leit
şi ocol tot da el, mândru, părintescului cuibar.
De pământ izbindu-şi fruntea, -I preamări pe Ziditor
că pe muntele acesta un *simorgh* a zămislit,

şi-a zidit această stâncă înălţându-i fruntea-n cer,
până sus lângă Pleiade! Şi recunoscu atunci
pe Cel ce dreptate-mparte, -atotputernic, mai presus
de tot ce-i presus pe lume. Căută un drum apoi,
căută pe unde suie fiarele pe-naltul pisc
căruia-i dădea ocolul, tot rugând pe Dumnezeu,

şi nedibuind vreo cale. Zise: „O, tu, Cel ce eşti
mai înalt decât toţi munţii de pe lume, mai înalt
decât arcul ce luceşte-al cerului, şi mai înalt
decât Soarele şi Luna! Fruntea-mi plec, iertare-ţi cer,
sufletu-mi ţi se înclină temător naintea ta;
dacă fiu-acesta este din sămânţa mea născut
şi nu este din sămânţa răului de *Ahriman,*
robului, tu, dă-i putere, să se urce colo, sus,
fii îndurător şi-l iartă pe acel ce-i păcătos!“
Âstfel când îşi spuse taina către bunul Dumnezeu,
ruga-i se-mplini pe dată. De pe piscu-i, pasărea
îl zări pe Sam şi-alaiu-i, şi ştiu că şahul doar
pentru fiu veni, necum de dorul de *simorgh* minat.
Fiului lui Sam îi zise: „0, tu, care-ai împărţit
sărăcia din cuibarul şi culcuşul ăsta-ngust,
te-am crescut ca o dădacă, mamă bună ţi-am fost eu,
un izvor de bucurie. Te-am numit *Destan-i-zand,*
fiindcă taică-tău cu tine-a fost înşelător, viclean;
când te vei întoarce-acasă, cere-i celui care, brav,
te-o-ndruma, să te numească âstfel cum te-am botezat.
Tatăl tău e Sam, viteazul, şi-i al lumii *pahlivan,*
cel mai mare din toţi marii. A venit sub stânca mea
să-şi ia fiul, măreţia te aşteaptă lângă el.
Trebuie să mi te dărui înapoi lui taică-tău,
să te las jos, dinainte-i, zdravăn şi nevătămat."
Tânăru-auzind acestea de la zgripţoroaica sa,
ochii-i se-necară-n lacrimi şi-n mâhnire, inima.
Nu văzuse om vreodată, ci-l deprinse pasărea

să vorbească, să răspundă. Când din gură glăsuia,
glasul lui era-ngânarea unui glas ca de *simorgh;*
el, pricepere. —avea multă, -nţelepciune de-om bătrân.
Vorba, mintea, judecata, drepte; doar lui Dumnezeu
îi cerea în trup putere. Să vedeţi cuvânt ce-a-ntors
zgripţoroaicei: „Se prea poate, de tovărăşia mea
te-oi fi săturat; cuibarul tău mi-i tron strălucitor,
şi-âripile-ţi amândouă îmi sunt diadem măreţ!
După Ziditorul lumii, ţie îţi rămân dator
vecinică recunoştinţă, căci doar tu mi-ai îndulcit
soarta rea. Nenorocită." Pasărea dădu răspuns:
„Când un tron şi o coroană vei vedea, şi un alai
când se pune diademul *keianizilcr,* atunci

poate cuibul nu ţi-o place; lumea, tu, alege-o-acum.
Nu te-alung din duşmănie, pe un tron te duc în zbor.
Eu aş fi dorit aicea să rămii, dar parte ai
de-altă soartă mai ferice. Dintre pene, una-mi ia;
dacă-n grea primejduire vre o dată vei fi pus,
dacă cineva un ţipăt scoate-va-mpotriva ta,
pentru fapte bune, rele, zvârle pana-aceasta-n foc,
arde-o şi-ai să vezi îndată care e puterea mea,
fiindcă te-am crescut sub aripi la un loc cu puii mei.
Voi veni la tine-ndată ca un nor întunecos
să te iau în zbor sub aripi. Nu-ţi lăsa în inimă
dragostea să ţi se stingă pentru biata doică-a ta:
dragostea ce-ţi port în suflet îmi zdrobeşte inima
Îi aduse mângâiere astfel şi-l purtă în zbor
până lângă-al său părinte. Pleata lui Destan cădea
peste umeri; avea trupul unui falnic elefant,
chipul scris cu zugrăveală. Taică-său când îl văzu,
scoase un oftat amarnic. Zgripţoroaicei mai întii
fruntea sărutând, i-aduse mii de binecuvântăn:
„0, şăhiţă peste pasări. Ziditorul ţi-a fost dat
aripi, vlagă şi virtute, căci ocrotitoare eşti

a sărmanilor, şi fiindcă-n bunătate îi întreci
pe toţi juzii. Tu, deapururi, pe cei răi să-i osândeşti,
fii puternică deapururi!“ Iute, pasărea *simorgh*
se-nturnă în zbor spre munte; Sam şi-ntreg alaiul său
din priviri o urmăriră; apoi Sam îl măsură
pe fecior din tălpi în creştet, şi recunoscu că-i demn
şi de tron şi de coroană. Braţ şi piept avea de leu,
chip asemeni unui Soare, inimă de *pahlioan,*
mină lacomă de spadă. Negre genele-i erau,
ochii negri cum e smoala, buzele ca de mărgean,
şi obrajii ca de sânge. Nu avea niciun cusur,
în afară doar de pleată; nicio pată nu-i găseai.
Inima lui Sam ca raiul cel măreţ se-nsenină;
binecuvântându-şi fiul cel nevinovat, rosti:
„0, tu, fiul meu, apleacă-ţi inima spre tatăl tău,
dă uitării cele duse şi dă-mi dragostea-ţi de fiu!
Sunt cel mai smerit din robii ce-l iubesc pe Cel-de-Sus,
şi-azi găsindu-te, naintea Lui ce-atotputernic e,
jur să nu fiu niciodată aspru şi-ţi voi împlini
fie-n rău sau fie-n bine orişice vei fi dorit,
şi de astăzi înainte visele-ţi îndeplinesc —
asta-mi este-ndatorirea 1“ Şi îndată-l îmbrăcă
în veşminte de mătase vrednice de-un *pahlivan,*
şi se coborî din munte, şi ceru un telegar
pentru fiu şi o tunică vrednică şi de un şah;
şi-i dădu apoi şi nume de *Zal-Zar,* precum Destan
i-a fost zis întâi *simorghul.* Oastea şi-adună în jur
Sam cu inima deschisă, plină doar de bucurii;
şi-l urmară timpinarii pe spinări de elefanţi,
şi se-nvolburară pulberi cât un munte vineţiu.
Darabanele sunară, tâmpinele mari de bronz,
clopotele indiene şi, de aur, clopoţei
clinchetiră în răsunet. Cavalern-ntregii oşti
scoaseră din piept un chiot aşternându-se la drum;
şi ajunseră-n cetate bucuroşii *pahlivani.*

(V

ZAL ÎN OSPEŢIE LA MIHRAB, ŞAHUL DIN KABUL

Şi veni o zi în care Zal se hotărî să dea
un ocol împărăţiei; se porni la drum cu-ai săi
buni prieteni, prin credinţă şi prin vrere, înfrăţiţi.
Se-ndreptă întâi spre Indii, spre Kabul şi spre Dambar,
Morgh şi Mai, şi orişiunde, la popas, şedea în tron,
vin cerea şi veselie, muzicanţi şi cântăreţi,
pungi cu aur deschizându-şi, păsurile le-alunga,
cum e bine-n lumea asta trecătoare să petreci.
Din Zabulistan el merse în Kabul cu mare-alai
şi cu inima voioasă, dornică de desfătări.
Şi era un şah acolo care se numea *Mihrab,*
om trufaş, bogat şi darnic. De statură — chiparos,
cu pomeţi primăvăratici şi la mers mlădiu fazan.
Dinăuntru avea duhul unui om prevăzător,
vrerea unui om puternic, umerii de luptător,

1 Sam pleacă înlr-un război împotriva ţărilor Kargueiars şi Mazanderan, predind redatul Zibulinan

fiului aAu. Destin mu Zal.

Şi-un *mubed* la-nţelepciune. El, de neamul lui, era
rudă cu Zohhak Arabul, şi stăpân peste Kabul.
Îi plătea lui Sam tributul an de an, căci nu putea
împotrivă-i să se lupte. De Destan, fiul lui Sam,
aflând, dis-de-dimineaţă, din Kabul se şi porni
cu comori, cai cu podoabe, sclave aducând plocon:
scule de-aur şi rubine, negru mosc şi chihlimbar,
şi brocart în fir de aur, şi mătase, şi aba
din ţesutul păr de castor, şi-o cunună de-aur grea
încrustată-n nestemate vrednică şi de un şah,
şi-un colan bătut în pietre pale-verzi de crizolit,
şi-aducind cu el toţi capii oastei sale din Kabul.
Cind Destan de veste prinse că-l intâmpină un şah
cu alai de căpetenii, iute-n cale ii ieşi,
laude-i rosti, cu cinste îl primi ca de-obicei.

Ei, pe tronul de turcoaze, se-aşezară laolalt',
veseli şi cu voie bună poruncindu-şi un ospăţ.
Se întinse-o masă mare demnă de un *pahlivan,*
şi cei mari de viţă-aleasă locurile şi-au luat,
şi paharnicii turnară vinul în pocale mari.
Zal privind înfăţişarea lui Mihrab îl şi plăcu,
şi pe loc, cu înfocare inima şi-o dărui.
Şi-l făcură-nţelepciunea, prevederea lui Mihrab,
sa îşi zică: — „Al mumii sale nume n-o pieri nicicând!"
Se sculă Mihrab să iasă; umeri, braţe, îi privi
Zal şi zise spre alaiu-i: „Cine, -n cingătoare strâns,
poartă-n mers, ca el, caftanul? Nimeni n-are chip ca el,
mijloc, nentrecut la minge-i!"[23] Către-al lumii *pahlivan*
zise cel mai mare sfetnic: „Mihrab ţine după văl
o copilă-a cărei faţă-ntrece Soarele chipos!
Fildeş e din tălpi în creştet, raiul e-n obrajii săi,
şi-are-un mijloc ca platanul. Pe grumazu-i de argint
buclele-i în mosc muiate se sfârşesc în cârlionţi
cât brăţănle-i pe glesnă. Gura — floarea rodiului 2,
buzele-i ca de cireşe, şi din bustu-i de argint
două rodii se-ngurguie. Ochii negri, doi narcişi
înfloriţi într-o grădină, genele-i cu împrumut
au luat întunecime de la pana unui corb.
Şi perechea-i de sprâncene-i precum arcul din Tharaz
dat uşor c-o strălucire gingaşă de negru mosc.
Dacă Luna vezi, e chipu-i; dacă moscul amiroşi,
buclele-i sunt miresmate. E un rai împodobit
de-orice parte, toată-i haruri, toată-i farmece şi nuri!
Cuvântarea-aceasta-ndată îi făcu în piept lui Zal
inima să se reverse, şi de-atunci l-au părăsit
şi prevedere şi tihnă. Când un om şi-a părăsit
drumul bun, cum o să-şi afle calea de la început?
Şahu-arabilor ca unul dintre cei mai drepţi a spus
ceea ce se potriveşte s-amintim cu-acest prilej:

[23] **Perjii Stnt naicocilariî jocului de minge bAluti cu croia (polo).**

„Oricât voi trăi, doar calul îmi va fi tovarăş bun,
ş> rotirea bolţii-albastre fi-va adăpostul meu.
N-am nevoie de nevastă, căci nu vreau nicicând s-ajung
moleşit şi muieratic, de mintoşi dispreţuit!"
Gândurile-acestea negre îl mâhniră-n piept pe Zal,
duhu-i n-află mântuire. Inima-i s-a fost aprins
de ce i-a fost dat s-audă, dar în sinea-i se temu
slava lui să nu se stingă. Ăstfel Roata de azur,
peste creştetu-i, deasupra, se roti în vreme ce
mima lui fu-nrobită de al dragostei sfânt joc.
RudabE se sfătui cu sclavele sale
Într-o bună zi el, şahul Mihrab, se sculă din pat,
ieşind dis-de-dimineaţă din seraiul său măreţ.
Merse drept către seraiul minunatelor femei
şi zări în larga sală doi sori vn: una era
Rudabe cu mândră faţă, cealaltă era *Sindckht1*
gingaşă şi temătoare. 0 grădină în april
îţi părea seraiu-acela cu miresme şi culori
şi icoane zugrăvite-n fel şi chip. Mihrab se-opri,
şi privi la frumuseţea fiicei sale Rudabe,
şi chemă asupră-i Domnul să-şi reverse mila lui.
O văzu drept dinaintea-i ca pe-un tinăr chiparos
peste care luce Luna, şi purtând pe fruntea sa
diadem de chihlimbare, şi pe trupu-i un veşmânt
de brocart, podoabe de-aur, mândră cum e raiul sfânt!
Sindokht deschizându-şi gura şi-arătându-şi, sclipitori,
dinţii de mărgăritare, pe Mihrab îl întrebă:
„Cum te simţi pe ziua de-astăzi? Fie ca asupra ta
braţul rău să nu se-abată! Spune-mi ce fel de om e
al lui Sam fecior cu părul coliliu ca de bătrân?
Oare şi-aminteşte tronul ori cuibarul...? Şi ce zici:
firea lui e omenească? Merge-n urma celor bravi?'
„O, tu, chiparos cu sinul argintat — Mihrab i-a zis —
chip de Lună luminoasă! Nimeni de pe-acest pământ,
dintre toţi vitejii lumii, nu cutează de-a călca

urmele lui Zal I Seraiuri niciodată n-au văzut
zugrăvit pe un perete om asemeni braţe-având
şi din frâu strunindu-şi bine telegarul, precum Zal!
Inimă de leu, puterea unui aprig elefant,
şi-i sunt mâinile-amândouă, valurile de pe Nil;
stând pe tron, revarsă aur; prins în luptă, îndârjit,
zboară capete I Obrajii — roşii flori de *arghavan* |
tinăr, şi cu ochii-n patru, tânără-i şi steaua sa!
Crâncen e în bătălie: crocodil vătămător,
şi călare-i un balaur, labe, ghiare de oţel!
El, în ura-i înroşeşte brazdele cu sânge cald,
şi jungherul şi-l învârte ca pe-un fulger orbitor!
Singuru-i cusur e pleata-i albă, totuşi pentru ea
nu-ndrăznesc să-l dojenească nici acei răuvoitori."
Rudabe, aceste vorbe, le-ascultă, şi ochii săi
străluciră-n fulgerare, chipu-i rumen se făcu
precum floarea cea de rodiu, inima i se umplu
de a dragostei văpaie pentru Zal, şi de pe-atunci
nu a mai avut nici foame, nici răbdare, nici răgaz;
patima luându-i locul minţii, fata şi-a schimbat
pe de-a-ntregul fire, cumpăt şi înaltele purtări.
Bine zise înţeleptul: „Nu vorbi de un bărbat
faţă de muieri, căci sânul de muiere-i cuib de *dit),*
şi-orice vorbă azvârlită naşte-n ea un vicleşug."
Rudabe avea cinci roabe tinere care-o slujeau
şi-o iubeau. Şi-acestor roabe agere le spuse-astfel:
„Vă desvălui ce ascuns e; am încredere în voi
şi v-am spus atâtea taine, căci cu toate mă slujiţi,
şi-mi aduceţi mângâiere, când mâhnită sunt de griji.
Deci aflaţi şi fiţi cu ochii veghetori, voi, toate cinci
(fie ca numai Norocul să vă-ndrume anii toţi 1)
da, aflaţi că sunt nebună de iubire şi mă zbat
precum marea ce-n furtună zvârle valuri către cer!
Inima îmi este plină de lumină pentru Zal,
chiar şi-n somn îl văd şi gândul mi-i la el neîncetat!

Inimă şi gând şi suflet pline mi-s de dorul lui,
zi şi noapte, doar la chipu-i, doar la ochii-i mă gândesc.
Trebuie s-aflăm un mijloc cugetu-mi şi inima-mi
să le scap de suferinţă. Taina numai voi mi-o ştiţi,
voi ce-mi sunteţi credincioase şi dibace câteşicinci.“
Roabele încremeniră de o faptă-atât de rea
ce venea pe negândite de la fiica unui şah.
Se grăbiră să-i răspundă ţopăind ca nişte draci:
„0, tu, care eşti cununa-mpărăteselor sub cer,
şi a mândrelor copile-a’ celor mari de pe pământ,
tu, de care s-a dus vestea de la Indii la Kitai,
care-n mijlocul atâtor mândre din acest serai
străluceşti ca piatra scumpă pe inelul preţios;
tu, ce-ntreci într-o grădină fiecare chiparos
prin a trupului zvelteţe, care cu obrajii tăi
şi P.eiadele le-ntuneci, tu, al cărui mândru chip
zugrăvit e şi trimis e la Kanudj şi la Mai
şi la şahul cel din Soare-Apune: tu, în ochii tă,
n-ai de tatăl tău ruşine, cuviinţă n-ai deloc?
Vrei să-l strângi la sân pe-acela ce-l zvârli din braţe-acum
bunu-ţi tată, vrei pe-acela care-a fost crescut în munţi
de o zgrâpţoră, pe-acela care este înfierat
cu-a blestemului pecete de toţi oamenii! Nicicând
n-a adus o mamă-n lume un copil născut *bătrin,*
şi nicicând n-o să plodească vreun fiu vrednic de născut.
S-or mira toţi să te vadă (două buze de mărgean
şi păr negru cum îi moscul) alergând dup-un bătrân l
Lumea-ntreagă te-ndrăgeşte, şi-n icoane chipul tău
se-află-n orişice seraiuri. Şi când ai asemeni chip,
trup asemeni, păr asemeni, Soarele ar trebui
patru ceruri să pogoare pentru-a fi bărbatul tău!“
Ascultând aceste vorbe Rudabe îşi aţâţă
inima cum se aţâţă focul vânzolit de vânt;
scoase-un ţipăt de mânie împotriva sclavelor,
faţa-i fulgeră şi ochii i se-ntunecară-adânc.

Ochii, faţa-nflăcărată de furie, şi-ncruntând
din sprâncene, mânioasă, zise: „Fetelor, în van
vă împotriviţi; ce spuneţi nici nu merită s-aud!
Inima mi-i rătăcită după un luceafăr viu;
cum să-mi fie dragă Luna, când nici Lunii dragă nu-s?
Celui care-i place colbul, n-o privi la trandafir,
chiar de este trandafirul decât colbul mai de preţ;
cine-şi află lecuirea inimii în acru-oţet,
şi mai crâncen chin afla-va gustul mierii încercând;
nu vroi nici pe împăratul din Kitai, nici vreun Chezar,
nici vreun prinţ de prin Iran, doar pe Zal, fiul lui Sam,
cu el seamăn la statură; are umăr, braţ de leu.
Spuneţi-i bătrân sau tânăr, cugetu-mi şi inima-mi
doar în cl îşi află-odihnă; nimeni altul n-o avea
loc în cugetu-mi; vorbiţi-mi numai despre el mereu.
Fără ca să-l văd o dată, dragostea-i mi-a săgetat
inima; el mi-i iubitul, singură mi l-am ales
doar din câte auzit-am de la alţii despre el.
Dragostea eu nu i-o caut pentru plete, pentru chip,
ci doar pentru bărbăţia-i.“ Sclavele i-au cunoscut
taina ascultând cum geme pieptu-n chinuri sfişiat,
şi-ntr-un glas: „îţi suntem roabe şi din suflet te iub; m,
şi îţi suntem slujitoare. Cumpăneşte-orice porunci
ne vei da să ducă toate drept spre fericitu-ţi gând 1"
Una-adaose: „0, chipreş I caută ca nimenea
să nu afle taina-aceasta. Fie-n veci să ai zălog
capete ca ale noastre, una sută mii în cap!
Fie să te-ajutoreze isteţimea lumii-ntregi!
Chiar dacă vrăjitoria trebui-va s-o-nvăţăm
şi cu farmece, descântun, ochii lumii să-i orbim,
gata, vom zbura ca păsări, vrăjitoare, -om călări
pe cerboaice ca de-ndată să-ţi sărim în ajutor,
în dorinţa de-a-i aduce Lunii noastre şahul său,
şi de-al face să-ţi slujească subt picioare, scăunaş.
Rudabe cu două buze de rubine îi zâmbi,

şi-nclinând asupra sclavei obrăjiorul de şofran.
Preafrumoasa-i zise: „Dacă ţie îţi va izbuti
vicleşugurile-acestea, tu sădi-vei un copac
zdravăn ce purta-va roade; doar rubine va rodi
zilnic şi înţelepciunea le-o culege-n sânul său.“
SCLAVELE LUI RUDABE MERSERÂ SĂ-L VADĂ
PE ZAL-ZAR
Roabele o părăsiră-n goană pe stăpâna lor,
ş>, viclene, se-apucară-n deznădejde-a unelti.
Grabnic se înzorzonară în brocarturi din Bizanţ,
şi îşi prinseră prin plete şi prin bucle: trandafiri.
Câteşicinci se coborâră lângă malul unui râu,
în culori, miresme, -asemeni preavoioasei primăveri.
Era-n *Farvardin,* în luna începutului de an.
Tabăra lui Zal pe malul râului se desfăta,
şi copilele pe malul cellalt de Destan vorbeau.
Şi-ncepură, trandafirii, să-i culeagă de pe mal,
şi cu ei să-şi umple sânul; rumene-n obraz, păreau
roze-nvoalte-ntr-o grădină! Alergară după flori
şi-alergând încolo-ncoace, iată că s-au pomenit
drept în faţa celor corturi ale şahului, şi Zal
ie ochi de sus, din tronu-i, şi-ntrebă pe careva
cine-s trandafirii-aceştia care-adună trandafiri.
Cel pe care-l întrebase, îi răspunse: — „Ele sunt
sclavele pe care Luna din Kabul le-a fost mânat
din seraiul unde şade duh strălucitor, Mihrab —
să culeagă-aceste roze." Zal îl ascultă şi-n piept
inima-l zvâcni puternic; dragostea-l săltă din loc.
Bravu; ce râvnea să fie-al lumii-ntregi stăpânitor,
se-ndreptă în mare grabă către mal, urmat de-un rob.
Când copilele pe malul dimpotrivă le zări,
îşi întinse mina stângă, sclavul să-i dea arcul greu.
Merse ca la vânătoare dornic de-a afla vânat;
şi zări o zburătoare băltăreaţă stând pe râu.
Robul cu pomeţi de roze încordându-i arcul greu,

i-l întinse-n mina stângă. Scoase Zal un chiot scurt,
pasărea să se-andice, şi săgeata-şi slobozi.
Doborî el zburătoarea care-n cercuri se zbătu
picurând din pieptu-i sânge şi-apele impurpurând.
Zal un semn făcu să treacă robul pe celălalt mal
şi vânatul să-i aducă, de săgeată doborât.
Robul peste râu, în luntre, lângă fete se opri.
Pajului cu chip de Lună, una-i puse întrebări
despre *pahlivanul* mândru şi de lauri însetat:
„Cine oare e viteazul cel cu braţe ca de leu,
trupul cât e elefantul? Cărui neam îi este şah?
Oare, ce-ar gândi un duşman dinaintea unui om
care-şi zvârle-astfel săgeata şuierând din arcul său?
N-am văzut noi niciodată cavaler mai mlădˆ. Os,
mai destoinic mânuindu-şi arcul şi săgeata lui!“
Robul cel cu chip de *pari,* buzele şi le muşcă
şi-i răspunse: „Copilandră, nu vorbi astfel de şah,
el stăpân e pe ţinutul de la Miază-Zi, şi Sam
îi e tată iară şahii toţi pe nume-i spun Destan.
Pe-altul cerul nu roteşte-ndemânatec cavaler
precum el, şi lumea seamăn nu-i găseşte-ntre viteji. ’
Tânăra zâmbi la spusa pajului cu chip frumos
precum Luna: „Copilandre, nu vorbi astfel: Mihrab
are în serai o Lună care-i mai presus c-un cap
decât şahul tău! La mijloc este fragedul platan;
la culoare-i ca de fildeş, şi pe creştet poartă sus
o coroană de mosc negru ce i-a dat-o Dumnezeu;
ochii ei sunt de-ntuneric; sunt sprâncenele ei arc;
nasul ei e o coloană subţiratică precum
trestia cea argintată; strânsă, -ngustă-i gura ei:
inimă în om mâhnită; plete-i cad în cârlionţi
cât brăţările-i pe glesne; galeşi îi sunt ochii-adinci,
liniile feţei limpezi; cresc lalele din obraji;
păr de mosc şi suflul vieţii nu-şi mai află un alt drum
decât gura ei; în lume nu-i o Lună precum ea.

Din Kabul bătură drumul până lângă acest şah
din Zabul numai cu gândul să unim într-un sărut
buze de rubine scumpe cu o gură de viteaz,
şi aceasta va să fie minunat şi de dorit:
Rudabe s-ajungă-aleasa inimii lui şah Zal-Zar!“
Pajul cel cu faţa mândră auzind ceea ce-au spus
roabele, i se schimbară în rubin pometii săi,
şi-astfel le dădu răspunsul: „Luna pururea-i pe plac
Soarelui, strălucitorul. Hei, când Universul vrea
să-mpreune două inimi, fiecărui pentru vis
inima-i îmboboceşte; când să le despartă vrea,
nu se pierde-n vorbe goale, ci le poartă de îndat
hăt! departe una de-alta; el firesc desparte şi
tot firesc uneşte inimi, şi-amândouă-s firea lui.
Când cel inimos voieşte-n nepnhană a-şi păstra
soaţa, din priviri o soarbe la răgaz şi-n tainic loc;
şi copila-i să n-ajungă a se înjosi cumva,
numai vorbe minunate el ii picură-n auz...
Lată ce îi spuse şoimul soaţei sale când în cuib
ouăle şi-acoperise, aripile desfăcând:
«Măi femeie, de vei scoale vreo copilă dintr-un ou,
spulberi dinir-im tată ritma de a mai avea copii!» "
Surâzând se-ntoarse pajul, şi-al lui Sam vestit fecior
ii şi puse întrebarea: „Ce ţi-au spus de-mi vii zâmbind
şi-arătând întredeschise buze şi-argintiii dinţi?”
Spuse cele auzite *pahlivanului* ce-n piept
voioşia dintr-o dată inima-i întineri.
Zise către pajul tânăr, chip de Lună-mbujorat:
„Du-te, spune-le-n grădină să rămână-o clipă doar,
poate că-ntre roze-or duce giuvaeruri lângă sâni;
la serai să nu se-ntoarne până tainic n-or primi
o ştafetă de la mine.” Din haznaua lui luă
aur, şi argint, şi scule, cinci bucăţi de scump brocart
toate-n joc de curcubeie; robului îi porunci
să le ducă lor în taină fără a vorbi cuiva.

Sclave duseră la cele tinere, la câteşicinci,
vorbe pline de simţire, bani de aur şi comori.
Aur, giuvaericale, de la *pahlivanul* Zal
le-mpărţiră; dintre sclave zise una către cel
sol cu faţa cum e Luna: „Un cuvânt va rămânea
tainic pentru totdeauna dacă-l ştiu numai doi inşi;
trei de-l ştiu, nu e o taină, patru, -atuncea toţi îl ştiu.
Omule cu judecată, omule cu gândul bun,
zi-i stăpânului tău mare să-mi destămuie acum
dacă are-o taină-a spune.” Tinerele câteşicinci
îşi şoptiră între ele: „Leul a intrat în laţ;
visurile celor tineri, Rudabe şi Zal, priviţi,
se-mplinesc; o fericită soartă paşii ne-a-ndrumat."
Vistiernicul, ochi ager, carele-n aceste trebi
om de-ncredere fiindu-i bunului stăpân, pe loc
se întoarse şi îi spuse-n taină tot ce-a auzit
de la cinci mari vrăjitoare. Şahul însuşi se pomi
spre grădina cea de roze, şi încet se-apropie
de copilele-acestea din Kabul, şi aceşti cinci
*idoli*1 din Tharaz cu faţă de *part,* şi obrăjiori
cum sunt trandafirii proaspeţi, se plecară-n faţa lui.
Şahul le-ntrebă de chipu-i, mijlocu-i de chiparos,
şi de grai şi-nfăţişare, de pricepere şi duh —
pentru-a şti dacă prinţesa este vrednică de el:
„Spuneţi-mi de toate, insă drept să-mi spuneţi aş dori.
De-o să-mi spuneţi adevărul, cinstea-mi vă va copleşi;
însă de-oi ghici că-mi treceţi vreo minciună, cât de cât,
porunci-voi să v-azvârle subt picioare de-elefanţi! ’
Roabele se înroşiră ca răşina de brad roş,
şi-n ţărână-i sărutară urma tălpilor de şah.
Cea mai tânară din toate, dar cu harul de-a grăi
şi la minte mai isteaţă — spuse fiului lui Sam:
„Niciodată, nicio mumă, printre marii cei mai mari,
n-a adus un făt pe lume să îi semene lui Zal
la mijloc, la-nfăţişare, la înţelepciune, la

inimă neprihănită, la prevederi de-nţelept;
dar mai este o făptură, o, voinice cavaler,
geamănă ţi-i de statură şi de braţe ca de leu:
Rudabe cu mândră faţă, care-ţi seamănă leit;
este precum chiparosul argintiu şi încărcat
de culori şi de miresme; iasomie, trandafir
e din tălpi şi până-n creştet, e strălucitoarea stea 2
din Yemen ce stă deasupra unui mândru chiparos;
chipu-i parcă vin revarsă, păru-i e de chihlimbar.
Din cupola argintie-a frunţii cad până-n pământ
pe deasupra trandafirii din obrajii înfloriţi,
şi-i cad laţuri de capcană3; capu-i e urzit din mosc
şi din chihlimbar, iar trupul, din rubine-i zămislit

ţi din giuvaericale; plete, bucle, cârlionţi,
sunt ca ochiuri moi de zale inelate doar din mosc,
parcă-i râură mele pe inele; n-ai să vezi
nici chiar în Kitai un idol să se-asemenea cu ea;
Lună plină şi Pleiade îi aduc închinăciuni!"
Şahul îi răspunse sclavei cu simţire, dulce grai,
vorbe pline de dulceaţă: „Spune-mi cum să aflu drum
către ea, căci al meu cuget şi-a mea inimă din piept
pline-s numai de iubire pentru ea, şi dorul meu
e să-i văd o dată faţa!" Roaba îi dădu răspuns:
„De ne-ngădui să ne-ntoarcem la seraiul minunat,
unde creşte chiparosul, unde-om pune-n faptă-ndat
vicleşugurile noastre, unde-om povesti pe rând
despre cum e *pahlivanul* ager, trupeş şi chipos,
despre graiul său şi despre duhul său strălucitor:
niciun gând rău n-om ascunde. I-om vârî lui Rudabe
capu-nmiresmat în mreajă, şi guriţa-i de rubin
sub rubinul lui Zal. Dacă cel viteaz, cu un arcan
vrea să vină la seraiul cu acoperişu-nalt,
şi pe meterez să-şi zvârle laţu-i pe după-un crenel,
leul bucuros vâna-va prada lui: o mieluşea.

Soarbe-o din priviri acolo şi atunci, cât vei pofti;
ceea ce-am venit să-ţi spunem tare te va bucura!“
Întoarcerea sclavelor la rudabe
Preafrumoasele cinci sclave se porniră. Zal plecă,
măsurând încetineala nopţii ce-i păru un an.
Preafrumoasele la poartă îndărăt când au ajuns,
fiecare-n mână-aduse câte-un ram de trandafir.
Paznicul de pe cetate le văzu la poartă, jos,
şi se puse pe dojană, cu asprime-n graiul său,
inima de li se strânse: „Sunteţi din serai afar’
la nepotrivite ceasuri; uluit sunt c-aţi ieşit!"*
Idolii se pregătiră să-i răspundă toate-n cor
tropăind de-ncurcătură: „Ziua de-astăzi e la fel
cu-alte zile, şi-n grădina rozelor nu-i niciun *div.*
A venit doar primăvara, şi-n grădină am cules
trandafiri şi levănţică fragedă de pe tulpini."
Paznicul grăi: „Voi, astăzi, din serai nu trebuia
să ieşiţi ca-n alte zile, pe când Zal cu oastea sa
nu era-n Kabul şi încă ţara nu o adumbreau
corturile lui şi oastea-i. Voi, pe şahul din Kabul
nu-l vedeţi cum de-a călare pleacă din serai în zori
şi-şi petrece ziua-ntreagă, du-te-vino, tot la Zal,
fiindcă sunt demult prieteni? Dacă v-ar vedea ţinând
trandafiri în mâini, v-ar face pulberea s-o mirosiţi!”
în serai apdi intrară *idolii* de la Tharaz,
se-aşezară lângă Lună, tainic să-i şoptească-aşa:
„N-am văzut noi niciodată leu asemenea lui Zal;
e-n obraz ca trandafirul, chipul, pleata, albe-i sunt."
Inima prinţesei foarte se înflăcăra de dor,
în nădejdea c-o să-i vadă, ochi în ochi, frumosul chip.
Tinerele copilandre aşternură-n faţa ei
aur, giuvaericale, şi ea le-ntrebă de zor
din câte văzură: „Oare, aţi făcut ceva cu Zal?
E mai bine să-l văd, oare, sau s-ascult numai poveşti
despre faima-i fără seamăn?" *Chip de part* câteşicinci

când aflară nimeritul loc să poată glăsui
către Rudabfe, grăbiră toate un răspuns să-i dea:
„Zal este viteazul lumii; nu-l întrece nimenea
în purtări şi vrednicie. Omu-acesta-i un înalt
chipreş verde, şi-are farmec şi-i măreţ-un împărat;
de culori şi de miresme este plin ca un copac
ce-şi desface groase ramuri, e un mândru cavaler
tare subţirel la mijloc, larg în piept, şi cei doi ochi
sunt narcise lucitoare, buzele ii sunt mărgean,
şi obraji-i sunt de sânge, mimi ca labele de leu;
ager, veghetor, şi are inima unui *mubed-,*
şi-o ţinută-mpărătească; pletele îi sunt de-omăt,
singuru-i cusur şi încă prin aceasta-i răpitor.
Pletele şi-obrajii-acestui *pahlivan* al lumii-ntregi
sunt asemeni unor zale de argint învăluind
roza-mpurpurată-a feţei. Zice-vei că doar astfel
bine-i şade, şi iubirea ce-l însufleţeşte-atât
nu creştea nici c-o fărâmă, altcum dacă arăta.
Datu-i-am noi vestea bună că te va putea zări,
şi când s-a întors la corturi, inima-i nădăjduia.
Hai, acum şi-ţi pregăteşte mijloace pentru-a-l primi
pe ăst oaspe, şi o veste dă-ne să i-o înmânăm 1”
Chipreşul răspunse celor roabe-: „Odinioară, voi,
sfaturi şi cuvinte-altminteri îmi dădeaţi, şi-acest Zal-Zar
pe-atunci. *„pui de zgripjuroaică”, „ţeastă de moşneag” era;*
„moşul” s-a schimbat în tânăr şi-are în obrajii săi
roşii trandafiri, şi mijloc subţiratic şi mlădiu,
un viteaz cu mândră faţă 1 Nurii mi i-aţi lăudat
dinaintea lui, şi-mi cereţi pentru laude — răsplăţi."
Zise-acestea şi pe buze un surâs îi înflori,
şi obrajii îi roşiră precum floarea rodiului;
şi apoi împărăteasa spuse uneia: „Să-i duci
chiar în seara-aceasta vestea bună; cată să-i grăiești
şi să-i sorbi răspunsul; spune-i într-acest fel: „Gândul tău
s-a-mplimt, te pregăteşte, vino-ndată să priveşti

Luna plină de toţi nurii 1" Sclava îi dădu răspuns:
„O, stăpâna mea frumoasă, pregăteşte toate-aici
pentru-a izbuti, căci Domnul ţi-a dat tot ce ţi-ai dorit;
fie ca-nceputu-acesta s-aibă norocos sfârşit 1“
Rudabe porni în grabă spre a face pregătiri
pe-ndelete şi în taină să nu ştie cei părinţi.
Un serai, o primăvară veselă, avea şi tot
plin era doar cu icoane de-ale marilor viteji;
ea întinse largi brocarturi din Kitai, şi aşeză
vase de-aur, şi-n amestec puse vin, mosc, chihlimbar,
presărând pe jos rubine şi smaralde din belşug.
De o parte: roze roşii, albi narcişi şi *arghauani,*
de-alta: crengi de iasomie şi neprihăniţi, dalbi crini.
Toate cupele de aur şi de peruzea luceau,
şi erau muiate bine în balsam de trandafiri
mult alesele bucate; din seraiul minunat
al copilei care poartă Soarele în loc de chip,
nori suiră, de miresme, până-n ceruri ajungând.
ZAL MERSE S-O VADĂ PE RUDABE
Când strălucitorul Soare scăpătă, şi la serai
porţi se-nchiseră şi cheia scoaseră din broasca ei,
sclava alergă de-ndată la Destan, fiul lui Sam,
şi îi zise: „Totu-i gata, vino!” Prinţul se-ndreptâ
spre serai, cum se cuvine celui ce soţie-şi vrea.
Preafrumoasa cu ochi negri şi obraji de trandafiri
pe terasă, între creste \ semăna c-un chiparos
străjuit de-o Lună plină: când Destan, fiul lui Sam,
răsări din depărtare, fiica şahului Mihrab
iţi deschise ochii negri şi acestea glăsui:
„Fii binevenit, o, tânăr, fiu al unui *pahlivan* I
Fie să se odihnească-asupră-ţi mila Domnului!
Fie să păşeşti pe-albastra boltâ-a sferelor cereşti 1
Roaba mea să simtă-n pieptu-i fericiri şi bucurii,
căci, din tălpi şi până-n creştet, eşti chiar cum te-a-nfăţişat.
De prin tabăra ta astfel ai venit, venit pe jos,

şi împărăteşti picioare obosite-ţi sunt de drum."
Şi când prinţul glasu-acesta-l auzi de pe zidiri,
lung privi la preafrumoasa care-avea în loc de chip
Soarele. Iar meterezul luminat era de-acest
giuvaer de copilandră, şi Pământul în rubin
se schimbă de strălucirea rumenilor ei obraji!
El răspunse: „0, copilă. Chip de Lună, luminos!
Mila Cerului asupra-ţi, binecuvântarea mea!
0, de câte ori în noapte, spre a Miază-Nopţii stea
ochii-mi căutând pre Domnul cu putere i-am cerut
lui, Stăpânitorul lumii, chipu-n taină să ţi-l văd!
Glasul tău mă fericeşte prin cuvinte-atât de dulci
şi rostite-atât de dulce! Cată sus să ne-ntilnim,
căci de ce am mai rămâne, tu, pe meterez, eu, jos?"
Chip de Pari, preafrumoasa l-ascultă pe prinţul Zal,
deznodându-şi de pe creştet bucle negre, negre nopţi,
lung desfăşurându-şi plete într-o mreajă, cum astfel
nu putea-vei ţese moscul. Şi-i căzură pe grumaz;
bucle negre peste bucle, şerpi pe şerpi, şi fir pe fir.
Şi făcu să se pogoare buclele-i de pe serai,
Îi îşi zise Zal în sineţi: „Ce mai laţ fără cusur!“
) e pe meterez, sfioasă, Rudabe strigă: „0, tu,
pahlioanttle, odraslă zămislită de-un viteaz!
Hai, acum, vino degrabă, nalţă-ţi trup şi-ntinde-ţi piept
ca un tânăr leu cu braţe; prinde-mi buclele mlădii;
pentru tine trebuit-am într-o mreajă să mă schimb l“
Acoperiturile palatelor orientale erau leraute.
Zal privind la preafrumoasa. Chip de Lună, se uimi
de cuvintele acestea; potopi în sărutări
mreaja cea de mosc, atâta că logodnica-i de sus
i-auzi foşnirea buzei... „N-ai dreptate — i-a răspuns.
Fie Soarele să piară-n ziua când voi ridica
mâna să lovesc femeia de iubire-nnebunind,
ori când voi lovi cu lancea vreo fiinţă ce-ar avea
inima în ea zdrobită!“ De la sclavul său luă

un arcan şi potrivindu-i largul nod lunecător,
îl zvârli spre meterezuri, nerostind niciun cuvânt.
Ochiu-arcanului de-o creastă-a zidului înalt s-a prins,
şi se căţără Zal grabnic până sus. Când se-aşează
sus, pe meterez, frumoasa, *Chip de Part,* alergă
şi-i aduse închinare; prinse-n mână mâna lui
şi porniră laolaltă beţi de fericirea lor.
Rudabe de pe terasă în serai se pogori,
strâns ţinând în mână-i mâna preatemutului vlăstar
dintr-un trunchi de şah — spre sala cu pereţii auriţi;
în împărătească sală — rai aievea-mpodobit —
se aduseră-n lumină, printre roabe strânse-n stol
dinaintea preafrumoasei cu ochi mari ca două nopţi.
Mut rămase de uimire Zal şi-ncremeni văzând:
chip, păr, farmec, vrednicie — o minune-ntre făpturi,
plină de brăţări, şiraguri, giuvaere şi cercei,
toată-n aur — o grădină-n toiul dulcei primăveri.
Doi obraji, două lalele roşii printre crinii albi,
şi din păru-i, negre bucle peste bucle fluturând.
Zal cu toată vrednicia unui mândru împărat
lîngă Lună luă locul, cît se poate de măreţ;
spada peste piept, şi-n creştet, de rubine, -un diadem.
De priveliştea-i măreaţă Rudabe nu mai putea
să se sature şi ochii amindoi nu-i dezlipea
de pe dânsul, c-avea mare farmec, mijlocul mlădiu,
şi puterea bărbătească-a braţului pe buzdugan
stânca s-o prefacă-n ţăndări, ca pe-un vreasc, şi lumină
frumuseţea feţei sale suflete însufleţind;
şi cu cât privi la dânsul, inima-i se-nflăcără.
El, o clipă nu-ncetase s-o sărute-mpătimit,
s-o cuprindă strâns în braţe, să se-mbete. E vrun leu
care nu vânează ciute? Preafrumoasei lui cu chip
cum e Luna, şahu-i zise: „Chiparos cu sân de-argint
şi înmiresmat ca moscul! Şahinşahul Manucehr
când de-această îndrăzneaţă întâmplare-o auzi,

n-o să-i de-a-ncuviinţare; Sam, al lui Narlman fiu,
s-o încinge de mânie; braţu-asupră-mi l-o sălta,
dar de astăzi pe viaţă şi pe trup nu pun vrun preţ
— La prăpastie cu ele! Ca un biet netrebnic ins
îmbrăca-voi giulgiul morţii. Astfel Domnului ceresc,
de dreptate-mpărţitorul, i-am jurat că n-oi uita
niciodată de credinţa care-n inimă ţi-o port.
Mă voi duce dinaintea Domnului şi l-oi ruga;
l-oi ruga precum se roagă cei cucernici, lui supuşi,
în nădejdea c-o s-alunge El, din cugetul lui Sam
şi-al stăpânului pe lume1: tot ce e mânie-n ei,
tot ce este duşmănie, tot ce-i ură şi venin.
Ziditorul o s-asculte rugămintea-mi şi vei fi
soaţa mea în faţa lumii 1“ îi răspunse Rudabe:
„Eu de-asemeni, dinaintea Domnului care-i stăpân
pe credinţă şi pe lege, jur că nimeni nu-mi va fi
domn (şi Dumnezeu mi-i martor) decât Zal, ce-i *pahliuan*
pe pământ, şi stăpâneşte şi coroană şi comori,
el, vestitul şi măritul! *’ Clipă după clipă ei
şi iubirea lor crescură, judecata-i părăsi,
patima-i cuprinse până ziua albă-mboboci,
şi zbucniră darabane-n corturile-mpărăteşti.
Şahu-atunci lăsându-şi Luna, trupul natră şi-l făcu
iar din sânul dragei sale spată de ţesut, şi lor
genele li se-nmuiară-n lacrimi şiroind din ochi,
vină Soarelui găsiră dojenindu-l: „O, tu, nimb
peste lume 1 încă-o clipă! Nu veni aşa grăbit!“
De pe cea terasă-naltă Zal lăsă să curgă-n jos
laţul său şi din seraiul dragei lui se pogorî 2.
()

’ Adie! ţahul Manucehr.

*** Scena despărţirii lui Zal de Rudabi, scria cu >aie veacuri mai devreme, ne aminlejie despărţirea lui Romeo de Julieia.**

NAŞTEREA LUI ROSTAM

Nu trecu prea multă vreme şi-acel verde chiparos
până-atuncea far' de roade, se împovără de rod;
primăvara-aceasta vie care inimi a vrăjit
se şi vesteji, şi pradă chinului şi-atâtor griji
cugetu-i căzu. Povara grea-i era că ochii săi
lacrimi şiroiau de sânge. Trupu-i îngroşat destul
se îngreună, şi faţa-i roşie, de trandafir,
se făcu precum şofranul. Zise maică-sa Sindolcht:
„O, tu, viaţa vieţii mele! Oare, ce s-a întâmplat
de-ţi pălesc aşa obrajii?" îi răspunse Rudabe:
„Zi şi noapte chem pre Domnul să m-ajute, nu mai am
pic de somn, sunt ofilită, mai să zici că de pe-acum
vie sunt şi totuşi moartă. Mi-a venit sorocul, dar
n-oi scăpa eu niciodată de povara asta grea."
Rudabfe rămase astfel să se chinuie-aşteptând,
fără somn şi fără-odihnă; ai fi zis că bietu-i trup
plin cu pietre-i, sau umplut e cu un ghemotoc de fier.
Leşină-ntr-o zi şi-un ţipăt se-nălţă de prin serai.
Sindokht se văită lovindu-şi faţa şi smulgând din cap
părul miresmat ca moscul. Îl vestiră şi pe Zal
de-ale chipreşului frunze veştede; el alergă,
ochn-n lacrimi şi cu pieptul măcinat de suferinţi —
lângă patul dragei sale. Roabele de prin serai
pletele-şi smulgeau; pe chipuri şi pe creştete n-aveau
negru văl, şi-aveau obrajii-n lacrime scăldaţi. Lui Zal
îi veni un gând, şi chinul i se potoli puţin;
îşi aduse-aminte-anume de cea pană de *simorgh,*
şi, zâmbind, şi mamei-soacre vestea i-o împărtăşi,
lute-aduse un jăratic, iute-aprinse de la foc
şi-arse-un sfârc din pană. Cerul de năprasnă se cerni
şi vânjoasa zgripţuroaică pogorî precum un nor
picurând mărgăritare; ce mărgăritare zic?
Picuri mari de bucurie, alinare şi răgaz.
Zal i-aduse mulţumire Domnului, şi-l laudă,
şi i se rugă fierbinte. Zise cel *simorgh* lui Zal:

„Pentru ce durerea-aceasta? Pentru ce un ochi de leu
ar fi umed? Chiparosul argintat, cu chip frumos,
vrednic pui de leu ţi-o naşte, însetat de lauri verzi;
leii falnici săruta-vor pulberea-i de lîngă tălpi,
nu vor îndrăzni să treacă norii peste capul său.
Glasul lui când detuna-va, pielea de pe leopard
va plesni, şi labe, ghiare, şi-o muşca, înfricoşat.
Toţi vitejii ce-auzi-vor buzduganu-i şuierând
şi vedea-vor piept şi braţe şi picioare, vor simţi,
doar la glasu-i, cum leşină inima în pieptul lor,
orişicâtă îndârjire vor avea şi-oricât curaj.
Fi-va-n sfat cu prevedere de-nţelept, precum e Sam,
la mâme fi-va leul de război *. La stat va fi
nalt precum e chiparosul, vajnic ca un crocodil;
doar c-un deget sfărâma-va cărămida-n mii de părţi,
însă împlinind porunca Domnului ce-mparte-aici
binefacerile toate, nu s-o naşte-n chip firesc.
Âdu-ţi un jungher ce arde-n scânteieri şi-un înţelept
ager şi îndeminatec întru arta de-a vrăji.
Mai întâi vei îmbăta-o cu vin bun pe Rudabe,
cugetu-i să fie slobod de-orice teamă, de-orice gând;
grijă-avea-vei ca-nţeleptul să îşi facă vrăjile,
pentru a se pune-n starea bună de a slobozi
pui de leu din temnicioară. Vraciul spinteca-va-ncet
chiparosul pe sub coaste, fără a simţi dureri;
şi va trage puiu-afară şi în sângiun va scălda
pântecele mumei sale; apoi tu va trebui
să coşi bine tăietura ce-o lăsa-o cel jungher,
după care, griji, nelinişti spulberă-le toate-n vânt!
Fierbe-vei o buruiană-n lapte, mosc (ţi-oi arăta
iarba cea de leac) şi după ce la umbră s-o usca,
unge-vei vătămătura, şi-ai să vezi cu ochii tăi
cum se vindecă pe dată. Şi-n sfârşit vei trece lin
peste rană cu o pană de a mea, şi vei vedea
umbra-atotputinţii mele-nrâurirea-i arătând.

Trebuie să fii ferice de acest deznodământ,
şi să-i mulţumeşti doar Celui peste lumi stăpânitor.
El ţi-a dăruit lăstarul mândru ce-ţi va înflori
zi de zi, mereu, norocul. Îmma nu-ţi mohorî,
căci această vie creangă 2, vredmcă-i să poarte rod,
şi purta-va rod de viţă!“ Zise pasărea şi-n clonţ

Răttoinjcii medievali Întrebuinţau în bătălii pe lingi elefanţi ji lej dresaţi.

1 Adie* Rudabi.

Smulse-o pană din aripă, o lăsă să pice jos
şi-n avântul său puternic se-nălţă-n văzduhuri, sus.
Cel *simorgh* plecă, şi, pana, Zal o şi luă de jos
şi ieşind (o, ce minune!) împlini tot ceea ce
pasărea îi poruncise. Lumea-ntreagă urmări
toate câte se-ntâmplară, toţi cu inimile ghem,
toţi cu ochii prinşi în lacrimi. Sindokht sânge lacrimă,
neştiind cum o să iasă pruncul din al mumei sin.
Un *mubed* dibaci la mână cum ajunse o-mbătă
cu vin bun pe preafrumoasa, Chip de Lună, luminos,
apoi despică o parte (ea nimica nu simţi)
şi spre tăietură-ntoarse capul fătului, şi-astfel
îl făcu să iasă-afară fără-a face mamei rău;
nimenea aşa minune pre pământ n-a mai văzut,
că era el, nou-născutul, un viteaz precum un leu,
trupeş şi frumos la faţă. Toţi priveau înmărmuriţi,
că nu se mai pomenise făt ca el abia născut
trupeş cum e elefantul! Maică-sa rămase-n somn,
după vin, o zi şi-o noapte şi dormi ca-ntr-un leşin.
Rana-i se cusu, durerea i-o stinsese-acel balsam.
Când din somnu-i chiparosul se trezi şi glăsui
mamei sale, peste frunte aur i se presără
şi frumoase giuvaeruri; mulţumiră Celui Sfânt.
Mamei i se-aduse pruncul; ea se-aprinse într-atât
când văzu ceresc că-i fătul: la o zi părea de-un an;
snop de crini şi de lalele. Rudabe zâmbi spre prunc

şi văzu-n el vrednicia unui vajnic şahinşah;
zise: „Pântecul mi-i *slobod1,* chinurile-mi s-au sfârşit *:
şi-au numit copilul *Slobod* (adică, i-au zis *Rostam 2).*
Se cusu dintr-o mătase un copil la fel cu-acest
leu ce nu băuse lapte; fu umplut cu păr de jder;
i se zugrăvi un astru pe-un obraz iar pe cellalt
Soarele, şi, scrişi pe braţe, doi balauri nenfricaţi;
i se trase-n palmă ghiare ca de leu, şi pe subt braţ
lance i se puse-n mână: buzdugan, într-alta frâu,
apoi pe un cal urcându-l îi dădură slujitori.

Fn persani.. Rostim" inseimnâ.. Slobozit".,. Liberii".

***Rojtam* iau *Tohamlan* este eroul principii al epopee» ŞAH-NAMfc.**

Când păpuşa-au fost făcută după cele rânduieli,
se porni la drum cămila cea gonace, şi pe soli
bani se presărară, de-aur, pentru că-i duceau lui Sam
cavalerul: chipul dulce al nepotului Rostam,
întrarmat cu buzduganu-i. O serbare izbucni
în grădinile de roze înflorind de la Kabul
la Zabul, şi ţara-ntreagă într-un praznic se schimbă
şi-ntr-un vuiet lung de trâmbiţi; şi oriunde, la un loc
se-ntruneau o sută de-oameni, giuvaere-n adunări.
De această veste bună şahul din Kabul, Mihrab,
mult se bucură şi, darnic, aur la săraci dădu,
în Zabulistan de-asemem. Din hotar până-n hotar,
pretutindenea poporul se-aşează la lung ospăţ;
cei mai mici în cin şezură nu mai jos decât cei mari,
ci olaltă ca urzeala cu băteala la ţesut...
Şi-aducându-se păpuşa lui Rostam ce lapte bea —
lui Sam, fiul lui Nariman, cel trimis i-o aşează
prinţului lângă picioare, şi acesta lung privi,
plin de-o mare bucurie. Păru-n cap i se zburli:
„Vai, icoana-i de mătase-mi seamănă leit I — a zis;
dacă doar de-o zi arată jumătate din cât e
păpuşoiu-i de mătase, capu-i va atinge nori,

şi-ale mantiei lui poale peste lume le-o târî!“
Pe trimis apoi chemându-l, revărsă pe el arginţi,
până-ajunseră arginţii mai să-i treacă peste cap.
Din cetate izbucniră vesel tâmpine sunând,
şi Sam, piaţa uriaşă, o împodobi măreţ,
să scânteie-mpurpurată precum ochiul de cocoş.
Âstfel Roata cea albastră-a zodiilor se roti,
şi-a lui Zal întunecată soartă se însenină.
Zece doici îl alăptară pe Rostam, căci, dulce must,
laptele dă miez şi vlagă. Când de ţâţă fu-nţărcat
şi-ncepu să-mbuce singur, pită dar şi carne lui
i se hotărî drept hrană; cât cinci oameni mesteca
şi mânca pe săturate. De opt şchioape ajungând,
nalt fu chiparosul verde, parcă un Luceafăr viu
strălucea; ca pe-o minune omenirea îl privea.
De-i vedeai statură, minte, înţelegere şi chip,
iţi ziceai că e viteazul Sam întreg, întinerit!
ROSTAM UCISE ELEFANTUL ALB
într-o zi bău-n grădină cu prietenii săi vin.
Strunele jucară-n sunet pe mai multe glasuri vii,
pe mai-mari înveselmdu-i, Vin băură scânteind
ca rubinul din pocale de cristal, până ce toţi
capetele-şi tulburară. Zise Zal către fecior:
„Fiu slăvit ce-n strălucire Soarele întreci, acum
pregăteşte cai şi daruri pentru toţi aceşti viteji,
care-n slavă-şi poartă fruntea." Şi Rostam le dărui:
aur. Giuvaericale şi mulţi telegari arabi
cu armuri, şi adunarea risipindu-se apoi,
fiecare ducea daruri, fiecare, din belşug.
Zal se trase în cămara lui de noapte cum şi-avea
rânduiala şi-obiceiul; iar Rostam cu capul greu
de-aromata băutură, greu, de-asemeni, se-ndreptă,
şovăind în mers spre-odaia de culcare; şi-adormi,
capu-i odihnind la sânul somnului, când se-auzi
dinaintea porţii sale glas strigând că a scăpat

albul elefant rupându-şi lanţul şi-acum slobod e,
şi-n primejdie îi vâră pe toţi cei de prin serai.
De îndată ce acestea-i răsunară în urechi,
şi curajul şi virtutea clocotiră în Rostam;
prinse-ndată buzduganul lui bunică-său în mâini,
şi se năpusti spre poartă pentru a ieşi. Câţiva
din străjerii ce veghează pragurile la serai -
vrură a-l opri, grăindu-i: „Oare, cum vom înfrunta
a lui taică-tău mânie, poarta descuindu-ţi noi?
Noaptea-i neagră, elefantul lanţurile şi le-a rupt,
şi tu vrei să ieşi; au cine asta va-ncuviinţa...?”
El se oţărî-mpotriva celui ce-a grăit astfel,
drept în ceafă repezindu-i ghioaga pumnului său greu,
de-i făcu din ţeastă-o minge; când se-ntoarse spre ceilalţi,
toţi de *pahlivan* fugiră. Merse către poartă, dârz,
şi cu buzduganu-i rupse drugii, precum bine-i stă
unuia viteaz ca dânsul. Apoi, val-vârtej, ieşi,
buzduganul greu pe umăr, capul de-ndrăzneală plin,
buzna către elefantul alb cu fildeşi spumegând
şi mugind precum albastre valuri ale unei mări;,
i se arătă un munte, şi mugind îl auzi,
şi văzu subt el ţărâna — oală clocotind pe foc,
şi văzu şi-ai lui războinici îngroziţi de elefant
precum mieii când văd botul unui lup. Rostam răcni
cum răcneşte numai leul; fără teamă-naintă
drept spre elefant. Grozavul dobitoc întărâtat
uriaş cum e un munte, îl zări şi năvăli
drept la el; săltându-şi trompa, scos din minte, pe Rostam
să-l lovească, dar viteazul buzduganu-i repezi
drept în ţeastă să-i înmoaie trupul cât un munte alb.
Cât Bisutun 1 elefantul tremură şi ameţit
dintr-o lovitură numai, moale şi neputincios,
şi-ndoi genunchii-n ţărnă şi se prăvăli gemând;
iar Rostam se-ntoarse-acasă şi de-ndată adormi.
()

AdtcA muntele Bisutun.

X

GARŞASB

(şăhia lui a durat cinci ani)

()

ROSTAM ŞI-L ÎNSUŞI PE RAKŞ

Zal şi-aduse herghelia lui de prin Zabulistan
şi de prin Kabul o parte. Dinaintea lui Rostam
o trecu să vadă caii cu dangale-mpărăteşti.
Şi Rostam zvârlind arcanul, i-ncercă, dibaci, pe toţi:
le-nfigea în greabăn pumnul calul de se-ncovoia,
apoi îşi lipea, cuminte, burta lată de pământ.
I se-aduse mai în faţă-o herghelie din Kabul,
pe sub ochi îngrămădindu-i bidivii în fel ţi fel
de culori; o iapă sură, lată-n piept precum un leu,
crupe scurte, ochi ce scapăr': două vârfuri de jungher,
piept, picioare dolofane, însă prea mică de stat.
Un mânzoc la fel de mare o urmează cât colea,
piept şi crupe largi asemeni mumei sale, ochiul său
negru, coada înfoiată, ş> bogate fudulii
tari şi negre, şi copite ca turnate din oţel!
Cal rotat cu pete roze pe un păr ca de şofran.
Noaptea-ţi desluşea cu ochii lui, şi de la doi *farsangi* |
o furnică pe pluş negru; prin tărie, elefant,
nalt cât o cămilă, vlaga unui leu din Bisutun.
Cum văzu Rostam iepşoara şi cum ochii-şi pironi
pe-acest mânz cât elefantul, azvârli arcanul său
vrednic şi de-un şah şi prinse mânzul dintre ceilalţi cai.
Moş bătrân, herghelegiul, zise: „Omule vânjos,
calul altuia nu-l prinde!" Rostam întrebă: „Al cui
este telegaru-acesta? N-are semn pe niciun şold."
Zise-atunci herghelegiul: „Nu-i căta nicio danga.
Despre bidiviu-acesta multe lucruri s-au zvonit;

Rafaş noi l-am numit şi este înflorat şi lucitor
precum apa, viu ca focul! Pe stăpânul său nu-l ştim,
dar noi toţi de-aici îi spunem *telegarul lui Rostam.*
De trei ani îi bun să poarte şea, şi-i bătător la ochi
când îl văd pe-aici mai-marii; nărâvaşă-i maică-sa:
cum dă ochii cu arcanul vrunui prinţ, năvală dă
să se bată ca leoaica I Oh, al lumii *pahlivan,*
taina ce se-ascunde-aicea n-o putem de loc ghici;
dar păzea, om cu prevederi, de bălâuroaică fugi!
Lapa-i gata să sfâşie-n dinţi o inimă de leu,
şi e gata să jupoaie pielea de pe leopard!“
Cuvântarea-i ascultând-o, Rostam iute pricepu
tâlcul vorbelor bătrâne, şi făcu să-i zboare larg
***1 Forians,* veche mlauri de lungime, egalA cu 5250 m.**
Cel arcan al lui şi prinse capul mânzului rotat.
Muma precum elefantul zădărit se năpusti
vrând în dinţi să-i smulgă ţeasta; dar Rostam răcni vârtos
cum răcneşte-un leu sălbatic, şi de glasu-i tunător
iapa-ncremeni uimită. Drept în ceafă-i repezi
ghioaga pumnului o dată, şi în pulbere făcu
trupul să-şi rostogolească tremurând. Dar se săltă
iară şi în herghelie se pierdu din ochii săi.
Bine-nfipse în ţărână tălpile Rostam şi-apdi,
ochiu-arcanului şi-l strânse, şi cu braţul său cumplit
apăsă cu toată vlaga greabănul acestui mânz;
însă Rakş sub greaua-i palmă greabănul nu-ncovoie,
de-ai fi zis că nici nu-l vede. Zise-n sinea lui Rostam:
„Iată-mi scaunul, de-acuma făptui-voi lucruri mari!”
Şi săltă pe Rakş cel iute precum vântul, şi-acest cal
înflorat ca trandafirul, zborul şi-l luă subt el.
Întrebă herghelegiul: „Ce preţ are acest zmeu —
cine mi-l preţăluieşte?" Zise cel herghelegiu:
„Dacă-mi eşti Rostam, struneşte-l, nedreptăţile să-ndrepţi
de prin tot Iranul nostru! Preţul lui? Acest Iran,
şi pe Rakş tu, de-a călare, lumea o vei mântui!

Iar Rostam zâmbi şi-n zâmbet buzele i s-au aprins
ca mărgeanul, şi-âstfel zise: „Numai Domnului i-e dat
binele să-nfăptuiască!“ Puse-o şea pe telegar
înflorat ca trandafirul; mintea i se-nflăcără
de dorinţa răzbunării şi de râvna de-a lupta.
Lui Rakş botul i-l deschise şi văzu că-i iute foc,
nenfricat, de viţâ-aleasă, şi în stare de-a purta:
platoşele, buzduganul, coiful, trupu-i de viteaz,
pieptul, braţele vânjoase, Gnjă-atât avea de mânz,
că-i ardea virnanţ[24] în noapte să-l ferească de-once rău.
De-l priveai din orice parte, fapt de vrajă îţi părea,
şi era în bătălie precum cerbul de fugaci; Kg
botul fraged, spuma deasă, plin de foc şi îşi purta
crupele rotunde, ager, umblet dulce şi sprinţar.
Inima lui Zal asemeni preavoioasei primăveri
tresări de bucuria ce-o simţea el pentru Rakş,
telegar de viţă nouă călărit de-un norocos.
Deschizându-şi el haznaua, aur împărţi la toţi,
negândind la azi şi mâine. Pietrele şi le zvârli-n
olul cel în „şapte feţe“ zugrăvit, scoţând din piept
chiot lung să se audă zeci de leghe împrejur.
(’)

XII
KEI KÂVUS
(şăhia lui a durat o sută cinzeci de ani)
()
2
KÂVUS ISPITIT DE EBLIS ZBURĂ SPRE CER
Cică într-o dimineaţă, fără ştirea nimănui,
Eblis şi-adună toţi *divii* şi le zise: „Acest şah
ne-a făcut acum viaţa aspră, plină de dureri.
Trebuie-un viclean ce ştie obiceiuri din serai

[24] **k'f'rftonj *(rnla graveolent),* rulifor galben, amar, aromatic, cu Hori ţalbcne întrebuinţai în medicină.**

să se-apropie de Kâvus, să-i abată inima
de pe calea-adevărată, pentru-a solobozi pe *divi*
din cumplită suferinţă, pentru a-i îndepărta
duhul şahului de Domnul cel neprihănit, şi colb
de-a zvârli pe strălucirea-i.“ *Divii* ascultară mulţi
spusele şi chibzuiră; nimeni nu dădu răspuns
fiindcă se temeau de Kâvus. Pân’ la urmă, rău, un *div*
se sculă: „Cuvine-mi-se numai mie lucru-acest
greu de dus la-ndeplinire; înturna-voi eu pe şah

din credinţa-i către Domnul; nimeni altul n-ar putea
taina asta să-mplinească.“ într-un tânăr se schimbă
lesne grăitor, cu-alese şi dibace-apucături,
merse şi la vânătoare pe vestitul şah găsi.
Se apropia de Kâvus, buze, de pământ, lipi,
şi-un buchet de roze dându-i, zise: — „Atât eşti de măreţ,
că ar trebui doar bolta cerului să-ţi fie tron!
Tot Pământul se supune vrerii tale; eşti păstor
şi cei mai semeţi din oameni merg, supuşi, în turma ta.
Îţi rămâne doar un lucru să mai faci ca pentru veci
gloria-ţi să strălucească. De ce oare Soarele
mersu-i pururi ţi-l ascunde şi urcând şi coborând?
Care-i firea Lunii, -a nopţii, şi a zilei, cine e
cei stăpân peste rotirea cerului? Înstăpâneşti
tot Pământul şi din toate câte sunt pe placul tău,
dar eşti, Cerului, rob încă!“
Dâvu-ntoarse inima
şahului din calea bună; mintea i se-ntunecă
de atâtea gânduri negre, şi într-una se gândi
cerurile rotitoare că i-au stat într-ajutor.
Nu ştia că nu-i vrun mijloc de a te sui în slăvi,
că sunt fără număr aştrii, însă unu-i Cel-de-Sus,
şi că nu-i nicio făptură vrednică să poată sta
împotriva vrerii sale, fiind toate pe pământ:
mârşave, şi răzvrătite, pline doar de tot ce-i rău.

N-are Ziditorul lumii trebuinţă de-ăst Pământ;
omule, doar pentru tine Cer, Pământ, s-au zămislit.
Duhul şahului într-una cercetă în fel-şi-chip
mijloace să se-aridice fără aripi în văzduh;
învăţaţilor le puse fel-de-fel de întrebări,
spre-a afla cât de departe-i de aici, de pe Pământ,
cerul cel din jurul Lunii. Astrologii luminaţi
ît dădură-nvăţătură, şahul i-ascultă pe rând
şi alese doar un mijloc ciudat şi nelegiuit.
Porunci să se pornească noaptea spre-a se căuta
cuiburi de vulturi, şi puii să se-adune cât mai mulţi,
să se-mpartă câte unul sau pereche pe la căşi,
şi să-i hrănească bine ani şi luni şi săptămâni,
tot cu păsări, carne friptă, câte-o dată şi cu miei.
Vulturii când se schimbară-n lei puternici şi-ntr-atât
că puteau să-nalţe oaia, şahu-şi porunci un tron

din lemn indian de-aloe, bine la încheieturi
ţintuindu-i plăci de aur, şi în cele patru părţi
îi adause lungi suliţi. Meşterindu-şi-l astfel,
şi cu duhul pe de-a-ntregul dăruit doar ăstui dor,
spânzură de-aceste suliţi fragede bucăţi de miel,
şi-nsfârşit aduse patru vulturi vajnici şi-i legă
de picioare şi de tronu-i. Kâvus se-aşează pe tron,
după ce îşi puse-n faţă un pocal umplut cu vin;
vulturii cu-aripi vânjoase se-avântară-nfometaţi
spre ciozvârtele de carne. Smulseră de pe pământ
tronul până-l inălţară din câmpie lîngă nori,
dând să-nfulece acele fragede bucăţi de miel —
cât avură vlagă-ntr-înşii. Auzit-am despre şah
că urcă deasupra bolţii rotitorului azur,
şi că stărui-n nădejde peste îngeri de-a zbura;
altul spune că zburat-a, cerul să-l înfrunte, sus,
cu săgeţile şi arcul. Despre Kâvus ne-au rămas
multe spuse, şi-adevăru-l ştie numai Cel înalt.

Vulturii vâsliră-o vreme, şi s-au fost oprit apoi;
asta fi-va soarta celor ispitiţi de-naltul zbor.
Dar când viilturii-obosiră, se descurajară toţi,
strânseră, cum e-obiceiul, aripile, coborând
şi târând după ei suliţi, tron şi şah către pământ;
se-ndreptară spre-o pădure şi căzură lângă-Amol.
De minune-i că Pământul nu-l ucise pe-acest şah
când se prăbuşi-n ţarină, şi pe urmă ce-a urmat
a rămas o taină încă. Kâvus mult ar fi dorit
vreo răţuşcă să-şi ia zborul, ca să aibă ce-nfrupta.
Astfel tron schimbă, putere, pe ocară şi pe chin.
Şi rămase în pădure de puteri sleit, lihnit,
rugi nălţând către Acela ce-i al lumii ziditor.
ROSTAM ÎL ADUSE PE KÂVUS
Pe când Kâvus cerea astfel mila Domnului din cer
pentru multele-i păcate, oastea-l căuta de zor.
Pân’ la urmă, cavalerii Rostam şi Guiv şi Tus
veşti primiră despre dânsul, şi în fruntea unei oşti,
trâmbiţi, elefanţi, ţimbale, se porniră după şah.
Cel bătrân Gudârz îi zise lui Rostam: „De când la sân
supt-am lapte de la maica, am văzut pe-acest pământ
multe tronuri şi coroane, şahi şi capi cu mult noroc;
dar nicicând printre cei straşnici ori printre acei de rând,
n-am văzut ca şahul Kâvus om mai încăpăţânat.
N-are simţ, înţelepciune, nici prevâdere— nimic;
n-are-o cumpănă a minţii şi nici inima-i la loc.
Mai să zici că-n căpăţână n-are creieri nici atât,
şi ce cugetă-i necuget. Nimeni dintre cei mai-mari
de prin vremile apuse piept cu cerul nu a dat.
Kâvus stăpânit de duhuri, n-are-n viaţă niciun ţel,
n-are cap; din orice parte suflă vântul, îl şi ia.“
Pân’ la urmă pa/i/iu<ani (-ajunseră la şah cu toţi
cătrăniţi din cale-afară; îi aduseră dojeni,
şi Gudârz îi zise: „Locul tău ar fi într-un spital,
mult mai bun decât seraiul. Tronu-oricând ţi-l dai pe mâini

de duşmani, dar niciodată, nimănui nu-ncredinţezi
cugetările-ţi nebune. De trei ori la rând căzuşi
tot în rău şi-n nenoroace, ci la minte nu te-au copt
încercările acestea. Dus-ai în Mazandaran
oastea; ah, adu-ţi aminte cât rău ne-ai pricinuit.
Altădată te-ai dus oaspe-n mâna duşmanului tău,
care te-a făcut din idol unul dintre robii săi.
N-a rămas pe lume încă decât Domnului să-i ceri
stăpânirea să-şi închine spadei tale; -ai străbătut
lumea s-o-ngenunchi, şi-acuma cerul vrei să-l cucereşti!
Doar de-o şchioapă mai sus saltă decât nici nu trebuie,
şi eşti răzvrătit cu totul împotriva Domnului!
Mijloace-ai găsit într-una să te furişezi de rău;
după moartea ta s-o spune că a fost cândva un şah
ce-a voit să urce-n ceruri, Lună, Soare, spre-a vedea,
şi spre-a număra la stele, una câte una... Fii
ca alţi şahi cu judecată, credincios, adânc şi bun,
nu râvm din răsputere să-l supui pe Cel din cer,
şi la bine şi-n năpastă, nu-l ruga decât pre El."
Kâvus năucit rămase înghiţind aceste-ocări
ce-n obraz i le-azvârliră cei sus-puşi şi cei viteji.
La sfârşit grăi: „Dreptatea nu va suferi de loc
spusa de-i adevărată; tot ce-aţi zis e-adevărat
şi direpţ, şi duhu-mi este-n laţurile voastre rob."
Lacrimi revărsă, de fiere, şi-nălţă la rugi fierbinţi
către cel ce-i Ziditorul; apoi se-mbrăcă-n armuri
şi intră în baldachinu-i covârşit de remuşcări
şi de cruntă suferinţă. Când ajunse la serai,
lîngă tronul lui, înaltul, mai rămase-mpovărat
de păţaniile-i multe; două săptămâni, smerit,
se ţinu întru cinstirea Domnului, şi măsură
lutu-n lung şi-n lat cu trupul[25], gol lăsându-şi tronul său;
de ruşine, nu-ndrăznit-a din serai de-a mai ieşi;
ai fi zis că de metanii pielea-i s-o toci pe trup.

[25] **AdicA bklu milănii.**

Lacrimi lungi, vărsă, de sânge, şi rugându-se ceru
milă să-i dea şi iertare Domnul, sfântul călăuz.
Semeţia-ncovoiată-i fu de-ocara foarte grea
ce-o aduse dinaintea cavalerilor viteji;
nici serbări şi nici ospeţe şi pe nimeni nu primi
colo-n sala de-ascultare. Pocăit, se dărui
chinului şi grijei sale, şi-aur împărţi, comori
strânse-n veac, şi-obrajii palizi de ţărână şi-i frecă,
nencetat rugând pre Domnul carele-i neprihănit.
()
3
POVESTEA LUI SOHRAB
PREDOSLOVIE
S-ascultăm acum şi lupta dintre *Sohrab* şi Rostam;
ţi-ai plecat, tăcut, urechea şi la alte povestiri;
pleacă-ţi-o şi la aceasta. Plină e de-amarnic plâns,
biata-ţi inimă plăpândă pe Rostam s-o mânia.
Dacă vine vântul rece, vântul prăvălind pe jos
o naramză mai nainte de-a se pârgui pe ram,
spune-vom de vânt că drept e, sau nedrept e, bun sau rău?
Dacă moartea ne e dată, de ce şi nedreaptă-ar fi,
şi de ce-ar stârni atâtea bocete şi jăluiri?
Gândul tău nu va pătrunde taina-aceasta şi nicicând
nu va dibui un mijloc să înlăture-acest văl.
Tu ajungi la poarta asta lacom, însă nimănui
poarta nu se va deschide. Dar de este-adevărat
că îţi afli, după moarte, un mai nimerit lăcaş,
dacă trebui* să te bucuri de odihna cea de veci
în cealaltă lume. —atuncea şi cei tineri şi cei bravi
trebuie să proslăvească moartea mai presus de-orice,
şi să nu-şi mai frece fruntea de ţărână spre-a cerşi
o viaţă cât mai lungă. Focul arde când e-aprins,
şi-asta nu e de mirare; arde pururi când e-aprins,
la fel de firesc cum vechea rădăcină dă lăstar.
Suflul morţii e asemeni unui foc mistuitor,

ce nu cruţă nici pe tineri şi nu cruţă nici bătrâni.
De ce oare tinereţea s-ar mai bucura, când nu-i
bătrâneţea doar pricina morţii. Trebuie să pleci,
fără să-ntârzii, când Moartea mână-al soartei bidiviu.
Află că firesc aşa e şi nimic nu e nedrept;
recunoaşte, de-ai credinţă, că şi tânăr şi bătrân
sunt la fel când fiecare la sorocu-i a ajuns.
Cu comorile credinţei inima când ţi-ai umplut,
mut, e bine-a te supune: eşti al Domnului tău rob.
Dăruieşte-te-n iubire înfocată şi în rugi,
pregăteşte-te de ducă şi-âstfel n-o să te mai plângi
de ce-nfăptuit-a Domnul, dacă-n cuget n-ai vrun *dit).*
Trecător prin lumea asta, poartă-mi-te-aşa încât
doar răsplăţile credinţei după tine să le iei.
Şi-acum vreau după-adevăru-adevărat să povestesc
lupta lui Sohrab cu însuşi tatăl său, cum s-a-nfruntat.

ROSTAM MERSE LA VÂNĂTOARE

Povesti-voi deci în stihuri spusele unui *dihfcan,*
o poveste ce se trage din poveşti de altădat*.
Iată datina pe care ne-o aduse un *mubed.*
Inimă îngrijorată, se sculă Rostam în zori;
se găti de vânătoare, se încinse, îşi umplu
tolba-i cu săgeţi uşoare. Şi ieşi, săltă pe Rakş,
avântându-şi harmăsarul lui precum un elefant.
Spre Turan ţinti hotarul, ca un leu întărâtat
dornic să se-azvârle-n lupte. De cetatea Semangan
când se-apropi&, găsit-a şesul de onagri plin;
celui ce coroane-mparte chipul i se-nrumeni
precum trandafirul roşu; râse şi-l făcu pe Rakş
să tresalte şi ucise mulţi sălbateci măgăruşi
cu săgeata şi cu arcul, cu arcan şi buzdugan.
Strânse apoi spini şi vreascuri şi aprinse straşnic foc;
când văpăile crescură, îşi alese un copac
l-ascuţi, -l făcu ţepuşă şi străpunse un colun,
ce nu cântărea în mână-i nici cât cântăreşte-un fulg.

Când onagrul bine-l fripse, îl tăife-n bucăţi, mâncă,
şi mai sparse şi ciolane să le sugă măduva;
şi-âpoi se-odihni în somnu-i după-o zi de oboseli,
pe când Rakş păştea-n câmpie. Dar se nimeriră-atunci
cavaleri, opt *tiurci*| să treacă pe cuprinsu-acest bogat;
ei zăriră-n ierburi urme de copite: Rakş umbla
tot încoace şi încolo-n malurile unui râu;
pân' la urmă-l dibuiră şi-alergară peste câmp
calul să şi-l însuşească. Tăbărâră-asupra lui
dintr-o parte şi dintr-alta şi-azvârliră-arcan şăhesc.
Numai ce văzu arcanul cavalerilor, şi Rakş
se şi năpusti asupra lor ca leul nemblânzit,
şi ucise doi dintr-înşii, şi-altuia îi smulse-n dinţi
căpăţâna! Trei din ceată erau morţi şi bravul Rakş
încă slobod; dar ceilalţi îşi zvârliră-ndeolalt
de din patru părţi arcanuri, şi îl prinseră de cap;
l-apucară şi-l mânară spre cetate alergând,
unde fiecare-n parte vru să-şi aibă partea sa.
Când Rostam din somnu-i dulce se trezi, îşi căută
calul; ochii pe câmpie şi-i roti, dar nu-l zări.
Tare se-oţărî într-însul. Rămăsese fără cal.
Ruşinat porni pe drumul Semanganului gemând:
„Trebuie pe jos acuma să mă târâi; cum să merg
covârşit de râsul lumii şi de greu-mi buzdugan?

' *Tiurc* iau lurcoman, locuitor de reminţie galbeni din Turan. La răilrit de Mare* CaspicA (TurltesUnul de aa (ăxi).

Tolba, chivără greoaie, spada îmi atârnă grea,
platoşa avan m-apasă. Cum voi trece prin deşert?
Cum voi înfrunta vrăjmaşii? Zice-vor cei *tiurci* astfel:
„Cine îi aduse calul? Rostam adormi şi-i mort."
Trebuie-n încurcătura asta să mă bag, şi-n piept
inima s-o las în chinuri; trebuie să mă încing,
grele arme să mă-ncarce; voi ajunge undeva
unde voi găsi o urmă de-a copitelor lui Rakş.

Âstfel se pomi în sine-i tulburat şi-ngrijorat,
trupu-n crâncene, mari chinuri, duhu-n crâncen, greu canon.
ROSTAM AJUNSE ÎN CETATEA SEMANGAN
Când ajunse mai aproape de cetatea Semangan,
şahul şi mai-marii-aflară că pe jos veni Rostam,
cela ce coroane-mparte, iar la vânătoarea-i Rakş
nicio urmă! Căpetenii, şah şi cei ce poartă-n cap
diademuri alergară să-l întâmpine grăbiţi;
când l-au fost zărit îşi zise fiecare: „E Rostam,
ori al dimineţii Soare?" Şahul cel din Semangan
îi ieşi pe jos nainte şi urmat de gloata lui
de viteji, grăi acestea: „Oare, ce s-a întâmplat?
Cine-a îndrăznit cu tine să se lupte, piept la piept?
Toţi din cetăţuia-aceasta sunt prietenii tăi buni,
toţi la vrerea-ţi şi porunca-ţi smirna în picioare stăm.
Eşti stăpân pe noi şi peste ale noastre vistierii;
viaţa mea şi-a tuturora ■—• toate ale tale sunt!“
Auzind aceste vorbe şi înţelegând Rostam
că vrun gând rău nu se-ascunde, şahului dădu răspuns:
„Rakş răsnitu-s-a de mine, e pe-aicea prin meleag,
fără frâu, fără zăbală; urmelc-i de la pârâu
duc prin ierbi şi stufărişuri până-aici în Semangan.
De mi-l vei găsi şi-aduce, răsplătire vei primi,
răsplătirea cuvenită celor care bine fac;
dar de-o fi să nu se afle Rakş, atuncea vor zbura
multe capete alese!“ Şahu-i zise: „O, viteaz
plin de falnică virtute! Nimeni nu s-o-ncumeta
să îndrepte împotrivă-ţi astfel de nelegiuiri;
oaspe vreau să-mi fii, şi pradă furiei nu te lăsa;
toate s-or sfârşi cu bine precum vrerea ta va fi.
Haidem să petrecem noaptea bând ca să ne-nveselim
cugetul, şi dind uitării negrul inimii amar.
Nici minie, nici asprime; doar prin dulci cuvinte scoţi
şarpele din văgăună. Nu pot urmele lui Rakş
să rămână-ascunse, -atâta-i de vestit pe-acest pământ.

L-om căta şi l-om aduce năpnstan, o, falnic om,
brav şi oţelit în lupte!“
Şi Rostam fu mulţumit
de cuvintele acestea şi din cuget şi-alungă
bănuiala; în seraiul şahului se hotărî
să se ducă şi pe gazdă vestea bună-o bucură.
Şahul l-aşează pe tronu-i, rob, nainte-i se plecă.
Strânse apoi din cetate şi din oaste pe cei capi,
şi-i goni din ochi pe duşmani. Porunci la bucătari
să aducă şi să-ntindă masă pentru luptători,
şi spre-a-l îmblânzi pe Rostam, aşează, jur-împrejur,
printre cântăreţi, şi *idoli* din Tharaz cu negri ochi
şi obraji de roşii roze, care te făceau să uiţi
şi de vinuri şi de muzici şi de vesele cântări.
Când de aburii beţiei Rostam fu învăluit,
vru să meargă la culcare, dornic de-a se mistui
de la praznic. De îndată şahu-i pregăti un loc
de odihnă şi somn dulce, precum i se cuvenea,
mosc pe pat împrăştnndu-i şi balsam de trandafiri.
TehmimE, fata şahului din semangan,
MERSE SÂ-L AFLE PE ROSTAM
Când o bună parte-a nopţii s-a fost scurs şi când pe crug
steaua dimineţii-n scapăt se ivi-n adânc de cer,
care se roteşte pururi, se zvoniră vorbe dulci
îngânându-se în şoaptă, şi-n odaia unde-n somn
petrecea Rostam. O uşă se deschise-ncetişor;

lin pătrunse-o roabă-n mină c-un opaiţ de chihlimbar
miresmat, mergând spre patul celui ameţit viteaz...
După roabă, o femeie, chip de Lună pe sub văl,
strălucind ca mândrul Soare, mândră în obraji cu flori
şi miresme-mbătătoare! Cu sprâncenele-ntr-un arc,
două bucle numai laţuri, naltă cât un chiparos;
două buze, vii rubine de Yemen, şi gura ei
mică precum strânsă este-o inimă de-ndrăgostit,

ageră la minte foarte, trup nevinovat, precum
duhul cel fără prihană; ai fi zis că nu-i în ea
niciun strop de pământeană. Rostam, inimă de leu,
mut rămase de uimire, mila Cerului cerând
să pogoare peste dânsa. Îi grăi şi-o întrebă:
„Cum te cheamă? Şi ce cauţi pe-ntuneric? Ce doreşti?”
„Tehmime sunt, şi ai zice că mi-i inima din piept
sfâşiată de necazuri. Şahului din Semangan
îi sunt singura copilă. Niciun prinţ de pe pământ
încă vrednic nu-: de mine, şi pe sub boltitul cer
nu-s femei asemeni mie. Niciun om nu mi-a zărit
chipul fără văl şi glasu-mi nimeni nu l-a auzit.
Despre tine ascultat-am sumedenii de poveşti,
ca poveştile cu zâne, şi din ele-am învăţat
că n-ai teamă de toţi *divii,* nici de leu sau leopard,
nici de crocodil — atâta braţul tău e pregătit
de-a lovi; că-n noapte, singur, galopezi până-n Turan;
că de-a lungul de hotare rătăceşti fără răgaz;
că doar pentru tine singur un colun întreg ţi-ai fript;
că faci aerul să ţipe când loveşti cu spada grea;
că şi inima leoaicei, pielea de pe leopard
crapă, când îţi văd în mână buzduganul năzdrăvan;
că vulturul nu-ndrăzneşte să-şi doboare prada lui,
când zăreşte spada-ţi goală; că şi leul pe grumaz
înfierat e cu dangaua falnicului tău arcan,
şi că norul plânge sânge-nfricoşat de lancea ta!
Astea mi s-au spus, şi-adesea buzele mi le muşcam
din pricina ta; adesea braţele doream să-ţi văd,
umerii tăi largi şi pieptul. Cerul te-a trimis acum
să mâi în cetatea-aceasta, sunt a ta, dacă mă vrei,
dacă nu, nici peşti, nici păsări nu m-or mai vedea nicicând l
Ia aminte: pentru tine dragostea m-a îndemnat
mintea-mi s-o aduc drept jertfă pentru-al patimilor jar;
după ce voi-va Domnul, poate mi s-o naşte-un fiu
ce va creşte ca şi tine om puternic şi viteaz,

căruia Saturn şi bunul Soare îi vor dărui
toată-mpărăţia lumii; eu îţi voi aduce-acum
calul tău, şi la picioare ţara-ntreagă, Semangan 1“
Astfel glăsui frumoasa Lună. Amuţit, Rostam
ascultase pân’ la capăt; când văzu frumosu-i chip
înţelese câtă minte are mândra Tehmimfe,
şi-auzind făgăduiala că i-l dă napoi pe Rakş,
pricepu că întâmplarea va avea sfârşit măreţ.
• • • •)
i-apoi draga îi lăsară în odaie lângă el,
şi se scurse noaptea lungă şi întunecată; când
Soarele-ncepu să-şi zvârle de pe bolta de azur
laţurile-i de lumină, Rostam prinse un onix
ce-l purta la braţ şi-n lumea-ntreagă mare nume-avea
şi i-l dărui soţiei agrăindu-i: „Să păstrezi
giuvaerul; dacă-n lume Cerul va vroi s-aduci
o copilă, ia onixul, prinde-i-l de bucle-n păr
sub o stea mai norocoasă prorocindu-i fericiri;
dar dacă-nstelate zodii un băiat ţi-or dărui,
prinde-i-l de braţ să-l poarte ca şi mine, taică-său;
el de-o seamă la statură fi-va cu străbunul Sam;
prin blândeţe, vitejie-o semăna cu Keriman;
doborî-va dintre nouri vulturii întraripaţi,
şi-acest Soare străluci-va-n creştetu-i cu mult noroc.’
()
NAŞTEREA LUI SOHRAB
Nouă luni dacă trecură peste fata de-mpărat,
un copil aduse-n lume: viu Crai-Nou strălucitor.
Ai fi zis că este însuşi Rostam, trup-de-elefant,
ori Sam, leul, ori Nariman. Gura mică-i surâdea,
chipu-i strălucea; de-aceea maică-sa i-a zis *Sohrab.*
1 Rotlam trimite un muA<J s-o pcţesscâ pe Tehmimi letll i-o dâdu urându*i:.. Luna^aceasta nouA
poarţc-ţi pretutindenea noroc l"
Nicio lună nu-mplinise fătul şi-ţi părea de-un an,

lat era în piept ca tatăl lui, Rostam, fecior lui Zal.
Nici trei ani n-avea când arcul începu a mânui;
la cinci ani dădu dovadă c-avea inimă de leu.
Când atinse apoi vjrsta de ani, zece, nimenea
nu putea să-i stea-mpotrivă. Merse drept la Tehmime
şi-o-ntrebă cu îndrăzneală: „Pentrucă-s mai mare eu
decât fraţii mei de lapte, şi, boltită, fruntea mea
se înalţă peste ceruri, spune-mi din ce neam mă trag,
din ce viţă, şi ce-anume se cuvine să le spun,
când m-or întreba de tată. Dacă nu vrei să-mi răspunzi,
nu te voi lăsa cu viaţă printre cei din lume mari.“
Mumă-sa-i zâmbi: „Ascultă, nu te mânia, ce-ţi spun
să te bucure: eşti fiul lui Rostam, trup-de-elefant;
te-ai născut din seminţia lui Nariman-Sam-Destan,
fruntea-naltă ţi-i cât cerul, căci te tragi din neam măreţ.
De când lumea-a zămislit-o Ziditorul, n-a mai fost
cavaler fără de seamăn ca Rostam; şi n-a mai fost
om ca Sam al lui Nariman niciodată pre pământ:
nu-ndrăzni s-atingă fruntea lui nici rotitorul cer!
Âpoi maică-sa i-aduse un răvaş de la Rostam
cel războinic arătându-i trei rubine mari şi trei
giuvaericale de-aur dăruite tot de el
din Iran (pe când lumina zilei o vedea Sohrab)
şi-nsoţite de-o scrisoare. Ea îi zise: „Fiul meu,
cată spre aceste daruri şi fii recunoscător;
tatăl tău ţi le trimise, o, feciorul meu viteaz I
Şi adause acestea: „Dar ai *şnyă-AJrasiab 1*
taina noastră să n-o afle că-> duşmanul lui Rostam,
şi Turanu-ntreg se zbate, geme sub călcâiul lui.
Fie să nu te urască şi să nu doboare fiu
doar din ură pentru tata I Dacă tatăl tău ar şti
că arăţi cum te văd însămi, fruntea lîngă cer purtând
printre cei ce-o poartă astfel, grabnic te-ar chema la el,
şi durerea-atunci ar frânge inima în maică-ta!
Sohrab îi răspunse: „Nimeni de pe-acest întreg pământ

n-o să ţină taina-aceasta! Toţi din cei mai-mari şi bravi
Şahul Turanului care cotropise Iranul.

şi bătrâni vorbesc de-nalte fapte ale lui Rostam;
când atât de strălucită mi-i obârşia, de ce
mi-ai ascuns-o după văluri? Vreau în fruntea unei oşti
de viteji *tiurci,* fără număr, să mă pun; voi răsturna
de pe tronul lui pe Kâvus; urma şterge-voi lui Tus;
şi nu-i voi lăsa în viaţă nici pe Gurguin şi nici
pe Gudârz, Guiv, Kostâham, care-i fiul lui Nevder,
şi nici pe viteazul Bâbram; dărui-voi lui Rostam:
calul, buzduganul, coiful cel şăhesc, şi-l voi urca
pe-al lui Kâvus tron; pe urmă, din Iran m-oi răsuci
spre Turan să dau năvală şi cu şahul să dau piept;
eu voi fi stăpân pe tronul şahului Afrasiab,
suliţa mea suliţând-o peste Soarele măreţ;
te voi face o şăhiţă peste-acest întreg Iran;
leu voi fi în bătălie. Fiindcă tată mi-i Rostam
şi eu fiindcă-i sunt feciorul, pe alt şah nu-l voi lăsa
lumea s-o împărăţească; pentru ce ar mai purta
stelele pe cap coroană, Soare, Lună, când lucesc?"
AFRASIAB TRIMISE DOUĂ CĂPETENII LA SOHRAB
Cineva aduse vestea lui Afrasiab zicând:
„Sohrab a împins pe mare o corabie de-a sa,
oaste mare adunându-şi împrejuru-i, şi-a-nălţat
fruntea precum chiparosu-n mijlocul unei livezi,
încă îi miroase-a lapte gura de sugaci, şi-a luat
spada de oţel în mină şi săgeţile le-a scos.
Lumea va neprihăni-o spada-n mână fulgerând,
şi acum o să-l izbească pe Kâvus. Înconjurat
de-oaste multă, nu se teme de nimic. Dar pentru ce
aş lungi povestea-atâta? E deajuns să spun că el
vitejia şi-o arată inai presus de neamul său!"
Ascultând aceste vorbe-Afrasiab se-nveseli
şi zâmbi şi nu-şi ascunse mulţumirea lui de loc;

dintre ale oastei sale căpetenii şi viteji
îşi alese numai oameni din aceia ce-ndrăzneţi

poartă grele buzdugane, bravi ca Human şi Barman
care nu se dau în lături, lei cu leii când se bat;
le încredinţă acestor căpetenii zece mii
de războinici, dintr-o oaste, cei mai buni, mai inimoşi.
Şi le zise-apoi acestea: „Dacă-n taină veţi păstra
vicleşugul ce-l voi spune, soarta lumii-o hotărâţi.
Nu, nu trebuie ca tatăl să cunoască pe-al său fiu
îndrumat de înrudirea duhului şi-al firii-imbold.
Când vor sta ei faţă-n faţă, Rostam sigur va vroi
să purceadă bătălia, şi războinicul bătrân
poate că — mai ştii? — cădea-va omorât de-acest viteaz;
în Iran atunci intra-vom, de Rostam pe veci scăpaţi,
şi vom face lumea-ngustă dinaintea lui Kâvus;
mai apoi vom pune mâna într-o noapte pe Sohrab
şi-l vom face să-şi închidă ochii-n somnul cel mai lung.
Dacă va să fie-altminteri: Sohrab fiind omorât
de-a părintelui său mână, duhul bravului Rostam
mistui-se-va în chinuri!“
Cei doi *pahlivani* turani
plini de bănuieli plecară la Sohrab, duh luminos,
mai nainte trimiţându-i daruri vrednice de-un şah:
zece cai, zece catârce, unii înşăuaţi frumos,
altele cărând povară: de turcoaze, mândrul tron,
şi de chihlimbar, coroană care-n vârful ei purta
un mărgăritar, şi tronul trepte de ivonu-avea.
Pahlivanii de asemeni aduceau şi un răvaş
preaînaltului războinic, plin de multe linguşiri
cât mai bine să-l încânte:.. Dacă poţi să-ţi însuşeşti
tronu-Iranului, o lume va scăpa de dezbinări;
din hotarul nostru până în Iran e drumul scurt,
şi aceste trei meleaguri: Semangan, Iran, Turan
sunt ca unul. Oaste după trebuinţă îţi trimit;

urcă-te în tronu-acesta, pune-ţi o coroană-n cap.
De când lumea, niciodată, în Turan nu au mai fost
căpetenii pe măsura lui Human şi lui Barman;
ţi-i trimit să-ţi fie oaspeţi pentru câtva timp. De vrei
să porneşti război, aceştia laolaltă s-or lupta
şi or face ţărna-ngustă pentru toţi duşmanii tăi!“
Cam acesta e răvaşul şi acesta daru-adus
vrednic de un şah, pe caii şi catâni-mpovăraţi.
()
Iar Sohrab ce tronul lumii îl râvnea, aminte luând,
oastea şi-o urni şi tâmpini duruiră-asurzitor,
şi porni umplând pământul de vuirea-atâtor oşti.
Niciun duşman împotrivă-i nu stătu, fie c-a fost
leu ce sta să se repeadă-asupra lui sau crocodil.
El îşi duse oastea-n iureş prin Iran, şi-orice-ntâlni,
oameni şi cetăţi şi sate pârjoli, necruţător 1
()
KÂVUS SE MÂNIE PE ROSTAM
Când de curtea-mpărătească Rostam se apropie,
cei mari, precum Tus şi Gudârz, care-i fiul lui Keşvad,
să-l întâmpine ieşiră înainte-i drum de-o zi;
de pe cai descălecară şi-alergară către el,
şi Rostam la fel îşi puse tălpile pe lut mergând.
Cei mari îl tot îmbiară cu-ntrebări prieteneşti,
şi de-acolo spre seraiul şahului au drumeţit.
Când ajunseră la Kâvus, i-au adus închinăciuni;
dar el, mânios pre dânşii, nu răspunse nicidecum.
Aspră-i era-nfăţişarea, fruntea cruntă ca un nor;
dârz ca leul din pădure scoase răcnetu-i turbat
spre Guiv întâi, uitându-şi de-a mai fi cuviincios:
„Cine-i ăst Rostam de-şi lasă nemplinite-ndatoriri,
şi poruncile-mi le calcă? 1 De-aş avea o spadă-acum
capul ca pe-o portocală i l-aş reteza pe loc!
Prindeţi-I, pe sus luaţi-l, spânzuraţi-mi-l de viu 2
colo unde-atârnă ştreangul 1 Dinaintea mea nicicând

nu-i mai pomeniţi de nume!“ Inima-i sări din piept
lui Guiv de-aceste vorbe, şi-i răspunse: „Spre Rostam
mâna ţi-o ridici, potrivnic?" Spre Guiv şi spre Rostam
şahul fulgeră-ntr-atâta că-adunarea-ncremeni;

1 Şahul Kivu* îl chemase printr-o scrisoare pe Rostam $£ vina din Zahnlistan pentru a lupta cu Sohrab,

dar Rostam Inttrziase patru zile.

*** Expresie curentft în eposul iranian, uneori.. Spinzuratul" fiind alirnal în ţtreang de picioare, apoi**

ucis cu aige|ile.

Porunci lui Tus să-i prindă şi să-i spânzure de vii
colo-n ştreanguri, şi-âpoi Kâvus însuşi de pe tron sări
de mânie-arzând ca focul trestiile pârjolind.
Tus se-apropie şi-l prinse de o mână pe Rostam —
bravii toţi încremeniră — vru din faţa lui Kaviis
pe Rostam să-l scoată-afară, teamă-având că-n ura sa,
rău ceva să nu înceapă. Dar Rostam se-aprinse şi
către şah răcni: „Nu-ţi umple pieptul cu-al mâniei foc;
una e mai rea ca alta orice făptuire-a ta,
eşti nevrednic de coroană! Spânzură-I de viu în ştreang
pe-acest *tiurc* \ şi mai păstrează şi mânie şi ocări
pentru duşman. Rum şi Segsar, Mazanderan şi Kitai,
Hamaveran şi Egipet — toate-s roabele lui Rakş
aşternute sub copite; inimile lor au fost
sfărâmate doar de spada şi de arcul meu de-oţel;
şi tu însuţi dacă-n viaţă eşti, doar mie-mi datorezi;
cum laşi inima-n mânie să se-ncingă într-atât? *
Zise şi cu braţu-i straşnic peste braţ pe Tus lovi,
de-ai fi zis că elefantul năvăli asupra lui!
Tus căzu cu fruntea-n lespezi, şi-n mânia sa Rostam,
peste el păşi, să iasă. Zise-ncălecând pe Rakş:
„Sunt cel ce mă bat cu leii şi coroane-mpart la şahi!
Ce-ar ajunge, oare, Kâvus, când eu spumeg mânios?
Cine-i oare Tus să-şi nalţe braţul împotriva mea?
Cel-de-Sus mi-a dat puterea şi-aceşti lauri verzi ce-i port,

şi nu şahul şi nici oastea-i! Lumea este sclava mea,
şi-nfloratul Rakş mi-i tronul; spada mi-i pecetea grea,
chivără mi-i diademul; suliţă şi buzdugan
mi-s prieteni, şi-aste braţe, inima ce-mi bate-n piept
îmi ţin loc de şah I Cu spada noaptea o străluminez;
fac să zboare ţeste-n câmpul de bătaie. Sunt născut
slobod şi nu rob; sunt robul Domnului ce mi-i stăpân 1
Bravii-au vrut să-mi dea coroană, tron să-mi dea şi diadem;
dar n-am vrut prea-înaltul scaun, n-am avut în ochi decât
datina şi-ndatorirea mea şi drumul cel direpţ 1
De primeam coroana, tronul, n-ai mai fi avut acum
nici puterea-aceasta mare, nici acest măreţ noroc!
Oare, meritam sfruntarea vorbelor ce mi le-ai spus?
Oare, -aceste „binefaceri" mie mi le datorezi?

1 Aluzie la Sohrab a cirui vitejie îl îngrijora pe Kivui.

Eu înscăunai în tronul şahilor pe Kei-Kobad!
Ce ştiam pe-atunci de Kâvus, de-al mâniei sale vânt?
De nu-l aduceam în ţară pe Kobad, care trăia
în durere şi departe de mulţimi pe munţii-Alborz,
n-ai fi-ncins tu cingătoarea şi al răzbunârii-oţel,
n-aveai tronul şi-avuţia ce te fac atât de dârz
de-a rosti cuvinte aspre lui Destan fiul lui Sam!"
Zise-apoi spre toţi persanii: „Va veni cel *tiare* viteaz
şi nu va lăsa în viaţă nici puternici şi nici slabi!
Fiecare o să-şi cate mijloc viaţa de-a-şi scăpa,
după cât l-ajută capul. De-azi nainte în Iran
n-o să mă vedeţi; pământul e al vostru, -al tuturor,
iar aripile de vultur ale mele sunt de-acum 1"
Zise calului dând pinten şi îi părăsi pe loc;
de mânie sta să-i crape parcă pielea de pe trup.
Inimile tuturora se umplură de amar,
căci Rostam era păstorul şi ei turma lui erau.
Lui Gudârz i-au zis: „Aceasta este numai treaba ta:
rupte legături doar mâna ta le va lega din nou.
Căci măria-sa, cu toate ca s-audă nici nu vrea

un cuvânt din partea noastră, negreşit, va asculta
sfaturile tale. Du-te la cel şah nesăbuit,
şi grăieşte-i pe-ndelete despre-aceste întimplări,
glăsuieşte-i cu dulceaţă şi răbdare; poate că
vei întoarce iar Norocul ce s-a-ndepărtat de noi.“
Nenfricaţi atunci mai-marii, precum Guiv şi Gudârz.
Bâhram cel viteaz şi Rehham, şi Gurguin, alt şoiman
se-aşezară laolaltă cuvântându-şi înde-ei:
„Şahul nu mai ţine-n seamă datinile din străbuni
şi-i lipsit de cuviinţă. Rostam e al lumii-ntregi
vajnic *pahlivan.* Lui, Kâvus viaţa-i e dator; nicicând
în nenorociri n-avut-am precum el apărător,
în Mazanderan când *divii* şi pe şah şi pe cei mari
îi încovoiară-n lanţuri, câte griji, primejduiri,
n-a fost nevoit să-ndure Rostam? El doar ciopârţi
trupul *divului* cel groaznic, el pe Kâvus, bucuros,
l-aşează în tron făcându-i plecăciuni ca unui şah.
Şi când a lui Kâvus glesnă-ngreunat-au fost din nou
de cătuşe şi de lanţuri, colo în Hamaveran —
Rostam se luptă cu-atâţia şahi spre a-l ajutora,
n-a dat dosul dinaintea-acelui şah ce stăpânea
cu urgii Hamaveranul. El l-aduse şi în tron,
l-aşează din nou pe Kâvus, bucurându-se-n adânc.
Ştreangul de spânzurătoare dacă e răsplata sa,
nouă ce ne mai rămâne decât să ne risipim;
totuşi vremea-i să ne batem, soarta nu ne dă răgaz.“
Marele Gudârz ce-i fiul lui Keşvad plecă la şah
şi-i grăi: „Au ce făcut-a Rostam, de-astăzi nimiceşti
ale Persiei noroace? Ai uitat Hamaveran,
şi ce-ai pătimit cu *divii* cei de la Mazanderan,
şi-acum dai porunci să fie *spinzurat de viu* Rostam?
Şi-acum, când s-a dus şi-n locu-i vine falnicul viteaz,
pehlivanul precum lupul x, ce potrivnic îi trimiţi
colo-n câmpul de bătaie să-i azvârle drept în cap
nourul de pulberi negre? Guzdaham a auzit

vorbe despre mulţi războinici (şi-a văzut şi mari şi mici)
d-aia zice: «Să n-ajungă niciodată acea zi,
când un cavaler în gându-i îndrăzni-va să dea piept
cu acesta! Nebun este cine-n luptă l-o-nfrunta,
căci în vitejie-asemeni este bravului Rostam!» “
Ascultându-i cuvântarea lui Gudârz, cel şah simţi
c-are-n ea şi cuviinţă şi bun simţ; descumpănit,
au rămas de toate cele câte s-au fost petrecut,
de purtarea-i fără minte. Îi răspunse; „Drept vorbeşti,
fiindcă ce-i mai bun ca sfatul unui vârstnic nins de ani.
Şahului se cade veşnic să fie prevăzător,
silnicia şi-oţărârea neducând la bun sfârşit.
Trebuie voi toţi în grabă s-alergaţi după Rostam,
să-i grăiţi plăcute vorbe, şi-âstfel ca mânia mea
să şi-o uite, şi-arătaţi-i norocosul viitor.
Şi-aduceţi-l iângă mine, gândul meu întunecat
iar să-şi capete lumina!’
Gudârz părăsi pe şah
zor-nevoie să-l ajungă pe al lumii *pahlivan-,*
şi-l urmară capii oastei toţi pe urma lui Rostam.
Când zăriră iar viteazul cel cu trup-de-elefant,
toţi mai-marii împrejuru-i se-adunară şi cu toţi
binecuvântară-l astfel: „Fie să trăieşti în veci
şi să fii ferice! Lumea la poruncile-ţi să stea,
locu-ţi fie pururi tronul! Kâvus mintea şi-a pierdut,
şi cuvântul lui nu-i dulce când e de mânie-aprins,
spune vrute-şi-nevrute dar îşi vine-n fire *iar*
şi e gata pentru pace, blând şi binevoitor.
Greu fu înjosit de Kâvus. Ei, persanii, insă ştiu
cu nimic că nu-i greşiră lui Rostam, de-a părăsi
ţara dragă lui. Iranul, ascunzindu-şi de Iran
fruntea lui cea norocoasă. Şahului îi pare rău
de cuvintele rostite, mâna-şi muşcă, ce sa zic,
fiindcă-a fost atât de aspru."
Rostam le dădu răspuns:

„N-am eu nicio trebuinţă de Kei-Kâvus; şeaua mea
este tronul meu, iar coiful mi-i coroana, platoşa
mi-i caftan, şi-acum visează cugetu-mi la moarte doar.
Ce-i în faţa mea un Kâvus? bietul, niciun pumn de colb.
Ce m-aş teme de mânia-i? Oare, meritat-am eu
vorbele-i neruşinate ce-mi zvârli, năbădăios?
Eu l-am slobozit din lanţuri, eu i-am dat coroană, tron;
eu, când m-am luptat cu *divii* colo în Mazanderan,
şi când piept am dat cu şahul din Hamaveran, l-am scos
din robie şi durere şi din ghiare de duşmani!
Inima mi-i grea, răbdarea pân' la capăt mi-a ajuns,
teamă n-am decât de Domnul carele-i deapururi sfânt."
La voroavele acestea frigul morţii străbătu
adunarea; dar răspunse Gudârz marelui viteaz,
cel cu trup cât elefantul: „Şahu-atuncea şi cei mari
care-şi poartă fruntea-n slavă bănui-vor altceva:
straşnicul Rostam se teme de-acest *liurc,* şi vor şopti:
e mai bine, cum Guzdaham ne-a fost zis, să ne predăm
ţara; dacă-i este teamă lui Rostam de-a se lupta,
noi să ne gândim la fugă! Curtea-i plină, precum văd,
doar de vrajba şi mânia şahului nesăbuit,
şi mereu s-aduce vorba doar de *tiurcul* cel viteaz.
Iar de către şah nu-ntoarce-ţi faţa-n aste-mprejurări,
şi nu-ţi terfeli un nume, care-i mare pre pământ,
prin plecarea ta pripită. Când din orice parte oşti
duşmane ne strâng de-aproape, nebuneşte nu cerni
tronu-acesta şi coroana! Niciun om ce-i credincios
legii noastre preacurate nu va încuviinţa
să ne facă de ocară al Ţăranului norod!'*
Lui Rostam astfel grăindu-i, el, uimit, îl ascultă;
la sfârşit Rostam îi zise:.. Dacă mie mi-a intrat
teama-n inimă, nici viaţa-mi n-o mai rămânea în trup,
însă prea mi-azvârle şahul vorbe pline de dispreţ*1.
Şi Rostam simţi că-n starea-n care se afla altcum
n-avea decât să se-ntoarne şi să meargă lângă tron.

De aceste simţăminte-nsufleţit, se ridică,
spre serai să bată drumul îndărăt, cu paşi semeţi.
De îndată ce el. Şahul, de departe îl zări,
de pe tron sări-n picioare, şi iertare îi ceru
pentru cele întâmplate, agrăindu-i într-astfel:
„însuşirea mea şi felul îmi sunt aspre, dar nu poţi
să creşti altfel decât Domnul ţi-a menit să fii aici.
Inima mi se-ngustează cât un Crai-Nou de pe cer
din pricina ăstui duşman 1 nou de care mă-nspăimânt!
Te-am chemat să afli-un mijloc de scăpare, iară tu
ţi-ai întârziat venirea şi-atunci aspru te-am certat.
Dar, o, bravule cu trupul cât un falnic elefant,
te-njosii, însă căinţa gura mi-o umplu cu colb 1"
Rostam îi răspunse: „Suntem sub ocârmuirea ta,
robii tăi, şi-a ta e lumea. Însumi printre robii tăi
mă aţin în faţa porţii tale, vrednic cât voi fi
printre ei să mă prenumăr, şi-am venit să-mi dai porunci.
Fie veşnic fericirea şi puterea — soţii tăi 1“
Şahu-i zise: *„Pahlivane,* fii deapururi fericit!
Vino să petrecem astăzi la serbare, în serai;
mâme ne-om găti cu arme, să purcedem la război."
()
SOHRAB ÎNTREABĂ PE HEDJIR DE NUMELE
CĂPETENIILOR DIN IRAN
Pe când pavaza-i de aur Soarele şi-o înălţă
şi cu suliţi de lumină cerul îl împodobi,
Sohrab se-mbrăcă-n armură de războinic şi sâltă-n
şea pe calu-i cum e moscul. Spada-i spânzura de piept,

1 Aluzie la Sohrab.

Chivără împărătească fruntea i-o acoperea;
de cârligul şeii sale un arcan şi-ncolăcea
de şaizeci de ori colacii; chipul lui, al groazei chip!
Astfel călărind şi-alese-un deal râpos de unde el
va putea să vadă-n vale oastea-ntregului Iran.

Pe Hedjir[26] chemând îi spuse: „Nu-ncerca sâ mă înşeli;
poartă-te cum se cuvine, dacă vrei să n-o păţeşti.
Spune-mi numai adevărul, nu minţi, nu vicleni.
De ţi-i drag să fii iar slobod, şi de vrei să te înalţ
mai presus de toţi, răspunde-mi la ce-ntreb despre Iran.
Nu te-abate de pe calea care duce spre-adevăr,
şi-ţi voi da atunci comoara adunată-n veac de vremi,
daruri şi plocoane scumpe. Dar de-ncerci să mă-amăgeşti,
pururi vei zăcea în lanţuri, temniţa-ţi va fi lăcaş I"
Hedjir zise: „Orice şahul despre oastea din Iran
m-o-ntreba, îi voi răspunde tot ce ştiu; de ce să-l mint?
Pentru mine adevărul sfânt e, n-am să te-amăgesc.
Numai adevăru-i bună călăuză pre pământ
şi niciuna dintre rele ca minciuna nu-i mai rea."
Zise-atunci Sohrab: „Ascultă 1 Vreau să mi te-ntreb pe rând
despre toţi mai-marii ţării, despre şah, despre popor,
despre falnicii războinici ai Iranului, precum
Tus, Guiv, Gudârz şi Bâhram, precum falnicul Rostam —
tu mi-i vei numi pe-aceia arătaţi de mâna mea.
Văd un ţarc tot din brocarturi colorate-n fel-şi-chip,
prejmuind pestriţe corturi tot din piei de leoparzi,
văd şi elefanţi o sută pregătiţi pentru război;
peste tronul de turcoază ca albastrul mării-adânci
flutură-n văzduh mătasa flamurii ce poartă herb:
chipul Soarelui pe câmpul vineţiu şi Luna, sus.
Ce-i cu tabăra-aşezată-n mijlocul acelei oşti,
şi-a cui este dintre bravii luptători iranieni?"
„Tabăra-i, Hedjir răspunse, -a celui şah peste Iran,
dinaintea porţii cărui sunt şi elefanţi şi lei.’
După-aceea Sohrab zise: „Văd în dreapta, buluciţi,
cavaleri şi elefanţii cu poveri; fac negru ţarc
sprijinit de-oşteni, şiraguri, şi de corturi din belşug;
dinapoi stau elefanţii, dinainte cai de frâu.
Şi de-asemeni stă în faţă flamura ce poartă herb

[26] ***Hedjir,*** **slâoinul iranian al** ***Cadetului Alb.*** **Sohrab, lA&indu-i viaţa. I«a luai ostatic.**

aprig elefant, şi-n juru-i mulţii cavaleri se-aţin
cu-ncălţănle-aurite." îi dădu răspuns Hedjir;
„Tus e-acesta şi-i feciorul lui Nevder, căci steagul lui
poartă stemă: elefantul." Sohrab iarăşi întrebă:
„Dar pavilionul roşu străjuit de cavaleri?
Văd o flamură de aur, herb un leu şi-un giuvaer
scăpărând de pe la mijloc. Dinapoia ăstui steag
stau oştenii în şiraguri înzăuaţi, cu lănci în mâim.
Cine li-i stăpânul? Spune-mi numele-i, şi nu-ţi grăbi,
prin minciună, nimicirea." Şi Hedjir îi glăsui:
„E podoaba vitejimii, Gudârz fiul lui Keşvad,
el, nimicitor de ordii, tare crâncen în războI.
Optzeci de feciori el are, lei sunt toţi şi elefanţi.
Nenfricat, nici crocodilul şi nici tigrul din deşert
şi nici pârdosul din munte nu-ndrăznesc să-i ţină piept."
Sohrab, iarăşi: „Al cui este ţarcul verde străjuit
de-ostăşime fără număr iar în mijlocu-i un tron
strălucind şi drept în faţă-i steagul lui Kave înfipt?
Şi pe tronu-acesta şade-un *pahlivan* cu mândru chip,
umeri largi, vârtoase braţe de şoiman, şi care stând,
capu-i mult îi depăşeşte pe cei ce-n picioare stau.
Lângă tronu-i, drept în faţă, stă un cal de luptă, drept,
nalt cât el, până-n copite spânzurându-i un arcan.
Când şi când, nechează calul spre stăpânul său, de zici
că-i o mare ce detună! Elefanţi împlătoşaţi
rânduiţi sunt dinapoia cruntului viteaz şezând,
parcă-ar clocoti pe scaun. Nu e în Iranul tot
niciun om de-aşa statură, şi nici cal n-am mai văzut
să se-asemene cu ăsta! Uită-te la steagul lui,
poartă stemă un balaur şi în vârf e-ntruchipat
leul cel cu cap de aur." Zise-n sinea lui Hedjir:
(„Nenfricatuiui acesta pui de leu dacă-i arăt
herbul care-l osebeşte pe Rostam. Trup-de-elefant,
iute va să-l nimicească I Nu-i mai bine să-l ascund
şi să nu-i mai ştiu de nume, tot numindu-i pe cei tari?")

Spuse lui Sohrab: „Acesta-i un tovarăş din Kitai
nou venit la şah." De nume, Sohrab iute-l întrebă
pe Hedjir ce-ntoarse vorba: „Nu mi-l amintesc de fel,
căci eram în cetăţuie 1 când cu şahul s-a-ntâlnit."
Sohrab se mâhni că urma lui Rostam n-o dibui.
Maică-sa i-a spus anume după care semne doar
îşi va recunoaşte tatăl, şi pe toate le văzu
dar privirii lui crezare nu-i dădu. Din nou vroi
să-afle numele acestui *pahlivan* de la Hedjir,
mai sperând s-audă vorbe care mult l-ar veseli,
însă era sens deasupră-i că altcum se va-ntâmpla,
din poruncile Acelui ce nimic nu schimbă-aici.
Sohrab întrebă pe urmă: „Al cui dintre cei sus-puşi
este (arcul ăsta mare plin cu mu de cavaleri
şi de elefanţi, de unde trâmbiţe răsună lung?
Lângă ţarc, şi drept în faţă: flamura cu cap de lup.
Şi al lăncii vârf de aur suliţat până la nori.
Iar în mijloc este tronul dinaintea cărui stă
un alai de mândre sclave." Hedjir îi dădu răspuns:
„Guiv e acesta, fiul lui Gudârz, vitejii-i spun
Guiv-cel-ce-n-are-teamă. Cel mai mare şi mai bun
fiu al lui Gudârz, şi oastea, cam două treimi din ea,
lui i se supune. Este ginerele lui Rostam,
şi Iranul nu prea are oameni bravi asemeni lui."
Sohrab zise: „Văd din partea Soarelui-Răsare-un ţarc
alb făcut din lungi brocarturi de la Rum, şi-n faţa lui
stau puzderii cavalerii rânduiţi, şi pedestraşi
paveze ţinând şi suhţi, într-o oaste până-n zări.
Căpetenia stă-n tronul cu spătar din lemn de tek
având treptele din fildeş. Ţarcul larg e-mprejmuit
cu postav din fir de aur, şi-i păzit de multe slugi."
Hedjir zise: „Feriburz e numele acestui cap,
fiu al şahului şi este diademul celor bravi."
Sohrab iarăşi: „Măreţia e la locul ei acum,
fiindcă-i fiu de şah şi poartă lucitoru-i diadem.

Dar ocolu-acela galben unde flutură în vânt
flamura cu herbul Lunii, tot cu steaguri împrejur:
pale, roşii, violete şi-n culori de curcubeu?
Lată-n dosu-mprejmuirii, altă flamură cu herb:
un mistreţ, şi-n vârful lăncii cu o Lună de argint."
Hedjir iarăşi ii răspunse: „E viteazul Guraze,
leu războinic ce nu-ntoamă frâul când se luptă lei;
os din stirpea lui Guiv e, nici primejdie, nici chin
Adtci. În *Casltlul Alb* «rediai rle oaMea lui Sohrab,
nu-l îndeamnă să murmure."
Iscodi-ndelung Sohrab
ale tatălui său urme, dar Hedjir nu le-arătă.
Adevărul ascunzându-l. Cum vrei lumea-a cârmui
când o cârmuieşte Domnul? Ziditoru-a hotărât
dinainte orice-n lume. Soarta altcum ţi-a fost scris
cum tu n-ai fi vrut, şi soarta cum te mână-, i te supui.
De-astă lume trecătoare inima dacă ţi-o legi,
parte ai doar de otravă, doar de grijă, doar de chin.
Sohrab întrebări îi puse lui Hedjir despre-acest om
din Kitai dorind să-l vadă, despre ţarcul său, verzui,
despre calul său puternic, despre brav şi-arcanu-i strâns.
Marele Hedjir îi zise: „De ce, oare, te-aş minţi?
Dacă nu ţi-am spus ce nume poartă-acest om din Kitai
e că nu ştiu cum îl cheamă!" Sohrab zise mânios:
„Minţi! Tu n-ai rostit o vorbă de Rostam, şi când un om
este *pahlivanul* lumii, -n taberi nu rămâne-ascuns 1
Datu-mi-ai încredinţare că e capu-ntregii oşti,
paznicul de la fruntarii, şi-al ţinuturilor scut I
Când în fruntea oastei sale Kâvus însuşi dă porunci,
când îşi pune tron, coroană pe-elefanţii de război,
pahlivanul lumii merge mult-naintea şahului,
pe când glas de tunet urlă pe cel câmp de înfruntări!”
Hedjir îi răspunse: „Poate că al lumii *pahlivan,*
cel care învinge leii, dus e în Zabulistan,
căci se ţin serbări acolo în grădini de trandafiri."

Sohrab râse: „Nu mai spune vorbe de-astea căci Rostam
fruntea pururi şi-o înclină doar spre luptă! Toţi cei mari
au venit de pretutindeni, chivără pe cap, urmând
pe stăpânitorul lumii, pas cu pas, tot după el,
iară *Pahlivanul* lumii să stea-n jilţ pe la serbări?
Tineri şi bătrâni ar râde de asemeni luptător.
Fac cu tine-o învoială şi întâi îţi amintesc:
sunt un om zgârcit la vorbă. *Pahlivanul* de-mi arăţi,
te voi face să porţi fruntea mai presus decât cei mari,
te-oi îmbogăţi-ntr-atâta, dincolo de-orice dorinţi,
şi îţi voi deschide-n faţă mari haznale-mpărăteşti.
Dar dacă ce-ţi cer îmi tăinui, dacă adevăru-ascunzi
după văluri, despărţi-voi căpăţâna ta de trunchi!
Hai, din două, -alege una! Nu ştii cel *mubed* ce-a zis
şahului dezvăluindu-i taine-adânci de înţelept:
«Un cuvânt, mai înainte gura ta de-a-l fi rostit,
e ca-n bob mărgăritarul alipit de scoica lui:
dar din temniţă şi lanţuri când se smulge-abia atunci
se preschimbă-n giuvaerul cel scânteietor, de preţ» “
„O, Sohrab. — Hedjir îi spuse — când sătul vei fi de tron,
de pecete şi coroană, piept la piept, te luptă-atunci
cu voinicul ce-ţi doboară elefanţii-ntârâtaţi,
care prăpădeşte oameni două sute aruncând
buzduganu-i greu ce sparge nicovalele-n bucăţi,
cu acel Rostam ce culcă fruntea la duşmani în colb
chiar de-atmg cu ea tăria! Nu-i în lume elefant
să i se împotrivească, şi al pulberilor nor
ce-l stârneşte sub copite Rakş cât marea-i de întins!
Trupu-i e-nzestrat cu vlaga a o sută de voinici;
fruntea lui e mai înaltă decât cel mai nalt copac.
Când se mânie în ziua bătăliei şi-i cumplit —
leul, elefantul, omul -ce mai sunt în mâna lui? **
Fiul tatălui de viţă1, Sohrab, mânios, răcni:
„Vai-vai 1 lui Gudârz ce-i fiul lui Keşvad, şi care nu-i
decât un copil ca tine, cu toată puterea lui,

mintea lui şi vitejia! Unde, când vei fi văzut
oameni de război, şi unde tropot vei fi auzit
de copite, tu, ce-atâtea îmi îndrugi despre Rostam
şi atâta mi-l tot lauzi? Marea leagănă-se lin,
ţie doar de foc ţi-i teamă; dar deodat' când s-a zburlit,
nu rămâne niciun suflu din mistuitorul foc!
La fel Noaptea îşi ascunde capul, Soarele pe când
trage spada-i de dogoare!" Hedjir încă nehârşit
de-ale vieţii, zise-n sineşi: „De-l voi face cunoscut
pe *acel ce-nvinge leii* ăstui *tiurc* care-i voinic
şi-are braţele vânjoase, şi stă-n şea pe-un telegar
vrednic şahi să-l călărească, oastea-şi va desfăşura-n
rânduri lungi de bătălie, calul şi-l va avânta.
Ca) cu trup cât elefantul; şi Rostam, cu toată-a lui
vlagă, piept, grozave braţe, mort va fi de mâna sa I
Şi-atunci nimeni dintre perşii rânduiţi nu va ieşi
să dea piept, şi când din oastea bravilor de prin Iran
nimeni n-o să mai gândească să se lupte, -atunci Sohrab[27]
tronul zmulge-va lui Kâvus! Zis-a un *mubed* cândva:
«Mult mai bine-i să-fi dai duhul vitejeşte, decât, viu,
jalnic să ajungi de rtsul duşmanilor tăi haini!»
Chiar de m-o ucide, apa-n râuri nu s-o tulbura.
Fără mine, Gudârz are şaptezeci şi şase fii
aprigi lei, precum stăpinul lumii, vajnicul Guiv
cel nimicitor de ordii, cel dinţii din neamul pers,
şi Bâhram şi Rehham care poartă fruntea lîngă cer,
şi Şiduş ce-nfruntă leii — după moarte m-or iubi,
şi din răzbunare-or zmulge viaţa duşmanilor mei!“
(• • . • _• • • • • •).
Lui Sohrab atunci îi zise: „Ce te mâmi, ce-mi vorbeşti
numai de Rostam? Ce-mi cauţi price şi mereu îmi pui
întrebări nesăbuite? Capul vrei să mi-l răpui,
fiindcă Rostam nu ştiu unde-i, însă tu nevoie n-ai
de-o chichiţă ticluită, sângele să mi-l reverşi;

[27] **Adicâ. hui lui Rostam.**

ce nevoie-a te preface? Pe Rostam, trup-de-elefant,
vrei tu să-l ucizi dar lesne-n mină nu-ţi va încăpea.
Bine-ai face cu el lupta să n-o cauţi dinadins,
căci te-o nimici în pulberi chiar pe-al bătăliei câmp I"

SOHRAB ÎNFRUNTĂ OASTEA LUI KĂVUS

Când aceste vorbe aspre-i răsunară în urechi,
Sohrab îşi întoarse capul nezicând nimic, uimit
de ciudata-i cuvântare; âpoi de pe-naltu-i cal
pe Hedjir lovi năprasnic cu un pumn şi-l doborî
la pământ şi se întoarse în lăcaşu-i. Chibzui
îndelung făcându-şi multe pregătiri pentru izbiri.
Cingătoarea şi-o încinse strâns pe trupu-i îndârjit,
grea, coroana lui de aur de pe cap şi-o scoase şi,
vesel, se-mbrăcă în zale şi în platoşă de fier,
şi pe cap îşi puse coiful din Bizanţ; acest viteaz
care se bătea cu *divii* pnnse-n mână lancea sa,
prinse arcul, şi arcanul, şi-uriaşul buzdugan;
sângele-i fierbea în vine; se urcă pe telegar,
scoase răcnetu-i războinic, suliţa şi-o înhaţă
şi porni la bătălie, ca un elefant stârnit.
Năvăli din cetăţuie, hotărât de-a se lupta
şi făcu să zboare colbul până pe al Lunii chip I
Şi se năpusti spre ţarcul corturilor şahului
şi târî cu sme-n lance o fâşie din brocart.
Nenfricate căpetenii se ascunseră de el,
ca măgarii cei sălbatici când văd ghiare tari de leu;
niciun cap din capii oastei din Iran nu îndrăzni
să-l privească din pricina tălpilor înfipte-n scări,
mâiniior pe frâu şi lancea, strânsă-n pumnu-i, şuierând!
Căpeteniile, vitejii se-adunară-astfel zicând:
„Iată un şoiman cu trupul zdravăn ca un elefant;
nu prea-i bine neghiobeşte să-l priveşti în ochi prea mult;
cin’ se-ncumetă să-l bată?" Âpoi vajnicul Sohrab
scoase răcnete-nfruntându-l pe-al Iranului stăpân;
„0, tu şah de viţă-aleasă! Pe al bătăliei câmp

ce-mi faci tu? Cum îndrăznit-ai Kei Kâvus să te numeşti,
când mereu o iei la fugă, lei cu leii când se bat?
Doar să-mi zăngăn lancea-n mână, oastea ţi-o şi nimicesc I
Am jurat eu la ospăţul, din noaptea când Zande Rezm[28]
a fost omorât: jurat-am că-n Iran n-am să mai las
niciun om cu lancc-n mână, şi-l voi spânzura de viu
colo-n ştreang pe însuşi Kâvus! —Şahule, pe cine ai,
dintre perşi, vânjos de mână, să dea piept cu mine-acum
ici pe câmpul de bătaie?" Astfel agrăi Sohrab,
şi tăcu-ndelungă vreme, iar persanii n-au răspuns.
Se încovoie în scară, şi năprasnic începu
izbituri să dea cu fierul lăncii sale, de-au sărit
şaptezeci dintre ţăruşii ţarcului ce-mprejmuia
corturile lui Kei Kâvus, multe prăbuşindu-se,
şi sunară pretutindeni trâmbiţe. Se-nfncoşă
Kâvus şi strigă: „Oh, oameni falnici şi din neam ales,
unul dintre voi să-l cheme pe Rostam, căci bravii mei
minţile din căpăţână şi-au pierdut văzând ăst *tiurc* —
n-am un cavaler ca lumea să-l oprească, şi-n Iran
nu e nimeni să-l înfrunte!“
Cu ştafeta de la şah
Tus porni şi ce-auzise-i povesti şi lui Rostam.
Zise-acesta: „Şahii ceilalţi când mă căutau, era
când să dau vreo bătălie, când la praznic să petrec;
Kâvus nu-mi dă niciodată decât greul de-a lupta."
Porunci să i se pună şea pe Rakş, şi către soţi
spuse să-şi încrunte fruntea; când privirea şi-azvârli
de sub cortu-i pe câmpie, Guiv alerga pe drum
aducând o lucitoare şea, punându-i-o lui Rakş;
Gurguin striga într-una: „Haide, haide 1“ Iar Rehham
încătărăma pieptarul lat pe pieptul calului,
iar Tus platoşe-nchingându-i, ghes îşi dau ei înde-ei.
„Iute! Iute (“-Aceste glasuri când Rostam le auzi
de sub cortu-i zise-n sinea-i: „Parcă chiar cu *Ahriman*

[28] **Zgndt Rezm, prinț din Semangan, unchiul lui Sohrab. ucis noaptea la un ospăț de către Rostam**

se găteşte-aici o luptă, căci nu i-ar putea-ngrozi
doar un om până-ntr-atâta!“ Se grăbi de-şi încheie
platoşa pe piept — din pielea leopardului pestriţ,
se încinse-n cingătoare şi încalecă pe Rakş
şi porni. Lăsă în pază tabăra lui *Zeoare1:*
„Neclintit rămâi la corturi, şi de mine-ascultă-ntâi
decât de-a! te căpetenii! ’
I se-aduse lui Rostam
steag, setos de bătălie, mânios, înaintă...
Pe Sohrab văzând cu braţe şi picioare tari în scări,
şi piept larg ca Sam, îi zise: „Haide să ieşim de-aici
dintre oştile-amândouă!“ Sohrab mâinile-şi frecă
şi-alergă la bătălie, hăt, afară dintre oşti.
Zise: „Vino să dăm lupta singuri într-un loc mai larg;
suntem doi viteji; prieteni din Iran nu-ţi mai chema:
ne-om lupta noi doi. Atâta. Asta este de ajuns.
Dar nu poţi tu împotrivă-mi piept să ţii în câmp luptând;
nici măcar o izbitură-a mâinii mele n-ai să rabzi;
tu înalt eşti de statură, tare-n umeri şi în mâini,
slabă-ţi este însă vlaga sub povara multor ani!"
Măsurând din ochi voinicul cel trufaş, Rostam privi
umeri largi, zdravene braţe, lungile-i picioare-n scări,
şi îi spuse cu dulceaţă: „O, tu tinere plăpând!
Seacă, rece e ţărâna, dulce-i aerul şi cald2.
Sunt bătrân, văzut-am câmpul multor crunte bătălii;
—am multă oaste; doborât-am *diui* destui,

1 Fratele lui Rostam.

*** Adicâ bătrineţea este „ţirinţ rece ji seaca”, iar tinereţea este.. Aerul dulce ţi cald", mu thlel apiu;**

„bitrineţea este inerţia ţi moartea” iar.. Tinereţea este miţearea ţi viaţa".

Biruind întotdeauna1 Dacă-n luptă mă dobori,
teafăr rămânând în viaţă, teamă nu vei mai avea
nici de crocodilul crâncen! Mări şi munţi au fost văzut
bătăliile-mi cumplite; ce făcut-am cu cei mari

din turaniana oaste, martori îmi sunt aştrii toţi;
bărbăţia-mi puse lumea ca pe un covor sub tălpi.
Dar, vai! milă mi-i de tine, nu vreau viaţa să ţi-o smulg!
Printre *liurci,* vezi, nu rămâne: nu ştiu pe-altul în Iran
s-aibă umeri largi şi braţe precum doar la tine văd."
Când Rostam grăi acestea, Sohrab inima-şi porni
în avânt spre el şi-i zise: „Vreau ceva să te întreb,
spune-mi numai adevărul! Spune-mi drept tu cine eşti,
din ce neam te tragi, să-mi bucuri inima cu vorbe dulci.
Cred că eşti Rostam din neamul lui Narâman cel vestit."
Rostam îi dădu răspunsul: „Nu-s Rostam şi nu-s născut
din Sam fiul lui Narâman. Rostam e un *pahlivan,*
eu sunt om de rând; seraiuri n-am, nici tron, nici diadem."
Sohrab care-atât visase, amuţi, şi-al zilei chip
care strălucea, deodată-n ochii lui se-ntunecă.
LUPTA DINTRE ROSTAM ŞI SOHRAB
Pe cel câmp de bătălie, Sohrab prinse un gend,
cu uimire amintindu-şi de ce i-a spus maică-sa *.
Strimt şi-aleseră ei locul, şi-ncepură a-şi zvârli
unu-ntr-altul suliţi scurte. Când la suliţi n-au rămas
nici inele şi nici vârfuri, îşi întoarseră-amândoi
frâu-n stânga, şi cu spade indiene s-au izbit
unul pe-altul de ţâşniră fulgerele din oţel.
Spade li se rup în două din izbire, ce izbiri!
Sarcă-aduc în scăpărare Ziua Marii Judecăţi!
Vlâna-au pus pe buzdugane, şi-obosiră braţele
jravilor, şi buzdugane în vârtoase izbituri
i se-ncovoiară, grele, caii şovăiră-n mers.

1 Adicl. De lemnele lui Roiism. Descrise de Tehmimt.

luptătorii tremurară. Şi căzură de pe cai
platoşe şi zale rupte lunecau de pe cei doi.
Cai şi cavaleri se-opriră, încleştaţi! neputând
mâini şi braţe să mai mişte; trupul leoarcă de sudori,
gura năclăită-n pulberi, limba numai crăpături

de atâta uscăciune. Ei se-desfăcură-apoi
unul de-altul, cel părinte de nelinişte muncit,
fiul frânt de oboseală. 0, tu lume. —nfăptuieşti
multe lucruri uimitoare! Ce-i zdrobit şi ce-i întreg
sunt doar ale tale fapte. Dragostea între aceşti
luptători nu se arată în niciunul; sunt lipsiţi
de simţire, duioşia amuţită e în ei.
Dobitoacele din lume, fie peşte din ocean
sau onagru din pustie — toate pun şi-i cunosc;
numai omul în orbirea şi înverşunarea sa
nu mai vede care-i duşman, care-i al său însuşi rod.
Rostam zise întru sinea-i: „Niciodată n-am văzut
crocodil ca omul ăsta orb în luptă năvălind.
Lupta-n peşteră cu *divul* alb un joc mi s-a părut,
şi-acum inima-mi slăbeşte dinaintea unui om,
dinaintea-a două braţe ale unuia ce nu-i
nici stăpânitorul lumii, nici viteaz şi nici vestit
printre cei sus-puşi! Din luptă m-am tras tare obosit,
mort aproape, pe când două oşti priveau cum luptă el."
Apoi când şi telegarii celor doi s-au odihnit
după-a luptei istovire, tânărul şi cel bătrân
arcurile-şi încordară; dar fiind ei în armuri,
şi în platoşe din pielea leopardului pestriţ,
cu săgeţile de trestii prelungite-n vârf cu fier
nicio rană nu-şi făcură. Se aprinseră-amândoi,
şi-amândoi se înşfăcară de sub late cingători.
Rostam care-n bătălie stâncă neagră ţi-o smulgea,
îl smuci de cingătoare pe Sohrab nădăjduind
de pe şea să-l aridice în această luptă. Dar
trupul tânărului trupeş nici nu se clinti din şea,
şi Rostam privi la braţu-i rămânând neputincios.
Trase braţ din cingătoarea lui Sohrab, mereu uimit
de vigoarea-i nesecată.
Cei biruitori de lei
se răsniră după-aceea; spatele şi l-au întors

frânţi, sleiţi de-atâta luptă, prăpădiţi şi ciopârţiţi.
Dar Sohrab îşi mai desprinse de la şea cel buzdugan;
strânse-n pinteni bidiviu-i şi pălindu-l pe Rostam,
umăru-i zdreli. Se-ntoarse Rostam şi-ncă vlagă-avu
suferinţa s-o îndure. Sohrab îi zâmbi zicând:
„0, tu cavaler! Cum tremuri sub izbirea celor tari,
şi s-ar zice că în luptă Rakş[29] e doar un biet colun;
insă braţele-amândouă ale unui brav întrec
pe oricine în tărie, şi-un bătrân oricât de nalt,
e smintit de-o vrea să-nfrunte pe-un asemenea flăcău!"
Istoviţi se despărţiră unul de-altul; le păru,
lumea-atâta de îngustă că se-ntoarseră plecând
cu îngrijorate inimi. Drept spre oastea dm Turan
Rostam năvăli ca tigrul ce-şi zăreşte prada lui.
Sohrab se-ndreptă spre oastea din Iran; lăsându-i frâu
slobod calului cel iute, -n rânduri năvăli şi mulţi
bravi ca snopi se prăbuşiră-n jurul lui; se năpusti
ca un lup în grosul oastei, tari şi slabi fugind de el.
Rostam trist gândi în sinea-i câte rele-ar fi adus
fără nicio îndoială lui Kâvus ăst *tiurc* viteaz,
de-ar fi răsărit cu zale şi pe braţe şi pe piept 1
Se grăbi să se întoarne-n tabără-i, cu inima
plină de aceste temeri, când zări, dintre oşteni,
pe Sohrab venind cu sânge să roşească negrul colb;
plin de sânge-i era braţul, plin şi-al lăncii sale fier,
şi cămaşa lui de zale, de-ai fi zis că s-a-mbătat
de cumplita-i vânătoare. La priveliştca-i, Rostam
se aprinse de mânie. Scoase-un răcnet ca de leu
mânios şi-acestea-i zise: „O, tu chip însângerat!
Dintre perşi războinici cine te-a izbit? Cum n-ai putut
mâna răului s-o-nlături? Cum de mi te-ai repezit
precum lupul într-o turmă?“ Sohrab îi dădu răspuns:

---

[29] **Firdodsi pare-se a uita că Sohrab nu-l ;tia după nume pe Rakţ. altfel, dupd cel, l-er fi recunoscui pe Bîăoîn.**

„Oastea din Turan nici luptă n-a voit şi niciun rău;
dar tu ai izbit-o-ntâiul, pe când nimeni nu câta
să se lupte împotrivă-ţi I” Rostam îi răspunse-astfel:
„Ziua-acuma-i pe sfârşite, dar când Soarele măreţ
care luminează lumea, răsări-va, -aici în câmp
hotărî-vom al cui este al spânzurătorii şteang
şi-al cui tronul; fiindcă lumea luminoasă de aici

hărăzită-i numai spadei! Fie să nu cazi sub fier,
fiindcă mânui bine spada şi-ncă-a lapte amiroşi 1
Vom veni în zorii zilei cu oţelele în pumni;
mergi acum, până voinţa Domnului s-o-ndeplini I
SOHRAB ÎL ZVÂRL1 PE ROSTAM LA PĂMÂNT
Pe când lucitorul Soare capul şi-l nalţă, şi-n zări
corbul cel cu negre pene-şi strânse âripile-ncet,
Rostam, platoşa din pielea leopardului pestriţ,
şi-o-mbrăcă şi pe dragonul jucăuş încălecă.
Între cele două taberi loc era de doi *farsangi*
unde nu-ndrăznea niciunul să se-apropie. Rostam
pe cel câmp de bătălie se întoarse, după ce
chivără de fier îşi puse. Tot ce-n lume e amar
naşte-se doar din dorinţa de mărire; fie ca
noi străini să fim de patimi! Colo-n tabără Sohrab
noap/ea-ntreagă petrecuse-n adunare vin sorbind,
cântăreţii ascultându-i. Zise lui Human: „Ăst leu
ce s-o măsura cu mine, piept la piept, când ne-om lupta,
la statură e cât mine, şi nu-i tremură de loc
inima în încleştare; braţe, umeri largi şi piept —
gemene sunt cu-ale mele; parcă-acelaşi meşter bun
ne-ar fi măsurat cu firul şi cu plumbul de zidar.
Când i-am fost văzut în scară şi picior şi talpă grea,
glasul mi-a scăzut şi fruntea mi-am plecat-o ruşinat.
Când văzui la el şi semne ce mi le-a spus maică-mea,
imma-ncetă să-mi bată. Da, e nendoios Rostam,
nu sunt doi ca el în lume 1 Nefiresc e, piept la piept,

să mă lupt cu-al meu părinte, nebuneşte să-l înfrunt".
Human îi răspunse-acestea: „M-am izbit şi eu cândva
cu Rostam în bătălie, ştiu isprava-i de atunci
repezindu-şi buzduganul, când lupta-n Mazanderan;
Rakş al ăstui om războinic e ca Rakş al lui Rostam,
însă are un alt tropot, alte urme lasă-n colb."
Când în zorii zilei Astrul razele şi le-arătă
şi cei crânceni se treziră, Sohrab platoşa-mbrăcă,
gândul doar la bătălie, inima-i doar spre ospăţ.
Buzna-n câmpul de bătaie, scoase răcnete prelungi,
înălţându-şi buzduganul ghintuit cu cap-de-bou.
Spuse lui Rostam c-un zâmbet larg pe buze, de-ai fi zis
că prieteneşte noaptea petrecuseră-amândoi,
întrebându-1: „Cum dormit-ai? Cum te simţi acum în zori?
De ce, oare, pentru luptă inima ţi-ai pregătit?
Zvârle spada răzbunăm, zvârle buzduganul greu,
zvârle tot ce e unealtă de război nelegiuit I
Să ne-aşternem pe ţărână, şi cu vin să ne-ndulcim
uilăturile-ncruntate. Haide să ne învoim.
Domnului cerându-i sprijin, şi să ne căim amar
că ne-am învrăjbit. Adastă-l pe un alt voinic viteaz
să dea piept cu tine-n luptă, iar mie să-mi pregăteşti
o măreaţă sărbătoare. Inima-mi îţi va şopti
dragostea-i, şi te voi face lacrimi să reverşi din ochi
de atâta ruşinare. Fiindcă dintr-un neam măreţ
eşti născut, arată-mi spiţa; numele de ce-ţi ascunzi,
când porneşti să lupţi cu mine? Nu cumva tu eşti Rostam
din Zabulistan, stăpânul, cel ales şi cel vestit,
al lui Zal-zar care-i fiul lui Sam, vajnicul viteaz?'*
Rostam zise: „O, tu, tânăr şi-nsetat de lauri verzi 1
N-am grăit nicicind de-asemeni lucruri. Ieri ne-am înţeles
de-a lupta, şi-acum urechea n-o să-mi plec eu la minciuni.
Eşti un luptător mai tânăr, dar nici eu nu sunt un ţânc;
m-am încins doar pentru luptă. Şi ne vom lupta vârtos,
şi va fi precum Stăpânul lumii va fi poruncit.

Parte-avui în viaţa asta şi de bine şi de rău,
dar cu prefăcute vorbe n-am umblat, nici cu minciuni."
Sohrab zise: „0, bătrâne 1 sfatul meu nu ţi-a plăcut,
şi dorit-am totuşi duhul să nu-ţi lase trupul tău
decât la soroc, pe pernă, iar urmaşii ce-o să-i laşi
cripta să ţi-o pregătească, şi când duhul ţi-o zbura,
trupul coborî-va-n criptă. Cum în mâini îmi dăruieşti
viaţa ta să facem grabnic pregătiri pentru-a-mplini
vrerea Domnului." Vitejii coboriră de pe cai.
Şi păştră-n grele zale, chivărele-având pe cap.
Caii lor de bătălie şi-i legară între stânci,
şi se-apropiară unul de cellalt, îngrijoraţi.
Se-nvrăjbiră apoi unul spre cellalt, doi lei luptând,
de pe trupuri li se scurse râu de sânge şi sudori.
Ş> puterea-şi măsurarâ-o zi din zori până-n amurg,
umbre când se prelungiră. Sohrab crunt se frământă
spumegând ca elefantul şi săltând ca leu-n sus.
Prinse de sub cingătoare pe Rostam, din răsputeri
trase, de-ai fi zis că trupul i-l sfâşie în bucăţi;
scoase-un răcnet de turbare şi de ură cel Rostam,
de-ai fi zis că sare-n ţăndări şi pământul sfărâmat I
Sohrab precum elefantul spumegând îi şi săltă
pe Rostam şi de ţarină îl izbi şi sub genunchi
i-apăsă piept, braţe, faţa, gura plină de pământ.
Sohrab semăna cu leul care ghiarele şi-a-nfipt
într-un măgăruş sălbatic — gata de a-l sfâşia.
Trase-ntr-o străfulgerare un jungher spre-a reteza
capul lui Rostam!
Acesta îl zări şi-n gând şi-a zis:
(„Trebuie această taină s-o destăinui l“) Lui Sohrab
îi strigă: „0, tu, viteazul cel biruitor de lei!
Tu, ce ştii să mânui spadă, arc, arcan şi buzdugan I
Datina la noi e alta decât ce faci tu, la noi
legea cinstei porunceşte altfel: cel ce va lupta
şi-n ţărână doborî-va pe-un viteaz, nu-i va tăia

capul când întâia oară azvârlit e la pământ,
chiar şi când e-o răzbunare; de-l va pune dedesubt
pentru-a doua oară, -atuncea-nvingătoru-i leu numit,
şi-are drept să-i taie capul; asta-i datina la noi 1“
Doar prin viclenia-aceasta Rostam capu-şi trase-ncet
de sub ghiară de balaur şi rămase izbăvit.
Tânărul cel fără teamă minţile şi le pierdu,
ascultându-t cuvântarea ăstui vârstnic; se lăsă
tulburat de cele spuse, mai întâi că se simţea
mândru de a fi-n putere, apoi soarta-aşa a vrut,
şi-având fără doar şi poate sufletul mărinimos...
Slobod pe *Rostam* Jăsându-I, galopă către deşert
unde antilope-n turmă lunecau prin faţa sa;
se dădu la vânătoare fără-a mai gândi la cel
pentru care-n câmp venise, să se-nfrunte, piept la piept.
Şi-astfel petrecu o vreme, până când veni Human
într-un viu vârtej de pulberi, pe Sohrab de-l întrebă
despre soarta bătăliei. El îi povesti pe rând
toate cele întâmplate şi ceea ce-a spus Rostam.
Human îi strigă: „Vai ţie, tinere eşti obosit,
ori n-ai chef de viaţa asta? Vai de pieptul ăsta, vai
de statura asta-naltă, vai de-aceste biete scări
lungi şi-mpărăteşti picioare! Leul în capcană prins
l-ai scăpat acum din mină, şi-aţi dat lupta în zadar!
La aminte-n bătălie ce năpastă te-o pândi
dintr-o faptă fără minte! lată ce a spus un şah
în asemenea-ntâmplare: «*Orişicit de slab ar fi,
nu-ţi dispreţul duşmanul.*» “ Vorbele ce le-auzi
îl zvârliră-n deznădejde pe Sohrab şi, gânditor,
şi uimit rămase foarte. Zise-apbi către Human:
„Uită grijile acestea: mâine-n zori va trebui
iarăşi să mă bat cu dânsul şi-ai să-i vezi grumazu-n jug 1“
()
SOHRAB FU UCIS DE ROSTAM
îşi legară încă-o dată telegarii între stânci,

şi lot răul lor purcese-a-se-mplini. Când soarta rea
îşi arată duşmănia, chiar şi cremenea atunci
se înmoaie precum ceara. Şi-ncepură-a se lupta
şi mi se-nşfăcară iarăşi unul pe-altul de curea.
Ai fi zis că însuşi cerul cel măreţ în acea zi
nimici puterea mâinii peste seamă-a lui Sohrab.
Mâniat, Rostam întinse mâinile şi înhăţă
capul, braţele acestui crocodil înverşunat,
şi-i încovoie spinarea tânărului *pahlivan.*
Ceasul morţii îi sosise lui Sohrab, şi trupul său
n-avea pic de v) agă-n vine. Rostam, ca un leu turbat,
îl izbi-n ţărână; însă ştiind că Sohrab n-o sta
multă vreme subt el, trase iute dintru teaca sa
spada şi străpunse pieptul leului cel temător.
Ori de câte ori de sânge vei simţi că eşti setos
şi-ţi vei pângăn jungherul lucitor, ursita rea,
ea la rându-i pizmui-va sângele din trupul tău,
şi fiece fir din peni tăi se va schimba-n jungher I
Sohrab răsucit mai scoase un oftat adânc simţind
că mult n-o să mai gândească nici la bine, nici la rău.
Spre Rostam grăi: „Aceasta-i numai din greşeala mea;
şi doar neagra mea ursită-n mână cheia ţi-a-nmânat
de la poarta morţii mele. De-asta nicio vină n-ai;
numai bolta cea albastră-a cerului m-a înălţat
şi de tânăr mă doboară. Tinereţea mea va fi
pentru gloată o pricină de batjocură şi râs,
fiindcă nalta mea statură, astfel fu zvârlită-n colb.
Mi-a spus maică-mea anume după care semne doar
recunoaşte-voi pe tata, şi-acest simţământ duios
pentru el, m-a dus la moarte. L-am căutat, să-l văd la chip,
viaţa mi-am jertfit în dorul de-al găsi pe tata. Vai 1
truda mea a fost de-a surda l Acum chiar de te-ai schimba
într-un peştişor din mare, chiar de-ai să te-ascunzi precum
noaptea-n vălul ei de bezne, şi chiar stea de vei fugi
în puzderia de stele, Soarele strălucitor

îl va smulge de pe lume tata şi m-o răzbuna
crud pe tine, când vedea-va cărămida că mi-i pat,
patul pentru vecinicie 1 Unul dintre cei aleşi,
dintre cei semeţi războinici dovedi-va lui Rostam
cum i-a fost ucis feciorul şi-n ţărână azvârlit,
ca o zdreanţă, când pe tata-n lumea-ntreagă şi-l căta 1
L-ascultă Rostam şi capul i se tulbură, din ochi
lumea îi pieri ca-n pâclă, trupul său slăbi încet,
vlaga-n vine i se stinse, la pământ se prăbuşi,
mintea-l părăsi... Pe urmă când se-aduse în simţiri,
scoase-un răcnet de durere şi în deznădejdea lui
întrebă voinicul: „Spune cam ce semne-avea Rostam?
Fie numele să-i piară dintre numele-ălor mari I
Căci eu sunt Rostam! Pieri-mi-ar numele, ca bietul Zal[30]
al lui Sam să se aşeze-n colb să plingă moartea mea!
Răcnete stârni din pieptu-i, sânge-n vine-i clocoti,
şi din cap îşi smulse părul şi boci. Şi când Sohrab
îl văzu în starea asta pe Rostam, se prăbuşi
în leşin pierzând simţirea; şi gemu: „Dacă-i aşa,
dacă eşti Rostam, tu însuţi nebuneşte m-ai ucis,
îmbătat de firea-ţi crudă. Vrut-am eu în fel şi chip
paşnic să te-aduc la pace, dar în tine n-am găsit
nicio umbră de pornire spre ceva duios. Acum
platoşa-mi dezleagă-ndată, vezi-mi trupul dezgolit
cum luceşte... Când la poartă răsunară trimbiţe,
maică-mea dădu năvală cu obrajii-mpurpuraţi
de al lacrimilor sânge. Inima-i se strânse-n piept
doar la gândul despărţirii, şi-mi legă aici pe braţ
un onix: «E-o amintire, zise, de la tatăl tău;
Să-l păstrezi şi-adu-ţi aminte de el când va fi sosit
vremea de folos să-ţi fie.» Dar, vezi, nu mi-a folosit
decât prea târziu, căci lupta avu loc şi fiul, vai!
A pierit aici subt ochii părinteşti... "
Atunci Rostam

[30] **Adică Deslan, taică-său.**

platoşa descopciindu-i, îşi văzu onixul vechi;
haine de pe trup rupându-şi, sfâşiindu-şi pieptul gol:
„0, tu, cel răpus de mâna-mi! Tu, cel care eşti vestit
în atâtea ţări şi neamuri 1“ Scoase bocete prelungi,
păru-şi smulse, şi pe creştet pulbere îşi presără,
îşi scăldă obrajii-n lacrimi. Şi Sohrab îi spune: „Nu,
niciun leac nu mai ajută, nu mai lăcrima de-acum 1
La ce-ţi mai slujeşte, oare, singur dacă te omori?
Ceea ce acum e faptă, trebuia înfăptuit..."
Când strălucitorul Astru părăsi boltitul cer.
Fără ca Rostam să vină-n tabără de prin deşert,
douăzeci de mari războinici veghetori porniră-n trap
să mai vadă ce se-ntimp) ă pe cel câmp de înfruntări.
Şi găsiră în picioare cei doi cai mânjiţi de colb,
iar despre Rostam nici urmă... Şi văzând că bravul lor
cel cu trup cât elefantul nu-i în scări pe telegar,
nici pe câmpul răzbunării, mort de-acuma l-au crezut;
şi-atunci capetele-acestor mai-mari tulburatu-s-au.
Se zoriră pe Kei Kâvus să-l vestească năpristan
căci de astăzi al puterii tron pierdut-a pe Rostam.
Toată oastea scoase-un răcnet, lumca-ntreagă amuţi.
Kâvus porunci să sune trâmbiţele şi prelung
tâmpinele duruirâ, şi Tus, capu-ntregii oşti.
Ungă tron veni şi şahul zise către-ai săi viteji:
„Grabnic plece o cămilă spre cel loc însângerat,
pentru-a şti ce săvârşit-a Sohrab; căci va trebui
crunt să plângem noi Iranul, dacă s-o adeveri
vestea-aceasta-ntunecată. Cine dintre voi, persani,
va-ndrăzni să deie pieptul cu Sohrab, dacă Rostam

este mort? Atunci, olaltă, trebui-va pe Sohrab
să-l izbim, ca niciodată să nu mai răsară viu
pe-acest câmp de bătălie!"
Zgomote când auzi
de prin tabără, acestea zise Sohrab lui Rostam:

„Viaţa-mi când acum se duce, soarta s-o schimba la *iiurci;*
dovedeşte-mi duioşie şi împiedică-l pe şah
împotriva lor să-şi mâne oastea mare, căci vei şti:
doar încrederea în mine la război i-a aţâţat
de-au pornit peste hotare să ajungă în Iran.
Multă vreme le-am spus vorbe minunate şi le-am dat
tuturor nădejdi depline că avea-vor tot ce vor.
Cum puteam să ştiu atuncea, o, slăvitule viteaz,
că de-a tatălui meu mână voi pieri...? Neliniştiţi
nu ar trebui să fie la întoarcere: spre *tiurci*
zvârle-ţi doar priviri blajine. Peste tot pe unde-am fost,
din această cetăţuie un ostatic am ţinut,
bravul ce l-am prins în laţul azvârlitului arcan.
I-am pus grabnic întrebarea cum să mi te recunosc,
căci icoana ta naintea ochilor îmi strălucea;
însă gura lui într-una n-a-ndrugat decât minciuni,
dar a lui este greşeala că un loc ce-i hărăzii
gol rămase[31]; cuvântarea-i visul mi l-a spulberat,
şi a zilei strălucire pentru mine s-a cernit.
Cercetează-iranienn şi-ntre ei îl vei afla,
şi nu-ţi pese dacă viaţa-i smulsă-o fi din rădăcini.
Semnele pe care mama mi le-a arătat cândva,
le-am văzut însă crezare ochilor eu nu le-am dat.
Soarta scrisă mi-i pe creştet şi a trebuit să mor
de-a părintelui meu mână. Ca un fulger am venit
şi mă risipesc ca vântul; poate că te-oi întâlni
fericit acolo-n ceruri..."
Lui Rostam de-atâta chin
îi pierise răsuflarea; inima-şi simţi arzând,
ochii i-notau în lacrimi; iute-ncălecă pe Rakş
cel cu fulgerul asemeni. Pieptul plin de sânge-aprins,

---

[31] **Adică e vina lui Hedjir că nu s-a bucurat de binefacerile promise de Sohrab. daci i l-ar fi arătat pe leilt său, Rostam.**

[1] *Tahamtan.* cel«ll nume al lui Rostam.

zguduit de-adânci suspine, merse-n faţa taberei,
şi amar striga sărmanul covârşit în cugetu-i
de durere şi de zbucium şi de ceea ce făcu...
Când oştenii îl văzură, îşi plecară fruntea-n colb;
Cerului îi mulţumiră că Rostam se-ntoarse viu
din cel câmp de înfruntare; dar văzându-i colbuit
capul, sfâşiat veşmântul, pieptul gol şi-nsângerat,
laolaltă-l întrebară ce anume s-a-ntâmplat
şi ce-i tulbură atâta inima. Le povesti
despre groaznica-ntâmplare şi de mândrul său fecior
doborât de el... Atuncea el şt oastea-i la un loc
izbucniră într-un jalet şi iar mintea-l părăsi
pe Rostam. Acesta spuse celor căpetenii mari:
„Zice-s-ar că mie astăzi îmi lipseşte duh şi trup.
Bine-ar fi din voi niciunul să nu-i bată pe cei *liurci,*
că-i destul de mare răul săvârşit de mine azi."
Zevare veni aproape de Rostam, având pe el
zdrenţe de veşminte rupte, pieptu-n unghii sfâşiat.
Când Rostam pe al său frate-l văzu Astfel, îngână
tot ce-i glăsuise fiul doborât, adăugând:
„Rău mă căinez de fapta-mi, mă adastă-osândă grea.
Eu, nemernicul, bătrânul, am ucis odrasla mea;
smuls-am trunchi şi rădăcină cu acest măreţ vlăstar.
Pieptu-i însu-mi despicat-am. Iar încovoiatul Cer
va să-l plângă pe vecie.. Şi-i trimise lui Human
o poruncă: „De-acum spada răzbunării-n teaca ei
să rămână. Peste oaste căpetenie-ai rămas,
grijă ai de ea şi ochii nu-i închide nici în somn.
Cât priveşte despre mine, nu vreau să te mai înfrunt,
şi de astăzi înainte nici nu vreau să te mai văd:
tu ascuns-ai adevărul lui Sohrab, feciorul meu,
fiindcă rea îţi este firea; cu un fier încins în foc
sufletul mi-ai ars şi ochii 1"
Pahlivanul Tahamtan[32]

[32] **Ojus, fluviu la holarul Indiei.**

zise fratelui acestea: „0, războinice vestit,
duh străluminat, urmează-l pân’ la Oxus2 pe Human,
şi zor nu da nimănuia. ’ Zevare plecă pe loc,
lui Human ducându-i vorba *pahlivamilui* mâhnit.
Bravul Human ce-l deprinse pe Sohrab de-a se lupta
în cumplitele războaie, îi răspunse lui Rostam:
„El, Hedjir gâlcevitorul şi răuvoitorul, el
a ţinut ascunsă taina ce-o căta feciorul tău.
L-a-ntrebat Sohrab de semne după care ar putea
tatăl să şi-l recunoască, dar Hedjir l-a amăgit,
cugetu-i ţinând în beznă. Prin nelegiuirea sa
ne-a adus nenorocirea asta, şi va trebui
să-i tai capul 1... “ Se întoarse Zevare şi lui Rostam
îi grăi de Human, oastea-i, şi de ticălosu-acel
de Hedjir răuvoitorul, ce-l ucise pe Sohrab...
Rostam ascultând acestea se întăritǎ, că-n ochi
lumea i se-ntunecase; şi de-acolo de pe câmp,
la Hedjir în goană-ajunse zguduindu-l rău de piept
şi izbindu-l, scurt, de ţărnă, trase-un lucitor jungher
vrând să-i taie căpăţâna. Dar cei mari descălecând
indurare îi cerşiră, pe Hedjir smulgându-l ei
de la poarta morţii sale...
Câtva timp trecând astfel,
Rostam lângă fiu şi-ntoarse bietul suflet sângerând;
cei mari, Tus, Gudârz, Kostâham, îl urmară-n trist alai;
bravii toţi nălţară glasul căutând spre Cel-de-Sus,
El să-l sprijine pe-un tată şi să-i vină-n ajutor
chinul, zbuciumul din suflet să şi-l poată birui.
Rostam înşfăcă jungherul însuşi spre a-şi despărţi
de trup capul cel nemernic; se-azvârhră-asupra lui
toţi cei mari şi de sub pleoape lăcrimară sânge cald,
şi Gudârz acestea-i zise: „La ce-ţi mai ajută-acum
lumea s-o prefaci în pulberi? Chiar rănind o sută inşi,
ce-alinare vei aduce falnicului tău fecior?
Dacă viaţă să trăiască mai avea pe-acest pământ,

ar mai fi trăit, şi-olaltă cu el mai trăiai şi tu;
şi de-a trebuit feciorul tău să plece de aici,
cugetă că nu e vecinie nimeni pe acest pământ.
Toţi suntem a Morţii pradă, fie că purtăm pe cap
drept podoabă-o diademă sau o chivără de fier.
La soroc, îţi dai sfârşitul; după viaţă ce va fi,
nimenea nu ştie încă. Cine, preamărit Rostam,
e scutit de grija Morţii? Drumul, fie lung sau scurt,
ce-l va face-n urma noastră Moartea, pas cu pas, pândind,
s-o sfârşi când ne-o ajunge şi când fi-vom nimiciţi!"
()
JALEA LUI ROSTAM LA MOARTEA LUI SOHRAB
()
Porunci-n brocarturi scumpe vrednice şi de un şah
să-i învăluiască trupu] fiului ce pizmui
tronul şi împărăţia, şi-un sicriu găsi, îngust.
Fu adus din câmp coşciugul, şi spre corturi se-ndreptă.
Foc la tabără îşi puse, oastea-n cap îşi presără
pulbere. Se aruncară toate corturile-n foc
din brocarturi înmuiate în culori de curcubeu,
şi-a lui şea ce-i căptuşită-n pielea unui leopard,
şi i-a fost lui tronul falnic. Lungu-i răcnet se-nălţă
ca un tunet, şi viteazul şi stăpânul lumii-ntregi
vaiete stârm din pieptu-i: „Lumea n-o vedea nicicând
mândru, un alt fecior ca tine, mai viteaz, mai îndrăzneţ
în ceas crâncen de bătaie! Vai de-acest odor de preţ,
şi de-aceastâ-nţelepciune! Vai de-aceşti obraji şi vai
de-avântata lui statură 1 Vai de-acest sfâşietor
chin din sufletul în zdrenţe! Tu eşti mort şi maică-ta
prea-i departe şi ţi-i pieptul spintecat de tatăl tău!“
Rostam plânse numai sânge şi-n ţărână-nfipse-adânc
aspre unghii, scump, veşmântul, aspru-şi smulse de pe piept
şi grăi: „Zal, plete albe, virtuoasa Rudabe
m-or învinui zicându-mi: << Cum găsi Rostam un braţ
de-a izbi-n fecioru-i, pieptul cum să-l spintece putu?»

1 Motivul trofic •) luptei dintre îoâb ai fecior întilnil în baladele sermanc >ai are izvorul în străvechiul folclor iranian.

ÎNTOARCEREA LUI ROSTAM ÎN ZABULISTAN

(.. • • •)

Oastea merse dinaintea negrului coşciug; cei mari
pulbere îşi presărară-n creştet şi scurtară-apoi
cozile la telegarii negri şi de soi arab;
tâmpine duruitoare şi lungi trâmbiţe de bronz
sparseră în mii de ţăndări. Când Destan, fiul lui Sam,
dădu ochii cu sicriul, de pe cal descălecă
lăsând frâiele-i de aur. Rostam naintă pe jos,
cu veşmintele în zdrenţe, inima-n fâşii şi ea.
Bravii descâtărămară cingătorile, plecind
frunţile până-n ţărână-n faţa negrului coşciug;
de pe spatele cămilei l-aşezară pe pământ.
Vai de-acest viteaz! Sub ochii lui Destan, feciorul său,
Rostam, ridicând capacul ce fusese-n cuie prins,
cuie de-aur, înflorate, zise: „Iată-l pe viteaz!
După ce a stat călare pe-arcuitul curcubeu,
doarme în nemernicia ăstui prea îngust coşciug!“
Destan lacrimi mari de sânge revărsă din ochii-adânci,
rugi nălţând, în zbuciumarea-i, spre Cel care-i călăuz.
Rostam zise: „O, vestitul meu fecior! Acum eşti mort,
şi-am rămas întru mâhnire şi durere să mă zbat."’
Zal îi zise: „De mirare-i că Sohrab a prins în mâini
greul buzdugan 1 Vezi bine, printre marii luptători
de minune-a fost, şi-o mamă n-o mai naşte fiu ca el."
Zise, şi-ochi şi gene-n sânge se muiară lăcrimând;
nu-ncetă să povestească de nepotul său, Sohrab.
Rostam năvăli-n palatu-i strigăte scoţând prelungi,
şi lăsă coşciugul negru dinaintea lui. Şi când
Rudabe văzu sicriul lui Sohrab, şi pe Rostam
pe obraji c-un râu de sânge, zise: „Mândrule viteaz,
saltă-ţi pentru-o clipă fruntea de pe-acest coşciug 1“ Şi-atunci

începu sa se jelească şi din piept să scoată-adânci
gemete şi lungi suspine: „0, fecior de *pahlivan*
care te-ai luptat cu leii biruindu-i; o, nicicând
nu se va mai naşte-n lume un viteaz precum ai fost!
De-acum mumei tale taine nu-i vei mai destăinui;
nu-i vei spune ce-ţi aduse vremea-n care năzuiai
ah! atâta fericire! Oh! ce tânăr ai intrat
în lăcaşul nopţii negre, printre cei fără noroc.
Nu-i vei spune ce ursită taică-tău ţi-a pregătit
crâncen spintecându-ţi pieptul! ** Bocetele ei prelungi
din palat se-nvolburară către cer, până-n Saturn,
cine-o auzi, în lacrimi izbucni şi-n plâns amar.
Rudabă apoi se trase în cămările-i, şi-afund
coborî-n mâhnire, -n jale, inima în chin amar
se zbătea, obrajii palizi. Când şi-acestea le văzu,
plânse în amărăciunea inimii Rostam. Din ochi
revărsând şuvoi de sânge ce-i ajunse şi pe piept;
de te-ai fi-ntrebat tu însuţi dacă n-a venit cumva
Ziua Judecăţii fiindcă bucuria-a părăsit
inimile tuturora. Şi din nou, Rostam coşciugul
leului Sohrab-l-aduse dinaintea celor mari;
smulse cuie şi capacu-l ridică, şi pentru Zal
şi cei mari săltă şi giulgiul arătându-şi fiul mort.
Ai fi zis că bolta-albastră stelele şi-a năruit,
iar femeile, bărbaţii, tineri şi bătrâni, cu toţi
tremurară; palizi-ceară, haine-n zdrenţe fluturând,
cu îndurerate inimi, tăvălindu-şi fruntca-n colb.
Tot seraiul se schimbase într-un uriaş coşciug,
de când leul şi-aşternuse între scânduri patul său.
Braţe de-i vedea, picioare, ar fi zis oncme-atunci
că e însuşi străbunicul Sam de luptă obosit
şi-adormit. Brocartul galben iar i-l puse tatăl său,
şi bătu capacu-n cuie prea îngustului sicriu:
„De i-aş face criptă de-aur, de i-aş umple ăst coşciug
cu mosc negru, după moarte-mi, toate jefui-le-vor,

şi de-aceea nu-mi rămâne altceva de-nfăptuit.
Îi clădi atunci boltită criptă semânând leit
cu copita uriaşă-a unui falnic armăsar.
Ochii lumu-ntregi orbiră de-atât vaiet, de-atât plâns 1
Şi-i ciopli din trunchiuri groase de aloe un coşciug
şi-l bătu în cuie de-aur 2.
Lumea-ntreagă clocoti
auzind că *pahlioanul* îşi ucise propriu-i fiu;
lumea-ntreagă fu mâhnită, şi-oricui i se povesti,

căzu pradă întristării... Trecu vremea şi Rostam
nu simţi vreo bucurie în adâncul inimii.
Pin' la urmă: împăcarea, căci văzu că pe alt drum
nu-i rămâne să pornească. Lumea-atâtea amintiri
ne-a păstrat precum aceasta, fiindcă soarta risipi
din belşug dureri în suflet fiecărui muritor.
Care este omu-acela cu bun simţ ce va-ndura
vicleniile ursitei?
Când cei din Iran apoi
cele de mai sus aflară, focul chinului zbucni-n
sufletele tuturora. Human în Turan întors,
se înfăţişă îndată şahului Afrasiab
ca să-i spună ce văzuse. Cel stăpân peste Turan
mut rămase de uimire, şi în sinea-i chibzui
din această întâmplare ce urmări vor mai ieşi.
MAICA LUI SOHRAB
AFLĂ DESPRE MOARTEA ACESTUIA
Din cetăţi şi-ntreg Turanul se-nălţă un strigăt lung
când se-află Sohrab că-n luptă a căzut; în Semangan
şahul când află îşi rupse lungi veşminte de pe trup.
Muma lui Sohrab la vestea că viteazu-a fost rănit
chiar de-a tatălui său spadă şi că duhul şi l-a dat,
faţa şi-o izbi cu pumnii, -mbrăcămintea-şi sfâşie
şi frumosu-i trup deodată străluci ca un rubin.
Scoase gemete şi plângeri; simţ şi minte îşi pierdu

în prea desele-i leşinuri. Pe degete-şi răsuci
buclele din păru-asemeni laţurilor strălucind —
şi din rădăcini le smulse; sânge lacrimă din ochi,
îşi scaldă obrajn-n sânge, şi din când în când, pe jos
prăbuşitu-s-a-n ţărână. Negru colb zvârli pe cap,
carnea-şi sfâşie pe braţe, foc îşi azvârli în păr,
arse-n flăcări plete negre, arse faţa-şi lung gemând:
„0, tu, viaţa vieţii mele, unde, unde eşti acum?
Cu ţărâna eşti de-a valma? Ochii mi-aţintn pe drum
îngânând în mine însămi: «Poate că priini-voi veşti

de la cel fecior şi de ia tatăl lui iubit, Rostam.»
Doar la voi eram cu gindul, şi-mi spuneam: * Poate acum
Sohrab dă ocolul lumii; tot cătând pe taică-său,
l-a găsit şi-acum zoreşte să se-ntoarcă îndărăpt.»
Cum puteam ghici, o, fiul meu, că voi afla cândva
că Rostam îţi va străpunge mima-n jungherul său?
N-a avut nici pic de milă de minunea ta de chip,
de statura ta înaltă, nici de plete; n-a simţit
milă de-acest chipreş verde ce l-a spintecat hain
în tăişul spadei sale! Mi te-am legănat duios,
mi te-am strâns la sin în braţe zile-n şir şi nopţi în şir,
şi-acum eşti scăldat în sânge, şi un giulgiu ţi-i veşmânt
peste piept şi peste braţe? Cine îmi va alina
jalea care-o port în suflet? Şi pe cine-n locul tău
l-oi chema să stea cu mine? Şi cu cine-oi împărţi
grijile şi chinu-acesta ce-l îndur la moartea ta?
Vai de viaţa ta, de trupul tău şi ochii tăi! Şi vai
de făclia ce-a fost smulsă din seraiuri şi grădini
şi-azvârlită în ţărână I L-ai cătat pe taică-tău,
ieule ce sprijinit-ai oştile; şi-n drumul tău
ţi-ai găsit, în loc de tată, un mormânt. Nădăjduind,
te-azvârli nenorocirea-n deznădejde, şi-acum dormi
ca nemernicii-n ţărână, dinaintea celui ce
trase gol jungher din teacă şi-n tăiş ţi-a sfâşiat

pieptul de argint. Zălogul dăruit de maică-ta
de ce nu l-ai pus în mână-i? Pentru ce nu i-ai vorbit?
Maică-ta ţi-a spus anume după care semne doar
recunoaşte-vei pe tata, de ce oare n-ai crezut?
Maică-ta, lipsită-acuma de fiinţa-ţi, va cădea
chinului şi deznădejde! pradă, sub povara-i grea
zbuciumându-se amarnic. Dacă te-nsoţeam pe drum.
Soarele şi mândra Lună ţi s-ar fi rotit în jur
după voie. De departe, Rostam ne-ar fi cunoscut,
şi-am fi fost cu bucurie-mbrăţişaţi, o, fiul meu!
N-ar fi azvârlit geridul împotrivă-ţi şuierând;
nu-ţi înjunghia nici pieptul în jungher, o, drag copil!“
Zise şi-mpotrivă sieşi, păru-şi smulse cu amar
şi cu mâinile lovindu-şi chipul cu obraji frumoşi;
vaietele ei de mumă, bocetele ei adînci
îi umplură ochii Firei cu mari lacrimi; şi căzu
la pământ fără simţire, beată de durerea ei.
Şi păiirâ-adânc în inimi toate câte sunt făpturi,
milă-având de biata mumă; şi căzu ca moartă-n colb;
ai fi zis că-ncet în vine sângele îi îngheţă.
Dar se-aduse iar în simţuri, vaietele iar au curs,
plângenle şi boarea morţii fiului ei drag;
lacrimiie-amestecate-n sângele din inimă-i
ca rubinele luciră; tronul lui Sohrab ceru,
şi cu-amărăciune plânse pe coroană şi pe tron:
„0, lăstar ce lăstârit-ai dintr-un trunchi împărătesc 1“
Şi ceru şi telegaru-i cu picioare lungi de vânt
căruia-n ferice zile drag i-a fost să-i sară-n şa;
capul calului îl strinse lângă inimă duios,
şi-oamenii se minunară; când pe ochi îl sărută,
când pe bot; şi de copită-i fruntea, pletele-şi frecă.
Şi ceru să i se-aducă şi veşmântul cel ales
al feciorului şi-n braţe-l strinse ca pe un copil;
colbul îl roşi în sânge de sub pleoape picurând;
de durere doborâtă-n colbul sângerând căzu;

prinse platoşă de-aramă, zale, spadă, lance, arc,
greul buzdugan şi frâul şi-al feciorului său scut;
şi cu frâul lui de aur şi cu pavăza-şi izbi
fruntea; prinse şi arcanul cel de patru-ş-cinci de coţi,
şi-apucându-i strâns belciugul, l-azvârli departe, hăt;
prinse-armuri şi coif şi plânse: „Leu setos de-a te lupta 1“
Spada lui Sohrab o trase şi-alergă spre telegar
şi-i tăi& pletoasa coadă, şi-apoi toate le-mpărţi
la săraci: argint şi aur şi împlătoşaţii roibi.
Poarta la serai o-nchise, sparse tronu-i şi-azvârli
sfărmăturile-n gunoaie. Porţile de la serai
le cerni cu limbi de flăcări; pustii seraiu. —apoi
sala de-ascultare, toate din acest frumos lăcaş,
fiindcă fiul ei plecase din ăst cuib de desfătări
la război. Îmbrăcăminte violetă 1 îşi luă,
violetu-nsângerându-l; zi şi noapte plânse. —oftă
şi trăi un an aproape după moartea lui Sohrab,
Şi-uite-aşa de suferinţă se sfârşi, şi duhu-i blând
se întoarse lângă duhul lui Sohrab, viteazul mort.
()
Culoare* de doliu a musulmanilor.

XIII
KEI KHOSRO
(şahia lui a durat şaizeci de ani)
()
5
POVESTEA LUI BIJAN ŞI MANIjE1
PREDOSLOVIE
Noaptea neagră de tăciune faţa şi-o spăla-n catran;
nevăzuţi roteau prin hăuri: Marte, Saturn şi Mercur.
Pentr-o vreme şi mai bună Luna se gătea de zor;
sta pe tron de drum gătită, dar cam două părţi din trei
*** Povestirile *Bijan ji Maniji*; î *Bătălia celor doisprezece***

***luptători* sunt cele dinţii cioturi scrise de Firdodsi în tinereţe. Niclieri nu se pomeneţle în ele de fahul Mahmud} i exegeţii constata aici o evidentă alingleie a versificaţiei.**

Din coroana ei de aur luciul şi-l întuneca;
prin văzduhul de rugină şi de pulberi drumeţind
se mâhnea în sânu-acestei triste lumi; se subţia-n
trup, şi inima-i în umbră se-ngusta. Â1 Nopţii-alai
şi-azvârlea pe văi şi câmpun mântia-i din fulgi de corb;
ceru-asemeni cu oţelul de rugină ros era,
de-ai fi zis că faţa-albastră şi-a muiat-o în catran.
Răsărea de pretutindeni *Ahriman* în ochii mei
mare cât e un balaur care gura-şi deschidea;
şi din fiece răsuflet ce-l scotea, la fel era
Negrului ce din cărbune o scânteie-ar spulbera.
Râu şi maluri şi grădină tuciurii erau precum
valurile revărsate de o mare de catran;
cerul şi-a oprit rotirea, şi-ale Soarelui prelungi
mâini, picioare de lumină au încremenit pe loc.
Ai fi zis că-ntreg Pământul sub ăst negru văl dormea;
lumea toată-nspăimântată de ea însăşi îţi părea,
şi străjerii nopţii, negri, clopotele-şi răsunau.
N-auzeai ţipând în noapte nici vreo pasăre în zbor
şi nici urletul sălbatic al jivinei din pustiu.
Nu mai osebeai înaltul de ceea ce este jos,
şi-n măsura-n care-această stare se tot prelungea,
inima s-a strâns în pieptu-mi.
M-am sculat nelinişţit.
Dar aveam acolo-n casă un prieten[33]; l-am strigat
o lumină să aducă; prietenul ce semăna
cu al frumuseţii *idol,* în grădină m-a-ntrebat:
„Ce-ai nevoie de lumină? Oare, somnul nu-ţi veni

[33] **Este vorba de Mohamcd Lejkeri. primul om căruia Fjrdouşj ii destăinui că va acrie epopeea**

ŞAH-NAMfe V care i-a pus la îndemîna marca culegere du datini întocmită de *dih^anal* Danişver,

oaspe-n noaptea-ntunecată?“ „O, tu *idcle* — i-am spus —
n-o sa dorm. Adu-mi o faclă-asemeni Soarelui arzând
şi mi-o pune dinainte; pregăteşte un ospăţ;
ia-ţi lăuta înstrunată, toarnă vinul, să-l sorbim!"
îngerescul meu prieten din grădină-a alergat
şi s-a-ntors cu o făclie-asemeni Soarelui lucind,
şi c-o lampă, vin şi rodii, portocale şi gutui,
şi-o strălucitoare cupă vrednică şi de un şah.
Şi pe rând. Din alăută a cântat şi a băut,
şi-ai fi zis că-mi ia vederea însuşi îngerul Haruth;
el mi-a domolit de-ndată dorurile-aprinse-n piept,
preschimbând într-o amiază miezul nopţii-ntunecat.
Hai şi-ascultă spusa-acestui bun prieten, pe când noi
ne-mprieteneam cu cupa; ăst Crai Nou ce chip avea
cum îi Soarele-a zis: „Fie cerul să se bucure
de viaţa ta 1 Bea vinul câtă vreme ţi-oi ceti
o poveste dintr-o carte foarte veche; de îndat’
ce-ţi va răsuna-n ureche vorbele dintâi şi-ntâi
din povestea mea, tu fi-vei uluit cum cerul doar
poate sa ne uluiască. E-o iubire la mijloc,
plină de vrăjitorie şi de multe viclenii
şi trădări, şi care-i demnă toată de-a o asculta
oameni cu bun simţ şi minte.
Chipreşului avântat
i-am grăit: „0, chip de Lună, hai de-a lungu-acestei nopţi
deapănă-mi pe îndelete basmu-ntreg şi spune-mi tu
despre binele şi răul ce-l urzeşte cerul plin
de potrivnicele zodii care-aduc oricărui om
soartă-atât de osebită. Toanele şi drumul lui
nimenea nu le cunoaşte, şi nu vede nimenea
limpede ce răni ne face şi ce leac le-ar lecui. **
Mi-a răspuns: „S-asculţi povestea şi în stihuri s-o-înveşmânţi
după hronicul acesta care-i scris în *pahlav’t.*"
I-am spus: *„Idole* cu faţa Soarelui în miez de zi,
hai citeşte-mi povestirea, dragostea-mi să ţi-o sporeşti.

0, tu, chipreş, drag şi gingaş, ţie haru-ţi datorez;
taina-aceasta arătându-mi, geniul meu ce-i adormit
tu mi-l vei trezi la viaţă! Pune-voi în stihuri tot
ce voi auzi din gură-ţi; pune-voi în stihuri şi
laude îţi voi aduce, drag prieten, ce nu ştii
decât binele în lume." *Idolul* meu scump atunci
mi-a cetit o povestire dintr-un hronic care-i scris
din vechime. Ian ascultă începutu-acestui cânt,
cugetul ţi-l adânceşte şi fii doar urechi şi ochi.
()
BIJAN PORNI SĂ ÎNFRUNTE MISTREŢII[34]
Bijan se-narmă să plece; strinse cingătoarea sa
şi pe cap îşi puse coiful; şi cu sine îl luă
şi pe Gurguin ce-i fiul lui Milad, drept ajutor
deopotrivă de puternic şi cutezător ca el.
De la curte, cu gheparzii şi cu şoimii se porni,
să vâneze-n calea-i lungă; ca un elefant pomi
spumegând şi pretutindeni capete tăie de zor
la coluni şi la gazele. Toţi sălbatecii berbeci
prin deşert prăsiţi căzură pradă-n ghiare de gheparzi
ce le sfâşiară pieptul, toţi în inimi spăimântaţi.
Capetele de onagri toate fură prinse-n ochi
de arcan; de bună seamă *că* puteai să te întrebi
dacă e Bijan acesta sau e şahul Thamures
cel care învinse *divii.* Prinşi în ghiara şoimilor,
mulţi fazani din nori vărsară sânge, calde picături,
pe-albe flori de iasomie. Şi războinicii-amândoi
astfel îşi urmară drumul, şi deşertul le păru
o grădină-nflontoare.
În sfârşit Bijan văzu
codrul şi simţi în pieptu-i sângele şi mai aprins;
cei mistreţi de prin pădure nu ştiau că el, Bijan,

---

[34] **Irmantenii, locuilori de la hotarul dintre Iran ţi Turan» ceruri ţolului Kei Khoaro ajutor împotriva mistreţilor car* le distrugeau aemlnâturile. Dintre *pahiiuani* ae oieri li-i ajute doar Bijan, fiul lui Guiv.**

telegaru-şi înşeuase să-i înfrunte; şi cei doi
perşi mai merseră-nainte şi descălecară-apoi
într-o margine de codru; îşi aprinseră un foc;
lângă el se aşezară şi-l hrăniră din belşug,
trunchiuri de copaci zvârlindu-i; vin avură-ntr-un burduf;
prinseră o iapă grasă de onagru şi pe loc
ciopârţind-o, pe jăratic fripseră ciozvârte mari;
se-ospătară şi pe urmă se gândiră să bea vin;
prinseră în mâini burduful vesehndu-se-amândoi.
Când simţiră că le arde faţa de atât băut,
Gurguin, pentru odihnă, vru să-şi caute un loc,
dar Bijan îi spuse: „Frate, nu mi-i somn; nu te culca,
treaz rămâi ca mai uşure să-mplimm ce ni s-a dat,
şi-âstfel să ne dăm silinţă să-l scăpăm pe şah de griji.
Mergi tu lângă lacu-acela, cită vreme pe mistreţi
îi voi săgeta cu arcul. Grbhot când vei auzi-n
codru, prinde-ţi buzduganul şi fii gata; vrun mistreţ
dacă va scăpa din mână-mi, ţeasta îi vei doborî
numai dintr-o izbitură!“ Dar viteazul Gurguin
îi răspunse într-o doară: „Nu aşa m-am înţeles
cu stăpânu) nostru tânăr; giuvaerun ai primit,
aur şi argint, şi lupta ai luat-o-n seama ta:
vrun alt ajutor nu-mi cere decât drumul să-ţi arăt.
Ascultând aceste vorbe, tare se uimi Bijan,
de-ai fi zis că lumea-ntreagă i se-ntunecă-n priviri.
Dar intră cu vitejie în pădure ca un leu
încordat ţinându-şi arcul; scoase chiote precum
tunete de primăvară, frunza din copaci făcând
să se scuture ca ploaia. Urme de mistreţi urmă
ca un elefant în vremea-mperecherii. —n pumn strângând
spada lui strălucitoare. Toţi mistreţii-asupra sa
năvăliră, şi ţărâna răscoliră-n colţii lor,
colţi ce fulgere vărsară, de-ai fi zis că s-au pornit
lumea să ne-o pârjolească I Un mistreţ cât *Ahriman*
zalele în rit îi rupse lui Bijan; colţi şi-ascuţi

de copaci, precum s-ascute vârful suliţii de-oţel
de a gresiei tărie. Âstfel crâncenii colţoşi
şi-nteţiră focul luptei, iară fumul ce ieşi
fumegă din codrul negru. În sfârşit, Bijan lovi-n
frunte pe-un mistreţ cu spada, despicându-i greul cap
ca de elefant! $i-atuncea, râmătorii nenfricaţi
şi sălbateci o zbughiră, precum vulpile târând
trupuri de tăiş sluţite, inimi obosite-n piept
de cumplita bătălie. Iar Bijan le şi tăie
căpăţânile cu spada şi le spânzură-n curea
de oblânc pe-al său puternic telegar numit Şebrang;
căci vroia la şah să ducă albii colţi luând cu el
capetele retezate de pe trunchiuri, dovedind
celor bravi că la mistreţii groaznici le-a venit de hac.
Căpăţânile tăiate le-atârnă şi de grumaz
calului, şi fiecare cap cât muntele-atârna,
de-ar fi obosit şi-un taur să le care după gât.

GURGUIN ÎL ÎNŞELĂ PE BIJAN

Gurguin fiind din fire rău, viclean şi temător,
se ascunse după trunchiuri, şi pădurea ii păru
neagră-n ochii lui; şi totuşi lui Bijan se-nfăţişă
cu urări şi arătându-şi bucuria. Dar, mâhnit,
teamă-avea să nu culeagă doar ruşine; *Ahriman*
tulburându-mi-l în cuget, gândun negre îi sădi
pe Bijan să-l nimicească. Dar dorinţele-i nicicând
nu se potriveau cu ceea ce era de soartă sens,
fiindcă nu gândea la Domnul ce-i al lumii Ziditor.
Cine sapă-n drum o groapă, însuşi să nu cadă-n ea.
(• ■• • • ■_,
Veseli şi glumind băură vin de două sau trei ori;
apoi Gurguin îi spuse: „Vitejia-ţi m-a uimit;
cu puterea ce ţi-a dat-o Cel-de-Sus şi-al tău noroc
de ne-nvins, tu împlini-vei alte fapte şi mai mari.
(: _• •)
Se-află-aproape de-aici locul unde se ţin mari serbări

la hotarul cu Turanul, cam la două zile drum.
Vei vedea acolo câmpul pururi verde şi-auriu,
inima s-o-nveselească-n omul care e mintos;
codri şi grădini şi ape vii fac locu-acesta demn
pentr-un *pahlivan.* Pământul verde-i lucitor atlaz,
şi văzduhul amiroase doar a mosc ameţitor,
de-ai să zici că apa-n râuri apă e de trandafiri.
Lujerii de iasomie se-ncovoaie la pământ
de atât belşug *de floare;* idol este roza [35]-aici,
şi *bol-bol2* închinătoru-i; şi fazanul roată dă
rozelor îmbujorate, iar *bol-bol-u*| triluie
pe-ale chipreşului ramuri. În puţine zile-apoi
maluri, râul dintr-o dată se vor preschimba în rai;
vei vedea şi câmp şi munte cum se umplu de femei,
chip de *pari;* pretutindeni pilcuri vesele-or şedea.
Manije care-i copila şahului Afrasiab
face-va să strălucească înfloritele-i grădini
precum Soarele; va-ntinde cortul său pe largul câmp,
va veni înconjurată de copile, un alai
de vreo sută de frumoase (parcă sunt icoane vii)
toate fete turcomane-n văluri, trup de chiparos,
părul negru cum e moscul, două roze în obraji,
doi ochi galeşi, buze-asemeni cupelor de roşu vin
miresmat numai cu apă limpede de trandafiri.
Şi va fi câmpia verde-mpodobită din belşug
tot cu lucruri preţioase ca un templu din Kitai.
Hai să ne pornim olaltă la cel loc pentru serbări,
să străbatem depărtarea de o zi, şi să răpim
câteva dintre copile care chip de zâne au,
şi la şahul nostru, Kkdsro, să le ducem şi astfel
să ne umplem de mărire;" Gurguin aşa grăi.
Tânărul Bijan cu sânge clocotind de *pahlivan,*

---

[35] **Roza este în lirica persani simbolul iubitei.**

***Bol-bol* în limba arabi inseamni privighetoare, simbolul îndrăgostitului.**

îi răspunse: „Haide-n grabă ochii să ni-i veselim
cu priveliştea serbării!“ lute-ncălecând pe cai
galopară către locul desfătărilor sortit.
Lauri verzi odinioară căută Bijan, şi-acum
la plăceri gândi; ca tânăr, tânărul se frământă.
BIJAN MERSE S-O PRIVEASCĂ PE MANIjE
Bijan se sculă c-obrajii amândoi *împurpuraţi*
ca petalele de roză: de plecare se găti
zicând celui vistiernic1: „Să-mi dai mindrul diadem
care taică-meu îl poartă la ospăţun scăpărând
de se luminează sala; dă-mi-1: la serbare plec;
dă-mi colanul şi cerceii care i-am primit în dar
de la Kei Khosro, şi âdu-mi şi brăţări de la Guiv
încrustate-n nestemate." Şi Bijan îşi îmbrăcă
haina lui strălucitoare de brocart adus din Rum.
Şi în diadem îşi puse mândre pene de vultur,
înşeundu-şi telegarul lui pe nume zis Şebrang;
îşi luă şi cingătoare ş> inel de *pahlivan,*
şi încălecându-şi calul, plin de sine, -ncrezător,
1 Adie*, Gurguin.
Se pomi către pădure. Când se-apropife intrând
sub copaci, simţi în pieptu-i, sub năvala-i de dorinţi,
inima cum i se frânse; sub un chiparos şezu
de-arşiţă să se ferească şi de-asemeni şi-adumbri
telegarul, şi purcese — turcomanele femei
pe furiş să le privească. Zări *idclii* frumoşi
ca voioasa primăvară, ca păpuşi din Kandahar;
câmpul răsuna de strune de-alăute şi de cânt,
şi a lumii frumuseţe suflete din piept răpea.
Când privi din cort afară, Manije cu mândru chip
îl văzu pe-al oastei reazim, pe Bijan înalt la stat
pe cât este chiparosul, cu obraji strălucitori
precum e Canope, steaua răsărind peste Yemen,
sau petale de crin, două, între negre plete lungi;
şi pe capu-i diademul unui mare *pahlivan,*

şi pe piept strălucitoarea haină de brocart din Rum.
Tânăra din cort, sub vălu-i, de iubire clocoti
pentru chipu-i, chip de Soare; îi trimise un răvaş
prin dădaca ei *zictndu-i:* „Mergi sub naltul chiparos,
sub umbroase ramuri; cată cine-i chipul de Crai-Nou,
dacă-i *Siavuş* din groapă înviat sau vreo *part;*
spune-i: «Cum ajuns-ai, oare, în ăst loc? Până aici,
oare, cine te aduse? Fiu eşti de pari sau eşti
însuşi Siavuş şi-n inimi focul dragostei reverşi?
Oare, Ziua învierii va să vină de-ai aprins
flacăra acestor patimi? Mai de multă vreme noi
pe câmpiile acestea, an de an, sărbătorim
Praznicele Primăverii, dar venetici n-am văzut
în ăst loc de desfătare, şi eşti cel dintâi ce-l văd,
omule cu chip de Lună! Spune-mi om eşti sau *pari;*
vino la serbarea noastră să iei parte 1 Eu nicicând
n-am văzut vre o făptură minunată ca a ta;
acum numele tău spune-mi şi mai spune-mi cine eşti 1»
Ascultând aceste vorbe doica tinerei plecă
şi porni cu pasul iute; de Bijan se-apropie,
binecuvântări i-aduse, plecăciuni, şi-i îngână
vorbele stăpânei sale, şi obrajii lui Bijan
se schimbară-n două roze, când bobocii şi-i deschid.
Şi Bijan, căruia Cerul i-mplinise-orice dorinţi,
îi răspunse: „O, femeie, nu sunt eu nici Siavuş
şi nici fiul vreunei ***pari;*** ci născut sunt în Iran,
ţara oamenilor slobozi; sunt Bijan al lui Guiv,
şi de prin Iran pomit-am din dorinţa de-a lupta
şi de-a nimici mistreţii; capetele le-am tăiat
şi le-am azvârlit pe drumuri vroind şahului să-i duc
numai colţii. De-ale voastre praznice mi s-a vorbit,
şi nu m-am grăbit cu-ntorsul la Guiv al lui Gudârz;
am bătut de-ndată drumul către codrul de aici;
în nădejdea că ursita-mi bună va îngădui
să zăresc în vis fecioara şahului Afrasiab.

Dacă vrei să-mi dai o mână de-ajutor, ţi-oi dărui
ăst veşmânt care e vrednic de-o şăhiţă, şi-un pocal
încrustat cu pietre scumpe, ce l-oi umple cu cercei
de-aur şi de nestemate. Văd tot şesu-mpodobit
şi arzând de giuvaeruri ca un templu din Kitai:
dacă vrei să-mi faci un bine, chiar acum ţi-oi dărui
o coroană grea de aur, cingătoare şi cercei;
mă vei duce la fecioara ce-are chipul minunat
şi cu dragoste de mine-i vei aprinde inima."
Şi dădaca se întoarse cu răspunsu-acesta-n cort;
şi stăpânei la ureche îi şopti, şi-n taină-apoi
îi înfăţişă statura lui Bijan cel prea-frumos,
şi desăvârşirea dată de Cel ce l-a zămislit.
Manije tnmise-ndată să se spună lui Bijan:
„Dorurile-ţi sunt primite; vino lângă mine-n cort;
luminează cu lumina-ţi sufletu-mi întunecat!
Ochii-mi străluci-vor foarte când te vor privi în ochi,
şi sădi-voi o grădină miresmând de trandafiri
pe-acest câmp umbrit de corturi." Doica iute alergă
pentru-ai spune, şi răspunsul de la Manije făcu
din urechea şi din pieptul lui Bijan: serai măreţ.
BIJAN SE DUSE LA MANIJE ÎN CORT
N-avu Bijan să mai spună nicio vorbă; el ieşî
de sub umbra celui chipreş şi pe jos se indreptă,
plin de doruri către cortul tinerei ce-avea în sân

doar o gingaşă simţire. Ridică perdea şi-n cort
când pătrunse fu asemeni chipreşului mlădios,
strâns în cingătoare de-aur. Manije se năpusti,
şi în braţe mi-l cuprinse, cingătoarea lui de şah
de pe mijloc l-0 desprinse, şi îi puse întrebări
despre drumeţia-i lungă, despre-ntreg alaiul său,
şi despre vitejii care l-ajutară-n bătălii,
şi adause: „Cum, oare, tinere cu chip ceresc,
ai putut cu buzduganul ghintuit să-ţi oboseşti

trupul tău atât de mândru, -atât de gingaş şi-avântat?
Tălpile-i spălă cu apă roşie de trandafiri
şi cu mosc; apoi în grabă de mâncare-i pregăti,
masă mare îi întinse, şi bucate fel-de-fel
din tot soiul şi atâtea câte nu-ţi închipuieşti.
Şi chemă şi muzicanţii-n sala marelui ospăţ,
vin se-aduse, şi străinii fură alungaţi din cort.
Sclavele-n picioare toate, le cântară mângâind
strune dulci de alăute şi de harfe, şi ison
glasurile lor ţinură; câmpul gol se-acoperi
de covoare din brocarturi cum îi coada de păun;
pânza cortului cu galbeni semănară din belşug,
de-o făcură cum e pielea leopardului pestriţ,
şi-avu cortu-ngrăditură doar din mosc şi chihlimbar,
cusături în fire de-aur şi rubine. Vinul vechi
revărsat în largi pocale de cleştar, îi dărui
vlagă-n vine ăstui tânăr ce-i feciorul lui Guiv.
Şi-âstfel mi se-nveseliră vreo trei zile şi trei nopţi,
până când de băutură şi de somn căzu Bijan.
MANljfi îl duse pe bijan în seraiul său
Vremea când veni să plece, Manije nici că putu
să se hotărască-n sine pentru a se despărţi
de Bijan; stătu pe gânduri; sclavelor le porunci
să amestece cu miere o licoare de-adormit.
L-o dădură ăstui tânăr beat ce încă vin cerea;
dar, cu mintea-nceţoşată, capul i se prăbuşi.
Fata pregăti în grabă-un palanchin şi pe Bijan
adormit, îl luă cu sine. Palanchinu-avea un loc
într-o parte să se-aşeze, după placu-i, Manije,
şi-n cealaltă parte locul unde se-odihnea Bijan;
fata-i presără şi camfor pe-aşternut, şi picură
must de trandafiri pe beţe miresmate de santal.
Ajungând lîngă cetate, pe-adormit îl înveli
într-o mantie, şi, tainic, noaptea în serai intră,
fără-a mai primi pe nimeni din străini prin încăperi.

1 se pregăti odaia de culcare lui Bijan;
şi atunci, nerăbdătoare, vrând să-l vadă Manije
cum din somnu-i se trezeşte, ii aduse un balsam
bun să-i risipească somnul, ochii să-i deschidă, treaz:
i-l dădu. Când pe-ndelete se trezi din somn Bijan
şi când îşi veni în fire, se văzu în braţe strâns
de-o copilă având sinul ca neprihănitul crin;
se afla chiar în seraiul şahului Afrasiab,
lîngă o copilă mândră, chip de Lună, -al cărei cap
răzimat sta de-o perniţă. Se-ngrozi de starea sa,
şi-ajutor ceru la Domnul — să-l păzească *de-Ahriman,*
âstfel glăsuind în ruga-i: „O, Zămislitor de lumi,
nimeni nu mă mântuieşte din primejdia de-acum!
Cearcă tu şi mă răzbună de vicleanul Gurguin,
împlineşte-mi orice plângeri şi blesteme-asupra lui 1
în nenorocirea asta doar el mă târî rostind
mii descântece pe capu-mi I" Manije îi glăsui:
„Lasă-ţi inima să zburde-n bucurie 1 Ca la vânt
caută la ce-o să vie! Oamenii prin încercări
felurite se strecoară: când li se aduce-n dar
vreo serbare, când vreo luptă." Se-aşezară amândoi
la ospăţ, având de-o parte al spânzurătoni şireang,
de-altă parte, având amvonul preotului care dă
binecuvântări de nuntă. De prin fiecare cort
se aduse cile-o fată cu obraji de trandafiri.
Şi pe toate le gătiră în brocarturi din Kitai;
toate fetele cu chipuri gingaşe ca de *pari*
cântece ştiau din strune, şi-âstfel viaţa-şi petreceau
vesele întotdeauna.
Şi-âstfel câtva timp trecu,

---

pân’ la urmă cămăraşul fu înştiinţat şi el
de tot ce se petrecuse. Un mişel dintre acei
care-nşiră vorbe goale, şi copacul răului
zgâlţâie să cadă poame, şi pândeşte tainele;
de la-ntâia lui ochire, cam ciudată îi păru

întâmplarea; şi în sine vru să ştie cine e
ăst venetic, din ce ţară, şi ce căuta-n Turan?
Şi sfârşi prin a cunoaşte totul; şi-apoi se temu
pentru însăşi a lui viaţă, şi-alergă la cămăraş,
carele crezu că totul în vileag trebuie dat,
şi-atunci paznicul perdelei lăsă pază şi perdea
la-ncăperile prinţesei, şi fugi la şah strigând:
„Manije a ta şi-alese un bărbat de prin Iran!“
Numele Acelui care-i peste lume-atotstăpân
şahul îl rosti ca plopul care tremură în vânt;
sângele din ochi pe gene-i lăcrimă peste obraji;
în întărâtarea-i cruntă îngână un vechi proverb:
„Rea e zodia acelui ce-n haremul cu muieri
are-o fată, fie dinsa chiar pe cap cu diadem!“
Uluit rămase şahul de ce fata lui făcu;
porunci să i-l aducă pe maestrul[36] Karakhan,
şi îi zise: „Dă-mi învăţul înţelept cum să mă port
faţă de femeia-aceasta pângărită 1“ Karakhan
îi răspunse: „Cercetează bine în serai întâi:
dacă lucrurile astfel sunt cum ţi s-au povestit,
nu mai am nimic a spune; dar mai bine e să vezi
decât să auzi." De-ndată ce-auzi Afrasiab
ăst răspuns dat de-nţeleptul Karakhan, se osteni
de-a-i urma povăţuirea; spuse lui Guersivez:
„Câte rele nu-ndurarăm de la cei de prin Iran,
şi-ndura-vom, câte, încă? Oare, -n lume-a fost cândva
om nefericit ca mine? Cu-atâtea nenorociri
covârşitu-m-au Iranul, şi acum şi-odrasla mea?
Du-te, ia cu tine-olaltă cavaleri cu ageri ochi;
pune străji sus, pe terase, la seraiuri şi la porţi,

[36] **Maestrul de ceremonii din palatul şahului.**

Adici Ulii ilu.

şi pe dinăuntru cată, până dai de omu-acest;
şi-apoi vâră-mi-l în lanţuri, ădu-mi-l-naintea mea I
GUERSIVEZ ÎL ADUSE PE BIJAN
DINAINTEA LUI AFRASIAB
Când se-apropie de uşă, Guersivez auzi
dinăuntru-o lărmuire veselă ca de ospăţ;
şi seraiul, tot seraiul şahului Afrasiab
răsuna de multe strune de lăute şi viori.
Cavalerii-nstăpâniră şi acoperiş şi porţi
şi tăiară-once ieşire; şi văzând Guersivez
că închisă era uşa ce dădea spre încăperi
la prinţesă, şi că-ntr-una se tuma în cupe vin,
sparse uşă şi zăvoare năpustindu-se în chioşc,
năvălind şi-n încăperea unde-un venetic era.
Când din pragul uşii ochii lui dădură de Bijan,
sângele-ncepu să-i fiarbă de turbare clocotind.
Şi erau acolo sclave, şase sute, cu viori,
sau ducând pocale pline de licoare, ori cintând;
iar Bijan la mijloc, vesel, printre mândrele femei,
cupă de vin roşu-n mână. De departe îi răcni
Guersivez: „Om netrebnic şi fudul, ai încăput
leului cel crunt în ghiare; viu de-aicea cum mai scapi?"
Bijan tremură în sinea-i: „Oare, cum voi ţine piept
fără-a avea un fier în mână, fără Şebrang ori alt cal?
Teamă mi-i că astăzi viaţa mi se va sfârşi aici.
Unde-i Guiv 1 carc-i fiul lui Gudârz al lui Keşvad,
că-s silit să-mi dărui capul fără a mă-mpotrivi?
N-am pe nimenea în lume iute ajutor să-mi dea,
numai Cel-de-Sus mai poate să mă scape viu de-aici I"
Dar Bijan purta-n carâmbul cizmei sale nelipsit
un jungher de-oţel; din teacă-l smulse şi se aşează
drept sub uşa încăperii proclamându-şi numele:
„Sunt Bijan şi sunt nepotul *pahlivanului* Keşvad,
căpetenie de care-ascultă *pahlivanii* toţi!
Nimeni dintre voi nu-ncerce să mi-atingă fir de păr,

doar sătul de-i este trupul să-şi mai poarte capul sus!
Chiar când tremura-va lumea ca în Ziua de Apoi,
nimeni n-o să-mi vadă fuga, bir cu fuga nu voi da!"
Şi Bijan apoi se-ntoarse spre Guersivez, strigând:
„Soarta rea mi-a-ntins *capcana.* Ştii străbunii cine-mi sunt,
şahul cine mi-i şi care-mi este locu-ntre viteji!
Dacă vreţi[37] să-mi ţineţi pieptul, nu voi şovăi nicicând
mâinile să-mi moi în sânge, şi cu ăst pumnal de-oţel
voi scurta de căpăţână pe mulţi *mari* de prin Turan!
Dar de vrei tu dinaintea celui şah să mă îndrumi,
îi voi depăna-ntâmplarea; milă pentru viaţa mea
de-i vei cere, te vei face călăuza lui de-acum
pe a fericirii cale!“
Deci văzând Guersivez
că-i pornit şi pus pe luptă, nu sări asupra lui;
ştiu că Bijan îi spuse adevăru-adevărat,
şi că fără şovăială mâna-n sânge şi-ar spăla!
Îi chezăşui viaţa sub rostitul jurământ
şi-i dădu belşug de sfaturi. Dobândi de la Bijan,
prin această învoială, ca pumnalu-i va-nmâna
şi se va lăsa de bună voie-n lanţuri ferecat.
Guersivez, mâini, picioare, i le legă fedeleş
cum legi un ghepard. Vai, ţie, vitejie! Ce folos
când norocul ţi-i potrivnic? Cerul se roteşte-astfel
cu spinarea-ncovoiată, şi ce aspru-i când te-aştepţi
să te bucuri de hatâru-i. Şi-âpoi la Afrasiab
îl târâră cu obrajii palizi, ochii-nlăcrimaţi.
Şi când şahul, amândouă mâinile, i le văzu
strânse-n fiare şi cu capul gol, îi zise: „Om mârşâv
şi stricat, de ce venit-ai până-aici în ţara mea?"
El chemă să se pogoare mila Domnului pe şah

---

[37] **Aici Bijan se adreseati tuturor potrivnicilor sii trecind de la persoana a doua singular la a doua plural, apoi revenind.**

Probabil un umbrar portativ.

şi-i răspunse: „Adevărul dacă vrei să-l afli, -atunci
află că de bună voie n-am venit în ăst serai
şi că nu-i de vină nimeni! Am purces de prin Iran
pentru-a nimici mistreţii; şi ajuns-am într-un loc
unde-n câmp turanienii sărbătorile-şi ţineau,
şi mânat-am slujitorii din alai spre-a urmări
şoimu-mi rătăcit; eu însumi căzui sub un chiparos
care mă ferea de soare. Dar veni o zână-n zbor,
aripile desfăcându-şi, între braţele-i m-a dus
lin pe când dormeam; de lângă telegar m-a ridicat
şi-a zburat până alaiul fiicei tale l-a-ntâlnit.
Cavaleri umpleau câmpia, şi de pretutindenea
lectice treceau în juru-mi; de departe-nainta
o umbrelă indiană 1 şi în preajmă-i cavaleri;
drept în mijlocul mulţimii se găsea un palanchin
meşterit din lemn de-aloe, cu perdele de atlaz
după care, înlăuntru, sta un idol adormit,
pe-o perniţă: diademu-i. Dar deodată o *pari*
l-a chemat în ajutoru-i *pe-Ahriman;* se prăbuşi
mult mai iute decât vântul printre cavalerii-acei,
drept în palanchinu-acela m-a lăsat, şi-asupra ei,
preafrumoasei adormite, a rostit vrăjitorii,
în serai ajuns, rămas-am multă vreme adormit;
dar când m-am trezit, purces-am tremurând să lăcrimez.
N-am făcut nicio greşeală, şi-n primejdie n-a fost
fecioria fetei tale; negreşit că o pari
tulburatu-mi-a norocul şi-a-ncercat asupra mea
vrerea ei de vrăjitoare." îi răspunse-Afrasiab:
„Ziua ta de neagră piază la soroc mi te-a ajuns!
Din 1 ran pornitu-mi-te-at şi cu arc şi cu arcan
lupte căutând, renume; şi-acum dinaintea mea
iată-te, ca o muiere, mâinile legate-n fier,
băsmuindu-mi la iznoave fără şir ca omul beat.
Minţi frumos, dar capul nu-ţi vei smulge de sub mâna mea!“
„0, tu, şahule, m-ascultă şi urechea pleacă-ţi-o —

i-a mai zis Bijan. Mistreţii cu întorşii colţi ai lor
şi cu ghiarele lor leii —gata-s de-a se apăra;
bravii pot numai cu paloş, arc, săgeţi a se lupta
împotriva unui duşman; dar când unu-i în cătuşi,
fără spadă, iar un altul înzăuat în za de-oţel,
cum putea-vor cavalerii să se lupte între ei?
Far’ de ghiare ascuţite, leul cum şi-o sfâşia
duşmanul, oricât avea-va piept şi vlagă de viteaz?
Dacă şahul vrea curajul să-mi arăt în curte-aici,
trebuie să-mi dea pe mână cal şi buzdugan şi-apoi
dintre căpetenii *tiurce* mii de cavaleri pe-ales;
dacă voi lăsa în viaţă pe-acest câmp de încleştări
unul dintre mii de oameni, n-ai să mă socoţi atunci
om viteaz!“
La cuvântarea lui Bijan, Afrasiab
îi zvârli doar o privire-ntârâtată şi lăsă
furia-i să izbucnească. Zise lui Guersivez
întorcându-se spre dânsul: „Spusu-mi-ai să nu-l sortim
morţii, dar nu vezi păgânul ăsta cât de josnic e,
că mai cugetă la rele împotrivă-ne şi-acum?
Nu se mulţumeşte-n sineşi că ne-a necinstit atât,
cere-acum îngăduinţă de-a lupta cu cei cinstiţi I
Leagă-i braţe şi picioare, şi pământul mântuie-l
de netrebnica-i făptură! Colo-n poartă la serai
nalţă-i o spânzurătoare, să se vadă-n patru zări;
spânzură-l pe-acest nemernic, viu să mi se zbată-n ştreang,
şi de-acuma niciodată despre el nu-mi mai vorbi 1
Trag nădejde de-azi nainte că niciunul din Iran
n-o mai îndrăzni să-ntoarcă nici privirea spre Turan.“
Dusu-l-au pe sus de lângă şah pe tânărul Bijan:
piept şi inimă străpunse de-atât chin şi ochii lui
înecaţi de-amare lacrimi. La serai ajunse-n prag,
tulburat adânc în suflet, cu picioare purpurii
cum e roza de-atât sânge revărsat din ochii plânşi.
Zise: „Dacă hotărât-a Domnul că va trebui

să mă sting ca un bicisnic, nu de ştreang sunt îngrozit
nici de moarte, dar mi-i groază, tremur când îmi amintesc
de cei din Iran, mai-marii; zice-va vrăjmaşul meu
c-am fost laş şi că lăsat-am să mă spânzure în ştreang
fără a primi vreo rană; după moarte m-or bârfi
dinaintea ăstor vajnici *pahlivani* împărăteşti:
precum tata şi bunicu. Vai! vrăjmaşul meu atunci
va să se înveselească, şi tot ce-a precugetat
împotriva mea, întocmai împhmse-va-ntru tot.
Vai! n-oi mai vedea pe şahul-şahilor, nici pe Guiv.
Vai! departe-s de vitejii plini de vlagă şi vârtuţi.
0, tu, vântule, aleargă până-n ţara mea, Iran,
ia din parte-mi o ştafetă pentru marele meu şah;
spune-i că Bijan e-n mare strâmtorare şi-a intrat
printre lei cu crunte ghiare. Lui Gudârz al lui Keşvad
spune-i că de vină este Gurguin ce mi-a-ntinat
laurii mei verzi. Şi spune-i lui Gurguin: „Câine tâmp,
ce răspuns în lumea-ailaltă îmi vei da, când m-ai împins
în nenorocirea-asta şi-âstfel să nu pot scăpa...?“

AFRASIAB ÎL ZVÂRLI PE BIJAN ÎN TEMNIŢĂ

Lui Guersivez poruncă îi dădu Afrasiab:
„Lanfuri grele pregăteşte şi o temniţă-n pământ[3839],
leagă braţele-amândouă ale lui Bijan în fier,
ferecă-l din tălpi în creştet într-un lanţ de la Bizanţ
mai vârtos decât otgonul unui pod, şi-aşa legat,
ţintuieşte-l în piroane; şi pe urmă dă-i un brânci
să se prăbuşe în groapă, greu, cu capu-n jos, nicicând
să mai vadă Soare, Lună I... Ia cu tine elefanţi
şi porneşte-te să-mi cauţi stânca *divului Akvan 2,*
piatra ce stăpânul lumii-a smuls-o din al mării-adânc
şi-a zvâr) it-o în pădurea din Kitai — cu piatra grea

---

[38]₁ **Temniţele Orientului medieval erau de obicei tropi adînci şi liniini.**

[39] ***Divul Akoan*** **l-a aruncai în mere pe Roslam adormit pe o şhncă.**

**** Divvl Arjanjt*** **a fost înfrânt şi zivoril într-o peştera de Roiiam.**

mă vei răzbuna-mpotriva lui Bijan; să mi-o aduci:
elefanţilor sălbatici pe spinare să le-ncarci
astă lespede ce-nchide gura gropii lui *Arjang3,*
şi-âpoi pe deschizătura gropii lui Bijan s-o pui,
căci îl vei lăsa să zacă la-ntuneric până când
chinu-l va hpsi de minte. Cu un pumn de cavaleri
vei intra vuind ca vântul în serai la Manije,
fata cea neruşinată care neamu-şi necinsti,
pustiindu-1; păcătoasa o vei despuia smulgând
diademu-i de pe frunte, glăsuindu-i într-astfel:
«0, odraslă blestemată şi nemernică, nu eşti
vrednică de tron, coroană; dinaintea celor şahi
umilitu-l-ai pe tata, neamul ţi l-ai înjosit
să se târâie în pulberi!» Goală s-o târăşti de păr
până-n temniţă şi spune-i: «Uită-te în groapă-aici,
şi zăreşte-l pe acela-ntrezărit de tine-n tron...
I-ai fost dulce primăvară; mângâie-l acum cât vrei,
fii în temniţa îngustă preaplecata roabă-a lui!» “
Guersivez făcu întocmai precum şahul porunci;
pe sub cea spânzurătoare îl trecură pe Bijan
şi cu mâinile legate îl târâră spre gropan.
Guersivez dădu poruncă, de la creştet până-n tălpi
tot în fiare să-i încarce, şi-ntr-un lanţ de la Bizanţ
să-i încolăcească trupul, iară mâinile-n cătuşi;
puse să îi nituiască lanţurile-n cuie mari —
pe împovăraţii fauri cu baroase de oţel;
îi dădură brânci în groapă şi rostogol ră-apoi
lespedea pe gura gropii.
De-acolo Guersivez
năpustindu-şi cavalerii la prinţesă în serai,
lăsă jafului să cadă giuvaeruri şi comori,
smulse unuia un sipet plin de aur, şi dădu
altuia coroană de-aur \ Despuia pe Manije
de veşminte, şi desculţă şi cu capul dezgolit 2,
o târî la gura gropii, cu amarnic chin în piept,

şi obraji scăldaţi în lacrimi care-i şi roiau fierbinţi.
Şi pe urmă-i zise: „Uite, ăsta-i noul tău lăcaş
unde vei rămâne pururi slujnică!“ Şi Manije
mai rămase-acolo frântă de durere, şi din piept
picături de sânge proaspăt podidiră pe obraji.
Rătăci-n deşert, nebună, şi boci; şi când trecu
astfel ziua şi-apoi noaptea, se apropie ţipând
de gropan, şi-o scobitură îşi deschise strecurând
doar o mână. De pe-atuncea, Soarele cum răsărea
de pe crestele de munte, Manije se şi pornea
pe la porţi să ceară pâine; după zile lungi de-ocol,
pâinea o-mpingea în groapă prin cea bortă ce-o scobi,
şi-o dădea scăldată-n lacrimi lui Bijan înlănţuit,
întru-această sărăcie îşi ducea amarul trai,
suspinând, bocind zi-noapte, pururi temniţa veghind.
(• • •)

KEI KHOSRO ÎL VĂZU PE BIJAN ÎN CUPA
CARE RĂSFRÂNGE LUMEA

Când veni şi sărbătoarea veselă de *Noo-Ruz,*
Guiv simţi în piept dorinţa arzătoare de-a-ntreba
cupa-aceea norocoasă. Coliliul *pahlioan*
Adicl (<cu împărţeala lucrurilor jefuite la nimereaţi.
Capul ncecoperii fiind semnul dezonoarei l* mahomedani, aţii pentru femei cât ţi pentru bărba|i.
Cu spinarea-ncovoiată de-atât zbucium îndurat
de a fiului său soartă, merse la serai, în piept
inima-i prinzând nădejde. Când văzu Khosro venind
pe Guiv cu-obrajn palizi, când văzu amarul chin
cum în inimă-l sfâşie, în tunica-i din Bizanţ
se grăbi să se îmbrace, şi ieşi în prag fiind
gata să se-nfăţişeze dinaintea Domnului.
Glasul către Ziditorul lumii el şi-l înălţă,
îndelung cerându-i mila-asupra cupei strălucind;
se rugă să-i deie sprijin Cerul cel sprijinitor,
şi tărie împotriva relelor lui *Ahriman.*

Apoi în serai se-ntoarse, fruntea şi-o acoperi
sub coroana-i norocoasă, prinse cupa-i între mâim
şi pnvi-nlăuntru. —Acolo văzu cele şapte părţi;
şi văzu cum din adâncul cupei la lumină ies
multe întâmplări şi planuri de-ale cerului măreţ,
firea, pricina, mărirea tuturora; şi văzu
în răsfrângere icoana lumii-ntregi, şi zodiac
de la *Peşti* pân' la *Berbece*[40]*;* şi văzu şi pe Saturn,
Marte, Jupiter şi *Leul,* Venus şi Mercur fiind
sus în hău, sub ele, Luna „.
Şi stăpânul lumii-astfel
de a sa vrăjitorie ajutat întrezări-n
cupa lui tot viitorul. Cele şapte părţi privi,
dar despre Bijan nici urmă, Când ajunse în sfârşit
în ţinutul Kerguesars doar din mila Domnului
îl văzu-ntr-o groapă-adâncă pe Bijan înlănţuit,
blestemându-şi neagra soartă şi dorindu-şi moartea. Iar
lîngă temniţă, încinsă ca o slujnică, văzu
o copilă dintr-o stirpe-mpărătească...
Kei Khosro
către Guiv se întoarse c-un surâs ce lumină
tronul, şi acestea-i zise: „Bucură-te 1 Este viu!
Izgoneşte-aceste păsuri care mi te-au covârşit.
Nu te mohorî că şade-n temniţă şi-n fiare strâns,
viaţa nu-i e în primejde. Zace în Turan închis,
şi-l slujeşte o copilă, mladă dintr-un neam ales.
Câtă grijă şi durere câte pentru el simţii
mă umplură de mâhnire. Soarta-atât de crâncenă
l-a izbit că nu-şi opreşte lacrimile de venm;
tânguie-se că nu-şi vede nici pe-ai săi şi nici pe soţi
şi se mistuie în tremur, ram de salcie, şi-s plini
ochii lui de roşu sânge, inima-i de-amarnic chin,

---

[40] **Adică v&iu zodiile în ordine inversa: Pejli'. Vărsătorul, Capricornul. Săgetătorul, Scorpionul Balanţa* Fecioara. Leul. Racul. Gemenii, Taurul fi Berbecul.**

limba-n gură nu-ncetează să-l tot cheme pe Khosro;
varsă lacrimi precum norul cel primăvăratec, şi-n
temniţă nu-şi mai doreşte decât moartea mai curând.
Şi-acum cine îşi va pune umărul spre-a îndrepta
rău-acesta? Cme-i omul gata de-a sări în foc?
Cine va-ndrăzni-n mâhnirea noastră de-a făgădui
că-l va mântui de chinu-i? Nu este decât Rostam
ce-are braţul foarte ager şi-ar putea-mpiini ceva,
doar Rostam, el, crocodilu-ţi smulge din adânc de mări!
Deci încinge-te şi pleacă la Nimruz, şi nu te-opri
din galop nici zi, nici noapte. Du-i din parte-mi un răvaş
lui Rostam, şi te fereşte-n drum de-acestea de-a vorbi.
Vreau să-i poruncesc să vină, şi să-i spun ce s-a-ntâmplat;
vreau să pun sfârşit mâhnirii tale, o, viteaz Guiv!"
()
ROSTAM ÎŞI ALCĂTUI CONVOIUL
Lui Rostam îi zise şahul: „Pentru că asupra ta
iei povara-acestei lupte, cere-mi ce-ţi va trebui
în comori şi oşti, numeşte-mi oamenii ce-i vrei ca soţi.
Teamă mi-i că un bicisnic om cum e Afrasiab
n-o să aibă tihnă până nu-i ia viaţa lui Bijan;
e-o fiinţă arţăgoasă, e un *dit)* răufăcător,
şi de la Akvan deprins-a viclenii şi vrăji duium.
Ahriman o să-i frământe inima şi-l va-mboldi
să ne piardă *pahlivanul!"* Rostam zise către şah:
„Vreau în cea mai mare taină pregătirile să-mi fac,
fiindcă viclema-i cheia lanţurilor lui Bijan,
şi nu-i bună de loc graba. Nu se foloseşte-acum
paloş, buzdugan sau lance; frâul trebuie strâns în mâini.
Trebuie-mi, de-argint şi aur, giuvaeruri din belşug
şi mai trebuie de-ndată să purcedem spre Turan
de nădejde plini, şi-acolo locui-vom temători;
trebuie, schimbaţi la haine, să părem neguţători,
şi pe-acolo să rămânem vreme lungă; şi avem
trebuinţă de covoare ş> brocarturi pentru schimb

şi plocoane... “
La aceste vorbe ale lui Rostam,
Kei Khosro dădu poruncă, larg, haznalele-i străvechi
să-şi dea porţile în laturi spre-a lua orice şi-oricât
din belşugu-mpărăţiei. Vistiernicul, cu sârg,
lăzile când le deschise, aur răsturnă grămezi,
pietre, giuvaericale. Rostam zis şi Tahamtan
din comoară işi alese şi-ncărcă ce-i trebui
pentru ce-avea el poruncă; el cu aur încarcă
zece tefere cămile iar pe-o sută: -argint, brocart.
() ’
ROSTAM MERSE ÎN CETATEA KHOTAN LA PIRAN
Lui Piran c-o plecăciune-i zise: „O, vestit viteaz,
al cărui noroc şi fapte mari umplură mai demult
şi Turanul şi Iranul! Nimeni nu-i atât de demn
de putere precum tine şi de mândrul diadem,
tu, ce şahilor eşti sfetnic şi podoabă-n tronul lor!’
Doar prin mila Celui care e Stăpânu-acestei lumi,
Piran, nerecunoscându-l pe Rostam, îl întrebă:
„De pe unde vii? răspunde-mi! Cine eşti? Şi pentru ce
ai ajuns atât de-n grabă până-aici?” „Sunt sclavul tău —
i-a răspuns Rostam — şi Domnul mi-arătă cetatea ta
ca să-mi potolească setea. Am bătut atâta drum

1 Rostam ie în convoi şi o mie de cavaleri pe care-i postează la hotarul Turanului „. Cu miinile tfo» de-a vlraa singe".

Lung şi greu şi care-ndrumă din Iran până-n Turan
pentru-a mea negustorie. Vând şi cumpăr şi aduc
marfă fel-de-fel s-o târgui. Cugetul eu mi-l împac
în primejdiile-mi multe numai cu icoana ta
şi a măreţiei tale, şi nădejdea mea acum
inima mi-o copleşeşte. *Pahlivanului* pe plac
dacă-i este, să-mi întindă sub aripa-i adăpost,
cumpăra-voi cai, voi vinde giuvaeruri. Dreptu-i braţ
mă va apăra de rele; noru-i de prieteşug

va făcea să-mi plouă-n creştet boabe de mărgăritar.’
Şi apoi Rostam întinse dinaintea lui Piran
un pocal cu giuvaere vrednice de-un şah; smerit,
îl rugă să le primească, şi de-asemeni telegari
aprigi, de arabă vină, cu cioltar atât de fin
că, stirnit de vânt, nici colbul nu li se aşează-n păr.
I-nmână aceste daruri şi asupra lui ceru
mila Domnului, şi astfel învoiala se-ncheie.
Când Piran zvârli privirea în pocalul lucitor
plin de giuvaericale, chemă de la Cel-de-Sus
binecuvântăn asupra lui Rostam, şi îl primi
binevoitor, şi-l puse-n tron de peruzea, zicând:
„Mergi în pace, şi-n cetate cu încredere să vii,
şi-ţi voi pregăti lăcaşul lângă mine; griji să n-ai
de comorile-ţi că nimeni, niciun om nu va-ndrăzni
să îţi caute gâlceavă. Du-te şi adu-ţi aici
tot ce-ai mai de preţ şi cată-ţi pretutindeni muşterii. *’
Deci Rostam tocmi o casă cu chine şi în ea
se statornici, şi mărfuri şi poveri îşi înşiră-n
prăvălie. Caravana drumeţind de prin Iran
se zvoni că-i în cetatea falnicului *pahlivan;*
muşterii de pretutindeni îşi ciuliră urechiuşi
auzind cum se vorbeşte de-un neguţător vânzând
ştofe, giuvaericale; toţi care nevoie-aveau
de brocarturi, de covoare sau de giuvaere — toţi
drum bătură către curtea *pahlivanului* Piran;
se statornici de-ndată-n prăvălia lui Rostam
dever luminos, o lume luminând ca Soarele.
MANIJE VENI SĂ-L VADĂ PE ROSTAM
Despre-această caravană auzi şi Manije
şi-alergă-n cetate. Fata şahului Afrasiab
se înfăţişă-naintea lui Rostam cu capul gol,
ochii-n lacrimi, şi scăldate-n sânge pleoapele udau
mânecile hainei sale. Spre Rostam ea se plecă
şi ii zise: „Tu te bucuri de viaţă şi comori,

fie ca tu niciodată nimănui să nu te plângi
de-oboselile-ndurate! Fie ca măreţul cer
să se-nvârtă-ntotdeauna doar după dorinţa ta l
Fie ca privirea celui păcătos asupra ta
să fie neputincioasă! Fie ca oricare rău
ce-l înduri să nu-ţi întoarcă ale inimii nădejdi!
Fie să ai chibzuinţă pe deapururi călăuz!
Fie norocos Iranul şi ferice soarta lui!
Ce veşti ai de pe la oastea şahului, de la Guiv
şi Gudârz şi de la ceilalţi luptători de prin Iran?
N-a ajuns pe-acolo, oare, niciun zvon despre Bijan?
Rugile îi sunt de-a surda? Oare, -un tânăr precum el,
un vlăstar din neamu-i falnic să se stingă-n nenoroc?
Sunt picioarele-i strivite-n fiare ce-l apasă greu,
mâintle-i sunt răstignite în cătuşile ce-au fost
strânse-n groasele piroane nituite de fierari;
l-au înlănţuit în lanţuri, l-au împovărat cu fier,
iar veşmintele pe trupul său de om nenorocit
năclăite sunt de sânge. Chinurile ce le-ndur
pentru chinu-i nu mă lasă mei să dorm, şi când i-aud
plângerilc ce le scoate, mi se-neacă ochii-n plâns.
Omule vestit, tu, dacă mergi cumva către Iran,
ţara bravilor anume s-o cunoşti, poate-oi vedea
pe Guiv, sau pe viteazul de la curtea lui Khosro:
pe Rostam; atunci le spune că Bijan e-nlănţuit
şi că îşi va da el duhul prea târziu de vor veni."
Rostam spăimântat de-aceste vorbe-ndată izbucni
într-un răcnet de mânie către Manije zicând:
„Piei din faţa mea, femeie! Nu-l cunosc nici pe Khosro,
nici pe tânărul războinic; nu ştiu de Gudârz nimic,
nici de Guiv. Vorbăna-ţi creierii mi-a năucit!“
Manije-l privi şi-amarnic plânse, şi-n mâhnirea sa
sânu-n lacrime de sânge şi-l scălda; şi în sfârşit
zise: „Omule puternic şi-nţelept, acest răspuns,
oare, vrednic e de tine? Dacă nu vrei să-mi răspunzi

la-ntrebări, de lângă tine, cel puţin, nu m-alunga,
fiindcă-n piept mi se sfărâmă de durere inima.
Ăsta-i oare obiceiul în Iran de-a nu da veşti
unui om sărman?" — „Femeie! se răsti Rostam — ce ai?
Ahriman îţi dă vedenii: Judecata de Apoi1?
Tulburatu-mi-ai negoţul, iată pentruce-n răspăr
te-am luat. Să nu-mi porţi ură pentru-ntârâtarea mea,
căci eu fac negoţ aicea. Într-alt fel, n-am drept să stau
în cetatea cea de scaun a lui Khosro; nu-i cunosc
nici pe Guiv, nici pe Gudârz; prin Iran nici n-am trecut.
Porunci pentru sărmană să se-aducă şi pe loc
să se-aşezc dinainte-i tot ce-n casă-i de mâncat,
şi purcese s-o descoasă: „Cum se face că tu eşti
de orice noroc lipsită? De ce, oare, mi-ai vorbit
de acei viteji, de tronul şahului? De ce priveşti
spre Iran cum duce drumul?" îi răspunse Manije:
„De ce despre-a’ mele treburi, şi nenorociri, şi griji
mă descoşi? Adânc mihnită părăsit-am temniţa
şi-alergat-am lângă tine, om măreţ, pentru-a afla
veşti de la Guiv şi de la Gudârz cel neînfricat.
Dar răcnind ca-n bătălie împotrivă-mi te-ai aprins;
de-un Stăpin peste puternici, oare, nu te temi de loc?
Manije mă cheamă, -s fata şahului Afrasiab
şi nici Soarele vre-o dată fără văl nu m-a văzut;
şi acum cu ochii-n lacrimi, inima mâhnită-n piept,
pali obraji, din poartă-n poartă, pâinea neagră mi-o cerşesc;
asta mi-i ursita scrisă de Acel ce mi-i Stăpân.
Poate-o viaţă fi mai tristă? Ziditorul Cel-de-Sus
aibă milă şi de mine! Cel nenorocit Bijan
jos în hruba lui adâncă nu poate deosebi
zi de noapte. Soare, Lună. Răstignit de salba-i grea
de belciuge, lanţuri grele, roagă-se lui Dumnezeu
să-i dea mai degrabă moartea decât viaţă-asemenea!
Covârşită-s de durere, şi-ochn mi-au secătuit.
Dacă în Iran vei merge, căuta-vei pe Gudârz

fiul lui Keşvad; şi poate pe la curtea lui Khosro
Adicft „mi chinuirii cu-ntrebiri Ziua Judecâ|ii-de-Apoi <•
vei vedea şi pe viteazul Rostam. Veste le vei da
că Bijan e la strâmtoare; dacă mult vor zăbovi
cu venirea, el pieri-va; dacă vor să-l vadă viu,
să nu piardă prea mult vremea, căci o stâncă i-a închis
temniţa deasupra-n creştet, şi el şade-n fiare strâns 1“
Şi rostind aceste vorbe, Manijfe din ochi vărsă
lacrime de duioşie; Rostam îi dădu răspuns:
„0, femeie cu chip mândru, de ce nu i-ai îndemnat
pe cei mari de prin ţinuturi, ei să-ncerce-a mijloci
pe lângă bătrânu-ţi tată? Poate că-l înduioşau,
mila, dragostea-nviindu-i, şi-n lăuntru-i l-ar fi ros
remuşcarea. Dacă teamă pentru tine nu mi-ar fi
de mânia-i, bogăţie din belşug ţi-aş dărui."
Porunci la bucătarii săi s-aducă bunătăţi,
până când gustând bucate Manije s-o sătura;
mai ceru friptură caldă de găină şi-o-nveli
în subţire turtă[41] moale; mâna-i sprintenă precum
mâna unei parî-ascunse un inel în pasăre
şi-nmânând-o fetei zise: „Du-i friptura-n temniţă,
o, tu, zână-ocrotitoare-a celor bieţi nenorociţi!“
BIJAN GHICI VENIREA LUI ROSTAM
Manije apoi se-ntoarse la-nchisoare alergând
şi la sân strângându-şi calda pasăre ce i s-a dat,
o ducea înfăşurată într-o pânză de ştergar.
De la sân, fierbinte încă, i-o întinse lui Bijan.
Tânărul privi la ceea ce primi, şi se uimi;
o strigă din întuneric pe iubita lui cu. Chip
cum e Soarele, şi-i zise: „0, prietenă a mea,
unde ai găsit merinde-atât de iute să-mi aduci?
Ce de grijă şi-osteneală pentru mine-ndun, mereu
du-te-vino, zi şi noapte!" îi răspunse Manije:
„Omul caravanei care-i un vestit neguţător,

[41] **Persanii îşi lac aMizi piinea ca o Up»e coaptă pe pietre încinse.**

care din Iran bătut-a drumul până în Turan
îndurând atâtea păsuri şi-oboseli pentru câştig;
omul falnic, plin de temeri şi cinstit, care-a adus
un morman de giuvaerun, şi-are un bazar al lui
şi-o căsoaie dinaintea căreia-şi întemeie
prăvălie, -omu-acesta mi-a dat ăst ştergar spunând
rugăciuni să-nalţ la Domnul pentru sănătatea lui,
şi s-aduc de ale gurii celui care zace-nchis
subt pământ, şi-apoi la dânsul să mă-ntorn spre-a căuta
noi merinde, la cerinţă."
Iar Bijan desfăşură
turta care-nvăluise pasărea, şi-n piept simţi
cînd nădejde şi când teamă şi sfială, rând pe rând.
Şi-n mijlocul tulburării prinse a înfuleca
şi găsi, ascuns, inelul; lung pecetea-i cercetă
şi ceti ce nume poartă, şi surâse-nveselit
şi uimit! Fu o pecete de turcoază şi pe ea
numele Rostam, cu slove scrise cu un ac, subţiri,
cât un fir de păr subţire. Când Bijan văzu ăst fruct
din copacu-ncredinţării, presimţi că la soroc
vor sfârşi cele-ndurate; pnnse-a râde-un râs măreţ;
hohotele-i răsunară din cea hrubă până-n slăvi!
Manije la râsul ăsta-al osânditului, un râs
izbucnind din groapa neagră, se şi buimăci pe loc,
chibzuind că doar zmintiţii pot să râdă într-ăst fel
din te miri ce le năzare. Uluită rămânând,
pin' la urmă-i zise âstfel: „O, tu, tânăr norocos,
din ce te-ai pornit a râde? De ce. Oare-ai, izbucnit,
într-un hohot de-ascuţite şi prea vesele strigări,
tu, ce nu poţi, zi de noapte, şi nici bezne de lumini
să deosebeşti? Ce tainâ îmi ascunzi? N-ai vrea să-mi spui?
Mi-o destăinuie şi mie! Soarta până *la sfârşit*
faţa şi-a întors spre tine?" îi dădu răspuns Bijan:
„Trag nădejde că ursita îmi va pune în curând
capăt celor îndurate. Dacă taina ce ţi-o spun

nu o vei trăda, şi dacă mi te legi cu jurământ,
îţi voi povesti de-a rândul şi de-ndată ce-ai jurat.
Bine chiar de-i coşi femeii buzele spre a scăpa
de-o năpastă, limba-n gură priponită nu-i va sta."
Manije-ncepu să ţipe şi să zică: „Ce alt rău
soarta duşmană-mi trimite? Vai de zilele ce am,
vai de inima-mi zdrobită, vai de ochii-nlăcrimaţi!
I-am dat lui Bijan trup, suflet, şi i-am dat şi tronul meu,
şi-acum el mă bănuieşte! Pradă jafului lăsai:
bogăţii, coroană, aur, giuvaericale — tot:
i-am zvârht în deznădejde şi pe tata şi pe-ai mei,
şi în mijlocul mulţimii am păşit cu capul gol,
şi Bijan acum când speră, eu orice nădejde-mi pierd;
neagră-i lumea pentru mine, ochii-mi sunt întunecaţi,
căci Bijan mi-ascunde taina-i! Oh, al lumii Ziditor,
numai tu ştii adevărul!“
Bijan zise: „Manije,
adevăr spui: pentru mine tot şi toate le-ai pierdut!“
Şi adause: „Nu-i vremea despre-acestea de-a grăi.
O, prietena mea dulce, o, soţia mea ce eşti
ageră şi pricepută! Tu mai bine dă-mi un sfat
în această-ncurcătură, că-ndelungi nenorociri
mintea mi-au cam tulburat-o. Află: cel neguţător
care vinde giuvaeruri şi ieri-seară ţi-a-nmânat
pasărea cea rumenită — a venit până-n Turan
pentru mine, şi altminteri nu-i de loc giuvaergiu.
Domnu-avu de mine milă, şi-n curând iar am să văd
uriaşa faţă-a lumii. Omu-acesta m-o scăpa
de-ndelunga-mi suferinţă; şi pe tine te-o cruţa
de-a alergăturii trudă care te-a slăbit atât;
mergi şi-n taină mare spune-i: ’< 0, tu, mândre *pahlivan,*
scut al şahilor din lume, inimos şi săritor,
spune-mi, oare, eşti stăpânul lui Rakş?» “
Iute Manije
se porni ca vijelia şi ştafeta lui Bijan

o-mplini cu dibăcie. Şi când ascultă Rostam
turcomana cea frumoasă care-n grabă străbătu
lungul drum, el înţelese că Bijan încredinţa
taina lui acestui chipreş avântat. 1 se făcu
milă şi acestea-i zise: „0, femeie, chip frumos,
fie ca nicicând vre-o dată dragostea pentru Bijan
să nu ţi-o răpească Domnul! Multe rele-ai pătimit,
dar prin dragostea de dânsul îndurat-ai şi dispreţ
şi-asupnre. Mergi şi-i spune că doar Domnul spre-ajutor
i-l trimise pe stăpânul lui Rakş, şi că pentru el
am lăsat Zabulistanul drum bătând până-n Iran,
şi lăsând apoi iranul am ajuns pân-n Turan.
Când ştafeta îi vei duce nimănui să nu-i vorbeşti;
pleacă-ţi doar urechea-n noapte la un zgomot cât de mic;
ziua vei aduce lemne din pădure; pe-noptat,
vei aprinde un foc mare, să pot lesne să cunosc
poarta temniţei, şi paşii, după flăcări, să-mi îndrum. *
)
Manije fugi-n pădure, şi pe ramuri de copaci
se săltă ca păsăruica, şi aduse-n braţe crengi,
şi ţinându-şi ochii ţintă tot la Soare lung pândi
clipa când pe vârf de munte Noaptea capu-şi va-nălţa.
Şi când Soarele apuse şi când Noaptea-nvălui
cu a mantiei grea poală câmpul, pe la ceasul când
oamenii-şi cătară-odihna, când pământul se pierdu-n
întuneric, şi când Noaptea îşi aduse negre oşti
să înfrunte oastea zilei, şi când capul Soarelui
care luminează lumea se întoarse, la ăst ceas,
Manije aprinse focul uriaş ce pârjoli
ochiu-ntunecat al Nopţii, şi-adăstă, şi-n sinul său
imma-i zvâcni asemeni tâmpinelor mari de bronz,
şi-adăstă pe Rakş să vină cu copitele-i de-oţel.
ROSTAM ÎL SCOASE PE BIJAN DIN TEMNIŢĂ
Estimp Tahamtan îşi puse zale, platoşă din Rum,
şi îşi încheie toţi bumbii; apoi se înfăţişă

celui carele-i Stăpânul Soarelui şi Lunii, Lui,
copleşit şi-adânc cerându-i ajutor şi adăpost,
zise: „Fie să se stingă ochiul celor păcătoşi!
Fie să am vlagă-n vine cât să-l mântui pe Bijan! ’
Porunci celor tovarăşi să se strângă-n cingători
gata pentru răzbunare: puseră la telegari
şei învăluite-n pielea leopardului pestriţ,
pregătiţi cu toţi de luptă. Tahamtan se îndrumă
după luciul vilvătăii şi-alergă în mare zor.
Când ajunse lîngă stinca lui Akvan şi-acel gropan,
crunt lăcaş pentru durere şi mistuitor prăpăd.

spuse bravilor lui, şapte: „Trebuie ca pre pământ
tălpile să vi le puneţi[42] şi un mijloc să găsiţi
spre a da de-o parte stânca de pe gura-acestei gropi, "
Capii oastei coborâră de pe cai spre-a ridica
piatra de deasupra gropii; citeşişapte, îndelung,
vlaga braţelor cercară cu pietroiul, şi trudiţi,
nu-l urniră. Când viteazul leu văzu-n sudori scâlciaţi
bravii lui fără să mişte stânca, de pe cal sări,
poala zalelor şi-o strânse-n cingătoare şi ceru
vlagă Celui ce-i izvoru-a toată vlaga, şi-nşfăcând
piatra, o săltă deodată; într-un codru o zvârli
tocmai în Kitai, Pământul din adînc cutremurând I
Şi apoi printre suspine pe Bijan îl întrebă:
„În nenorocirea asta cum căzut-ai? Lumea doar
a-mpărţit cu tine toate desfătările; cum deci
i-ai luat din mină cupa de otravă?" Şi Bijan
din întunecata-i hrubă îi răspunse: „Cum te simţi,
pahlivane, după drumul ăsta lung şi-obositor?
De îndată ce urechca-mi strigătul ţi-l auzi,
toată-otrava cea amară şi cu care-o lume-ar vrea

[42] **Sfl descalece de pe cai-**

[1] Adică slA pe lanţurile de hei*.

să m-adape, dintr-o dată-n miere mi s-a preschimbat.
Iată care mi-i lăcaşul; fierul e pământul meu2,
şi o piatră îmi e cerul; şi de-asemeni inima
de-astă lume trecătoare mi s-a lepădat răbdind:
chinuri, lipsuri şi nelinişti şi nenorociri duium!"
Rostam âstfel îi răspunse: „Preamilosul ce-i Stăpân
peste lume-avut-a milă de viaţa ta, Bijan;
îmi rămâne doar o ruga să-ţi mai fac, o, înţelept
şi de neam ales prieten! Lasă-mi-l pe Gurguin
fiul lui Milad, şi-ţi smulge din fiinţă negrul gind
de cumplită răzbunare!" îi dădu răspuns Bijan:
„0, prietene, bag seama că nu ştii cât am luptat;
nu-mi ştii, prinţule ce-n pieptu-ţi ai o inimă de leu.
Cât râu mi-a făcut acesta, Gurguin al lui Milad.
Dacă ochii mei vreodată l-or privi în ochi, atunci
cruntă fi-va răzbunarea-mi!" îi dădu răspuns Rostam:
„Dacă-atâta răutate ai că seama nu mai ţii
de prietenia noastră şi de vorbele ce-ndrug.
Mi-i că te-oi lăsa în groapă de picioare-nlănţuit,
şi-oi sui pe Rakş călare şi mă voi porni la drum!“
Auzind aceste spuse ale lui Rostam, Bijan
scoase-un răcnet din adâncul strimtei temniţi glăsuind:
„Eu sunt cel mai neferice dintre toţi vitejii perşi,
din tot neamu-mi, tot Iranul! Trebuie acum să uit
răul, oncât e de mare. —nfăptuit de Gurguin!
Bine! Uit şi-i dau iertare! Uit! Şi din fiinţă-mi smulg
orice gând de răzbunare."
Şi atunci Rostam) ăsă-n
groapă-un capăt din arcanu-i, şi îl trase pe Bijan
cu picioarele în fiare, capul gol, păr, unghii lungi,
de-anevot slăbit cu totul, de dureri şi lipsuri mari,
palid în obraji, cu trupul singerând de-atâta fier
şi de lanţuri ruginite. Rostam scoase-un ţipăt când
îl văzu-ngropat în fiare; lanţuri grele şi cătuşi
se grăbi să i le spargă, scoase groasele brăţări

ce-l strânseseră de glesne...
De la temniţă apoi
se întoarseră acasă la Rostam; cel *pahlivan*
având pe Bijan în dreapta iar în stânga-i Manije.
Tinerii îi depănară lui Rostam povestea lor,
inimi, cugete mâhnite. Tahamtan dădu porunci
lui Bijan să i se spele capul, trupul sângerând,
să îmbrace noi veşminte. Gurguin se-apropie
de Bijan şi aştemându-şi faţa-n colburi, îl rugă
să se-ndure şi să-i ierte multele nelegiuiri;
şi de spusele-i smintite îndelung se căina;
şi Bijan de răzbunare îşi uită şi fapta rea
a lui Gurguin rămase fără-osândă. Şi-n curând
se-ncărcară mari cămile, se-nşeuară telegari;
Rostam se-mbrăcă-n armură scumpă şi urcă pe Rakş;
cei viteji vestiţi, din teacă, traseră sclipiri de fier,
pregătiră buzdugane grele, şi porniră-n rând
gata pentru bătălie: gândul lor s-a împlinit.
Aşkeş cel cu ochii ageri ce veghează pururea
oastea să şi-o izbăvească, cu poveri porni la drum;
Rostam lui Bijan îi zise: „Mergi cu-Aşkeş şi Manije,
şi aicea las’ pe mine! Crâncen pe Afrasiab
mă voi răzbuna la noapte, şi nu-mi voi îngădui
nici odihnă, nici mâncare şi nici somn. Vreau în serai
să-i fac eu la pocinoage, de-o ajunge mâine-n zori
de ocara oastei sale; neagră noapte o să-i fac
ziua cea strălucitoare, căpăţâna am să-i smulg
şi lui Kei Khosro voi duce-o! Tu du-te cu Manije;
vreau să nimicesc Turanul cu tăioasa-mi spadă grea,
tu eşti prea sleit de lanţuri şi de temniţă, să fii
martor la această luptă." La ăst sfat ce i-l dădu
Rostam de-a porni spre ţară însoţind pe Manije,
Bijan îi răspunse-acesta: „Merge-voi în cap cu voi
de porniţi la răzbunarea-mi! Ştii, tu, vajnic Tahamtan,
că-s Bijan şi reteza-voi multe capete-n Turan!“

ROSTAM IZBI ÎN MIEZUL NOPŢII
SERAIUL LUI AFRASIAB
Şi vitejii se porniră spre serai la-Afrasiab,
şi ajunseră la vremea de odihnă şi de somn;
frâiele pe şei zvârliră, şi-apoi traseră cu toţi
paloşele răzbunării. Rostam poarta apucă
şi zăvoarele îi smulse, şi se năpusti-n serai
mai sălbatic decât leul. N-au fost decât lovituri
date şi primite-n parte, spade-n ciocnet fulgerând,
ploaie de săgeţi şi suliţi! Capetele celor mari
se rostogoliră; mâna cu ţărână se umplu,
gura se umplu cu sânge. Sub portalul ce dădea
spre-ncăperea-mpărătească, Rostam hăuli prelung:
„Fie-ţi somnul cât mai dulce, capu-ţi fie plin de vânt!
Tu ai adormit pe tronu-ţi, pe când tânărul Bijan
sta în temniţă; crezut-ai că pe drumul din Iran
e cumva, de fier, vrun munte? Scoală-te! Sunt eu, Rostam
din Zabulistan, feciorul lut Zal, şi-acum vreme nu-i
de dormit, trândâv, prin paturi! Şpart-am porţile şi-am spart
lanţurile închisorii căreia spre-a o păzi
i-ai pus strajă-o stâncă mare şi Bijan e slobod azi
din belciuge şi din fiare; nimenea n-ar trebui
să-şi năpăstuiască-atâta ginerele său iubit!
Cel război care-ţi aduse sângele lui Siavuş
ar fi trebuit să-ţi fie de ajuns; o, josnic om,

răspândit-am împrejuru-ţi doar mormane de ruini —
totuşi ai râvnit la viaţa lui Bijan; dar bine văd
că-nrăită ţi-i simţirea, cugetul ţi-i rătăcit!”
Şi strigă Bijan acestea: „O, tu, *liurc* mârşâv şi timp,
ţi-aminteşti că de pe tronul ăsta şi-n ăst loc măreţ,
în picioare şi ostatic dinainte-ţi m-ai ţinut?
Ţi-am cerut să lupt asemeni unui pârdos, însă tu
mâinile mi-ai strâns în fiare aspre cum e un pietroi,
lată-mă acuma slobod, şi-âstfel cum n-ar îndrăzni

să dea piept cu mine leul groaznic şi înverşunat I
Strigătele-i deşteptară-n pieptul lui Afrasiab
temeri vechi, şi prin seraiu-i izbucni în urlet lung:
„Bravii mei sunt puşi în fiare de înşelătorul somn?
Cine dintre ei râvneşte la pecete, diadem,
să le taie ăstor duşmani orice cale spre ieşiri!“
Pretutindeni răsunară răcnete şi paşi grăbiţi,
sângele vărsat se scurse-n valuri din serai în porţi,
şi oricine vru să iasă, într-o clipă fu ucis I
Şi pe când se răzbunară grabnic cei iranieni,
urmele de prin lăcaşu-i îşi pierdu Afrasiab.
Al lui Rakş stăpân pătrunse în picioare răvăşind
şi covoare şi crivaturi; spăimântatele femei,
chip de zâne *pari,* roabe de-ale lui Afrasiab,
apucară de mâini perşii dragi, nepăsători strângând
mândri cai cu şei din plopul geluit şi căptuşit
cu pestriţe piei de pârdos, şi cu nestemate-n şir;
apoi din palat ieşiră şi cărându-şi prada lor,
lungi popasuri nu făcură prin Turan, Rostam zori
mersul cailor de grija jafului cărat de ei.
Şi de teama ca-ntâmplarea să nu se sfârşească-n rău.
)

XV

GOŞTASB

(şăhia lui a durat o sută de ani)
firdousi îl văzu pe dakiki în vis
Noaptea-n vis văzu rapsodul că o cupă-avea în mum
cu vin *miresmat* ca apa roşie de trandafiri.
Dakiki deodată-n faţă, umbră albă, -i apăru
şi-i grăi de-această cupă-n care vinul scânteia.
Zise către Firdousi: „Nu bea vin decât cum bea
şahul Kâvus, *Iţeianidul,* pentru că ţi-ai fost ales
drept stăpân în lumea asta şahul căruia în dar

soarta-i zvârle la picioare zeci de tronuri şi cununi:
Mahmud, şahinşahul lumii, -nvingătorul de cetăţi,
care face să se-nfrupte din norocul lui înalt
pe-orice om, şi ale cărui mari haznale n-or seca,
fără griji de-acum şi până în optzeci şi cinci de ani;
care-şi va împinge oastea în Kitai, şi, prinţ de prinţ,
drumurile-i vor deschide, care nu-i silit de loc
aspru de-a grăi cu nimeni, căci coroane mari de şahi
de la sine-n mâini i-or cade. Cit de cât, ai propăşit
în această carte mare, şi-ai atins tot ce doreai;
eu asemenea cu tine, şi-naintea ta, urzii
epopeea persiană; stihurile de-mi găseşti,
să nu Fii avar cu mine; eu o mie-am zămislit
de distihuri despre Coştasb şi Ardjasb, şi se sfârşi
viaţa-mi dulce; de-o ajunge ăst tezaur-manuscript
până sus la şahinşahul lumii, -atuncea duhul meu
va zbura de jos, din pulberi, până-n Lună!“ Vrui să spun
spusa-i, fiindcă sunt în viaţă iar el soţ al pulberii.
()
ZARDOŞT1 APĂRU ŞI COŞTASB
ÎI ÎMBRĂŢIŞA credinţa
Şi-âstfel mai trecu o vreme, când deodată răsări
din pământ — un pom în curtea lui Goştasb, şi se-nălţă
până-i adumbri seraiul — pom vânjos în rădăcini,
trunchi şi ramuri fără număr; frunzele-i şopteau poveţe,
roadele-i dădeau lumină. Pomu-acesta find om
şi purtând asemeni roade, oare, mai putea muri...?
Binecuvântate fost-au urmele şi paşii săi,
Zardoşt i s-a spus pe nume: el ucise *pe-Ahriman*
care-i răul de pe lume. Zise şahului Goştasb:
„Prooroc sunt, călăuza ta spre bunul Dumnezeu!“
Şi apoi un vas aduse plin cu foc şi agări:

Zardoşt, Zoroastru, **întemeietorul religiei mardciâlc dupâ preceptele cărei» credincioşii idofl locul**

„L-am adus din rai şi-ţi spune Domnul lumii: «Să primeşti,
legea mea! Priveşte cerul şi pământul: le-am zidit
fără-argilă, fără apă şi priveşte-le din nou
să vezi cum le e zidirea. Cugetă cine-ar putea
să zideascâ-asemeni lucruri, decât eu, al lumii Domn.
Dacă recunoşti că lumea asta am zidit-o eu,
Ziditor atunci îmi spune. Ia de la trimisul meu
buna-i lege şi învaţă drumul şi credinţa sa,
grijă ai să faci ce-ţi spune, şi alege-ţi călăuz
înţelegerea şi-arată-i lumii c-o dispreţuieşti.
Şi învaţă-adevărata lege plină de-adevăr,
căci domnia-i doar o vorbă când credinţă n-are-n ea. • ’
Şi când buna-nvăţătură bunul şah i-o ascultă,
calea-adevărată-alese şi adevăratul crez;
şi Zarir, şoimanu-i frate norocos ce-ţi dobora
elefanţii cei mai groaznici, şi bătrânul şahinşah
Lorasb 1 care se trăsese-n sihăstria lui la Balkh,
fiindcă-n inima-i rănită lumea-amară o găsi,
şi-n sfârşit şi căpetenii, şi puternici, şi-nvăţaţi,
şi-nţelepţi, şi vraci, şi bravii — se-adunară lângă şah.
Se încinseră cu *koşli2* noua lege-mbrăhşând.
Marele Goştasb pe tronu-i se urcă şi-mpinse oşti
către patru zări de zare; şi trimise şi *mubezi*
să cutreiere pământul; după lege ctitori
temple mari de flăcări sfinte. Şi-ntocmi întâiul foc
lucitor din Mihr, priveşte-l luminând atâtea ţări!
Şi avea un mândru chipreş chiar din paradis adus;
Goştasb dinaintea porţii templului îl răsădi,
şi pe trunchiu-i verde scrise că Goştasb îmbrăţişă
dreapta lege luând martor pe-acest mândru chiparos,
şi-âstfel răspândi credinţa dată de Acel-de-Sus.
După câţiva ani copacul tânăr, an de an, crescu,
şi ajunse-atât de mare îneât trunchiu-i nu puteai
să-l cuprinzi nici cu arcanul! Din belşug când lăstari
şi-ngroşă înalte ramuri, împrejuru-i, naltul şah

ctitori din temelie un serai înalt şi larg
tot de câte patru-ori zece coţi, la care începând
de la temelii nu puse strop de apă şi de lut.

Loratb. Lui Goţtasb, cărui* i-a dat tronul aihiilrindu-se într-un templu din Balkh.

***Kafti,* un brâu încins în lemn de luptă de către adoratorii focului.**

Şi zidi o sală-naltă căptuşită-n aur roş,
cu pereţi de-argint, podeaua din bucăţi de chihlimbar;
puse să se taie-n piatră: şahul legendar Geamşid
Soarele slăvind şi Luna, şi de-asemeni Fereidun
mânuindu-şi buzduganul-cap-de-bou, şi dăltui
toate chipurile-alese. Ian priveşte că nicicând
nimenea n-a dat dovadă de putere precum el!
Măre, când seraiul ăsta de-aur fost-au făurit
în întreaga-i frumuseţe, şahu-ntregului pământ
încrustă pe toţi pereţii pietre scumpe-nconjurând
ctilorirea-n cingătoare de oţel şi şi-o făcu
locuinţă. Şi trimise pretutindeni ăst răvaş:
„Unde-n lume se mai află ceva asemănător
chiparosului din Kişmer? Domnul mi l-a fost trimis
de prin paradis şi-anume mă făcu să glăsuiesc
că din locul ăsta-n ceruri voi intra în paradis.
Şi-acum voi ce ascultare sfaturilor mele daţi,
hai, veniţi sub chiparosul care creşte în Kişmer;
băteţi drumul de lumină care duce spre Zardoşt,
şi-nturnaţi-vă privirea de la idoli din Kitai!
Toţi în *Iţiişti* vă încingeţi pentru şahul persian
şi întru a lui cinstire; daţi uitării datini vechi,
odihniţi-vă la umbra falnicului chiparos,
şi-ndreptaţi-vă privirea către templul focului \
după cum ne-a dat poruncă proorocul nost’ Zardoşt."
()

FIRDOUSI E NEMULŢUMIT DE DAKIKI

Când căzutu-mi-a în mână cartea lui, îmi mai lipsea

doar o lună s-ating vârsta de şaizeci de ani în cap.
Cercetai aceste stihuri şi prea slabe mi-au părut;
multe stihuri şi distihuri bine stihuite nu-s.
Dar le-am copiat pe toate, -aici în carte spre-a vedea

1 Firdoâai descrie în ah capitol cum turcomanii inirind în Balkh artera palatul de aur, templul de foc

ţi cartea tacrS. 2END «AVESTA, iar.. Optzeci de magi impreunA cu Zoroaslru sfinierd *cu ilngelc lor focul*

Umplului*.

Şahul ce-i o povestire despuiată de frumos.
I-a adus giuvaergiul două giuvaere-aici;
poate şahul va alege giuvaerul cel mai bun.
Cine-i mulţumit povestea să şi-o depene-n ăst chip,
mai cuminte-ar fi să tacă şi să-şi cruţe duhul său;
cugetând la oboseala la care silite sunt
duhul şi de-asemem trupul, mai bine n-am scormoni
mina-n care pietre scumpe nici de leac nu vom găsi;
când nu-i harul cu avântul întru totu-ngemănat,
e mai înţelept o carte-a şahilor să nu urzeşti,
şi când fi-va să rămână gura fără hrana ei,
bine-i să nu-ntinzi o masă fără pic de bunătăţi.
Eu găsit-am cartea veche doldora de povestiri,
şi-ale căreia voroave grele sunt de adevăr;
sunt vechi datine persane care-s scrise-n grai vorbit,
şi-oamenii cu har departe fură de oricare gând
de-a le pune-n stihuri; nimeni la aceasta nu gândi,
şi fiinţa mea-ncântată doar la asta cugetă.
Două mii de ani trecură peste hronicul din vechi,
dacă cercetarea-arată numărul adevărat.
Bmecuvântai rapsodul care pildă ne dădu
începind să-l stihuiască; drept e că rimă puţin,
prea puţin, o povestire despre nişte sărbători
şi oştiri în bătălie; totuşi el le arătă
noilor rapsozi o cale spre a pune-n tronul său
măreţia-ncoronată. De la prinţi primi comori

şi cinstire, însă patimi rele-l osândiră crunt.
Preamări el şahi şi fruntea celor mari împodobi
cu-ale rimei diademuri; dar poeticu-i avânt
fu prea slab să-ntinerească vremea celor din vechimi.
()
LUPTA LUI ROSTAM CU ESFANDIAR
Când se lumină de ziuă, Rostam zalele-mbrăcă
şi pieptarul lui din pielea leopardului pestriţ,
trupul să şi-l ocrotească; de cârligul de la şea
şi-agăţă arcan şi calu-i mare cât un elefant

şi-l încăleca. Pe urmă îl chemă pe Zevare,
multă vreme despre oaste îi vorbi sfârşind astfel:
„Du-te oastea să-ţi orândui pe colina de nisip."
Zevare îşi strânse oastea-n piaţa cea *de la serai*
spre-a o îndruma în câmpul crâncenelor bătălii.
Tahamtan plecă cu lancea-n mână; -afară din serai
el încălecă şi oastea-i îl primi cu preamăriri:
„Fie să ai totdeauna buzduganu-n mâna ta,
şea şi telegar sub tine!" Rostam merse, Zevare
îl urmă, el ce-i întâiul reazim şi sprijinitor
al domniei sale; merse-n malul râului Hirmand.
Gura plină de încrederi, pieptul ros de multe griji.
Lingă mal lăsă oştirea şi pe frate-său, şi-apoi
către tabără purcese la şahul Iranului *,
după ce acestea zise cu mâhnire: „Zevare,
merg să fac o încercare, să-l opresc de a lupta
pe-acest om ce duşmănos e şi răuvoitor; aş vrea
linişte să-i dau în cuget. Mă tem că va trebui
să ajungem la-nfruntare, şi nu ştiu ce nenoroc
va să iasă la iveală. Ţine oastea în ăst loc,
eu mă duc să văd ursita ce ne va meni-n curând.
Dacă-l aflu ca-nainte mâmos *pe-Esfandiar,*
n-oi chema să mă ajute capii din Zabuhstan,
ci lupta-voi numai singur; niciun om din oastea mea

nu vreau suferinţi să-ndure. Cel a cărui inimă
însetată-i de dreptate poate-n linişte visa
la o soartă vitejească." Trecând râul se urcă
pe un dâmb; rămase astfel câtva timp, se cufundă-n
cugetări asupra lumii; pân' la urmă lung răcni:
„O, tu norocos în lupte, tu, Esfandiar! Acel
care va să te înfrunte a venit, deci gata fii 1"
Esfandiar de departe auzi ăst glas ştiut
al străvechiului leu falnic plin de râvna de-a lupta;
el zâmbi şi zise: „lată! Gata-s de când m-am trezit!"
Platoşă ceru şi coiful, buzdugan şi lancea sa;
Adict la Esfandiar. Şahului Goţlasb.
Îşi împlătoşă tot pieptul lucitor, işi pusc-n cap
chivără lui *keâanidă.* Şea ceru pe telegar
negru şi adus nainte-i. Când viteazul îşi văzu
bidiviul, îşi înfipse coada lăncii în pământ
şi săltă de pe ţarina neagră şi zbură pe şea,
cu puterea, vitejia lui cu care-i înnăscut -
cum doar leopardul sare drept în spate pe-un colun,
îngrozindu-l. Buimăcită, oastea-i îl privi urând
binecuvântăn asupră-i. Merse către Tahamtan
şi-ajungând văzu că-i singur pe colină, şi din şea
către cel Beşutan 1 spuse: „N-am nevoie de-ajutor
şi de soţ spre a învinge; fiindcă-i singur, eu la fel
voi fi singur; şi sui-voi povârnişul ăstui dâmb".
Şi-âstfel bravii se-ntilniră să se-nfrunte, piept la piept,
de-ai fi zis că-n astă lume praznicele au pierit.
Cind bătrânul şi cel tânăr, cei doi falnici *pahlivani,*
ce doi lei plini de mândrie, se apropiară-ncet
unul de-altul, telegarii începură-a necheza,
de credeai că piere-n pulberi câmpu-acela-nvenmatl
Glas puternic, Rostam zise: „Om la inimă voios
şi oblăduit de soartă! Nu mi te-ndârji atât
şi nu mi te-apnnde-atâta; la o vorbă de-nţelept
bine-i să-ţi deschizi urechea. Bătălie dacă vrei,

sânge-mprăştiat şi chinuri şi izbiri, dă-mi voie-atunci
să-mi aduc toţi cavalerii aprigi din Zabulistan,
înzăuaţi şi-n mâini cu spade din Kabul; la rându-ţi, tu
porunceşte ca persanii să se-apropie-a vedea
ce-i un giuvaer de aur şi ce este unul calp.
I-om aduce-aici pe câmpul de-nfruntare, între ei
să se bată, noi deoparte ne vom ţine câtva timp;
şi se va vărsa la sânge după placu-ţi, şi-ai să vezi
lupta, zarva, vălmăşeala 1“
Glăsui Esfandiar:
„Vorba ta-i nesăbuită; din serai cu spada-n pumn
te-ai pornit şi pe colina asta m-ai chemat să vin;
pentru ce vrei tu acuma să mă-nşeli; sau poate-ţi simţi
prăbuşirea-apropiată? Oare, ce mi-ar folosi
cu Zabulistan războiul, sau un altul cu Kabul?
Deie Domnul — niciodată aşa ceva să nu fac!
***Âifâlan,* căpetenie dm oastea lui Esfandiar.**
Nu-i în crezu-mi s-aduc moartea bravilor iranieni
pe când pun în cap coroana Iranului \ La război
sunt întâiul, chiar când este cu un pârdos să dau piept,
ghiare-n ghiare. De-ai nevoie de-ajutoare, să-ţi aduci;
eu nicicând nu am nevoie; Cel-de-Sus mi-i ajutor
în încrâncenarea luptei şt norocul mi-a zâmbit
cri d; cile ori cercat-am. Tu eşti dornic să te lupţi,
cu sunt însetat de luptă, şi-âstfel ne vom bate noi
fără oşti şi-atunci vedea-vom: calul lui Esfandiar
va ajunge-n grajdu-i fără-a duce-n spate călăreţ,
sau al lui Rostam, viteazul preamărit, se va-nturna
fără de stăpân acasă în seraiul lui Destan.
Şi atuncea *pahlinanii* se-nţeleseră-amândoi
nimenea să nu-i ajute în această luptă grea.
De mai multe ori în suliţi se izbiră înde-ei,
de pe platoşe rupându-şi catarămi şi chingi, avan:
pân’ la urmă cele bolduri de la suliţi li s-au rupt,
şi au fost siliţi să-nşface paloşele de oţel:

le-nălţară, -n stânga, -n dreapta se izbiră, dar pe loc
spadele li se ştirbiră. Se-ndreptară din rărunchi
şi de la oblânc luară buzduganele în pumni
şi făcură să detune unul pe-altul lovituri,
ca pietroaie prăvălite de pe creasta unei stânci:
îndârjiţi se zvârcoliră, precum doi sălbatici lei,
mădularele zdrelindu-şi în grozavele izbiri,
până braţele-şi opriră, buzdugane când s-au rupt.
Şi atunci îşi apucară de curea câte-un arcan
şi focoşii cai zburară. Rostam şi Esfandiar
prinseră-şi, pe rând, în laţuri, capetele, şi-amindoi
bravii plini de semeţie, doi voinici, doi elefanţi,
traseră din răsputere, străduindu-se din greu
unul pe-altul să se-ntreacă, însă dintre leii-aceşti
nu se clatină niciunul de pe telegarul său.
Călăreţii obosiră, frânţi erau şi caii lor
de grozava bătălie, spuma-n gura lor era
numai sânge, numai pulberi, zalele pe luptători
şi-ale cailor cioltare sfâşiate în bucăţi.

E vorba de coroana tatălui sau. Iahul Gojtasb. Rostam ţinea însă cu vahul Kei Khoiro. Astfel aiiltlm

1 a o bătălie intre iranieni.

FECIORII LUI ESFANDIAR SUNT UCIŞI
DE ZEVARE ŞI FARAMURZ

Când văzu că bătălia se lungeşte şi Rostam
al lui Zal fecior din luptă nu se-ntoarnă, Zevare
îşi aduse-oştenii-n cellalt mal al râului Hirmand,
toţi cu inima-njosită, gata de-a se răzbuna.
El persanilor1 le zise: „Oare, unde e Rostam?
Pentru ce ne lasă paşnici într-o zi de înfruntări?
Aţi venit voi să vă bateţi cu un crâncen crocodil,
aţi venit să daţi voi pieptul cu însuşi Rostam, şi-aţi vrea
mâna-n fiare să i-o puneţi, deci nepăsători nu staţi
pe cel câmp de bătălie!" Şi purcese-a ocărî
oastea de persani cu vorbe spurcate şi-njurături.

Unul dintre feciorandrii bravului Esfandiar
se aprinse de mânie. Fu un cavaler vestit
vrednic să-şi avânte calul, tânăr prinţ zis *Nuş-Ader,*
fruntea-n slăvi ţinind, ferice, şi setos de-a se lupta;
se întărâtă-mpotriva omului din Seistan 2,
revărsând pe gură-o ploaie de ocări şi-njurătun:
„O, şoiman plin de trufie, nu ascultă de-al său şah
doar un mârşav 1 Şi viteazul Esfandiar ne-a oprit
să dăm voie să se lupte câinilor ce nu-s supuşi
la povaţa-i şi porunca-i, şi-ndrăznesc a se scula
împotriva vrerii sale. Dacă voi ne veţi izbi
pe nedrept şi dacă fi-veţi atât de nebuni să daţi
sprijin braţului puternic către ceea ce e rău.
Veţi vedea cum cei războinici vitejeşte s-or lupta
şi cu spada, şi cu lancea, şi cu buzduganul greu I"
Zevare dădu poruncă a lor săi de-a se porni
înainte, să izbească, să doboare capi persani;
şi înainta el însuşi să îi sprijine pe-oşteni,
care, zece câte zece, crunţi, ieşiseră din rând,
căsăpind fără de număr la persani. Şi Nuş-Ader
când văzu măcelul ăsta, iute lupta-şi pregăti,
şi încălecă pe şargu-i ce-şi sălta trufaşul cap,
şi purcese şuierându-şi paloşul cel indian.

Petianilor din oastea lut Esfandiar.

*** Adici, Zevari.**

Fost-a un viteaz cu faimă, Âlva, om semeţ era,
bun ostaş, voioasă fire, care-n bătălii ducea
lancea lui Rostam, şi-n urmă-i, pas cu pas, se aţinea.
Nuş-Ader din depărtare îl văzu şi se grăbi
paloşul să şi-l ridice: drept în creştet îl izbi
pe acest vestit războinic, despicându-i, de la coif
până-n cingătoare, trupul! Zevare îşi avântă
calul de război şi-n răcnet de mânie izbucni:
„L-ai ucis pe omu-acesta, apără-ţi viaţa-acum,

căci, vezi bine, nu-i pot spune unui Âlva *cavaler* [43]1“
Zevare izbi cu lancea-i pieptul tânărului prinţ
ce se prăbuşi în pulberi, şi al oastei blând noroc
se şi stinse laolaltă cu măritul Nuş-Ader.
Mai avu el şi un frate tânăr, *Mihri-Nuş* numit,
gata de-a lovi cu spada, ce purcese a boci;
inima-i gemu în fierberi, sufletu-şi simţi atins;
şi-avântă el telegarul cel cu trup de elefant,
şi din oastea sa, din mijloc, naintă vijelios
către tabăra duşmană, de turbare spumegând.
Însă din cealaltă parte, ca un elefant turbat,
Faramurz2 ieşi din rânduri, paloş indian în pumn,
şi-l izbi şi pe faimosul Mihri-Nuş; şi două oşti
într-un răcnet izbucniră; doi viteji din neam ales
trepădând de a se bate, unul fiu de şah, cellalt
fiu de pahlivan, olaltă se-avântară, lei turbaţi,
şi în spade se izbiră. Mihri-Nuş se năpusti
inimos în bătălie, însă piept el nu ţinu
lui Faramurz, care-i dete-o izbitură de tăiş,
mândrul cap rostogolindu-i; însă spada lui căzu
şi pe al său cal, grumazu-i retezând şi doborând
capul falnicei fiinţe cu picioare lungi de vânt!
Faramurz, chiar fără calu-i, îl ucise pe vrăjmaş
şi-nroşi un câmp de luptă-n sângele lui Mihri-Nuş.
Când Bahman văzu că mort e fratele şi că sub el
ţărna-i roşie ca roza, la Esfandiar fugi
şi în focul luptei sale cu acel Rostam, răcni:
„O, leu mânios! o oaste din Seistan ne-a fost izbit:
cei doi fii ai tăi, feciorii Nuş-Ader şi Mihri-Nuş,
au pierit ca ticăloşii, de cei din Seistan ucişi!
Pe când lupţi aici, noi suntem de durere doborâţi;

---

[43] **Cu [a/tc] cuvinte. Âlva nu era un nobil, ci om de rînd.**

*** Faramurz. fiul lui Roaiam.**

[1] E ’.crba de ţthul Kei Khosro, de pârlea ciruia lupi* Rotlarn.

aceşti tineri prinţi dm stirpea *kdanidă* sunt culcaţi
jos în pulberi, şi-o mârşâvă (aptă de nesăbuiţi
azvârli pe neamul nostru al ruşinii vecinie văl!“
Inima cea veghetoare-a bravului Esfandiar
se umplu de grea mânie, > se-nvârteji în cap
vijelia, şi în oebiu-i străluciră fulgere!
„Om nenorocit — îi zise lui Rostam cei mari astfel
ţin ei seama de-nvoială? Spusu-mi-ai că n-ai să mâni
oastea-n câmpul de bătaie; dar tu grijă n-ai de loc
nici de nume, nici de cinste! Nici nainte-mi nu roşeşti,
nici naintea Celui care-i Ziditor, şi nu te temi
că va să mi te întrebe-n Ziua Marii Judecăţi?
Cei ce calcă învoiala nu ştii că au parte doar
de dispreţ? Cei doi războinici din ai tăi mi-au doborât
doi din fiii mei, şi încă-şi fac de cap, nelegiuiţi!’*
La cuvintele acestea Tahamtan încremeni,
tremurând precum o creangă în copac şi-astfel grăi:
„Jur pe viaţa şi pe capul şahului J, pe Soare jur,
şi pe spada mea, pe câmpu-acesta de bătaie jur
că n-am poruncit această luptă şi că-i osândesc
pe acei care au dat-o! Merg la frate-meu să-i leg
mâinile-amândouă, dacă el oştirea aţâţă
la nelegiuirea asta; şi ţi-l voi lârî aici
şi pe Faramurz de-asemeni, cu picioarele-n câtuşi
dinaintea celui care-i şah supus lui Dumnezeu,
însuţi tu ii vei ucide, şi-âstfel fiii-o să-ţi răzbuni;
însă mintea nu ţi-o pierde pentru-o faptă de smintiţi!“
Esfandiar îi răspunse: „Să verşi sângele şerpesc
pentru-a răzbuna pieirea păumţei, nici folos,
nici plăcere nu-ţ> aduce, şi aceasta nu va fi
după datina străbună-a celor şahi ce-şi poartă sus
frunţile-n tăria-albastră. Omule nenorocit,
caută-ţi scăparea însuţi, căci se-apropie, tiptil,
clipa ta cea de pe urmă I Îţi voi pironi-n săgeţi
coastele de Rakş, prin coaste, să fiţi unul amândoi,

precum apă şi cu lapte-amestecate, ca nicicând
niciun rob de azi-nainte să nu mai cuteze-a da
piept c-un prinţ în bătălie 1 De-o să scapi din luptă viu,
te-oi lega de amândouă mâinile şi te-oi târî
dinaintea celui care-i şah \ şi dacă vei muri
sub săgeţile-mi, gândeşte că-n ăst chip vei ispăşi
sângele acestor mândri fii!“ Rostam dădu răspuns:
„Hărţuielile acestea dintre noi nu pot decât
slava să ne-o adumbrească. —Ntoarce-te spre Cel-de-Sus,
cere-i ajutor, căci dânsu-i călăuz spre tot ce-i bun.
ROSTAM FUGI PE CULMEA UNUI MUNTE
Arcurile-şi înşfăcară şi săgeţi din lemn-de-plop,
şi-atunci Soarele lucirea şi-o pierdu: şi foc ţâşni
din săgeţi cu lucii vârfuri; ei îşi încheiară-n copci
platoşele peste piepturi. Pieptul lui Esfandiar
se umflă de sânge-n clocot, şi i se-ncruntară-adânc
şi sprâncenele şi chipul; când se apleca pe arc,
nimeni nu putea să-i scape; luând atunci un arc în mâim,
se umbri şi mândru! Soare, puse şi săgeţi cu bold
de oţel ce trec prin zale ca prin cârpă. Aţinti
şaizeci de săgeţi şi toate îl răniră pe Rostam
şi pe Rakş, şi-n vremea asta Esfandiar se roti
cerc, jurâmprejur de sine, şi din iuţile săgeţi
trase de Rostam niciuna nu-i făcu lui niciun rău,
şi neputincios în luptă, Rostam la sfârşit răcni:
„Ăst Esfandiar, văd bine, e un brav cu trup de bronz 1”
Sub atâtea răni şi trupul lui Rakş din puteri slăbi,
şi nici calul, nici viteazul nu putură ţine piept;
cal şi călăreţ din luptă fură scoşi, pe când Rostam
se gândi, pierdut aproape, la un mijloc de-a scăpa.
De pe cal sărind ca vântul, mândrul cap îşi întură
către munţi; în vremea asta lucitorul telegar
la serai se-ntoarse şi-âstfel de stăpân se despărţi.
Sânge gâlgâi de-a lungul trupului lui Tahamtan,
şi-acest falnic om asemeni lui Bisutun, munte nalt,

1 Adică Goţtasb, talii lui Esfandiar.
Tremură de neputinţă. Îl zări Esfandiar,
rise şi acesta-i zise: „O, tu, prinţule vestit,
cum hpsitu-ţi-a puterea elefantului turbat,
cum un munte de fier astfel de săgeţi a fost străpuns?
Unde-ţi fură vitejia, vlaga, buzduganul tău
şi înfâţişarea-ţi mândră-n bătălie? Pentru ce
te-ai adăpostit sub munte, când abia ai auzit
glasul leului sălbatic? De ce leul de război
se schimbă-n fricoasă vulpe şi din luptă o tuli?
Oare, tu să fii acela ce-l făcu pe bietul diu
să bocească şi să geamă? Oare, tu ai mânuit
paloşul şi-n fulgerare fiarele le-ai pârjolit?
Zevare văzu o urmă-a calului strălucitor,
care, plin de răni, prin apa râului Hirmand trecu.
Lumea se cerni în ochii lui atât de-nspăimântaţi,
şi-alergă răcnind pe câmpul cel de sânge îmbătat;
fratele, rănit de moarte, şi-l găsi, şi rele răni
îi văzu, neoblojite; şi îi zise: „Scoală-te,
urcă-te pe telegaru-mi! Eu în plătoşă mă-mbrac
să mi te răzbun!" Răspunse Rostam: „Du-te la Destan.
Spune-i lui că măreţia neamului lui Sam s-a stins;
roagă-l de nu ştie leacul ăstor mari nenorociri,
de nu ştie vre o taină să închege-aceste răni;
căci, o, Zal1, eu ştiu prea bine: teafăr dacă eu rămân
de-astă dată dinaintea-arcaşului Esfandiar,
va fi ca şi cum m-ar naşte astăzi maică-mea din nou.
Când vei fi ajuns acasă, vezi de-l vindecă pe Rakş;
eu te voi urma, dar mersu-mi va fi-ncet." Şi Zevare
fratele-şi lăsă în pace, urmărind din ochi pe Rakş.
Esfandiar rămase-n vale şi purcese a striga:
„O, faimos Rostam! acolo sus mult timp ai să rămâi!
Cine reazim o să-ţi deie? Zvârle-ţi arcul, de pe trup
scoate-ţi platoşa din pielea leopardului pestriţ,
şi descinge-ţi cingătoarea, pocăieşte-te smerit,

lasă-ţi mâinile legate, şi-atunci teafăr vei scăpa,
şi la şah mi te voi duce, aşa plin de răni cum eşti,
şi te voi sili iertare să-mi ceri pentru ce-ai făcut.
1 Rostam s* adreseaiî direct tai&lui mu Zal (Destin) ca) i cum l-ar avea în (aţă, procedeu prin care
Pirdoiiii amplifici momentul dramatic.
Dar de vrei să lupţi nainte. Spune-ţi ultimele vreri,
şi numeşte-n ţara asta cirmuitor pe careva,
cere-i Domnului iertare pentru ce-ai păcătuit:
poate că-ţi primeşte ruga, dacă eşti adânc mâhnit,
şi speranţă am ca Domnul carele e tare drept
o să-ţi fie călăuză, căci vei părăsi-n curind
astă lume trecătoare..." îi dădu răspuns Rostam:
„E târziu, nu se mai poate la ăst ceas a ne lupta;
dacă de această seară mulţumit eşti, mergi acas’;
cine-ar vrea să se mai lupte-n vremea-ntunecatei nopţi?
Eu de-asemem în seraiu-mi merg spre a mă odihni,
pentru-a răsufla o clipă şi-a mă obloji la răni.
Da, chema-voi lângă mine pe ai mei, pe Zevare,
Faramurz, Destan, ce-i fiul lui Sam, şi pe toţi acei
din părinţii mei ce-au nume preamărit — m-oi pregăti
să-ţi plinesc orice poruncă, căci direpţ eşti la-nvoteli."
„O. Bătrân nerod — îi zise trup-de-bronz, Esfandiar —
clocoteşti de-nverşunare! Eşti puternic şi viteaz,
şi cunoşti şi vicleşuguri şi mijloace de-a scăpa.
Tu te-ascunzi cu viclenie, să nu văd ce rău arăţi.
Mi te iert şi-ţi dărui viaţă pentru astă noapte doar;
nu mi te lăsa-n ispită pe întortocheate căi,
să-mi aduci la-ndeplinire tot ce mi-ai făgăduit,
şi de-acum pălăvrăgeala vană nu ţi-o mai ascult."
Zise Rostam: „Căuta-voi vreun balsam de pus pe răni.”
Părăsindu-l, din privire-l urmări Esfandiar
spre-a vedea cum merge bravul. Râul străbătu Rostam
ca o plută, şi asupra trupului chemă din cer
binecuvântări, şi zise Marelui Judecător:

„Dacă mor de-aceste rane, cine, oare, din cei mari
va vroi să mă răzbune, cine va vroi din ei
să îmi fie de o seamă: nenfricat, mintos şi drept?"
Esfandiar iscodindu-l din privire, îl zări
hăt pe malul dimpotrivă, şi îşi zise-n sinea lui:
„Nu-i Rostam un om, ci este elefantul spumegând
şi-nzestrat cu multă vlagă. Chiar cu toate-aceste răni
de pe trupu-i, el trecut-a râul. Groaznicele răni
ale săgetării mele doar mi l-au zorit la mers."
()
ROSTAM SE SFĂTUI CU CEI DIN NEAMUL SĂU
Rostam, pe de altă parte, -ajunse la seraiul său,
şi-l văzu Destan în starea-n care bravul se alia;
Zevare purcese-a plânge laolalt' cu Faramurz,
şi se mistuiră-n chinuri, doar privind acele răni;
Rudabe îşi smulse părul, faţa aspru-şi sfâşie
ascultându-i cum se vaită. Zevare se-apropie
şi-i slăbi, grea, cingătoarea; -! descotorosiră-n grab
de pieptarul lui din pielea leopardului pestriţ,
şi-nţelepţii toţi din ţară se-aşezară-n jurul său.
Rostam porunci acelor care mai gândeau că pot
pe Rakş să-l tămăduiască să se-nfăţişeze lui.
Pletele Destan îşi smulse, dulce, -obrajii şi-i lipi
de-ale fiului său rane, glăsuind: „De când mă ştiu
în această lungă viaţă n-am văzut mai falnic fiu!"
Rostam ii răspunse: „Tată, plinsul tău la ce e bun?
Cerul a vroit aceasta să se-ntâmple în ăst fel.
Dar eu am în faţă lucruri şi mai grele de-mplinit,
care sufletul mi-i umplu cu dureri şi griji mai mari
decât rănile acestea! Oricât m-aş ruga de mult
inima să i-o înduplec, inima-i ca un pietroi:
Esfandiar căuta-va să m-afunde-n umilinţi
prin cuvinte şi prin fapte pline de neruşinări.
Străbătut-am lumea-ntreagâ, şi-nvăţat-am ce-i ştiut
şi ce e ţinut în taină, înşfăcat-am *diuul* alb

de curea şi în ţărână l-am zvârlit ca pe un ram
de plop alb sau de mesteacăn — şi-acum înapoi am dat
dinaintea celui care-i vajnicul Esfandiar
şi din faţa celui care-i norocos în bătălii!
Tari săgeţi îmi străbătură nicovale; şi-ntâlnind
pavăza, -o găsiră slabă; dar săgeţile ţintind
în Esfandiar şi-armură-i, parc-aş fi lovit cu spini
cremenea! Odinioară, când o piatră apucam,
mina mea putea s-o sfarme ca pe-un castravete crud;
astăzi mina înşfăcându-l de curea pe-Esfandiar,
el nici n-a băgat-o-n seamă. Când un crocodil zărea
paloşu-mi, fugea sub pietre; dar ăst paloş n-a străpuns
platoşele de pe pieptul lui Esfandiar, şi nici
faldurile de mătase fruntea lui învăluind.
Mulţumire i-aduc Celui-de-Sus pentru că a fost
noaptea-ntunecată foarte, şi că-n bezna ceea grea
ochiu-i nu putea să vadă. De sub ghiara gândinei
am scăpat, dar mântuirea nu ştiu de-mi va folosi.
Când pe gânduri cad, alt mijloc văd că nu mai am decât
să mă salt pe Rakş şi mâine s-o pornesc încotrovâ,
până o să mi se piardă urma de Esfandiar;
şi dacă va-ncepe, aprig, să doboare căpăţâni
în Zabulistan, sfârşi-va prin a se scârbi de-omor,
chiar când setea de-a ucide va dura destul de mult."
„O, tu, fiule îi zise Zal — cu judecată fii!
Cuvântarea ta sfârşind-o, mă ascultă-acum şi tu.
Mijloc de-a ieşi din toate este, în afară de
moarte, cu-altfel de ieşire. Ştiu ceva izbăvitor
pentru tine, deci primeşte-l 1 Voi chema în ajutor
pasărea *simorgh,* şi dacă vrea să-mi fie călăuz,
ţara şi meleagul nostru neclintite-or răminea;
dacă nu, într-o ruină patria ne-o va schimba
ăst Esfandiar ce-i mârşav şi nu face decât rău."
PASĂREA SIMORGH îl ARĂTĂ LUI ROSTAM
MIJLOCUL DE SCĂPARE

Câteşitrei[44] când se-nvoiră la ăst plan prea îndrăzneţ,
Zal, mai-marele, pe-un munte se urcă; de la serai
trei căţui cu foc adus-au cei trei inşi însoţitori
plini de temeri. Şi când vraciul 2 se opri pe munte-n pisc,
trase-o pană dintr-un petec de brocart, şi aţâţă
flacăra dmtr-o căţuie, şi deasupra-acestui foc
arse-un capăt de la pană. Veghea-ntâia cînd trecu
din întunecata noapte, aerul se-nvârtoşă
într-un nour de-ntuneric. Cel *simorgh* privi din cer,
şi văzu cum luminează focu-aprins şi-alături Zal,
mimă însingerată de durere; pasărea
se apropie şi cercuri largi făcu, şi-atuncea Zal
se sculă cu-nsoţitorn săi tămiie fumegind,
pasărea-n mai multe rânduri el o binecuvintă.
Zal umplu cu mirodenii citeşitreile căţui
dinainte-i, îneeându-şi faţa-n sânge lăcnmind
din adâncu-i plin de zbucium.
Zise pasărea *simorgh:*
„O, tu, şah, ce ai pe suflet de-ai nevoie de-acest fum?“
Zise Zal: „Nenorocirea-adusă de acei mârşâvi
şi de neam rău să-i lovească pe duşmanii mei haini!
Trupul lui Rostam cu pieptul ca de leu e vătămat,
şi picioru-mi împietrit e de-apăsarea-acestor griji
date de fecior; mi-i teamă, tremur pentru viaţa lui,
rănile acestea toate grele sunt cum nimenea
n-a văzut în lume-asemeni. Rakş, la fel, e ca şi mort,
zi şi noapte răsucindu-şi trupul de săgeţi lovit.
De când în cuprinsul ăsta a venit Esfandiar
nu visează decât lupte; el nemulţumit fiind
de regatu-mi, de coroana-mi, de comorile-mi, ar vrea
roadele şi rădăcina arborelui meu din veac!“
Zgripţoroatca: *„Pahlioane,* inima nu ţi-o mâhm

---

[44] **Probabil Zal, Rodtbft ţi RoMam.**

’ Adie* Zal.

pentru-aceasta! Trebui-va să-l aduci aici pe Rakş
şi pe ce) ce-mparte lumea."
Zal trimise la Rostam
o ştafetă să-l vestească: „Află-un mijloc să te scoli
pentru-o clipă şi poruncă dă de-asemeni şi pe Rakş
să-l aducă-aici îndată!"
Pasărea privi la răni
chibzuind cum să le-nchidă. Trase din viteazul trup
patru vârfuri de săgeată şi cu donţu-i supse-ncet
sângele din răni; pe urmă c-o aripă le frecă,
şi Rostam numa-ntr-o clipă vlagă, viaţă, căpătă.
Pasărea *simorgh* îi zise: „Oblojeşte-aceste răni,
şi ai gnje-o săptămână să nu le atingi cumva;
moaie-n lapte astă pană şi petrece-o peste răni."
I se-aduse-apoi de-asemeni să-l tămăduie pe Rakş;
clonţul şi-l trecu pe partea dreaptă-a telegarului
şi îi smulse şase vârfuri de săgeată din grumaz,
aşa fel că nici fărâmă de pe trupu-i nu mai fu
săgetată şi rănită, şi Rakş pnnse-a necheza,
şi cel ce coroane-mparte râse când îl auzi.
Şi-atunci pasărea îi zise: „Brav cu trup-de-elefant,
mai măreţ decât măreţii de la Curte eşti; de ce
căutat-ai împotriva lui Esfandiar să lupţi,
bravul cel cu trup-ca-bronzul?“ Îi dădu răspuns Rostam:
„Dacă nu-mi vorbea de lanţuri, inima nu-mi supăra;
dar îndur mai bine moartea decât să ajung de râs,
decât să mă las vreodată într-o bătălie-nvins!“
Pasărea *simorgh* îi spuse: „Nu, mei o ruşine nu-i
dacă fruntea până-n pulberi dinaintea lui ţi-o pleci,
el, Esfandiar, doar este nenfncatul fiu de şah,
şi a şahilor mărire se-odihneşte pe-acest om
din neprihănită viţă. Dacă vrei cu mine-acum
să mi te-nvoieşti, de setea luptei te vei lepăda,
nu vei mai râvni deasupra lui Esfandiar să fii
pe cel câmp de bătălie, cuviincios, tu îi vei da

mâme plecăciune-adâncă, şi îi vei aduce-n dar,
drept ispaşă, trup şi suflet. Ceasul rău de l-a ajuns,
va dispreţul, fireşte, faptul că iertare-i ceri,
şi un mijloc de scăpare-ţi voi găsi, şi-am să-ţi înalţ
fruntea până sus la Soare! ** Se înveseli Rostam
de cuvintele acestea, nu se mai înfricoşă
că va îndura ocara de-a fi-n fiare ferecat,
ci răspunse: „Niciodată nu mă voi abate eu
de la sfaturile tale, chiar şi când mă va ploua
un potop de spade-n creştet!“ Zgripţoroaica zise iar:
„Din prietenie multă, taina cerului doresc
ţie doar să ţi-o dezvălui. Cel ce lui Esfandiar
sângele vărsa-va, pradă soartei rele va pica;
niciodată-aici pe lume oneât ar trăi de mult,
n-o să afle mântuire pentru chinuirile lui;
n-o să poată să-şi păstreze nici comori: ursita rea
l-o urma în astă viaţă, şi când o va părăsi,
va găsi şi-n ceealaltă chinuri şi nenorociri;
de-ai luat tu hotărârea sfaturile să-mi urmezi,
vreau să mi te fac puternic pe duşman să ţi-l răpui;
te învăţ la noapte taina minunată şi-ţi închid
gura la urâte vorbe. Du-te, -ncalecă pe Rakş,
calul tău lucios, şi-apucă un jungher seânteietor! **
Rostam ascultând acestea, cingătoarea pe rărunchi
şi-o încinse şi-ntr-o clipă îl încălecă pe Rakş
galopând până la mare. Văzu cum văzduhul tot
de *simorgh* se-nnegurează, şi descălecă pe ţărm.
Iute pasărea semeaţă din văzduhuri pogorî,
şi Rostam văzu un verde tamarind ce-şi adâncea
rădăcinile-n ţârână, pe când vârful până-n cer.
Vajnicul *simorgh* de-o creangă aninându-se, -arătă
lui Rostam uscată cale să ajungă lîngă el;
o mireasmă-mbătătoare de mosc năvăli-mprejur;
pe Rostam chemă aproape şi cu âripa-i frecă
fruntea şi acestea-i zise: „Cel mai drept ram să-ţi alegi,

cel mai lung şi mai subţire. De-acest ram de tamarind
preschimbat într-o săgeată soarta lui Esfandiar
va s-atâme; deci tu pune pe nuiaua-aceasta preţ,
şi la foc îndreapt-o bine, cată şi-un vârf bun şi vechi
de săgeată, pene pune-i băţului şi-ăst vârf de fier,
iată mijlocul prin care va pieri Esfandiar!“
îşi tăie Rostam o creangă din cel verde tamarind
şi plecă din ţărmul mării spre seraiu-i zimţuit;
călăuz îi fu *simorghul,* drept deasupra lui zburând
şi zicându-i âstfel: „Dacă, va veni Esfandiar
iar la luptă să te-aţâţe, glăsuieşte-i dulce, drept,
rugi smerite îi înalţă, nu gândi să-l amăgeşti;
poate că-ndulci-va-şi graiul, poate îşi va aminti
vremea de odinioară; fiindcă de mai multe ori
lumea-ntreagă străbătut-ai înfruntând primejduiri
şi-oboseli, slujindu-ţi şahii. Dacă nu te va ierta,
dacă socoti-va-n sineşi că te poate înjosi,
atunci încordează-ţi arcul, şi săgeata de nuia
ghiftuită-n vin ţi-o pune, şi-amândouă braţele
le aşează-n linte dreaptă către ochii lui ţintind,
precum face-un om cucernic tamarindul adorând:
soarta va purta săgeata drept în ochii lui. În ochi
fiind partea lui mai slabă, dar să-ţi ţii mâma-n frâu.“
Pasărea-şi luă adio de la Zal şi-ntre aripi
îl îmbrăţişă fierbinte, şi se avântă-n văzduh
mulţumită şi ferice. Rostam zboru-i urmărind,
foc aprinse, şi nuiaua o-ndreptă. O ghiftui
şi-o-mbătă cu vin; la capăt îi virî fier ascuţit,
şi când gata fu săgeata. —i prinse penele, perechi.
()

ROSTAM ŢINTI O SĂGEATĂ ÎN OCHIUL LUI ESFANDIAR

Rostam înţelese grabnic că smeritele lui rugi
nu-l ajută să-l împace pe-aprigul Esfandiar;
arcu-şi încordă, şi puse teapa cea de tamarind

căreia-i călise vârful de fier înroşit în vin.
Potrivind în arc săgeata, el în taină înălţă
Domnului o rugăciune: „Tu, preasfântule Stăpân
peste Soare! Tu, ce dărui-nţelepciune tuturor,
măreţie şi putere, tu, ce vezi în inimă-mi
neprihana, şi vezi gându-mi şi ceea ce pot să fac 1
Ştii de câte ori luptat-am să-mblânzesc acest duşman,
ştii cât de nedrept e, gata de-nfruntări şi de isprăvi.
Nu privi acestea, Doamne, ca pe un păcat ce-i demn
de osândă, tu, acela carele-ai zidit în cer
Lună şi Mercur!“ Arcaşul îndărătnic când văzu
şovăirea şi zăbava lui Rostam de a porni
bătălia, -acestea-i zise: „Om mârşâv din Seistan 1
Duhul tău scârbit nu este de-arcuri şi săgeţi? Mai vrei
şi săgeţile lui Goştasb să le vezi, şi-un piept-de-leu,
şi săgeţile cu vârfuri ferecate-a’ lui Lorasb!“1
Rostam se zori atuncea potrivind săgeata-n arc
cum *simorghul* i-arătasc; slobozi săgeata-n ochi
lui Esfandiar, şi lumea-n faţa ăstui prinţ vestit
se înnegură, statura-i falnică se prăbuşi,
îşi pierdu şi cunoştinţa şi puterea-l părăsi;
capu-acestui şah cucernic, adorând pe Cel-de-Sus,
se-nclină şi chinezescu-i arc din mână şi-l scăpă,
coama apucă, grumazul calului său negru-corb,
şi scăldă în sânge colbul de pe câmpul de-nfruntări.
Îi strigă Rostam: „Tu singur ai făcut să deie rod
acest sâmbure de fiere! Tu eşti cel care ai zis:
«Sunt bărbat cu trup-ca-bronzul; doborî-voi cerul-nalt!»
Doar o singură săgeată te-a făcut de luptă-acum
să te laşi şi de vestitu-ţi telegar s-atârni, greoi.
» Cu alte cuvinte Esfandiar, răuvoitor, îl acuză pe Rostam că el vrea moi lupte, cunooscă
. Pieptul-de-leu ’ şi săgeţile lui taicâ-sâu şi bunicu-sau.
Într-o clipă căpăţâna ta în pulbere va fi,
iubitorul sân al mamei tale-n chin s-o mistui.

Şahul cel vestit în clipa asta şi căzu din şea,
de pe bidiviu-i negru, drept cu creştetu-n pământ;
şi rămase-astfel o vreme până când îşi mai veni
greu în fire şi pe târnă greu şezu şi ascultă.
Prinse lute-n mâint săgeata de un cap şi-i smulse tot
lemnul năclăit de sânge, de la pene până-n vârf.
(• • • •)
Esfandiar lui Beşutan îi răspunse-ncet, cu şart:
„0, tu, om cu-nţelepciune şi noroc! Nu te lăsa-n
deznădejde dm pricina-mi. De-astă parte îmi făcu
Roata cerului şi Luna. Tot ce este viu sub cer
va avea culcuş ţărână; nu boci sfârşitul meu!
Unde-i Fereidun, şi unde e Huşang şi şah Geamşid?
Vântul i-a adus şi boarea i-a împrăştiat pe toţi;
bunii mei de vită-aleasă. Mândri şi neprihăniti,
toţi s-au dus şi noi în locul lor rămas-am; nimenea
nu rămâne-n trecătorul ăst lăcaş \ Luptat-am mult
pre pământ, şi mai pe faţă, mai pe-ascuns, pentru-a găsi
calea Domnului şi pentru a călăuzi pe ea
înţelegerea-ntre oameni. Când cuvântul legii, sfânt,
strălucea prin stăruinţa-mi, *şi-Ahriman* cu mâna lui
rău nu mai putea să facă, soarta aprigă şi-a-ntins
hrăpăreţele ei ghiare, şi nu i-am putut scăpa!
Cred că-n paradisul vecinie duhul meu va secera
ceea ce însămânţat-a. Nu prin vitejia sa
fiul lui Destan peirea mi-a adus. Priveşte-acest
ram de tamarind din mână: prin el pasărea *simorgh*
şi Rostam, vicleanul, pus-au vieţii mele un sfârşit.
Zal făcut-a ăst descântec şi, dibaci, se folosi
de-a vrăjitoriei artă, ştiind farmece şi vrăji."
(.....p
ISPRAVA LUI ROSTAM ŞI A LUI ŞEGHAD
PREDOSLOVIE
E sfârşită şi povestea lui Esfandiar; a fost
scoasă din ce povestiră oameni vrednici de crezut.

Vreau să zugrăvesc în stihuri şi sfârşitul lui Rostam
după-un hronic care spune despre neamu-i de viteji.
Fost-a un bătrân pe nume Azadeh Serv, ce şedea
în cetatea Merv, şi-anume la Ahmed fiul lui Sahl;
el avea preţiosul hronic unde-n file se-odihneau
chipuri şi icoane sfinte de-ale celor *pehlivani.*
Fost-a om cu-nţelepciune şi cu darul de-a grăi,
şi cu limba dedulcită la vechi datini din străbuni;
el făcea să-i urce spiţa pân' la Sam şi Narâman,
şi ştia atâtea lucruri despre lupte şi Rostam.
Vreau să povestesc în stihuri despre el, din tot ce ştiu
să urzesc o ţesătură. Dacă-atâta timp rămân
în lăcaşul ăsta care-i trecător, dacă mi-or fi
călăuze ş> simţirea şi-nţelegerea, atunci
voi sfârşi această carte din vechimi, cu povestiri
ce vor face să dureze amintirea-mi pre pământ.
• . —• • • _)[45]
Şi picioarele şi-auzul nu mă mai slujesc de mult,
anii grei şi sărăcia risipiră vlaga mea;
âstfel soarta rea, duşmanca, m-a înlănţuit, şi-acum
gem împovărat de vârstă şi necazuri; dar mă rog
zi şi noapte, să pogoare binecuvântări cereşti
pe acest stăpân al lumii, de dreptate-mpărţitor,
şi cu mine se mai roagă ţara, în afară de
cei ce-s păcătoşi şi mârşavi; şah de când s-a-nscăunat
sub coroană *keiandă,* şi-ale răzbunării porţi
le-a închis şi-a pus în lanţuri mâna răului, făcând
să le intre frica-n vine celor puşi pe silnicii,
chiar adăpostiţi de cinuri prea înalte; e în schimb
bun cu cei cu judecată ce măsura n-o întrec.
Lui îi voi nălţa în lume-un monument de neuitat
cât vor fi în lume oameni: acest hronic *Şah-Name,*

[45] **Urmeazi elogiile adresate şahului Mahmud (predoslovia fiind interesanta prin datele biografice ale autorului)***

cartea şahilor şi-a celor mari, vitejii cavaleri
ce-au trăit odinioară; cartea-adună între foi:
lupte, praznice şi sfaturi, vorbe-alese şi isprăvi
din vechime, -nţelepciune şi credinţă, şi învăţ
despre cumpătări, prevederi, carte ce-ar putea sluji
călăuză-n altă lume. Multe îi vor fi pe plac
şahului şi multe astăzi îi vor fi şi de folos;
mai presus, o mărturie a şăhiei lui va fi
şi-astă cronică sluji-i-va, soaţă vrednică fiind
la povestea vieţii sale. Trag nădejde că-mi va da
drept răsplată pungi de aur, căci vreau după moartea mea
să vă las o amintire despre marile comori
ale şahului ce-şi poartă fruntea peste şahi, mai sus.
Acum vin iar ia cuvântul lui Serv care strălucea-n
casa lui Sahl care-i fiul lui Mahan, în târgul Merv.

ROSTAM PLECĂ ÎN KABUL PENTRU A-L AJUTA
PE FRATELE SĂU, ŞEGHAD

Iată ce mi-a spus hătrânul, de cunoaştere-nsetat,
har având, darul vorbirii, plin de amintiri din vechi:
în haremu-i de copile Zal avu o sclavă; ea
dulce triluia din glasu-i şi din strune de viori;
roaba tânără aduse-n lume-un fiu că L.una-n cer
dinaintea strălucirii lui pălea; el semăna
şi la chip şi la statură lui Sam, mândrul cavaler,
şi vrăjiţi erau părinţii de fecior. Mari învăţaţi
şi-astrologi, şi căpetenii din Kaşmir şi din Kabul,
oameni care se afundă în ştiinţă, credincioşi
Domnului, cu toţi veniră, cu-astrologice tăbliţi
indiene-n mâini, şi-olaltă începură-a socoti
zodiile spre-a cunoaşte ce-i ursiră-acolo-n cer

pruncului frumos la faţă. Dar văzând socoata lor
uimitoare, se priviră ochi în ochi zicând lui Zal,
care-i a lui Sam odraslă: „O, tu, brav moştenitor
al înaltei stirpe care-i răsfăţată-n zodiac,

ne-aşezarăm toţi pe lucru taina cerului cătând;
dar nu este priincioasă pentru pruncul tău de loc!
Când acest copil ce-i chipeş va fi om şi-o dobândi
vitejie şi putere, nimici-va-ntregul neam
al lui Sam al lui Nariman; pustii-va şi-acest tron;
şi va umple de zâzanii Seistanul, tulburând
şi-ale Persiei meleaguri; viaţa tuturor va fi
plină de amărăciune, şi-or rămâne-n viaţă, tari,
din voi prea puţini la număr." Şi Destan fiul lui Sam
fu mâhnit de-aceste vorbe; îl chemă într-ajutor
pe Acel care împarte direptate pe pământ;
„O, tu, sfântă Călăuză! Cerul ce se-nvârte-i sub
tălpile-ţi; şi-n orice lucru sprijin mi-eşti şi adăpost;
mă deprinzi înţelepciunea şi adevăratul drum;
cerul l-ai zidit şi aştrii; fie să nădăjduim
toată fericirea; fie împlinite-orice dorinţi
şi odihna şi tot ceea ce ne face fericiţi!“
Zal, mai-marele, numindu-l pe feciorul său *Şeghad,*
maică-sa-l păzi şi după ce fu înţărcat şi când
se făcu frumos că inimi fermeca, şi gângurea
şi privea la toate-n juru-i; dar când ţâncul se mări,
Zal de-ndată îl trimise lângă şahul din Kabul.
Nalt la trup era flăcăul cât un falnic chiparos,
un viteaz îndemânatic la arcan şi buzdugan.
Şahul din Kabul privindu-l socoti că este demn
şi de tron şi de coroană; de-al său chip se bucură,
fata-i dărui drept soaţă, el fiind din neam de şahi,
îi trimise, laolaltă cu copila-i, tot ce-avea
în haznaua-i uriaşă, demn de el, şi ce păzea
grijuliu, ca pe-un măr proaspăt, să nu aibă teamă neam
de răufăcătoare zodii. Toţi mai-marii din Iran
şi din Hindustan vorbiră despre Tahamtan şi-un câşti x,
pielea cea de bou cerută, an de an. Kabulului.
Venit, profil.
Prinţul din Kabul gândi că, Şeghad ginere-i fiind,

Rostam, carele-i stăpinul din Zabulistan, necum
n-o mai aminti de câştiul ce nu face un *derham *.*
Dar când se-mplini sorocul, oamenii lui Tahamtan
câştiul iarăşi şi-l cerură, tot Kabulu-astfel mâhnind.
Şeghad fu mâhnit de fapta rea a fratelui Rostam,
dar nu spuse nimănuia, numai celui din Kabul
şah, destăinuindu-i taina: „De-astă lume sunt sătul,
şi de orice-ngăduinţă pentru frate-meu mă spăl,
fiindcă fără de ruşine unelti-mpotriva mea.
Ce dacă mi-i frate vârstnic ori străin, mintos sau tâmp?
Noi să-i pregătim un mijloc de a ne pica în mreji;
ni s-o duce vestea-n lume prin ăst fapt atât de-nalt 1“
Amândoi se sfătuiră şi, în gândul lor smintit,
se-nălţară peste Lună; dar, cum zice-un înţelept:
«Cine altuia rău face, se oa căina amar».
Noaptea, cei doi nu-şi găsiră pic de somn pân’ se ivi
Soarele în pisc de munte, şi vorbiră cum şi când
va pieri din lumea asta numele lui Tahamtan,
şi de lacrimi se vor umple ochii, inima lui Zal.
Şeghad zise către şahul din Kabul: „Vom izbuti,
dacă pregăteşti un praznic; caută să mi-i pofteşti
pe toţi marii, vin să fie, muzică şi cântăreţi.
Pe când ne vom bea noi vinul, aspru tu îmi vei grăi,
şi. În miezul cuvântării tale, mă vei ocări;
eu, făcutul de ocară, voi pleca-n Zabulistan,
şi acolo mă voi plânge chiar de şahul din Kabul
dinaintea celui frate, celui tată, şi-oi vorbi
că eşti necioplit din fire şi eşti dintr-un josnic neam.
Rostam, iute la mânie, pentru mine va veni
în Kabul, faimoasa ţară. Tu, un loc pentru vânat
vei alege chiar în drumul lui Rostam, şi vei săpa
gropi; le vei săpa să-ncapă-n ele Tahamtan şi Rakş,
le vei împăna adâncul cu lungi spade şi cu lănci,
şi ţăpuşe lucitoare, vârfu-n sus, mâneru-n lut.
Pune să se sape multe decât prea puţine gropi,

dacă vrei să scapi de păsuri. Pune-o sută de dibaci
săpători, la gropi să sape, şi nici Lunii nu-i grăi;

1 Derham **(drahmi), * 30-a parte dinlr-un dinar de aur; în acelaţi timp inseamni misurS de greutate variind intre 3—12 grame.**

FlRDOQSI • $AH-NAME

şi-âpoi gura la hârtoape s-o astupi şi nimănui
nu-i vorbi de toate-acestea."
(; _•)
Cu un pilc de cavaleri
din Kabul bătu el drumul, pieptul plin de ură şi
buze pline de suspine; în serai la taică-său
norocos, Şeghad ajunse, duhul plin de viclenii,
capul plin de răzbunare. Zal văzându-l pe fecior
chip, statură, semeţie ca de şah cu braţe tari,
copleşindu-l cu belşuguri de-ntrebări, blând, drăgăstos,
îl primi, pe urmă-l duse la Rostam; se-nveseli
pahlivanul ia vederea-i, şi-l găsi scăpărător
la pricepere şi duhul lui senin, şi-i zise-astfel:
„Nu putea să odrăslească din sământa unui Sam,
care-i leu, decât puternici şi viteji! Cum îţi mai merg
treburile pe la Curtea şahului de prin Kabul?
Ce mai zice despre mine şi de-acest Zabulistan? **
Şeghad îi dădu răspunsul: „Despre şahul din Kabul
nu-mi vorbi; odinioară era bun; cum mă vedea
îmi da binecuvântare, dar acuma, când bea vin,
mă tot hărţuie într-una; vrea să-şi nalţe capul sus
peste capul tuturora; dinaintea-ntregii Curţi
mi-a zvârlit ocări strigându-mi că sunt fiu din josnic neam 1
El mi-a zis acestea: «Oare, până când mi-o tot vorbi
despre câştiu-acela? Oare, nu ne vom împotrivi
Seistanului vreodată? Nu-l voi mai numi Rostam:
la nobleţe, bărbăţie decât el nu-s mai prejos!
Cât priveşte despre tine, nu eşti fiul lui Destan,
şi dacă ai fi cu-atâta mai puţin eşti pentru el!»

Inima-mi de chin amarnic s-a umplut când m-a-njosit
astfel şi-ncă-n ochii celor mari, şi din Kabul plecai
alb la faţă de mânie 1“ La cuvintele-i, Rostam
izbucni strigând: „Nimica nu rămâne-n veci ascuns!
Nu te zbuciuma de-acesta şi de ţărişoara lui;
blestemată fie-i ţara şi-al său tron şi diadem!
Eu cu mâna-mi l-oi ucide pentru toată spusa lui;
îl voi face ca-ntr-un tremur să se-nspaime cu ai săi;
te voi ferici, în locu-i te-oi înscăuna pe tron;
scoborî-voi până-n pulberi soarta-i bună până-acum 1"
()
ŞAHUL DIN KABUL SĂPĂ GROPILE PE LOCUL
DE VINÂTOARE. ROSTAM ŞI ZEVARE CĂZURĂ ÎN ELE
Când Şeghad cu nelerice stea purcese din Kabul,
şahul şi plecă spre locul vânătoarei cu oşteni
de prin oastea lui şi-anume dintre cei ce-s pricepuţi
şi dibaci în meşteşugul de a face gropi adînci;
gropi săpară pretutindeni, gropi pe drumuri şi pe-acel
loc cruţat pentru vânaturi, şi-mpănară-adâncul lor
cu ţăpuşe, lănci şi spade cu mânerele-n pământ.
Şi apoi, cu măiestrie multă, gurile de gropi
le făcură nevăzute, în aşa fel că nici om,
nici al calului ochi ager nu le-ar mai fi dibuit.
Rostam drumeţind pe cale fără a mai zăbovi,
Şeghad repede trimise-un cavaler pe-un mândru cal
sprt-a vesti la timp pe şahul din Kabul că bravul cu
trupul cât e elefantul făr’ de oaste se porni,
şi că trebuie să iasă întru-ntâmpinarea lui
şi să-i ceară iertăciune. Şahul din cetatea sa
îl întâmpină, pe limbă numai miere, iar în sân
inima de-otravă plină; dar când ochiul lui zări
faţa lui Rostam, îşi puse talpa pre pământ de cum
îl văzu din depărtare; scoase de pe cap turban
indian şi înainte merse-aşa cu capul gol
şi cu palmele pe frunte; scoase-apoi şi încălţări

din picioare şi mai scoase vaiete, pe ochi vărsând
sânge; faţa în ţărână neagră şi-aşternu cerşind
cam în felu-acesta: „Dacă sclavul tău a fost atât
de nebun ca să se-mbete şi-a fost şi neruşinat
întru starea-i de sminteală, iartă-i lui ce a greşit
şi-l cinsteşte ca alt’ dată." El se-apropie desculţ,
capul plin doar de urzeala răzbunării, inima
plină doar de viclenie. Rostam îl iertă pe şah,
cinste-i dărui şi voie să se-acopere pe cap,
şi îi spuse să se-ncalţe, să se urce-n şea pe cal,
şi-nainte să ia drumul.
Cetăţuia din Kabul
avea locu-i de verdeaţă care inimi desfăta;
orişiunde lîngă apă, sub copaci răgaz găseai
peste tot cu bucurie. Şahu-acolo işi pofti
lume multă-mpodobindu-şi mândra sală de ospăţ;
şi trimise vin s-aducă şi chemă şi muzicanţi,
şi rugă să se aşeze prinţii pe slăvitu-i tron.
Şahul lui Rostam îi zise: „Dacă dor ţi-i să vânezi,
am un loc anume unde rătăcesc sălbăticiuni,
cârduri-cârduri, pe câmpie şi pe munte. Muntele
plin e de berbeci sălbateci, câmpu-i de onagri plin;
cel cu bidiviul sprinten, repede va săgeta
pe-acest câmp coluni şi ciute. E păcat, zău, să nu vezi
locul ăsta plin de farmec/*
Cuvântarea-l tulbură
pe Rostam cu-mbietoarea privelişte, şesul plin
de pâraie, căprioare şi onagri; ce-i ursit
moartea unui om să-aducă, îi şi tulbură adînc
inima şi-i strică mintea. Mersul schimbătoarei lumi
ăsta-i şi nicicând o taină nu se va dezvălui.
Crocodilul în adâncuri, leopardul în deşert,
leul brav, cu-ntoarse ghiare, musca şi furnica sunt
deopotrivă-n mâna Morţii, nimeni nu va rămânea-n
lumea asta trecătoare. Rostam înşeuă pe Rakş

şi umplu câmpia largă cu mari ulii şi cu şoimi;
arc de şah îşi puse-n taşcă; Şeghad lângă el în trap,
Zevare cu câţiva oameni din acest ales alai
însoţiră pe şoimanul cel cu trup-de-elefant.
La-nceputul vânătoarei, lumea bravului Rostam
se-mpărţi, unii-alergară către părţile cu gropi,
alţii-n părţile câmpiei zdravene; şi Zevare
şi Rostam rm se aflară (soarta cum i-nrâuri)
pe un drum cu gropi săpate, urmărindu-i, pas cu pas.
Rakş amirosi pământu-acesta proaspăt scormonit
şi st strânse ca un bulgăr; sforăi înfricoşat
de miasmele ţărânii, din copite tropotind.
Tropoti pe drumu-acesta strecurându-se dibaci
printre două gropi. Stăpânul se înverşună pe Rakş,
dădu pinteni să se-avânte, dar ursita îl orbi,
se aprinse de mâme, şi harapnicu-şi nălţă,
şi pe Rakş uşor l-atinse: telegarul îngrozit
îşi luă din nou avântul; strâns era-ntre două gropi,
căută din ghiara soartei să mai scape dar căzu
cu copitele-amândouă în capcană neavând
mijloc să se mai oprească şi să se mai zbată-n loc.
Groapa era împănată cu ţepuşe şi cu lănci
şi cu paloşe. Lui Rostam vitejia nu-i slujea
la nimica, iar la fugă nici că se putea gândi.
Coastele lui Rakş viteazul sfâşiară-se în fier,
şi în piept şi prin picioare *pahlivanul* fu străpuns.
Totuşi Rostam prin puterea nenfricării-şi ridică
trupul din adâncul gropii şi se căţăra pe mal.

ROSTAM ÎL UCISE PE ŞEGHAD ŞI MURI

Când Rostam, rănit de moarte, işi deschise ochii mari
şi văzu schimonosita faţă-a prinţului Şeghad,
presimţi că viclenia ticăloasă-a ăstor gropi
născocite-s de mişelul de Şeghad, vrăjmaşul său 1
Izbucni: „0, om bicisnic, cu nenorocoasă stea,
fapta-ţi va preface ţara fericită-ntr-un deşert!

Va să te căleşti de-omoru-mi, şi de ale lui urmări,
va să tremuri, alb de spaimă, şi bătrân n-ai să ajungi!“
Mârşavul Şeghad răspunse: „Rotitorul cer făcu
direptate şi cu tine; pentru ce, amar de vremi,
ai vărsat atâta sânge în Iran, şi-ai nimicit
şi izbit întreaga lume? Dar sfârşitu-aproape ţi-i
şi va să te stingi de mâna crâncenului *Ahriman!*"
Din deşert, în clipa-aceea, -ajunse şahul din Kabul
în cel loc de vânătoare, şi-l văzu pe Tahamtan
plin de răni adânci pe trupul său de falnic elefant,
răni, văzu, neoblojite, şi îi zise: „O, Rostam,
căpetenie-de-oaste, oare, ce ţi s-a-ntâmplat
în ăst loc ce hărăzit e pentru vânătoare doar?
Vreau să plec, acum, în grabă să-ţi aduc lecuiton,
lacrime vărsând de sânge pentru chinul tău amar;
cred că rănile-ţi cumplite se vor vindeca deplin
şi în lacrime de sânge-obrajii nu-i voi mai scălda."
Tahamtan răspunse-acestea: „O, tu, omule viclean
şi din josnică sămânţă! Vremea de lecuitori
dusă este pentru mine, dar la moartea-mi nu vărsa

lacrimile-ţi mari de sânge. Oricât vom trăi de mult,
vom sfârşi murind: rotirea cerului atinge tot
ce-are viaţă-n lumea asta. N-am eu slavă mai presus
decât Geamşid, bunăoară, care-a fost de *Peiverasp*[46]
retezat cu fierăstrăul, nici decât un Fereidun,
sau Kei Kobad, şahinşahii cei născuţi din falnic neam;
şi când l-a ajuns sorocul pe viteazul Siavuş,
Gherui Zere, grumazul, i-l tăie cu-al său jungher.
Toţi au fost şahi în Iranul nostru, şi în bătălii
fost-au mai viteji ca leii, dar s-au dus demult şi noi,
noi râmaserăm cu zile şi-astăzi noi suntem pe drum
precum leii-aceia groaznici! Faramurz, feciorul meu,
el, a ochilor lumină, va veni şi îi vei da

[46] ***Ptiotrasp,*** **adicl ..Zecc-mit-de-bidivii”, porecl» lui Zohhilt.**

grea socoată pentru moartea-mi!“
Către josnicul Şeghad
se întoarse-apoi zicându-i: „Pentru că am fost atins
de nenorocirea asta dă-mi din taşcă arcul meu
şi-mplineşte-mi astă rugă. Arcul încordează-mi-l
şi mi-l pune dinainte şi-o pereche de săgeţi,
căci nu trebuie ca leul, când târcoale după prăzi
va dădea, vrun rău să-mi facă: arcul m-ar sluji atunci.
Dacă pot să scap cu bine şi nesfâşiat de viu
de un leu, atunci veni-va vremea să mă culc în colb.“
Şeghad merse, de la spate, trase arc şi-l încordă
şi-l întinse doar o dată să-l încerce, şi, voios
de a fratelui său moarte-apropiată, l-aşează
surâzând drept înaintea lui Tahamtan. El pe loc
prinse arcul cu putere, dar se răsuci gemând
de a rănilor durere. De săgeţile-i, Şeghad
se temu fugind să-şi facă pavăză dintr-un copac.
Un platan găsi în faţă încărcat de-amar de ani;
scorburos pe dinăuntru, dar pe-afară înfrunzit,
şi Şeghad, cu josnic suflet se ascunse după trunchi.
Rostam îl văzu şi braţul şi-l săltă, şi-aşa rănit,
slobozi săgeata care şi copac şi pe Şeghad
îi cusu îndeolaltă, şi aceasta îi umplu
inima de bucurie bravului ce duhu-şi da.
Şeghad scoase doar un răcnet când de moarte fu rănit,
dar viteazul pentru chinuri nu-i lăsă prea mult răgaz.
Tahamtan la urmă zise: „Domnului îi mulţumesc
fiindcă-o viaţă căutat-am adevărul să-l cunosc,
şi mi-a dăruit putere însumi eu să mă răzbun
pe-acest vânzător, nainte de-a muri şi cât aici
viaţa-mi pâlpâie pe buze şi cât încă n-au trecut
două nopţi peste această răzbunare[47]!" Zise-astfel,
pe când duhu-i lăsă trupul şi-adunarea revărsă
lacrimi de durere-amară. Zevare la fel sfârşi-n

[47] **După datină, termenul în care trebuia împlinită răzbunarea.**

altă groapă, şi sfârşiră-nsoţitorii mari şi mici.
ZAL AFLĂ DESPRE MOARTEA LUI ROSTAM.
FARAMURZ ADUSE COŞCIUGUL LUI TAICA-SÂU
ŞI-L PUSE ÎNTR-UN MORMÂNT
Unul doar din cavalerii cei vestiţi scăpă fugind
când pe jos şi când călare; când ajunse în Zabul
povesti că elefantul groaznic zace-n colb întins
cu Zevare şi alaiu-i, şi că nimeni nu scăpă
din capcanele vrăjmaşe! Din Zabulistan zbucni
mare strigăt împotriva duşmanilor lui Rostam
şi a şahului acela din Kabul; Zal îşi turnă
colb pe braţe, sfâşiindu-şi chip şi piept, şi-astfel gemând:
„Vai! viteazule, cu trupul cât un falnic elefant 1
Doar în giulgiu vreau să-mi fie trupul de-azi învăluit 1
Şi, tu. Fruntea-n cer purtându-ţi, o, balaur înzăuat,
o, ZevarL care fost-ai leul pururi preamărit!
Şeghad, ticălos şi mârşav, smulse-acest copac ales!
Cine se gândea că vulpea josnică ar cugeta-n
ţara ei să se răzbune pe un aprig elefant?
Cine-şi aminteşte-asemeni trăsnet dat de soarta rea,
cine va-ndrăzni a crede, chiar dacă stăpânul său
îi va povesti că spusa unei vulpi a nimicit
de pe-această neagră tină leul falnic, Tahamtan?
De ce n-am murit în zdrenţe înaintea-acestor fii?
De ce am rămas pe lume-o amintire despre ei?
Ce-mi mai foloseşte viaţa şi-ale vieţii bucurii,
hrană, tihnă, nume mare? 0, biruitor de lei
o, tu, prinţul şi viteazul care-o lume ai supus,
o, stăpân al ţării!“-Ndată îl mână pe Faramurz,
crunt, cu oaste, să-l izbească pe şah şi din gropi adînci
trupurile moarte-afară să le tragă, şi silind
lumea să se vaite-amarnic. Când ajunse în Kabul
Faramurz n-află-n cetate pe niciunul din cei mari:
toţi fugiseră, cetatea părăsind-o, îngroziţi
de sfârşitui celui care fu al lumii-nvingător.

Merse Faramurz în câmpul unde taică-său-a vânat,
unde s-au săpat capcane. Pat de-odihnă pentru veci
porunci să i se-aducă; mândrul trunchi împărătesc
l-aşează, şi cingătoarea *pehlivanului* scoţând
şi tunica lui şăhească-n apă caldă îi spălă
trupul, şi uşure, pieptul, braţele şi barba, -apoi
arse dinainte-i smirnă cenuşie şi şofran,
rănile cusându-i-le. Faramurz turnă în stropi
apa rozelor pe creştet lui Rostam şi peste trup
presără neprihănitul camfor; îl învălui
în brocart din fir de aur, roze-i puse mosc şi vin;
cela ce cusut-a giulgiul, sânge revărsă pe ochi,
pieptănându-i astă barbă cum e camforul cel alb.
Trupul *înlrecea-n lungime* două paturi; era trup
omenesc, sau doar copacul care umbra-şi azvârlea?
Mândru, se-ntocmi coşciugul doar din seândură de tek,
se-nţintă în cuie de-aur şi din fildeş fel-de-fel
de înfăţişări cioplite; şi se unse cu catran
fiecare-ncheietură, şi cu mosc şi chihlimbar.
Apoi dintr-o groapă-l trase pe Zevare, lui Rostam
frate bun, i se cusură rănile, şi, îmbăiat,
îl învăluiră-n giulgiul de brocart; se căută
trunchiul unui rodiu falnic, şi tâmplani iscusiţi
seânduri scoaseră să-ncheie un coşciug, şi Faramurz
puse camfor, mosc şi apa rozelor pe Zevare
în lăcaşu-i cel din urmă. Tot atuncea se spălă
şi se înfăşă în pânze trupul falnicului Rakş;
două zile închinară-acestei trude; în sfârşit,
telegarul îl urcară, cumpănit, pe-un elefant.
Din Kabulistan şi până în Zabul se zbuciuma
omenirea; în picioare, nu vedeai decât femei
şi bărbaţi, şi nici furnica nu şi-ar fi găsit un loc.
Se trecu din mână-n mână un coşciug şi alt coşciug;
cei ce le purtară-n palme fără număr, mulţi fiind,
le făcură mai uşoare decât aerul; şi-astfel

într-o z> şi-o noapte albă le purtară în Zabul,
fără a le pune-o clipă jos pe lutu-ntunecat.
Lumea-ntreagă era plină de bociri pentru Rostam,
de-ai fi zis că-ntreg deşertul fierbe-n clocot, şi-orice glas
se pierdea în uriaşul vaiet, lumea n-asculta
decât geamăt de durere. În grădinile lui *Zal*
se nălţă o criptă-al cărui creştet ajungea la nori,
i-aşezară-n tronuri de-aur pe-amândoi alături ea;
ăsta-i locul de odihnă al şoimanului ce-avu
parte de-o măreaţă soartă.
Ei închiseră apoi
poarta gropniţei, plecară, şi viteazul ce-a-nălţat
fruntea-atât de sus în slavă, nu mai fu pe-acest pământ.
Ce-ai putea să ceri aicea, preavremelnicei şederi
care-n bucurii începe şi sfârşeşte în dureri?
Va să fii întins în pulberi, chiar de-ai fi din fier făcut,
aprig credincios al legii drepte sau un *Ahriman.*
Cât trăieşti, să tinzi spre bine, şi să crezi că dobândeşti
ceea ce-ai dorit o viaţă, doar în lumea de apoi.

XL

KOBAD FIUL LUI PIRUZ

(şăhia lui a durat patruzeci de ani)

()

KOBAD ÎŞI ÎNSUŞI CREDINŢA LUI MAZDAK1

Se-ntâmplă pe-atunci să fie-un om cu numele Mazdak,
având darul agrăirii, cărturar de râvnă plin
şi la minte foarte ager, om de vază şi-nvăţat
şi Kobad plecă urechea la vorbirea lui. Curind

1 Mazdak' **căpetenia unei răscoale care propovăduia. În anul 500 e.n.. Comunitatea averilor ţi egalitaiia supuţilor.**

Şahul şi-l aduse sfetnic, vistiernic ce veghea
toată-averca-i din haznale. Dar o secetă stârni

mare foamete în lume printre mari şi printre mici;
norii se topiră-n aer, nimenea nu mai zări
în Iran zăpadă, ploaie. Cei sus-puşi, făr* de răgaz,
prinseră să ceară pâine, apă-n poarta lui Kobad,
şi Mazdak le şi răspunse că degrab' al lumii şah
le va arăta o cale a nădejdei. Şi-alergă
la Kobad şi-i spuse-acestea: „O, tu şah plin de vârtuţi,
vreau să-ţi pun o întrebare, cred că îmi vei da răspuns."
Kobad zise: „Agrăieşte! Luminează-mă prin grai!"
Mazdak spuse: „Un om, cică, de un şarpe-a fost muşcat
şi viaţa lui pe ducă-i; altul are-al morţii leac
şi-omului muşcat de şarpe nu-i dă pic de *tariafa*[48].
Spune-mi de ce-i vrednic omul cel ce are *tarialţ*
şi n-atârnă-n greutate nice douăzeci *derhami?*"
Şahul îi dădu răspunsul: „Omul cel cu *tariafa*
e un ucigaş şi trebuie chiar în poarta mea aici
să-l ucid spre răzbunarea celui care-a fost muşcat,
de cum neamu-i o să-l prindă 2 1"
Astea auzind Mazdak,
se şi duse dinaintea celor ce-ajutor cerşeau
şi le zise-astfel: „Vorbindu-i şahului, de-a-fir-a-păr,
i-am pus întrebări. Voi până mâine-n zori să aşteptaţi
şi-atunci calea direptăţn am să v-o arăt la toţi. '
Ei plecară dar cu zorii se întoarseră-ndărăpt,
pieptul plin de zbuciumare, gura vorbe spumegând.
Mazdak încă de departe îi văzu pe-aceşti viteji,
lăsă poarta şi-n seraiul celui şah peste Iran
alergă să-i spună-acestea: „O, tu, şah izbânditor,
dulce grăitor, puternic, falnic şi prevăzător!
Ţi-am spus ieri o întâmplare, şi răspunsu-ţi mi-a deschis
porţile înţelepciunii care zăvorâte-au fost.
Dacă-mi dai îngăduinţă, agrăi-voi azi din nou,

---

48 ***Tariak,*** **alifie cu opiu, antidot al veninului de şarpe.**

Adică rudele victimei aveau datoria să-l prindă pe osîndit.

o, tu, ce-mi eşti călăuză!“ îi dădu răspuns Kobad:
„Cuvântează-mi şi nu-nchide gura ta; orice cuvânt
va fi numai spre folosu-mi.“ Zise: „0, mărite şah,
să-ţi închipui că în lanţuri cineva e strâns legat
şi că viaţa în mâhnire pentr-o pâine îşi va da,
dar că nimeni nu-i dă hrană până moare hămesit;
care îi va fi pedeapsa celui care, pâine-având,
duşmănos, celui ostatic, nu gândeşte-un dram să-i dea?
Şi să-mi spună şahul dacă e-nţelept şi virtuos?"
„E un mârşav — zise şahul — şi socoată va să dea
pentru moartea săvârşită fără-a da un ajutor 1“
Mazdak, la aceste spuse, buze, de pământ, lipi,
părăsind pe şah se duse suht portaluri la serai
şi strigă mulţimii: „Mergeţi orişiunde-i grâu ascuns,
luaţi fiecare-o parte, şi vrun preţ de v-o cerea,
nimiciţi-i totul!“ însuşi lăsă jafului ce-avu
în cetate; fiecare luând partea lui de grâu,
toţi flămânzii năvăliră şi-mpărţiră grâul tot,
şi de-ndată nu rămase prin hambare niciun bob
nici acelor din cetate, nici măritului lor şah.
Paznicii, văzând aceasta, alergară val-vârtej
la cel ce veghează lumea, şi îi ziseră jălind
că se jăcui grânarul şahului şi-aceasta-i doar
dintr-a lui Mazdak greşeală.
Kobad îl chemă degrab’
dinaintea lui pe omul ce-are harul de-a grăi,
şi-i vorbi mult despre jaful din grânarele domneşti.
Mazdak îi răspunse: „Fie să fii pururi fericit!
Vorbele-ţi să fie hrană înţelegerii! Tot-tot
ce am auzit din gura şahului, încet-încet,
îngânat-am celei gloate de iranieni flămânzi.
Şahului i-am spus povestea despre şarpe şi venin,
despre omul din cetatea asta ce-are leacul bun;
şahul mi-a răspuns asupra celui ce-are *tariak*
şi a celui care-l cere, că de moare omu-acel

care-i mursecat de şarpe veninos fără-a primi
de la cellalt o câtime din întregu-i *taria^* -
dacă unul o să-i verse sângele acestui ins
ce-are leacul, nimănuia socoteală nu-i va da.
Pâinea-i *„tariakul* foamei" pentru cel care-i flămând,
dar nu cere nimeni leacul când sătul e, ghiftuit.
Dacă drept eşti, o, stăpâne, griul nu-l vei mai cruţa
prin grânare-ascuns. De foame, mulţi muriră pe pământ,
şi grânarele sătule-au fost pricina morţii lor."
Spusa lui Mazdak mâhnindu-l pe Kobad simţi arzând
creieru-i de-aceste vorbe cu-nţeles atât de drept;
zeci de întrebări îi puse, şi răspunsuri ascultă:
cap şi inimă umplute-i fură de cuvinte mari
pline de ce-au zis profeţii, cei *mubezi* şi capii drepţi;
ale lui Mazdak cuvinte îl stricară-nrâurind
mintea-i fără de măsură. Şi mulţimi lângă Mazdak
se-adunară părăsindu-şi calea bună din vechimi
pentru calea rea. Le zise: „Cel ce are goale mâini
e asemeni cu acela care-i putred de bogat,
şi nu trebuie ca unul s-aibă mult şi de prisos;
cei bogaţi să fie natra iar urzeala cei săraci.
Trebuie să fie lumea deopotrivă pentru toţi,
iar prisosul bogăţiei e nengăduit şi rău;
case şi femei şi bunuri trebuie să le-mpărţim,
şi cel mai sărac să fie deopotrivă c-un bogat.
Mă voi strădui acestea toate bine să le-mpac
cu neprihănita lege, şi atuncea-ntr-adevăr
vom vedea ce este mare şi ce este de nimic,
şi va blestema şi Domnul calea celor ce-or avea
altă cale decât asta I"
Deopotrivă îi primi
ca pe fraţi pe toţi săracii, fie tineri sau bătrâni.
Şi luă de pe la unul şi dădu şi celuilalt,
şi rămaseră cei ageri la-nţelegere -- uimiţi;
şahul ascultând vorbirea lui Mazdak, îşi însuşi

legea sa crezând că âstfel lumea o va ferici;
bucuros fu să-l îmbie să se-aşeze-n dreapta lui,
şi-ncă nu aflase oastea-i cine e *rnubed-ul* nou.
Toţi sărmanii, toţi aceia ce-şi câştigă pâinea lor
doar prin trudă şi sudoare, se-adunară-n jurul lui,
şi-nflori învăţătura-i pretutindeni pe pământ,
şi-mpotrivă, s-o doboare, nimeni nu se-ncumetă;
cei bogaţi se lepădară de norocul lor lumesc
şi la cei săraci dădură toate bunurile lor.

PRINŢUL KESRA ÎL DOBORÎ PE MAZDAK ŞI-L TRIMISE LA MOARTE

Mazdak d is-de-dimineaţă din palatu-i se-ndreptă
către şah zicând acestea: „O puzderie de capi
ai învăţăturii noastre şi ai noştri credincioşi
cu neprihănite inimi au venit din patru zări,
să-i aduc, să-i fac să plece?"
Auzindu-I pe Mazdak,
şahul porunci de-ndată către al său cămăraş
să-i primească; Mazdak zise preaputernicului şah;
„Locul ăsta prea îngust e pentru gloata celor mulţi;
cred că n-or să aibă unde sta-namtea lui Kobad,
cred că bine e să mergem în câmpie spre-a-i vedea."
Şahul porunci să-i poarte tronu-afară din serai
şi din sala de-ascultare-n tron să-l poarte către câmp.
Şi ajunseră-n câmpie treizeci mii *mazdafaieni*
şi se-nfăţişară veseli dinaintea lui Kobad.
Mazdak zise către şahul lumii: „O, tu, care eşti
mai presus de-nţelepciune şi de binecuvântări!
Află că doar fiu-ţi, Kesra1, legea nu ne-o-mpărtăşi;
cu ce drept se-ndepărtează? Trebui-va să-i cerem
o făgăduială scrisă chiar de însăşi mâna sa
că se leapădă de calea asta rea. Cinci lucruri fac
să ne-abatem de pe calea dreaptă, şi-omul înţelept
la acestea cinci niciuna nu mai poate-adăuga —
iată-le: întâi e pizma, răzbunarea-n rândul doi,

cea de-a treia e mânia, -a patra-i anevoia grea,
şi a cincca-i lăcomia ce-nrobeşte pe-orice om.
Dacă birui dâun-aceştia câteşicinci, abia atunci
îţi va fi vădită calea Celui peste lumi stăpân.
Doar cinci lucruri fac anume că femei şi bogătaşi
sunt perzania credinţi! —adevărate pre pământ;
trebuie daţi în mâna obştii, dreapta lege dacă vrei
să nu-ndure vătămare. Numai prin femei se nasc
pizma, pofta, trebuinţa, care, tainic, se-ntreţes
cu mânia, răzbunarea, şi-atunci dâou-ntunccat

***Keira Nuţiron* (513—579), fiul lui Kobad, unul dintre cei mai puternici şahi Sasanizi, care a înăbuşii răscoala lui Mazdak.**

Mintea-n cap le-o rătăceşte celor care-s înţelepţi;
deci să-ncapă-n mâna obştii şi femei şi bogătaşi!“
Clăsuind aceste vorbe prinse mâna lui Kesra,
faptă ce-l uimi pe prinţul tronului iranian;
tânăr şi vestit, el, mâna cu mânie şi-o smuci
şi privirea şi-o întoarse de pe ochii lui Mazdak.
Kobad zise către-acesta surâzând: „De ce îi iei
lui Kesra mânia-n seamă?” îi răspunse-astfel Mazdak:
„Prinţul urmăreşte-n taină altă cale decât cea
dreaptă care e a noastră şi de legea noastră nu-i.“
Şahul lui Kesra îi spuse: „Nu e bine să te-abaţi
de la legea-adevărată.” îi dădu răspuns Kesra:
„Dacă-mi dai o păsuire, dovedi-voi în curând
că părerea asta-i calpă, şi ce-i calp şi ce-i stricat
când ieşi-vor la iveală, ceea ce-> adevărat
străluci-va chiar sub ochii-ţi!“ Glăsui-ntr-astfel Mazdak:
„Şahului, ce luminează lumea, câte ziie-i ceri?”
Prinţul Kesra îi răspunse: „Ăm nevoie de cinci luni;
într-a şasea, voi răspunde şahului de-a-fir-a-păr.“
Se-nţeleseră ei astfel şi se-ntoarseră din câmp,
iar Kobad cu fruntea-n slavă merse în seraiul său.
Kesra peste tot trimise oamenii ce şi-i ştia

învăţaţi şi-având putere să îi sară-n ajutor.
()
Kesra ascultă bătrânii, şi-apoi merse la Kobad
şi despre Mazdak îi zise: „Iată vremea a venit
s-aflu lege-adevărată; dacă e în ea Mazdak,
dacă şi învăţătura lui *Zardoşt* e calpă, -atunci
smulge-voi urzica asta din adâncul inimii,
şi în locu-i însuşi-voi legea sfântă-a lui Mazdak.
Dacă nu e bună calea ce-a urmat-o Fereidun,
lumea trebuie să se scape şi de *Zend-Avesta-acum,*
căci deajuns e-nvăţătura proorocului Mazdak,
şi-oamenii drept călăuză va să-l aibă doar pe el.
Dar vorbirea-i de e calpă, de nu merge-n calea Lui,
Domnului preasfânt, atuncea tu întoarce-te scârbit
de pe calea-i şi credinţa-i, şi zmintitele-i cerinţi
zvârle-le cât mai departe, şi mi-l dă în mână viu,
şi pre el şi pre aceia care sunt părtaşii lui,
creierii să li se smulgă şi să fie jupuiţi!"
()
Pe când, dis-de-dimineaţă, Soarele îşi arătă
mândra lui coroană de-aur şi pământul se făcu
un ocean de fildeş proaspăt, fiul dulce grăitor
al lui Kobad, şahul lumii, cu *mubezi* şi cu cei mari
merseră întins şi-olaltă la seraiul şahului;
merseră-nde-ei şoptindu-şi, calea dreaptă căutând.
Un *mubed* care din gură inimile fermeca,
se înfăţişă naintea lui Kesra şi-a graiului
poartă şi-o deschise-n faţa adunării şi-agrăi
lui Mazdak: „O, tu, ce cauţi adevărul! Ai adus
nouă lege-n omenire, şi-n devălmăşie-ai pus
şi femei şi bogăţie. Dar cum va cunoaşte-un fiu
cine e al său părinte, şi părintele-al său fiu?
Dacă toţi sunt deopotrivă, dacă oameni mici şi mari
nu mai au vreo osebire, care vor mai vrea atunci
să slujească şi cum, oare, lumea se va cârmui?

Pentru tine, pentru mine, cine va trebălui,
cum deosebi-vom, oare, pre cei buni de cei mârşâvi?
Şi când răposa-va omul, cine îi va moşteni
casa din părinţi, norocul, când un şah şi un fierar
deopotrivă-or fi? 0 lume s-o schimba într-un deşert;
nu, nenorocirea asta să n-ajungă în Iran.
Când stăpâni sunt toţi, pe unde sunt acei ce-s simbnaşi?
Când au câte-o visterie, vistiernic cine e?
Niciodată niciun ctitor de credinţe n-a grăit
cum grăieşti tu care-n taină, lucru unui *dio* făcând,
către iad i-ndrumi pre oameni; şi-acest rău să nu-l socoţi
singur printr-atâtea rele 1“
La cuvintele-i, Kobad
tulburându-se, dreptate îi dădu celui *mubed!*
Kesra se uni cu-acesta, şi de zbucium se umplu
duhul celui fără lege J. Adunarea lung răcni:
„Mazdak să nu mai rămână lângă cel care-i stăpân
pe coroană! El ne strică legea-ntr-unul Dumnezeu!
Plece din mărita Curte 1“ Şi atunci al lumii şah
fu scârbit de-această lege, fruntea grea i se făcu
de durerea-atâtor fapte care s-au fost petrecut.
Şahul i-l dădu lui Kesra de îndată pe Mazdak
şi pe cei care urmară legea sa şi răul drum.
Aluzie la Mazdak.
Printre care fură până la vreo trei mii de fruntaşi.
Şahul zise spre fecioru-i: „în această treabă, tu,
poartă-te cum vrei şi-aminte nu-mi aduce de Mazdak 1“
Kesra-avea-n serai grădină ale cărei ziduri mari
întreceau în înălţime piscurile unor munţi;
puse să se sape-o groapă înăuntru, subt pereţi,
şi-mpărţi pe-aceşti iritici şi-i sădi — trei mii de pomi —
cu picioarele în aer, cap şi umeri în pământ,
straşnic îngropaţi. Pe urmă zise-acestea lui Mazdak:
„Du-te-n falmca-mi livadă, căci sămânţa ce-ai zvârlit
a dat roade pentru tine, o, tu, om nesăbuit!

Ai să vezi acolo pomii plini, cum nimeni n-a văzut
şi n-a auzit să spună înţelepţii din vechimi."
Mazdak merse şi deschise poarta larg nădăjduind
să găsească în livadă pomii încărcaţi de rod;
dar când a văzut acolo ce e, leşină scoţând
un puternic strigăt. Kesra puse să se-nalţe furci,
şi-atârnă de ele streangul, de picioare-l spânzură
pe Mazdak nenorocitul şi păgânul de Mazdak,
viu îl spânzură, l-ucise ciuruindu-l cu săgeţi.
Dacă minte ai, tu, calea lui Mazdak să n-o urmezi.
()
RAPSODUL ÎŞI DEPLÂNSE BÂTRÂNETEA
„Vai! tu, *chipreş*[49] plin de-avânturi, care inimi încântai,
de ce te-ai mâhnit atâta? Tu, ce-atât de mult erai
mândru, falnic şi ferice, inima vioaie-n piept
cum ţi s-a umplut de spaimă? La aceste întrebări
chiparosul îmi răspunse: „Fost-am fericit atât
cât n-am fost bătrân, dar astăzi, subt puterea-i cad învins
de duşmanca vieţii mele: vârsta de şaizeci de ani;
înţelept fii şi-mpotrivă-i nu mi te lupta de loc.
Are-o coadă de balaur, ghiare de puternic leu,
meliţă tot ce doboară, tunet este glasul ei,
tare e ca o lupoaică; ţine într-o mână sus
oboseala, -n alta moartea; încovoaie ca pe-un cerc
chipreşul ce-odinioară inimile le răpea;
albul crin 1 îngălbeneşte într-un palid chihlimbar,
în şofran preschimbă floarea roşie de *argavan*[50],
şi culoarea şofranie-aduce oboseli de plumb;
ea încarcă-n grele lanţuri glesnele cu-aripi la mers,
surpă trupul cel mai mândru. *Perlele-mi lucioase*[51], vai!

[49] **Alegorie pentru trupul linir, cu cere Firdousi închipuie un dialog deplin«tndu-(i ba rine|ea.**

[50]*** Alegorie pentru roţeaţa din obraji devenind galbeni ca ţofranuh**

[51]*** Alegorie pentru dinţii strllucitori.**

Se-nnegriră; chiparosul mijlocului mi s-a frânt,
şi *narcişii*[52] mei cei negri şi scânteietori azi plâng
de o lâncedă sfârşeală. Inima-mi ce-n piept batea
fericită-odimoară şi lipsită de-orice griji,
geme de durere-amară. Chiar din clipa când un prunc
suge laptele din ţâţă, Moartea-) paşte şi-am putea
să-l numim *bătrin.* Domnia şahului Nuşiravan
patru-şi-opt de ani durat-a, iar tu ce-ai şaizeci trecuţi,
nu rămâi deapururi tânăr. Vezi sfârşitu-n tot ce faci,
şi nu-ţi sfâşia în gânduri inima spre-a te-nălţa.“

XLI

KESRA NUŞIRVAN

(şăhia lui a durat patruzecisiopt de ani)

(’)

NUŞIRVAN AVU UN VIS ŞI BOZORDJMER 1

VENI LA CURTE

Povesti-vă-voi acuma ceva vesel, depănând
a lui *Bozurdjmer* poveste. Te fereşte să socoti
visurile drept năzhâtu; află că proorocesc.

***’ Hozardjmer* inscamni în persana *Cel pe care* iutir/î *mull;* un înţelept care a aJu’1’**

dascălul fiului acestuia, Hormozd.

Mai cu seamă când le vede însuşi şahul lumii şi
duhu-i luminos le-alege; zodiile se-ntrunesc
şi ţin sfat pe crugul Lunii, şi cuvintele în zbor
li se-mprăştie pe cruguri şi senine duhuri văd
viitoru-ntreg în vise, cum vedem că se răsfrâng
flăcările într-o apă... Într-o noapte adormi
şahul Nuşirvan; la minte pârguit era şi treaz,
plin de vlagă tinerească; el văzu în vis crescând
lângă tronu-i, dinainte, un copac împărătesc
inima-ncântându-i. Şahul, muzică şi cântăreţi

[52] **Alegorie pentru ochi, frecventa în lirica persana.**

porunci să i se-aducă; dar în locul hărăzit
pentru tihnă şi plăcere se-aşează un porc mistreţ
colţii ascuţiţi sticlindu-şi; vru la praznic să ia loc
şi ceru să bea din cupa şahului Nuşiravan.
Şi când Soarele în semnul Taurului se-nălţă
şi-ale ciocârliei triluri răsunară-n patru zări,
şahul se sui pe tronu-i, îngrijat, mâhnit de vis.
Fu chemat cel ce dezleagă visele, şi lângă tron
se-aşezară-ai Curţii; şahul povesti la cei *mubezi,*
sfetnici buni, ce-n vis văzuse. Meşterul tălmăcitor
nu ştiu ce să răspundă, căci nicicând nu auzi
de-un asemeni vis şi omul neştiinţă arătând,
de-orice grea învinuire mi se puse la-adăpost.
Şahul, nicio tălmăcire nepnmmd de la-nvăţat,
căută, cuprins de grijă, un alt mijloc. El mină
peste tot *mubezi* ce-s oameni chibzuiţi şi iscusiţi,
veşnic treji în al lor cuget; c-o lădiţă de argint
şahu-i dărui în parte, multe de la ei sperând,
când din lume s-or întoarce; fiece lădiţă-avea
zece mu *derhami* năuntru să le fie de-ajutor
pentru-a căuta în lume-un cărturar ce-i priceput
visele să tălmăcească şi-> atoateştiutor,
şi va tălmăci şi visul şahului, şi va scotea
taina din ascunzătoarea-i, omul căruia-i va da,
plină de arginţi, lădiţa, peste-arginţi adăugând
mulţumirile acelui şah pe lume-atotstăpân.
Cei *mubezi* isteţi pormră-n cele patru zări fiind
învăţaţi, la minte ageri. Unul dintre-aceşti trimişi
se numea Azad Serv; merse de la curtea şahului
pin’ la Merv, şi pretutindeni prin cetate cercetă
până când văzu anume un *mubed* ţinind în mâini
Zend-Avesta desluşind-o la câţiva învăţăcei,
cu asprime şi turbare, şi cu izbucniri în glas.
Dinaintea lui, un tânăr mai săltat decât ceilalţi
învăţa din *Zend-Avesta;* se numea el *Bozordjmer.*

Îşi ţinea cu înfocare ochii-n carte cufundaţi
şi-ntrecea-n învăţătură pe ceilalţi învăţăcei;
el odraslă-era de oameni cărturari din tată-n fiu.
Cel *mubed* şi-mpinse calul spre-acest loc şi întrebă
pe învăţător de visul şahului Nuşiravan.
Dar cel dascăl de scriptură îi răspunse-ntărâtat:
„Nu e treaba mea aceasta; cu mă ţin, spre-a şti ceva,
doar de *Zend* şi-nvăţătura-i o arăt acestor ţânci
însă nu-ndrăznesc a merge mai departe." Bozordjmer
auzind aceste vorbe, se-nciudă şi ochi nălţind
către dascăl: „Asta este pe măsura-mi; mă pricep
viselor să fiu tâlmaciul." însă al /ItiesZeî om
scoase-un strigăt împotnvă-i: „Ai sfârşit cu cartea ta?
Dacă mi te pui de-acuma visele să tălmăceşti,
cum îţi vei hrăni cu visuri pântecul înfometat?"
Dar trimisu-i zise astfel: „O, tu, omule mintos!
Poate că-n ştiinţa asta el este stăpân şi-atunci
nu-l dispreţuI atâta. De rotirea-acestei sorţi
ce ştii oare? Nu veşmântul îl arată pe un om;
poate că — mai ştii? — norocul ăstui tânăr a-nceput
să sporească-n strălucire; nu tu, soarta la-nvăţat."
Dar se mânie-nvăţatul şi-i strigă lui Bozordjmer:
„Zi ce ştii!“ învăţăcelul îi răspunse: „Voi vorbi
numai şahului în faţă când mă va fi aşezat
Ungă tronu-i, dinainte."
Cel trimis îi dărui
cal şi-arginţi, tot ce se cade pentru drum a-l pregăti
şi plecară împreună către Merv gonind grăbiţi
precum potârnichi prin crângul tufelor de trandafiri.
Şi-astfel drumeţind ei vorba-aduseră şi despre şah,
de puterea-i şi mărirea-i, de coroană şi de tron,
şi ajunseră în dreptul unde apă au găsit;
vremea cum era de masă şi odihnă, de pe cai
coborâră-ndată, apoi merseră sub un copac.
După ce se ospătară, Bozordjmer şi adormi

sub copac, subt umbra deasă, c-o bucată de brocart
capu-acoperindu-şi. Soţul său de drum rămase treaz.
23S FIRDOOSI • ŞAH-NAM&
neputând dormi de gânduri, cugetu-i fiind mişcat
de-acest tânăr ce atâta-i de-nvăţat şi înţelept.
Cum privea spre codru. —un şarpe el văzu cum îi săltă
adormitului brocartul care faţa-i învelea,
şi-l amirosi cu multă lăcomie de la cap
până la picioare; apoi, părăsindu-l, se târî
şi se-ascunse printre frunze în copacul rămuros.
Pe când negrul şarpe-ajunse lunecând pe trunchi în vârf,
tânărul deschise ochii, se trezi din somn şi-atunci
negrul şarpe de îndată ce-l văzu că-i tulburat,
se şi tupilă-ntre ramuri adumbrite. Cel trimis
uluit rămase foarte; rugi nălţă spre Cel-de-Sus
şi-l rugă să se pogoare-asupra-acestui Bozordjmer,
şi în sinea lui îşi zise că ăst tânăr înţelept
va să urce-n măreţie pân’ la treapta cea de sus.
BOZORDJMER TĂLMĂCI VISUL ŞAHULUI
Părăsind ei codru-acesta, merseră pe drumul lor
zornici până poposiră la seraiul şahului.
Cel trimis intră naintea tânărului şi pe loc
se înfăţişă la tronul lui Kesra zicând astfel:
„O, şah Nuşirvan, în vreme ce nepăsător tu dormi,
tânăru-ţi noroc veghează! Curtea părăsind spre Merv
alergai ca potârnichea-n tufele de trandafiri.
Printre cărturari găsit-am pe-unul tânăr; l-am luat
şi grăbitu-m-am cu-ntorsu].“ Şi pe urmă-i povesti
toate câte auzise-n gura lui, şi cum văzu
o minune: negrul şarpe! Al Iranului stăpân
îl chemă pe învăţatul Bozordjmer ş>-i agrăi
pe-ndelete despre visu-i. Tânărul îl ascultă
pe şah Nuşirvan, şi capu-i de cuvinte se umplu
iară limba-i de neastâmpăr şi-âstfel îi dădu răspuns:
„în serai şi printre *ideii* din haremul tău bogat—

e un tânăr ce se-ascunde în veşminte femeieşti.
Scoate-i din această sală şi alungă-i pe străini,
să nu afle ce vom face. Şi apoi poruncă dă

idolilor tăi să treacă dinaintea ta, din ochi
să le numărăm toţi paşii ce-i vor face pe podea,
şi pe urmă nepoftitul îndrăzneţ l-om întreba
cum ajunse în culcuşul leului/" Măritul şah
din cea sală-de-ascultare izgoni străinii toţi,
Îuse să se zăvorască porţi şi uşi de la-ncăperi.
N alai de frumuseţe ale şahului femei
răsăriră, trupuri mândre, miresmând a iasomii,
sfiicioase şi semeţe, lunecară-n pas uşor
lui Kesra pe dinainte; dar astfel nu se ghici
vrun bărbat în rând cu ele; Nuşirvan se mânie
ca un leu când se-ntărâtă. Apoi zise cel tâlmaci:
„Nici că trebuia să fie, dar aici printre femei
e un tânăr, şi tu visul dacă bine l-ai văzut,
o, mărite şah, atuncea trebui-va-n orice chip
să-i găsim şi tălmăcirea. Pune-alaiul de femei
să mai treacă înc-o dată însă fără văl pe chip,
şi-om pătrunde-n adâncimea vicleniei muiereşti. *’
Şahul şi dădu poruncă eunucului de-ndat’
pe toţi *idolii* aceştia să-i aducă, şi le-a zis:
„Trebuie din nou să treceţi chipul să vi-l arătaţi
fără văl de sfiiciune." Ele mai trecură deci
încă-o dată dinainte-i şi recunoscură-n cor
agerimea minţii celui ce de vise e tâlmaci,
căci şi răsări-ntre ele un flăcău mlădiu la trup
ca un chipreş şi cu faţa unui falnic *keianid;*
trupu-i tremura ca salca, inima i se zbatea
în adâncă deznădejde după dulcea viaţa-a sa.
Nuşirvan avea-n harcmu-i copilandre, şaptezeci,
fiecare s-o asemeni cu un mândru chiparos.
Între ele era fata căpeteniei din Djadj;

mijlocu-i era un chipreş, fildeş obrăjorii ei;
un flăcău, ca iasomia chipu-i, miresmat cu mosc,
a iubit-0 în seraiul părintesc; se aţinea
dinainte-i ca o slugă; pretutindeni, pas cu pas,
el o urmărea ca umbra... Şahul o-ntrebă, domol,
cine-i tânărul acesta, cine-i, oare, acest om
ocrotit aici de-o sclavă şi-aducând nenorociri,
tânăr, însă cu-ndrăsneală ascunzându-se-n harem
printre mândrele copile ale şahului Kesra.
Idoli (a zise: „Este frăţiorul meu mai mic,
tânăr din aceeaşi mumă ca şi mine, dar avem
taţi deosebiţi, dar mumă-aceeaşi şi nimica rău
nu s-a întâmplat vreodată între mine şi-ntre el.
Şi-a luat veşmântul ăsta pentru că, cinstind pre şah,
nu-ndrăzneşte să-l privească drept în faţă.“ Cam aşa
bâigui copila ceea care chip de Lună-avea,
şi se-nfricoşă de şahul Nuşirvan îndrăgostit.
Ea ştiu că tot ce spuse-i gând mişelnic şi mârşâv,
însă flacăra mâhnirn la minciună o-mbie.
Şahu-şi încruntă sprinceana; în adâncu-i tulburat
se simţi de fapta-acestor tineri, şi-ndârjit răcni
către cel ce-nfăptuieşte prea înaltele-i porunci:
„Ţărna rece să-i înghită pe-aceşti doi învinuiţi!“
Gâdele-i târî afară, pe după perdeaua grea
a haremului cu taine, şi-n serai îi spânzură
pe-amândoi să nu mai cadă şi-alţn în păcatul lor.
Nuşirvan dădu acelui care visu-i tâimăci
un sipet ticsit cu aur, cai, veşminte după plac.
Mulţumit fu de ştnnţa-i; vorba lui îl îndemnă
mai adânc să chibzuiască. Numele lui i l-au scris
în împărăteşti izvoade, printre nume de *mubezi,*
bunii tronului său sfetnici; Bozordjmer se pricopsi,
şi tot cerul ce se-nvârte faţa blândă-i arătă.
Zi de zi, spori norocu-i şi Kesra ferice fu
ca să-l aibă lângă tronu-i.

NUŞIRVAN DĂDU UN PRAZNIC ÎN CINSTEA MUBEZILOR. SFATURILE LUI BOZORDJMER

Iată că veni şi ziua-n care şahul porunci
mesele să se întindă şi-i pofti pe cei *mubezi*
ştiutori şi-având dorinţa încă de-a mai învăţa,
şi-având darul agrăirii, ageri, veghetori fiind.
Cei *mubezi* treziţi în cuget, oameni care-au cercetat
căile atotştiinţei, se înfăţişară toţi,
şi când se sfârşi ospăţul ei cerură-n cupe vin
bând să-şi mai înveselească duhul lor înseninat.
Plin de prevedere şahul zise celor înţelepţi:
„Dezveliţi-mi voi comoara tainicei înţelepciuni;
fiecare să-mi arate tot ce-n parte a-nvăţat,
şi plăcere îmi va face." Dintre cărturari, acei
grăitori, plini de-ndrăzneală se porniră-a glăsui
dinaintea celui care îi rugase pe-nvăţaţi.
Bozordjmer, când pe-ndelete cuvântările-ascultă
şi văzu că şahu-aminte ia la-nvăţătura lor,
binecuvântări i-aduse, se sculă grăind astfel:
„O, stăpân a tot ce este şi direpţ şi-adevărat,
fie ca întreg pământul să ţi se aştearnă rob
lângă tronul tău de fildeş, fie ca întregul cer
să lumine prin lumina dată de coroana ta!
Pentru că le dai poruncă mare robilor supuşi
să-şi dezlege limba-n gură, voi vorbi, cu toate că,
încă-s neluat în seamă şi în cele ce le ştiu
sunt pe cea din urmă treaptă. N-o să fie chiar certat
cărturarul ce-şi dezleagă limba-n faţa lui Kesra."
Şahul îl privi zicându-i: „De ce, oare, -ar rămânea
tăinuită-nvăţătura?" Tânăru-şi desfăşură
marea artă a grăirii, şi cuvântul său făcu
lumea şi mai luminoasă. Harul său de a grăi,
sfaturile-i înţelepte-nlănţuiră pe *mubezi.*
Începându-şi cuvântarea se-ntrecu-n a-l preamări
pe Stăpânu-atotputernic. Zise-apoi: „Strălucitor

este duhu-acelui care spune tâlcul lui adânc
în puţine vorbe; însă cel cu duh nechibzuit
vorbe multe ne înşiră, şi când lungi precuvântări
despuiate sunt de tâlcun, oamenii-l dispreţuiesc,
împlineşte-ţi datoria, de ambiţii tu să fugi,
căci şederea pe-astă tină-i trecătoare şi noi toţi
trecem unn după alţii; de-am fi fost nemuritori,
mulţi s-ar fi făcut stăpâmi lumii pe acest Pământ.
Nu-i nimic mai bun în viaţă decât omenirea şi
întru-aceasta nici ştiinţa nu ţi se va-mpotnvi.
Începutul de dreptate-i să-l cunoşti pe Cel-de-Sus,
de-l cunoşti atuncea fi-va rău în el de nu te-ncrezi.
Tot ce este-n om lumină vine de la bunul simţ,
şi ar trebui să plângem bez. Na-atâtor stricăciuni.
Inima oricui e sclavă-a uneia dintre dorinţi
ţi de-aici se trage firea fiecărui muritor.
Toţi în lume-au osebite firi, dar trebuie ca tu
să te-obişnuieşti cu toate. Cel ce-n treapta lui e sus,
chinuie-se să se nalţc şi mai sus; dar cel mintos,
înţeleptul şi acela ce-n lăuntru-i mulţumit —
ţin ei de această lume pământeană doar prin trup,
iar de-ailalta doar prin cuget. Nu te frământa de loc
după ceea ce n-atins-ai; asta-i boală pentru duh,
pentru trup e suferinţă. Vlaga naşte cinstea-n om,
iar pierzania, minciuna, doar din slăbiciune-i vin.
Despuiat de-ţi este duhul de ştiinţă, -atuncea fă-ţi
o podoabă din tăcere; dacă te încrezi prea mult
în ştiinţa-ţi, ea-i va smulge minţii tale orice drept
de a-ţi fi cârmuitoare. E bogat acela ce
nu e lacom, şi-i ferice omul care-i cumpătat.
Bunătatea-i sora minţii; mintea e un diadem
pe a sufletului frunte. E mai bine-un înţelept
să ţi-l ai duşman de moarte decât un prieten prost.
E bogat acel ce este mulţumit şi ţine-n frâu
lăcomia şi-anevoia. Dacă-atât eşti de umil

încât vrei şi de la alţii să înveţi, atuncea tu
asculta-vei de cuvântul celor care multe ştiu.
Omul care îşi rosteşte fără şir părerea sa,
nu va izbuti în faptă. Cel ce a uitat ceva
ce ştia, să-i taie dreptul limbii sale de-a grăi.
De-ai în mână bogăţie, aur şi argint şi cai
cu podoabe aurite, cheltuieşte cumpănit,
nici nu-ţi risipi averea dar nu fi nici prea zgârcit.
Când un om cu judecată ţine-se cât mai ferit
de vrăjmaşul său, şi-l face preaumila slugă-a sa.
Cine-şi face datoria cu al vieţii sale preţ,
află că din lupta vieţii va ieşi învingător.
Nu rosti cuvânt zadarnic, căci acesta e un foc
care-ţi va aduce fumul; să nu-ţi pui în gând nicicând
ceea ce-i cu neputinţă, căci nu poţi să găureşti
fierul cu un strop de apă. Şahul care-i cărturar
fi-va şi umil deapururi. Omul ce cunoaşte-adânc
lucrurile zămislite de al lumii Ziditor —
e deasupra sorţii rele; preamări-va şi mai mult
pe Judecătorul lumii şi din pieptu-i va zvârli
ale *divului* ispite; se va înfrâna la tot
ceea ce nu trebuieşte şi nicicând n-o tulbura
ceea ce netulburat e. Numai către Cel-de-Sus
pân’ la urmă ne întoarcem, căci el, zi de zi, ne dă
pâine şi ni-i bun părinte ce ne dăruie belşug."
()

L

YEZDEGHERD

(săhia lui a durat şaisprezece ani)

)

SAAD1, FIUL LUI VAKKAS, COTROPI IRANUL - YEZDEGHERD2 TRIMISE PE ROSTAM3 ÎMPOTRIVA LUI *Omar** îi dădu o oaste lui Saad al lui Vakkas,

spre-a se războiu cu şahul *Yezdegherd:* de cum află,
şahul ridică de-or>unde oaste şi dădu porunci
căpetenie să fie însuşi fiul lui Hormozd6.

***1 Saad* fiul lui Vakkas, cipctenie araba.**

***1 Yeidtgherd* al 11 dea (590—651), ultimul şah din dinastia Satanizilor.**

* **Este vorba de un ah Rostam care, faţa de *„pahlivanul* cu /rup-de-eJe/onf'", este mai muh un *„pehlivan***

* ***al spiritului"*, un cititor în stele care prezice infringerea Persiei de citre arabii islamizatori.**

* ***Omar* (634 — 644) al doilea calif din cei patru. S-a distins printr-o singerois* islamizare a Iranului,**

* **Siriei |i Egiptului, dind foc bibliotecii din Alexandria ale cârei opere le-a socotit „p4gine".**

***1 Hormozd* (Hormtsdas al 111-lea) (579—590). Fiul şahului Nuşirvan.**

Căpetenia aceasta se numea Rostam; era
om clarvăzător şi ager la pricepere şi brav,
bun să cârmuiască lumea; prevestea din zodiac,
hărăzit cu-nţelepciune şi urechea şi-o pleca
la ce glăsuiau *mubezii. Pahlivanul* cum primi
astă grea poruncă, merse lângă şah înseninat,
urma-i sărută-n ţărână, binecuvântări cereşti
adueându-i, şi-n picioare rămânând în faţa sa.
Şahul Yezdegherd cu multe laude îl copleşi:
„0, vlăstar din şahii lumii, o, războinice cu trup
cât un elefant, cu ghiare ca de leu, te faci stăpân
peste crocodilul groaznic, şi când spada, scurt, o tragi,
într-o zi de bătălie, tu dobori la căpăţâni
dintre cele mai semeţe! Auzit-am că arabi
într-o oaste fără număr, şi cu chipuri de catran,
năvăliră-n ţara noastră pentru a se războiu,
chiar de n-au năvălitorii nici hazna şi nici vrun şah.
Căpetenie le este Saad, fiul lui Vakkas,
omul lacom de putere şi averi. 0, *pahlivan*

credincios, îţi dau pe mână al împărăţiei steag,
o hazna şi oaste mare. Rânduieşte-ţi cele oşti,
pregăteşte tot de luptă, nicio clipă să nu pierzi.
Şi când vei pleca de-aicea-n bătălie să te-avânţi,
şi când oştile în faţă una pe-alta s-or privi,
însuţi cercetează-arabii, cugetă-ndelung la tot
ce-ar fi în folosul nostru sau ar fi vătămător."
Rostam zise: „îţi sunt robul, iată-mă naintea ta,
la poruncile-ţi sunt gata. Capetele voi zbura
celor care sunt duşmanii şahului, şi voi zdrobi
pe acei de rea credinţă 1“ Buze, de pământ, lipi
şi se-ndepărtă. O-ntreagă noapte el îşi petrecu
scufundat în cugetare; Soarele strălucitor
când se arătă pe zare, Rostam, lacom de-a lupta,
se porni în mare grabă sub puterea lui luând
oameni tot de mare viţă, buni viteji şi veghetori.
Treizeci luni trecură âstfel. Şi când la Kadesiah
vru să deie bătălia, Rostam, marele-nvăţat,
bunul cititor în stele, drept şi binevoitor,
pricepând primejdea, zise: „Bătălia asta vai!
Nu prea este priincioasă, fluviul şahilor pe-ăst vad
nu va curge niciodată!" îşi aduse-un astrolab \
cercetă cu deamănuntul zodiile, -şi prinse-n mâini
capul când văzu cum vine ziua marelui prăpăd!
Fratelui, mâhnit, îi scrise-n mare grabă un răvaş
povestindu-i despre toate. După ce îl lăudă
pe Acel ce-i dătătorul zilelor de-mbelşugări
şi nenorociri pe care el le presimţi, urmă
să mai scrie şi acestea: „Ale soartei preschimbări
sunt în stare să stârnească zbucium în oricare om
care cugetă. Din veacul ăsta-s cel mai vinovat
şi-Ahriman m-a prins în lanţuri, fiindcă neamu-acestui şah
este osândit să piardă tronul, fiindcă noi acum
nu mai suntem într-o vârstă de izbânzi şi străluciri.
De deasupra-a patru ceruri. Soarele văzu întâi

că în bătălia-aceasta se apropie de noi,
aprigă, nenorocirea. Marte, Venus rele ni-s;
nu putem scăpa de Roata cea măreaţă de azur;
Mercur şi Saturn se-nfruntă şi Mercur se află-acum
chiar în semnul Gemenilor. Asta-i starea: -n ochii noşh
se înalţă uriaşă o lucrare şi vom fi
toţi sătui de-această viaţă. Am cetit în viitor,
dar va trebui tăcere să păstrez. Îi plâng amar
pe iranieni şi-n focul chinului sunt mistuit
când la *Sasanizi 2* mai cuget. Vai! coroană, tron, judeţ!
Vai! putere, dinastie, măreţie — — toate-or fi
sfărâmate de-arăbime, fiindcă astrele din hău
se rotesc doar să ne piardă; vreme, patru sute de-ani,
niciun plod din stirpea noastră-n lume nu va fi stăpân!
(
Lung război porni-va-n care mulţi din nenfncaţii lei
vor pieri. Cei mari3 ce luptă bravi cu mine-alăturea,
pe-ale-arabilor pretenţii 4 nu pun niciun fel de preţ:
«Cine-s oamenii aceştia şi ce drept au în Iran
şi-n Mazanderan să intre? Cotropirea căilor
şi-a hotarelor, izbândă. —nfrângere, vom hotărî
doar cu grele buzdugane, doar cu săbnle-n mâini;

1 Aftrolab, **strimoşul sexiantului, instrument pentru misural în&l|imea stelelor deasupra orizontului.**

’ Sub dinastia *Saianizilor,* ţi anume la sfârşiiul acesteia, începe invazia arabilor islamizatori în secolul

al VI l-lea.

’ Cei mari sunt amintiţi inir-un vers mai jos: Mirui din Tabaristan, Ermeni şi Culbui Suri.

*** Propunerile arabilor de a li se da voie a face comerţ în Iran.**

Vom lupta toţi bărbăteşte şi duşmanii i-om strivi!»
Dar toţi nu ştiau de taina cerului cel schimbător,
fiindcă până-acuma cerul dulce s-a purtat cu noi.
După ce-mi citeşti scrisoarea, ia aminte la ce-ţi spun
ale cugetului sfaturi, străduie-te, cot la cot,

cu mai-marii-împărăţiei. Strânge laolaltă robi,
bogăţii şi luciuri scumpe; fugi în Aderbaidjan
Ungă cei mai mari de-acolo; tot ce ai ca telegari
dă-i acelui vistiernic al lui Adergoşasb-şah.
Dacă vin răzleţe trupe din Zabul sau din Iran
să se pună sub aripa-ţi, să le-ntâmpini bucuros,
să le-mbraci, fii bun cu ele. Te sfieşte de-acest cer
schimbător ce se roteşte; el ne face ca uşor
de la bucurii să trecem la dureri, şi când în slăvi
ne înalţă, când ne-afundă. Spune-i mamei tot ce-ţi scriu,
căci ea n-o să mă mai vadă; zi-i din parte-mi bun-rămas,
darnic dă-i a' mele sfaturi, să nu fie-atinsă ea
de nicio nenorocire. Dacă, mai târziu, primeşti
despre mine-o tristă veste, nu mi te mâhni prea mult;
nu uita că-n pieritorul ăst lăcaş n-aduni comori
decât grija şi nimicul. Fii deapururi credincios
Domnului, din piept alungă păsul trecătoarei lumi.
Ne va urmări ursita rea iar şahul meu nicicând
nu m-o mai vedea la faţă. Tu şi toţi aceşti vlăstari
dintru seminţia noastră, preamărire aduceţi
şi pre Domnul lăudaţi-l în a nopţii beznă grea.
Fiţi prevăzători şi darnici, şi să nu dosiţi nimic
pentru ziua cea de mâine; şi aflaţi: eu, oastea mea
căreia îi dau poruncă, pradă am căzut înfrânţi
de-oboseală şi de zbucium şi de-amarnice dureri,
şi la capătul acestor n-am avut niciun liman.
Fie ca Iranul, dulcea ţară să-nflorească-n veci 1
Dacă soarta-l va-ngenunche pe şah, nu precupeţi
nici haznalele-ţi, nici trupu-ţi şi nici însăşi viaţa ta;
căci din spiţa lui vestită-ncununată cu noroc,
acest mândru şah e totul ce ne-a mai rămas. Să n-ai
niciun pic de slăbiciune-n orişice îţi pui în gând;
noi nu mai avem pe lume decât un apărător,
singurul care-i în viaţă din toţi şahii *Sasanizi;*
după dânsul nu găsi-veţi niciun alt moştenitor

al împărătescu-i sânge. Vai! coroana-i de pe cap,
bunătatea-i şi dreptatea-i • — toate-acestea vor pieri
cu impărăteasca-i spiţă! Fie mult să vieţuieşti
şi ferice şi puternic, şahului un scut să-i fii!
Dacă moartea l-ameninţă, apără-l cu spada ta!
Dacă va să se înalţe-amvonul1 mai presus de tron,
dacă proslăvite fi-vor numele lui *Abu Bekr 2*
şi Omar, a noastră trudă veche se va irosi.
Un nemernic o să vină şah măreţ; nu vor mai fi
frământări cu-mpărăţie, tron, coroană, diadem.
Zodiile dărui-vor toate-acestea-arabilor;
zile după zile-urma-vor, şi-al puterii noastre-apus
după zorii măreţiei. Printre-aceşti străini, un neam
se va-nveşmânta în negru 3, se va-mpodobi pe cap
c-o tiară de mătasă. N-or mai fi coroană, tron,
nici botine aurite, pietre-scumpe, diadem,
şi nici flamură în freamăt peste capete de-oştem.
Pentru unii numai trudă, pentru alţii bucurii;
nu se va mai zbate nimeni drept să fie şi milos.
Sub aripa nopţii negre, duşmanul cel veghetor
năvăli-va-n casa celui ce se-ascunde. Un străin,
peste nopţi şi peste zile, se va-nscăuna stăpân,
se va-ncinge-n cingătoarea şahilor, tiară-n cap.
Se vor terfeli-n picioare: cinste, lege, juruinţi.
Fi-vor prefăcătoria şi minciuna-n mare cin.
Cei războinici or să lupte doar pe jos, ca pedestraşi;
parte-avea-vor cavalerii de batjocuri şi ocări;
iar plugaru-n luptă aprig va să aibă nume rău;
naşterea din spiţă-aleasă va să nu mai poarte rod.
Unul despuia-va pe-altul şi altminteri, rând pe rând.
Binecuvântări, blesteme nu se vor mai osebi,
prefăcutul înaintea omului cinstit va sta.
Şahul lor avea-va-n locul inimii doar un pietroi;
fiu-l va urî pe tată iar acesta pentru fiu
va întinde mreji, capcane. Un bicisnic rob în tron;

viţă-aleasă şi mărire fără preţ vor fi, de râs.
Lumea nu va mai cunoaşte cinstea, şi va năvăli
doar nelegiuirea-n inimi şi pe buzele oricui.
0 corcită seminţie se va înălţa din perşi,
tiurci şi-arabi; n-or să mai fie *dihlţani,* tiurci şi nici arabi;
limbiie-or părea o glumă. Fiecare-şi va-ngropa
o comoară, şi, la moarte, rodul trudei sale lungi
va îmbogăţi pe duşmani. Cei mintoşi, cei credincioşi
se vor folosi de-ncrederi să urzească-nşelăciuni;
suferinţa şi mâhmrea şi-nvrăjbirea vor domni,
cum domnit-a bucuria-n vremea lui şah *Bahram-Gur*
Nici serbare, nici plăcere, şi nici muncă la-adăpost;
pretutindeni viclenie, -nşeiăciune. —ntinse mreji.
Patima de-arginţi va rupe şi-nvrăjbi: părinţi de fii,
s-o mânca doar lapte acru, îmbrăca dulămi de-abâ 2.
Fiecare-o vrea câştigul tot din punga celuilalt,
şi credinţa n-o să fie decât vorbe goale-n vânt.
N-o mai fi deosebire între primăveri şi ierni,
şi nici dulce vin 3 la praznic. Mi se-ngroaşă inima
de-atât sânge care fierbe, chipul îmi păleşte, alb,
gura-mi seacă însetată, buzele-mi s-au vineţit,
când gândesc că după moartea unui falnic *pahlitian*
cum sunt eu, întreg norocul *sasanid* s-o-ntuneca,
şi că sfera schimbătoare ne-o trăda, ne-o urgisi,
smulge-va prietenia-i. Ale mele lănci, săgeţi,
care pot străpunge fierul, nu pot face niciun rău
unui duşman gol la piele; paloşu-mi ce-n bătălii,
fără-a se toci, loveşte gâturi de-elefanţi şi lei,
nici nu poate să sfâşie pielea de pe-aceşti arabi!
Nu mi-a spus cetirea-n zodii decât răul peste-alt rău:
nu mi-ar fi dat mie Cerul nici priceperea de-acum
şi nici grija-acestor zile de noroc şi nenoroc!
Capi-de-oşti ce mă-nsoţiră până la Kadesiah
sunt războinici foarte crânceni, şi duşmani înverşunaţi
de-ai arabilor; toţi speră să sfârşească-n bine tot,

râuri revărsând, de sânge, preschimbând acest Iran
într-un Djeyhoâin 4 de sânge! Nimeni însă dintre ei
nu cunosc cereasca taină, şi nu ştiu că ăst război
nu-i un lucru de nimica. Când viaţa unui neam
s-a desăvârşit, ce-ajută oboseli şi bătălii?
Cât priveşte despre tine, o, tu, fratele meu scump,
fie să ai viaţă lungă şi să-l mângâi pe-acest şah
al Iranului! Căci ţara Kâdesiah îmi va fi
gropniţă; şi drept armură negru giulgiu voi avea,
şi drept coif doar o coroană roşie de sânge-cheag!
Astea-s tainele ascunse ale Cerului măreţ;
însă tu să nu-ţi înlănţui inima, îndurerat,
de sfârşitul unui frate! Nu-l slăbi de loc din ochi
pe stăpânul lumii noastre şi jertfeşte-ţi viaţa-n câmp
şi în toi de bătălie 1 Zilele lui *Ahriman*
vor ajunge foarte iute, fiindcă sfera de azur
ce se-nvârte ni-i vrăjmaşă." După ce pecetlui
epistola sa mai zise:.. Binecuvântări cereşti
însoţească-l pe trimisul care duce-acest răvaş
fratelui, şi să nu-i spună decât ceea ce-i de spus."
SCRISOAREA LUI ROSTAM CĂTRE SAAD.
FIUL LUI VAKKAS
Rostam îşi mână de-ndată la Saad un olăcar
iute tocmai ca lumina şi ca fulgerul din nori.
Puse, pe mătase albă, să se scrie un răvaş
luminos cum e-n amiază Soarele; şi pe răvaş,
într-un colţ, acestea scrise: „Fiul şahului Hormozd.
Pahlivan în lumea-aceasta, Rostam preamărinimos
scrie către Saad, fiul lui Vakkas, ce-i însetat
de război zorind pieirea-şi.“ Şi-ncepu cuvântu-astfel:
„Să nu dăm deoparte teama şi slăvirea Domnului
carele neprihănit e: El e cel ce ţine-n mâini
sfera pururi mişcătoare; El putere dă şi tron.
Fie să se răspândească-a’ sale binecuvântări

peste şahul[53] plm de faimă, care o podoabă <

a coroanei şi-a pecetei şi a tronului înalt,
strălucirea măreţiei şi măririi în izbânzi
şi putere, el, stăpânul spadei, trenului măreţ,
cel ce poate ţine-n lanţuri şi pe însuşi *Ahriman!*
Un prilej de mişelie se ivi şi în curând
va aduce multe chinuri, multe sterpe încleştări.
Spune-mi cine-ţi este şahul, şi tu însuţi cine eşti,
de ce lege, pe ce treaptă? Lângă cine-ţi cauţi tu
reazimul? Tu şi-ale tale ordii ce le cârmuieşti
sunteţi goi; un pic de pâine mi te-ar sătura pe loc,
dar tu mori, te stingi de foame. N-ai nici tron, nici elefanţi,
nici hazna. Te mulţumeşte că-n Iran eşti încă viu:
şi coroana şi pecetea sunt în mâna altcuiva,
a stăpânului ce are elefanţi, comoară, tron,
şi putere, şi e şahul cel vestit şi e născut
dintr-o spiţă domnitoare; Luna-n ceruri nu-i nimic
lângă el, şi-ntreg Pământul n-are-un crai măreţ ca el.
La ospăţ când se aşează, vesel, arătându-şi doar
într-un zâmbet, albi, toţi dinţii ca argintul lucitor,
dă în dar mai mult şi-atâta cât nu fac arabii toţi
laolaltă, fără-a face pagubă-n comoara sa.
Are el de două-ori şase mii de câim şi de gheparzi
şi de şoimi cu zurgălăii pe lănţuguri de-aur fin;
toată vremea, pe câmpie, dintr-un capăt în cellalt,
cei nomazi ce poartă suliţi, din vânat nu pot trăi,
că-i al şahului ce-l prinde cu ogari şi iuţi gheparzi;
cheltuiala care-o face c-un alai vânătoresc
nu-i sub ochii lui nimica. Trebuie într-adevăr
că n-ai umbră de ruşine, trebuie că-n mintea ta
nu cunoşti ce-i nalta cinste, nici sfiala nu ştii ce-i;
tu eşti cela ce cu faţa asta şi-obârşia ta,
cu apucături urâte, îndrăzneşti să năzui sus

[53] **Adică fthul Yczdeftlierd.**

la şăhia persiană? Dacă-ţi cauţi tu cumva
după merite puterea, dacă vorbele-ţi nu sunt
niscai glume şi batjocuri, să-mi trimiţi un olăcar
grăitor, hârşit de viaţă, nenfricat şi dăscălit,
să pricep mai bine ţinta, ţelul ce ţi-l urmăreşti,
şi ce cale-ţi va deschide către tronul *keianid.*
Voi trimite-n goană mare pe un cavaler la şah
să cunoască şi măritul ceea ce tu î> pretinzi;
nu căta să dai, tu, pieptul c-un puternic domnitor,

căci mi-i teamă că sfârşitul tău va fi de jale plin.
E stăpânul lumii noastre, de-al lui Nuşirvan nepot,
a cărui dreptate-n ţară-ntmereşte pe bătrâni;
un vlăstar de şahi, el însuşi şah, nu-şi are-n acest veac
nicăieri asemănare. Vezi să nu mi te preschimbi
într-o groază-a lumii, duşman al credinţii-n Cel-de-Sus:
cel cu cap n-o să râvnească tronul unor *Keianizi!*
Bine să-mi ceteşti răvaşul ăsta dt poveţe plin,
cugetul să nu-ţi împiedici de-a vedea şi-a auzi."
După ce pecetea-şi puse pe scrisoare, i-o dădu
prinţului Pirâiz, ce-i fiul lui Şapur. Ăst *pahlivan*
se şi duse cu ştafeta la Saad al lui Vakkas,
însoţit de căpetenii, toţi la inimă senini,
platoşe de-argint şi scuturi, şi, de aur, cingăton.
RĂSPUNSUL LUI SAAD. FIUL LUI VAKKAS.
LA SCRISOAREA LUI ROSTAM
Dăscălit despre sosirea ăstui om vestit, Saad
îl întâmpină c-o oaste cât nisip e în deşert.
După ce-l aduse-n cortu-i, îi şi puse întrebări
despre oaste şi măritul *pahlivan,* şah, cap-de-oşti,
despre oameni, capi-de-oaste, şi ţinuturi din Iran.
O manta zvârlind subt Piruz îi grăi; „Suntem născuţi
toţi cu suliţa în mână şi cu sabia de-oţel:
printre aprigii războinici niciodată vorba nu-i
nici de-argint, brocart sau aur, nici de hrană sau de somn!“

Apoi l-ascultă pe Piruz cuvântând, şi-astfel luă
cunoştinţă de ştafetă, şi-i aduse mulţumiri.
Aşternu în scris răspunsul, una şi-alta înşirând;
scrise-acolo despre genii, despre oamenii de rând,
despre vorbele rostite de profetul *haşemil x,*
despre dogma unităţii, de Coran, făgăduinţi
şi ameninţări, şi viaţa fericită de apoi,

1 Tribul fi neamul din care s-a născut proL-lul Mahomed se numea *Haţctni.*

de religia cea nouă. Zugrăvi acolo-n scris
smoala-n clocot arzătoare, flăcări, ger, întregul iad;
raiul verde cu pâraie şi de lapte şi de vin,
cu risipa sa de camfor, cu izvoarele-i ţâşnind,
pomul său ceresc, şi-n şopot vinul, mierea din fântâni;
şi adause la urmă: „Şahul de va-mbrăţişa
legea asta-adevărată, pe drept i s-or cuveni
tron şi fericire-n cele două lumi; el va avea
pe deapururi diademă şi cercei şi fel-de-fel
de-avuţii şi nestemate pentru care-o mijloci
Mohamed, şi dobândi-va iertarea păcatelor,
şi neprihăni-va-şi trupul ca apa de trandafiri
strecurată. —Având răsplata raiului făgăduit,
nu mai trebuie sămânţa urii-n câmp s-o azvârlim,
să dea spic nenorocirea. Fiinţa lui Yezdegherd,
uriaşul glob de tină, şi seraiun cu grădini,
sălile de ascultare, curţi şi tron împărătesc,
şi serbări şi mari ospăţuri — nu fac cât un fir de păr
al unei *Hur'i* x. Coroana şi comorile te-orbesc
în şederea-ţi pieritoare; tu încredere îţi pui
în ăst tron din colţi de fildeş, în aceşti ogari şi şoimi,
în noroc şi-n diademă. Şi-astă lume preţuind
cât un gât de apă rece — trebuie să-ţi nască-n piept
atât zbucium? înţeleptul niciun ban nu dă pe ea;
leapădă-te de-amăgire şi de-ale credinţei căi

nu te-ndepărta. Oricine vrea cu mine crunt războiu,
n-o găsi decât o groapă strimtă şi un loc în iad.
Raiul îţi va fi lăcaşul, dacă îl vei merita,
cugetă în care parte trebui-va să apuci!”
Saad puse o pecete-arabă peste pergament,
binecuvântări aduse-n cinstea celui Mohamed;
şi apoi dintre războinici pe Şobah Moghairâ
îl trimise cu ştafeta la cel *pahlivan,* Rostam.
Dintre perşi un om cu faimă căpetenia-şi vesti
că venise o solie: „Este, -i zise, un bătrân
slăbănog; nici cal nu are şi nici platoşă pe el;
cocârjat, pe umăr poartă-ngustă sabie de-oţel,
şi veşmântu) lui arată o mulţime de rupturi.“
Hari. **Zinâ oachefă din mitologi*} i paradisul mahomedan.**
De cum auzi acestea, Rostam înălţă un cort
din brocarturi, căptuşindu-l cu perniţe din Kitai.
Oastea lui, precum puzderii de lăcuste şi furnici,
se înşirui. Un scaun de-aur se aduse, -apoi
pahlii’ann-şi luă locul; cavalerii perşi, şaizeci,
precum lei de bătălie, în caftane viorii
şi ţesute-n fir de aur, daurite încălţări,
gât, urechi împodobite-n giuvaere şi cercei,
se orânduiră-n jurul cortului cel pregătit
şi gătit împărăteşte. Când Şobah ajunse-n prag
şi intră în cort nu puse pe covor niciun picior,
ci, zment, doar pe ţărână merse şi se sprijini
doar în spadă-i ca în bâtă; pe pământ se aşează
fără a privi la nimeni, fără-a ridica de jos
ochii către cel ce este căpetenie-de-oşti.
Rostam spuse: „Fii ferice şi atotştiinţa ta
să-ţi păstreze sănătatea şi în cuget şi în trup!"
Cel arab i-ntoarse vorba: „Omule slăvit de toţi,
de primeşti credinţa nouă, mântuirea fie-a ta!’
Nu-i plăcu aceste vorbe lui Rostam; se încruntă
şi păli; luă din mina lui Şobah răvaşul scris

şi-l întinse către scribul care ştie-a tălmăci.
Rostam astfel îi răspunse: „Zi-i stăpânulni arab,
zi-i din partea mea acestea: " Nu eşti şah şi nici nu eşti
vrun moştenitor de tronuri: dar norocu-mi ţi-a părut
că se-ntunecă şi tronul i-ai râvnit din inimă.
Nu-i uşoară treaba-aceasta-n ochii celor încercaţi,
şi-ţi lipseşte prevederea când porneşti pe-astfel de drum.
De purta Saad coroană, voie-aş fi avut atunci
să iau parte la războaie şi la praznice cu el,
dar de vină-s zodii rele. Ce-aş putea adăuga?
Suntem într-un ceas amarnic. Călăuz dacă-mi va fi
Mohamed, şi dacă legea veche mi-o voi părăsi
pentru o credinţă nouă, totul se va răsturna
sub această-ncovoiată boltă de-nstelat azur,
şi-mi va fi de toate silă». Mergi în pace, olăcar;
nu e vremea de palavre-n ziua cruntei bătălii.
Zi-i lui Saad că-i mai bine să sfârşească-nvingător
pe cel câmp de încleştare, decât să privească viu
cum duşmanu-i izbândeşte 1“ Şobah tabăra lăsă,
de-ai fi zis că vrea să-ntreacă vântul iute de picior.
BĂTĂLIA DINTRE ROSTAM Şl SAAD,
FIUL LUI VAKKAS. MOARTEA LUI ROSTAM
Cum plecă Şobah, de-ndată Rostam împărţi porunci
oastei pentru bătălie; trâmbiţi răsunară lung
şi de pretutindeni pilcuri se-ncleştară, rând pe rând;
dintre nouri groşi de pulberi izbucniră lungi strigări,
care asurzeau urechea cea deprinsă cu-accst zvon.
De-altă parte, cum aduse Şobah vorbe-ameninţând
precum tunetul, viteazul Saad oştilor răcni
să se năpustească-n luptă cu-nfocarea unor lei.
Oştile cu pasul straşnic naintară, piept în piept,
şi se-amestecară-n câmpul cel de bătălie-ncins:
lănci ţepoase scânteiară-n val de neagră pulbere,
precum stelele în cerul de-un albastru-ntunecat,
şi tăişuri se izbiră cu-ndoite izbituri

peste chivăre albastre de oţel călit în foc.
Lupta se lungi trei zile-n locul ăsta-nsângerat.
Perşii nu avură apă: subt povară de armuri
grele şi apăsătoare, piept ţinură unui salt
al vrăjmaşilor cu suliţi; setea le secătui
bravilor curaju-n luptă şi căzură însetaţi
telegari de-aleasă vână; setea-i arse lui Rostam
buze, gură, şi-âpoi limba în fâşii i-o zdrenţui.
Chinurile însetării fură-atât de mari încât
luptători şi cai mâncară umed lut...
Rostam zvârli
ochii pe câmpia-n sânge şi văzându-şi cei mai bravi
capi-de-oşti ucişi, el scoase răcnete tunând, precum
tunetul. Şi, faţă-n faţă, Saad şi Rostam şezând,
în acelaşi timp ieşiră dintre rânduri amândoi,
şi se-nsingurară unul şi cellalt de oastea lui,
îndreptându-se călare către poala unui dâmb.
Cele două căpetenii se izbiră c-un curaj
ce ţi-l dă parcă turbarea; Rostam, răcnetu-i scoţând
precum trăsnetul din nouri, fulgeră cu spada-i grea
calul lui Saad în ţeastă; telegarul de război
îşi rostogoli-n ţărână capul, şi viteazul Saad
fără telegar rămase. Rostam învârti din nou
paloşu-i de-oţel să-i deie duşmanului său de jos

izbitura cea din urmă, căpăţina-i doborind;
însă pulberea cea neagră îi făcu pe luptători
unul nevăzut de altul. Rostam şi descălecă
de pe şeaua-i căptuşită-n pielea unui leopard,
şi legă de cingătoare capetele frâului;
dar un val de negre pulberi îl orbi. De-ndat’ Saad,
năvălind pe locul luptei, işi trăsni duşmanu-n coif
cu izbirea spadei sale, care ţeasta-i despicând,
îi scălda în sânge faţa, şi-i orbi şi ochii-adânci.
Plin de râvnă-arabu-acuma fu învingător; din nou

capul i-l lovi, grumazul, şi-i rostogoli în colb
trupul de viteaz războinic. Ăpoi cele două oşti
care până-acum n-avură despre căpetenii veşti,
se grăbiră să şi-i cate şi-alergară, val-vârtej,
în cel loc de bătălie. Când văzură pe Rostam
plin de pulberi şi de sânge şi cu trupul ciopârţit
dintr-o parte în cealaltă, perşii prinseră-a fugi.
Dintre-aceta mai de vază fură toţi măcelăriţi,
alţii în oblânc pieriră crud de sete chinuiţi,
şi în chipu-acesta lumea mulţi din şahii săi pierdu.
Oastea cea iraniană fugărită, când văzu
câmpun, drumuri înţesate cu ucişi dintre ai săi,
alergă şi zi şi noapte să se-ntoarne lângă şah.
Spre Bagdad se scurse oastea-nconjurând pe Yezdegherd.
YEZDEGHERD ŢINU SFAT CU IRANIENII
ŞI SE DUSE ÎN KORASAN
Farufazad \ care e fiul lui Hormozd, se mânie,
lacrimi revărsă, şi Tigru îl trecu, intră în Kerk
şi izbindu-l crâncen foarte nu lăsă pe nimeni viu
din războinicii cu suliţi. Şi ieşiră din Bagdad
oşti în câmpul de bătaie; însă când al luptei colb
se împrăştie, persanii fură iar pe fugă puşi.
1 Farukmd. **Sul lut Hormozd. Este kilclc lui Rostam.**
Farukzad, călcându-şi urma, iar se-ntoarse lângă şah;
plin de pulberi, greu de-armură, de pe cal se coborî
şi aduse dinaintea şahului cinstiri cereşti.
Ochii lăcrimând doar sânge, pieptul de turbare-arzând,
şahului îi zise: „Oare, de ce plângi cu-atâta foc?
Vrei să speli în lacrimi tronul şirului de *Keâanizi?*
După tine, nu rămâne os din osul nostru vechi,
să-i dăm tronul şi coroana. Singur eşti şi ai vrăjmaşi
vre o sută mii la număr: cum poţi, oare, să-i înfrângi
razna străbătând o lume? Mergi în codrul din Narvan;
doar acolo poporenii se vor strânge-n jurul tău;
de acolo şi asemeni tânăr precum Fereidun

vei putea acum norocul să-ţi întinereşti pe loc!"
Farukzad acestea zise; şahul spusa-i ascultă
şi noi gânduri se iviră.
(’; ■•)..
Toţi strigară: „-! bine-aşa!
Yezdegherd luând cuvântul: „Hotărârea-aceasta nu-i
vrednică de noi şi-n cuget alte planuri mi-am făcut.
Ei! să las eu pe mai-marii din Iran, şi-atâtea oşti,
şi întinsa-mpărăţie, tron, coroană, spre-a gândi
să mă mântui doar pe mine, şi s-o rup la fugă? —Altcum
măreţia şi curajul şi înţelepciunea spun.
Nu, de loc nu mi-i ruşine să înfrunt aceşti duşmani,
căci ne sfătuie un pârdos despre-aceasta într-astfel:
«Nu da dosul unui duşman, *dacă soarta-fi este rea!»*
Cum vitejii-au datoria să asculte şahul lor
în împrejurări ferice ca şi în nenorociri —
tot asemenea şi şahul n-o să-şi lase oastea-n foc
de primejdii să alerge la comorile-i din veac!’
Toţi cei mari găsiră bune vorbele-i zicând: „Aşa-i
datina la şahii paznici de credinţă din străbuni!
Spune care ţi-i porunca? De la noi ce vrei? Şi ce
jurământ ne ceri acuma?” Şahul le dădu răspuns:
„Teama năruie curajul. Lucrul ce) mai bun ar fi
toţi în Korasan să mergem, de izbiri să ne ferim.
Oaste-avem acolo multa, numai *pahlivani* căliţi;
căpetenii turcomane şi *halţan* ’-ul din Kitai
ne-or aduce plecăciune. Legătura spre-a-ntări.
’ denumire* impâroţilor chinezi şi mongoli. Atei r vorbo de FogMi»

soaţă voi lua pe fiica lui Faghfur şi voi găsi
sprijin: oaste nenfricată şi războinici din Turan.
Mahuî, ş> el de-asemeni, un puternic cap-de-oşti
are elefanţi şi oaste şi-are bunuri fel-de-fel.
Cel dinţii din toţi satrapii5, căpetenie-de-hotar

peste toţi străjerii noştri. L-am îndepărtat de tron
fiindcă clevetea şi pururi căuta numai gâlcevi.
Lui Mahuî dăruindu-i nume, cinste, cin înalt,
elefanţi, supuşi, ţinutul, chiar de-i neam umil, de jos,
l-am făcut un om al Curţii. Auzii de la *mubezi*
cugetarea înţeleaptă spusă de acei din vechi:
«Tu păzeşte-le de omul ce l-ai vătămat cindva,
pe nedrept osindă dindu-i; dar increde-te în cel
înăllat de bunătatea-ţi din nimicnicie-n cer.»
Deci, cum n-am făcut nimica rău lui Mahuî nicicând,
el e cel ce va să-nfrunte pe duşmanii mei de-acum 1“
Farukzad, pocnind din palme, izbucni: „0, şah iubit,
care îl iubeşti pre Domnul, mare-ncredere n-avea
în privinţa celor mârşavi; căci, după-un proverb de azi,
în zadar slei-vei vlaga farmecelor să preschimbi
firea-adâncă din fiinţe; Domnul le-a creat astfel,
şi nu poţi pătrunde taina celui care-i Ziditor.
«Numai cailor se cere s-aibă s’. I şi sânge-ales. ’>
Fie să te bucuri pururi de puteri şi fericiri 1“
Şahul îi răspunse-acestea: „Leule neînfricat,
încercarea ce voi face-o nu mă va primejdui. ’
()
SCRISOAREA LUI YEZDEGHERD CÂTRE MAHUl
SURI ŞI CÂTRE MERZEBANŢI1 DIN KORASAN
Yezdegherd, stăpânul lumii, când se îndreptă spre Merv,
să ajungă la satrapul ţării, Mahuî Suri,
îi trimise o scrisoare plină de mâhniri adânci
şi cuvinte mişcătoare. Cu nelinişte în piept.

Satrap, **guvernator persan care conducea o satrapie (provincie).**

Ochii înecaţi în lacrimi, îşi chemă un scrib dibaci
dând frâu slobod el simţirii care-adâncu-i frământa.
După ce-l slăvi pe-Acela ce-i al lumii Ziditor,
pe Stăpânul ce-nţelept e şi binefăcător,
Şahul care-nsufleţeşte Soarele, planeta Mart,

să alerge în rotire, care-ocârmuie la fel
elefantul şi furnica, şi când lui îi e pe plac,
iscă lucruri din genune fără a avea tipar —
scrise şahul şi acestea: „Nenorocul s-a ivit
dinainte-ne, şi ţara noastră vlaga şi-a pierdut
şi întreaga-i strălucire. Suferinţa ne-a-ngustat
lumea, de pe când în luptă Rostam a pierit pe câmp,
de-o străină mână-a unui Saad, fiul lui Vakkas,
om ce n-are neam, nici ţară, nu-i mintos şi nici vânjos.
Câtă vreme oastea-arabă e în porţi la Tisifun,
şi vâlcelele şi codrii ne despart, la luptă mergi
cu oştenii tăi şi-adună neamul pers sub steagul meu!
Însumi voi urma ştafeta asta şi ajunge-voi,
precum vântul, lângă tine, o, tu, fiu din neam persan!
Îşi alese din alaiu-i olăcar, un om cu cap
şi bun sfetnic; de-atât sânge inima-ngroşată-n piept,
chipul palid ca răşina, scrise alt răvaş la Tus:
„Slavă naltă, preamărire Şahului-judecător
care-mparte tron, putere, preţuire, şi-i Stăpân
pe izbândă, măreţie şi coroană. Tot ce-i viu,
de la picioruş de gâză pân’ la aripă de şoim,
elefantul din ţărână, crocodilul din adânc —
toţi i se supun doar vrerii şi doar legilor Lui, toţi
nu răsuflă până voie nu le dă Stăpânul lor.
(; • • • • ■.
Domnul de ne dă putere, soarta de ne-o împlini
dorul inimilor noastre, noi vom recunoaşte-atunci,
darnici foarte, -aceste fapte bune şi vom răsplăti
ajutoarele primite. Dar aţi prins de veste toţi
că doar zodii împotriva noastră au dezlănţuit
pe-aceşti josnici şerpi cu chipul şi cu ochi de *Ahriman,*
fără de înţelepciune, fără cinste, nici comori,
fără tron şi fără fapte şi virtuţi, care-au pornit
să nimicnicească-o lume!
Giuvaerun şi comori

se împrăştiară-n lume şi ţarina de prin gropi

multe hârci umplu; aceasta hotărî măreţul Cer.
Părăsită-mpărăţia-i la ăşti ticăloşi arabi
care seamănă cu corbii, de pricepere-s lipsiţi
şi-s lipsiţi şi de ştiinţă şi de nume, cinste, cin.
Nuşirvan văzut-a-n visu-i: strălucirea-acestui tron
va pieri, şi mii, o sută de arabi vor năvăli
ca turbatele cămile-opritoarele rupând -
şi vor trece fluviu) Tigru, şi-un fum negru s-o-nălţa
până la Saturn. Recolte pârjolite-or fumega
din Iran şi Babei; lumea va pieri; străbunul foc
de prin temple se va stinge, şi făclii de *Noo-Ruz*
şi *Sade* păli-vor toate; mândre creste de serai,
unde şahii mari şezură, dintr-o izbitură doar
se vor prăbuşi, pe lespezi, drept în mijloc de *meidan* |
Visu-acela se-mplineşte abia astăzi: schimbător,
cerul ni se-ndepărtează, şi tot ce în lume-a fost
mare-i umilit, şi soarta-i nalţă pe acei umili;
tot ce este rău în lume se împrăştie sub zări,
sărăcia-nvederată-i, fericirea a pierit.
Fiecare ţărişoară vrea să-şi nalţe un stăpân,
demon hâd şi rău; şi semne prevestesc din zodiac
noapte-adâncă şi lumina lucitoare pâlpiie
şi e gata să se stingă...
()
Sfat ţinurăm în divan
cu toţi *pahlivanii* noştri; după lungi precugetări,
am căzut la învoială-asupra ce va mai urma.
Vom căra cu noi coroană, tron, pecete-inel de şah,
mantii din Bizanţ aduse, din Kaşmir şi din Kitai,
lucruri foarte preţioase care-acum ne sunt în mâini,
precum cele ce-s ţesute în Bizanţ şi Taief,
şi brocart în fir de aur, ş> bucăţi de ştofe şi
tot ce merită să fie dus, şi toţi cei din serai,

şi strânsură de merinde pentru când nu vom avea.
Patruzeci de mu, plăvanii la chervane înjugaţi
vor cărăuşi belşugul holdei coapte de susan
şi pe urmă-n şir vom pune şi cât vor putea căra
două-ori şase mii de cară scârţâind sub snopi de grâu.

***Mtidon,* piaţa lerpâ. Pietruită, cu havuzuri, eleflee fi arene de iocurî din ceiă|ile Persiei medievale.**

Un *mubed* plin de prevederi va aduce roşu mei,
rodii coapte şi fisticun; două mii de-ncărcături
dintre-aceste soiuri fi-vor duse pe cămile-n şir,
cămile din Bactriana...
Adăstând cerescul glob
vrerile să şi le-arate, pune-vor în carul tras
de plăvani: grămezi de sare, -o mie de încărcături;
şi o mie de curmale, şi o mie de zahăr
fi-vor gata, numărate. Şi din cele patru zări,
robii noştri aduna-vor şi căra-vor în cetăţi
patruzeci de mii de buturi de pastramă, şi-or veni
şi trei sute cară pline cu naft negru, -n două luni.“
()
Şahul după ce pecetea-şi puse pe acest răvaş,
căpeteniei-de-oaste i-l trimise; un vestit
cavaler născut sub zodii bune se înfăţişă
dinaintea lor, în mână cu împărătesc răvaş *.
YEZDEGHERD AJUNSE LA TUS,
UNDE ÎL PRIMI MAHUÎ SUR1
Şahul porunci să bată darabanele vestind
semn că a purces pe cale prin Bust, Nişapur, la Tus.
Mahuî prinzând de veste că-n ţinutul Tus intră
oastea şahului, de-ndată merse să-l întâmpine
c-o mulţime de războinici înzăuaţi şi-n mâini cu lănci.
De sub zare-n măreţia-alaiului cum răsări
şahul adumbrit de steagu-mpărătesc şi-nconjurat
de războinicii săi falnici, Mahuî descălecând

1 Adică primise rivâţul ţi era gata de drum.

i-arătă, cu umilinţa unui om de rând, dovezi
de cinstire şi supuneri. ’Naintă pe colbu-ncins
şi simţindu-şi ochn-n lacrimi; în genunchi, îşi alipi
buzele de ţărnă, dându-i şahului închinăciuni
preaplecate şi rămase mult timp dinaintea lui
în picioare, pe când oastea-i preamări pe şah plecând
în mai multe rândun fruntea în ţărână. Farukzad,
cum văzu pe Mahuî, oastea iute şi-o orândui
în strălucitoare rânduri; mult se bucură-n adânc
de-a lui Mahuî purtare, şi-nţelepte îndrumări
îi dădu din plin, şi planuri tainice-i desvălui,
şi-i mai spuse: „Sub aripa ta de mare-ocrotitor,
pun pe şahul cel din spiţa şirului de *Keâanizi,*
să prinzi spada şi viaţa să i-o aperi, pas cu pas;
nici nu trebuie să-adie al nenorocirii vânt
peste el şi decât tine nu-i vreau alt apărător!
Cât priveşte despre mine, datoria-mi de oştean
în ţinutul Rey mă cheamă şi nu ştiu de-oi mai vedea
diademul tău vreodată, fiindcă mulţi din soţii mei
de-oaste au pierit în lupte cu arabii cei cu lănci.
Rostam seamăn n-avea-n lume, nimeni n-a mai auzit
de-un asemenea războinic, totuşi el se prăbuşi
sub izbirile acelui dintre cei cu chip-de-corb,
şi-a fost ziua morţii sale pentru noi cumplit prăpăd!
Deie Domnul să-l aşeze pe viteaz printre aleşi
şi să-i pedepsească aspru pe-nfricoşătorii corbi
prin a lăncilor grea cazнă!“ Mahuî dădu răspuns:
„0, tu, *pahlivan,* pricepe: şahul mi-i la fel de scump
precum ochii mei şi viaţa; deci primesc ceea ce-mi ceri:
iau pe şah şi fericirea ta sub âripă-mi de-acum!“
Şi-apoi Farukzad ce-i fiul lui Hormozd, se-ndepărtă
către Rey, spre-a se pune sub înaltele porunci.
Dar mai apoi trădătorul Mahuî se lepădă
de-orice pregătiri de luptă, tronul îl râvni în nopţi

de tăcere prelungită şi se preschimbă de tot
şi la glas şi la purtare; şi-n sfârşit se prefăcu
bolnav câtva timp, cinstire şahului neaducând.

MAHUÎ SURI ÎL AŢÂŢĂ PE BIJAN 1 SĂ PORNEASCĂ RĂZBOI CU YEZDEGHERD. ŞAHUL ÎŞI GĂSI LOC DE SCĂPARE ÎNTR-O MOARĂ

Fost-a un erou a cărui faimă până-n depărtări
se-ntindea; era de baştini din Turan, numit Bijan;
loc avea pentru şedere în cetatea Samarcand
şi în juru-i mulţi prieteni îl urmau de prin ţinut.
Mahuî, nenorocitul, vrând să fie neatârnat[54],
scrisu-i-a aceste rânduri: „Fiule de *pahlivan,*
al cărui noroc nu poate fi atins, un bun prilej
se iveşte pentru tine: şahul lumii este-aici
cu-a lui oaste şi tiară, cu-al său tron şi diadem.
Vino, căci coroana-aceasta şi-acest tron a'tale-or fi,
şi haznaua-i, şi umbrela lui de soare neagră-corb;
te aprinde-acum din ura care i-a însufleţit
pe străbunii tăi şi crâncen te răzbună pe ăst neam[55]!"
Bijan desluşi scrisoarea; chibzui, şi-apoi văzând
lumea cum se dăruieşte râvnei lui Mahuî Suri,
întrebă pe al său sfetnic: „Cap de sfetnici înţelepţi,
ce gândeşti de treaba-aceasta? Dacă oastea mi-o împing
s-ajut pe Suri, puterea, oare, nu-mi voi nărui?"
Sfetnicu-i răspunse-ndată: „Omule cu piept de leu,
bravule-nsetat de lupte, ar fi tare ruşinos
să-mprumuţi un braţ puternic lui Mahuî Suri şi-apoi
să te-ntorci călcându-ţi urma. Dacă un război porneşti
după-a lui Suri povaţă, oamenii cei înţelepţi
de prea multă uşurinţă toţi învinui-te-vor.
Lui Barsam încredinţează-i grija de-a mâna-n război
oastea cea ajutătoare." „Sfatu-acesta-i înţelept,

---

[54] **Deci era un vasal al şahului din Iran.**

[55]₂ **Aluzie la dinastia şahilor *Ktianizi-***

zise iar Bijan; nu-i bine să mă-ndepărtez de-aici.“
Lui Barsam dădu poruncă să îndrume către Merv
zece mii de-aleşi războinici cu hangere într-armaţi,
ţinta luptei arătându-i, în nădejdea de-a-nhăţa
tronu-mpărăţiei perse. Ca aripa de fazan
strălucind această oaste iute-ajunse până-n Merv

numai într-o săptămână. Într-o noapte de catran,
când cutcurigi cucoşul, dobe răsunară-n câmp.
Şahul încă nu aflase de viclenele urzeli
ale lui Suri, când, iată, cineva îl şi vesti:
„Oameni pe cai iuţi se-avântă împotriva lui Khosro.
Mahui ne-adevereşte că sunt cavalerii *tiurci:*
şahul ce ne porunceşte? Cap li-i hanul din Kitai,
şi pământul prea strimt este pentru marea oaste-a lui!"
Şahu-şi îmbrăcă armura tulburat, şi două oşti
se porniră împotrivă. După ce-şi orândui
aripile: dreapta, stingă, Yezdegherd îşi avântă
oastea-n rândun de bătaie, el, la mijloc, lancea-n pumn.
Nori de colb întunecară lumea-n cele patru zări.
Yezdegherd văzând puterea şi iuţimea celor *tiurci,*
duse mâna-n cingătoare, trase spada şi-o porni
ca un elefant în rândul bătăliei de pe câmp.
Vălurea pământu-n sânge precum Nilul revărsat!
De cum îşi porni izbirea împotriva celor *tiurci,*
şahul se văzu deodată de războinici părăsit:
dos dădură şi-l lăsară printre călăreţii *tiurci.*
Când Suri se trase-n urmă, şahul lumii pricepu
viclenia-ntreţesută-n taină împotriva sa,
şi văzu că este planul lui Suri să-l lase prins
în încaier cu vrăjmaşul. În zadar desfăşură
marea lui neînfricare, şi făcu risipă-n gol
de-ndrăzneală, dibăcie, şi cu mina-i doborî
căpetenii cu mari nume; şi văzându-se-ncolţit,
o luă la sănătoasa. Urmărit de-un pâlc de *tiurci,*

strâns ţinind în mâna-i tare un jungher kabulian,
se pierdu, precum un fulger care sfâşie un nor 1
Şi zărind o moară-n malul râului ce-i zice Zark,
adăpost cătă, şi caii duşmanilor îndârjiţi
înteţiră urmărirea şi ţinutul Zark gemu
de atâta tropotire! Yezdegherd îşi părăsi
telegar cu frâie de-aur, şi armuri, şi spadă grea
împlântată-n teacă de-aur; şi pe când cei turcomani,
înfocaţi să-l dibuiască, se-azvârliră-a-i jefui
cal şi platoşe, pătrunse şahu-ntr-una din odăi
în cea moară şi pe-un maldăr de fân moale se-aşeză.
Din păcate, asta este legea-nşelătoarei lumi:
când i te-ai suit pe creste, dindărătul lor găseşti
o prăpastie adâncă! Şahul cât înlănţuit
de noroc a fost şi tronu-i se nălţă până în slăvi,
acum are într-o moară adăpost într-un ungher;
după miere. —acum otravă. De ce inima să-ţi legi
de-un lăcaş plin de-amăgire unde-ntr-una în urechi
ropot de plecare sună, sună şi auzi strigând:
„Hai, destul cu pregătirea! Lespedea dintr-un mormânt
este singurul tău scaun, singurul ce l-ai păstrat?’*
Rupt de foame şi cu ochii plini de lacrimi, Yezdegherd
adăstă în starea asta Soarele pin* se trezi.
Chiar atunci deschise uşa morii cel morar; căra
sarcina-i de fân: din neamul celora de rând era;
se numea Khosro 1 şi totuşi n-avea tron şi nici comori,
nici coroană, mei putere; din uiumul morii lui
traiul şi-l ducea şi altă meserie nu avea.
Când văzu pe-acest războinic la statură, chiparos,
aşezat umil pe ţărnă. Şi pe frunte-mpodobit
cu coroană-mpărătească, şi cu trupu-nvăluit
în brocart din fir de aur tocmai din Kitai adus —
când văzu viteazul ăsta cu ochi de gazetă mari,
chip de leu, de loc privirea nu-şi mai deslipi de el —
când văzu că încălţat e cu botine aurii,

haina-i scăpărând pe mâneci fire de-aur şi pe fir
boabe de mărgăritare — cel morar încremeni.
Minunându-se el foarte îl chemă pe Cel-de-Sus
şi rosti: „0, şah cu faţa cum e Soarele-n amiaz,
fă-mă să pricep cum, oare, ai pătruns în moara mea?
Oare, -i loc bun de şedere vrednic pentru cinul tău
moara plină de grăunţe, şi de pulberi, şi nutreţ?
Cine eşti tu, oare, -al cărui trup mlădiu şi mândru chip
au astfel de măreţie cum o lume n-a văzut?
„Sunt iranian — răspunse şahul — şi-am scăpat fugind
de turaniana oaste." Cel morar cu glas mişcat:
„Soaţă mi-i doar sărăcia; dacă poţi fi mulţumit
doar cu pâtne de-orz şi-umilul năsturel de-aici din mal,
bucuros ţi-aduc şi-ţi dărui: asta este tot ce am,
şi săracu-ntotdeauna să se vaite e silit."
De trei zile-n bătălie, şahul nu mâncă nimic
şi nici nu dormi o clipă; zise spre morar: „Să-mi dai
1 Adică puri» numele jabului Kei Khosro.
Ceea ce ai de-ale gurii şi voi fi-voi mulţumit,
numai pe *Barsom*1 mi-l cată." Cel sărman morar întâi
puse şahului nainte: lapte acru, năsturel
şi o pâine de-orz, şi merse să-l aducă pe Barsom.
Colo-n locul de-ascultare, starostelui de la Zark
îi aduse-ndată ştirea câ-ntrebat e de Barsom.
Mahuî mânase-n grabă tainici soli în patru zări
şahului să-i iee urma. Starostele spre morar
zise: „Om brav, despre-acesta pentru cine mă întrebi?”
Cel morar dădu răspunsul: „Este colo-n moara mea
un războinic care şade pe un pat de fân cosit,
trupu-i plin de măreţia unui verde chiparos,
faţa-i e strălucitoare precum Soarele-n amiaz’:
sub sprâncene arcuite ochii-i sunt pecetluiţi
de-o tristeţe fără margini, şi pe buze-i izbucnesc
gemete, şi de mâhnire pieptu-şi simte apăsat.
I-am dat, veche rămăşiţă, lapte acru într-un hârb

şi o pâine de orzoaica pentru-ntregul său tain,
dar el pe Barsom îl cheamă rugile spre-a-i cuvânta.
Toate astea îţi aţâţă-ntr-adevăr uimirea ta."
Starostele îi răspunse: „Du-te la Mahuî Suri
grabnic să-i spui aste lucruri, fiindcă mă înfricoşez
de-ăst bicisnic din sămânţă spurcată că ar putea
reie-apucături s-arate, alţii ştirea de-i vor da!“
Şi degrab’ mână morarul c-un isteţ însoţitor
la Suri s-ajungă-ndată. Zise-aceasta către cel
meşter fără de câştigun: „Oare, pentru cine-ntrebi
de Barsom? Zi-mi adevărul!" — „Când cu sarcina de fin
mă-ntorceam, izbind în laturi uşa morii, am văzut
înainte-mi mândrul Soare, un bărbat ai cărui ochi
semănau cu ochii unui cerb de moarte îngrozit,
părul negru cum e bezna-n veghea doua-a unei nopţi:
îmi străluminase moara precum Soarele; şedea
pe nutreţ şi pâine goală ronţăia. Cin’ n-a văzut
a lui Dumnezeu mărire, să-l întrebe pe morar.
Diadem de mărgănntun fruntea i-o împodobea,
şi tunica-i de brocarturi din Kitai lucea pe piept;
ai fi zis că-i pnmăvara-n cer; nicicând vre un *dihkan*
n-a sădit pe o moşie un mai falnic chiparos!"

Yezdegherd presim|indu-ţi slÂQitul apropiat, îl chemi pe duhovnicul siu Barsom. Nume • sera&r. NiOl cu al hanului din Kilai. Barsam.

Mahuî la-aceste vorbe chibzui şi pricepu
că necunoscutul nu e altul decât Yezdegherd.
„Tu, morarule — îi zise — du-te şi acestui om
zboară-i capul de pe umeri; dacă nu, îţi va cădea
căpăţâna, şi în viaţă pe ai tăi nu-i voi lăsa!“
() I
Depărtându-se muAezât-aceia de prevederi plini,
cei războinici pe-a lor urmă şi veniră. Mahuî
se-aşează cu toţi olaltă şi cam astfel i-ntrebă:
„în această-mprejurare pe ce drum vom apuca?

Dacă Yezdegherd rămâne-n viaţă, de sub patru zări
oşti veni-vor să-l ajute; tăinuitele-mi urzeli
date-or fi pe faţă lumii. Duşmănia ăstui şah
va fi pricina ruinii mele şi voi pierde-atunci
şi viaţă şi putere." îi răspunse-un înţelept:
„N-ar fi trebuit tu astfel să te porţi de la-nceput:
sau duşman îţi va fi şahul din Iran, şi vor ieşi
niscai pierderi pentru tine, sau din vine-i vei vărsa
sângele, şi Cel dm ceruri grijă va avea ici, jos,
să-l răzbune. De-orice parte văd doar păsuri şi dureri;
chibzuie cu mintea coaptă la ce trebuie să faci!
Dar luând apoi cuvântul fiul lui Suri rosti:
„O, tu, bunule părinte cu ferice plănuiri,
când pe faţă te-ai dat duşman, scapă-te de el acum!
Dacă nu, cu oaste-adusă din Madjin şi din Kitai
el ne va izbi şi lumea ne-o va strâmtora sub paşi.
Nu privi această treabă ca pe-un lucru de nimic;
de l-ai biruit tu astăzi, mergi la capăt hotărât,
pentru că, dacă părtaşii şahului îşi vor nălţa
flamură din cea tunică-mpărătească, oastea lor,
pas cu pas, din lumea asta, mi te va vâna pe loc.
YEZDEGHERD FU ÎNJUNGHIAT DE CĂTRE
MORARUL KHOSRO
Mahuî Suri, vicleanul, când acestea auzi
de la fiul său, şi zise spre morar: „Dă fuga, ia
călăreţi cu tine, -aleargă, sângele acum să-i verşi
M&hui Suri ceru sfatul *mubezilor* săi.

duşmanului meu de moarte, că pe veci îmi va scăpa
dacă taina-acestor vorbe-n lume se va răspândi!“
Auzi moraru-această aprigă poruncă, dar
nu-nţelese tâlcul trebii. Şi în noaptea de treizeci
din *Hurdad-mah 1* se întoarse-n moară lângă Yezdegherd.
Cum lăsă morarul casa lui Suri, cu ochii plânşi,
pieptul îngroşat de sânge, Suri puse-n urma lui

călăreţii iuţi ca norul şi le zise: „Crijă-aveţi:
diadem, cercei, pecete şi tunica şahului
să nu se mânjească-n sânge; de veşminte-l despuiaţi!“
în estimp morarul merse-n drumu-i, ochii lăcrimaţi,
chipul galben cum e Luna şi strigând: „O, luminos
Ziditor, ce eşti deasupra preschimbării-acestei sorţi,
chinuieşte-i de pe-acuma trup şi duh al celui ce
mi-a dat crâncenă poruncă!“ Când ajunse lângă şah,
în adâncu-i de ruşine şi de teamă-adânc gemând,
chipul înecat în lacrimi, gura arsă de-nsetat,
se apropie cu multă prevedere, ca un om
care vrea să spună-o taină în ureche şopotind,
şi-i înfipse-n piept jungherul. Vai! de moarte-njunghiat,
şahul un suspin mai scoase, cap, coroană la pământ
prăbuşindu-se pe pâinea cea de orz din faţa lui.
()
Călăreţii piezei rele de Suri văzând pe şah
cum zăcea precum copacul falnic, depărtat de tron
şi de câmpul bătăliei, mai de-aproape şi plecaţi
îi ghiciră de pe faţă trăsături-mpărăteşti;
deznodară-apoi tunica viorie, adunând:
grea coroană, şir de perle, şi botine aurii.
Trupul şahului lăsându-l jos în pulbere întins,
năclăit în sânge, coasta sfâşiată de jungher -
blestemând se-ndepărtară: „Fie ca şi hoitul lui
Mahuî s-ajungă-asemeni pe faţa pământului:
năclăit să-noate-n sânge!“
Repede înştiinţat
**** Hurdad-mah,* luna iunie, deci 30 iunie 651 e n.**

că şi tronul şi războiul şi plăcerea-acestei vieţi,
nu mai sunt de-acum nimica pentru prea-măritul şah,
Mahuî dădu poruncă-n ceasul nopţii liniştit
când se odihneşte totul, să-i azvârle hoitu-n râu.
Două slugi cu inimi crude trupul şahului târând

prin cel sânge, neştiindu-i mortului înaltul rang,
îl zvârliră în vârtejul râului ce-i zice Zark,
şi plutea la vale leşul, când pe faţă, când întors.
Ziua când urmă în tronul Nopţii, şi-oamenii în zori
când ieşiră din bârloguri, două feţe dintre cei
ce-s aleşi să fie preoţi pentru slujbe juruiţi —
poposiră-n dreptu-acesta; unu-n mal se-apropie
şi văzu plutind pe apă leşul gol, împărătesc.
Zguduit de groază, iute se întoarse-n paşii săi
şi-alergând la templu-ndată povesti la cei monahi
ce văzu şi le mai spuse că stăpânul ăstui veac
despuiat zăcea pe valuri, val-vârtej, pe râul Zark.
Preoţii, de pretutindeni, tineri şi bătrâni olalt'
alergară şi-acest vaiet se-nălţă din rândul lor:
„Şah vestit, din spiţă-aleasă, cine-a mai văzut cândva
şah ajuns în chipu-acesta? Cine-a auzit cândva
să se spună despre-aceasta (mai nainte ca astfel
să ţi se întâmple ţie) ca un muritor viclean,
mârşav câine, care după ce stâpânu-şi linguşi,
trupu-i sfârtecă în zdrenţe? Merită cel Mahuî
blestemat să fie vecinie. Vai! de trupul tău şi vai!
De statura-ţi arătoasă, de înţelepciunea-ţi, vai!
De gândirea ta înaltă! Plângem ultimul vlăstar
al lui *Ardeşir* 5 1 Şi plângem pe-un războinic preamărit
şi preadarnic! Şi mai plângem tronul celor *Sasanizi,*
strălucirea lor, puterea şi coroana celor şahi!
Tu erai odinioară încă-n viaţă şi-nţelept:
mergi acum să dai de ştire şahului Nuşiravan,
mergi să-i spui că tu, urmaşu-i, care mândru mai erai
precum Luna, tu, născutul pentru a domni în tron,
spintecat ai fost în moară de un jungher ticălos
şi zvârlit în pielea goală în al râului vârtej!"*
Patru din monahii-aceştia de veşminte despuiaţi
coborâră-n râu să prindă trupul şahului măreţ,
1 Ardeţi r. Arţâierxes 1. Fiul lui Xerxcs.

Care este strănepotul şahului Nuşiravan,
şi îl traseră afară. Toţi, şi tineri şi bătrâni,
îngânară-un cânt de jale; şi-nălţară după zid
gropniţă al cărei creştet nourii îi întrecea.
După ce-astupară rana cu clei, smoală, camfor, mosc,
trupul i-l înveşmântară într-un auriu brocart,
din subţire lină, giulgiu-i puseră pe dedesubt,
iar deasupra ţesătură precum lapis-lăzuli[5657];
preoţii îi răspândiră în adâncul gropniţei:
camfor, mosc şi vin şi apă limpede de trandafiri.
(• _• • • , ;;)
Şi apoi, purtând coşciugul şi câmpia străbătând,
îl lăsară-afund în groapă; şahul cel nenorocos
duseră-l în câmpu-odihnei, neavând coroană, tron,
iară noi, noi vrem dreptate pentru şahul Yezdegherd!
Şi strigăm, noi, răzbunare împotriva tuturor
celor şapte mari planete! 2 Dacă ură ele n-au
şi n-au ele nici iubire, atunci bietul filosof
n-o să-mi deie niciodată despre viaţă lămuriri;
de-a grăit acel cucernic, ghicitori doar ne-a-nşirat,
şi răspunsul la-ntrebare a rămas în taină-ascuns.
Omule-nţelept, comoară dacă jos aicea nu-i,
strânge-n mimă comoară şi nu mi te bizui
pe ce va aduce mâine: lumea-i fulger pe sub ochi,
vremea fiece răsuflet ni-l socoate; cumpătat
te deprinde-a fi în cuget; de trăieşti, cel ce-ţi dădea,
îţi va da încă şi încă. Despre mine un cuvânt:
de-mi sta-n cumpănă câştigul cu ceea ce cheltuiesc,
soartei i-aş fi fost un frate; dar în ăst an grindina
s-a fost abătut ca moartea; însăşi moartea mai puţin
este decât plaga asta. Codri, grâne şi cirezi,

56₁ **Adici de culoare albaiiră,**

57 **Izbucnirea ateişti • lui Firdousi cere rAzbunare împotriva întregului Univers al evului mediu persan.**

Adică omu din Kilai. din China, chinezul.

ăstor bunuri pentru mine sfera cerului măreţ
poarta le-a închis. Paharnic, adu-mi vin: mult n-om trăi;
asta-i legea neschimbată-a schimbătoarei noastre lumi,
unde nimeni n-o rămâne. Fiindcă suntem covârşiţi
de a lumii nedreptate, -nţelepciunea e să bei
fără să îngâni vrun vaiet, fără să reverşi vrun strop.
()
BIJAN DĂDU BĂTĂLIA CU MAHUl ŞI-L UCISE
Bijan, după ce oştirea pe câmpie-şi rândui,
vru în plin iranienii să-i izbească; Mahuî,
din al oastei sale mijloc, planul iute i-l ghici
şi, gemând, de printre rânduri se îndepărtă. Bijan
văzu steagul vălurindu-i şi-nţelese fuga lui;
lui Barsam atunci îi zise: „Iute îţi împinge-n câmp
toate oştile din mijloc; trebuie ca Mahuî
dos la luptă să nu deie, nici să mi se tragă-n grab’
peste Oxus. Nicio clipă din privire să nu-l pierzi,
şi te poartă-astfel să creadă că noi urmărim alt plan,
în alt chip să dăm izbirea." Barsam, omul *,
zărind flamura persană, grosul oastei şi-l mişcă
şi-l împinse grabnic până-n preajma târgului Farab;
cu privirile-ncreţite de mânie, spumegând
blesteme cumplite, -ajunse în nisipul din Farab
pe Suri; şi-n scări deodată se-ntări şi-l încolţi-n
partea dreaptă; se aduse-n faţa duşmanului său,
şi-n loc de-a-l izbi cu spada, se-arătă şi mai viteaz:
de sub cingătoare-l prinse, lesne îl smuci din şea
şi-l rostogoli-n ţărână; de pe cal descălecă,
mâinile-i legă la spate, şi încălecând din nou,
îl împinse dinainte-i. Soţii lui Barsam venind
îl ajunseră şi câmpul se umplu de larma lor;
căpetenia-şi rugară să nu-l ducă pe cel prins,
ci din bardă să-i reteze căpăţâna. Dar Barsam
le răspunse: „Nu se poate astfel noi să ne purtăm,
cât Bijan încă nu ştie că duşmanu-i, Mahuî,

e făcut de-acum ostatic."
Bijan şi află de-ndat*
că-l prinseseră pe sclavul cel nelegiuit şi plin
de ambiţii, cu duh spurcat, mârşav şi necredincios,
pe Suri care-l ucise pe stăpânul său, pe şah.
Vestea-aceasta minunată pe Bijan îl bucură,
şi zâmbi gonindu-şi plânsul. Se înfipse în pământ
nisipos şi moale-o lance; Mahuî veni în trap
mai zorit decât simunul; ticălosul îl zări
pe Bijan şi căpăţâna lui de minte se goli;
frânt de groază şi asemeni unui trup fără de duh,
ţărnă-şi răspândi pe creştet. Astfel îi grăi Bijan:
„Om mişelnic, nimănuia nu-i doresc asemeni rob
cum eşti tu. Pentru ce, oare, l-ai ucis pe şahul drept,
pe stăpânul plin de lauri, pe al tronului stăpân,
hui şahilor, el însuşi şah şi ultimul vlăstar
al lui Nuşirvan în lumea pământească de aici?"
Mahuî dădu răspunsul: „De la omul cel mârşâv
ce-aştepţi alta decât moartea şi ocara pentru veci?
Pentru ispăşirea morţii ce-am făcut-o, iată-acum
capu-mi ia, rostogolindu-l dinaintea-acestei oşti!“
Adevăru-i că-i fu groază să nu fie chinuit,
târât chiar într-al său sânge, osândit de-omorul său;
dar viteazul Bijan iute-i înţelese gându-ascuns,
şi-l făcu s-adaste-o vreme un răspuns, şi-i zise-apoi:
„Vreau să-ţi dărui o pedeapsă care o să-mi stingă-n piept
vâlvătăile mâniei, pentru că, un despuiat
de curaj şi-nţelepciune, şi de minte şi vârtuţi,
precum eşti, râvni coroana de pe fruntea unui sah!“
Şi c-un fulgerat de spadă mâna-i reteză strigând:
„Mâna-aceasta niciodată n-avu geamănă-n omor!“
Apoi îi tăie ţurloaie să rămână nemişcat,
şi urechile, şi nasul, i le smulse; şi-l sui
pe un bidiviu, poruncă dând să-l ţină până când,
pe-a nisipului dogoare, în ruşine s-o sfârşi.

Şi-n sfârşit şi căpăţâna-i doborî şi-o azvârli
subt picioare şi se puse la cea masă de ospăţ.
Iar un crainic dând ocolul taberei strigă din prag
celor de prin corturi astfel: „O, voi, robi şi ucigaşi
de stăpâni, nu vă împingeţi duhu-n vise de nebuni!
Cel ce-a şahului viaţă nu o cruţă, va avea
soarta lui Suri şi tronul n-o să-l aibă el nicicând 1*
Mahuî avea în oaste trei feciori şi câteşitrei
aveau tronuri, diademuri; în deşert, pe-acelaşi loc,
un rug mare se aprinse unde arseră tustrei
împreună cu-al lor tată. Nu rămase niciun plod
din această seminţie, iar câţiva dintre lăstari
de se mai văzură-n viaţă, cei ce-i întâlniră-n drum
îi şi puseră pe goană; blestemară şi cei mari
neamu-acesta urmărindu-l cu aprinsa ură-a lor
şi în gând având omorul şahului, grăiră-astfel:
„Blesteme asupră-i cadă I Fie ca nicicând subt cer
oamenii să nu lipsească, să-l tot blesteme în veci 1"
De-azi nainte ne ajunse califatul lui Omar;
el ne-aduse o credinţă nouă întru Mohamed,
el înlocui şi tronul şahilor cu bietul jilţ.
DATA DESĂVÂRŞ1RII «CRONICII ŞAHILOR».
ADICĂ «ŞAH-NAME»
Peste creştetu-mi trecură vreo şaizeci şi cinci de ani,
mintea mea-n nelinişti multe şi-n mâhniri adânci căzu,
cu cât căutam cu râvnă vechi istorii despre şahi,
cu-atât steaua mea pe crugu-i mersul şi-l încetini.
Oameni mari cu multă vază prin ştiinţă şi prin neam,
mulţi, vestiţi, semeţi, cu faimă datorată-acestei cărţi,
pe degeaba şi-o-nsuşiră, eu deoparte stând uitat,
şi pnvindu-i cum iau copii, pentru ei fiind un scrib,
om plătit în a lor slujbă. Laude, atât primii,
şi în ploaia-atâtor vorbe, vlaga mi se vlăgui.
Strălucitele sipeturi rămaseră sub zăvor,
şi găsindu-le închise pururi, mă mâhnii adânc.

Totuşi, printre ai cetăţii oameni luminoşi, vestiţi,
Abu Dolaf, Deîlemitul, drept, cu duh înalt, măreţ,
mi-arătă lărgimi de suflet. Abu Nasr Warrâk, la fel,
pe cei de pe trepte nalte i-aplecă spre cartea mea;
şi-altul, Husein, preadarnic, al lui Kotaâla fiu,
nu primi a’ mele stihuri fără a mă răsplăti.
El îmi dărui veşminte, hrană, aur şi argint,
el, mijloace la-ndemână-mi puse să îmi pot mişca
şi piciorul şi aripa. Nu mă mai neliniştii
în Kharadj şi restul vieţii în belşug l-am petrecut.
Şi când am ajuns şi anii şaptezeci şi unu-n cap,
dinaintea cărţii mele ceru-ngenunchâ, umil.
Ani, treizeci şi cinci în lumea pieritoare de aici,
mă sleii de-atâta trudă, o răsplată să primesc;
dar strădania-mi fu stearpă şi-aceşti ani lipsiţi de rod.
Isprăvii istorisirea despre şahul Yezdegherd
azi, în ziua *Ard* numită, luna lui *Sefandarmed1.*
Când s-au scurs de la Hegiră de cinci ori optzeci de ani 2,
îmi desăvârşii această carte vrednică de şahi.
Fie-nfloritor deapururi tronul şahului Mahmud,
capu-i tânăr să rămână, inima voioasă-n piept!
Fie cu înţelepciune şi ştiinţă şi măreţ!
Fie-a perşilor Făclie, Soarele arabilor!
Laudele mele-aduse lui, în lume-or rămânea:
laude primii, mulţime, laudele celor mari,
însă laudele melc-pe-ale tuturor le-ntrec 1
Fie ca-împăratu-acesta înţelept să fie-n veci,
faptele-i să se-mplinească după-al inimii lui dor!
Spre aducere aminte, prin diată i-am lăsat
epopeea-aceasta care numără de şase ori
zece mii distihuri, lată-mi dusă până la sfârşil
strălucita epopee, şi-ale slavei străluciri
lumina-vor lumea-ntreagă; nu, nu voi muri şi-n veci
numele meu fără moarte va trăi, c-am semănat
boaba vorbelor de bine. Orice orn de pre pământ

ager, înţelept, cucernic, îmi va binecuvânta
amintirea, când în lumea pământească n-oi mai fi.
Mii de laude împrăştii, mii de binecuvântări
peste *Mohamed,* Profetul, şi alesul lui Allah,
laude pe-atâtea încă mai aduc şi la *vlăstar i3*
dintru stirpea lui preasfântă, rob supus şi credincios.

SFÂRŞITUL «CRONICII ŞAHILOR»,
ADICĂ «ŞAH-NAMfe» A LUI FIRDOtlSI,
DE BAŞTINĂ DIN CETATEA TUS

25 Făurar, 1010.

1 Adici la 25 februarie, anul 1010 c.n.

Adicâ de la începutul Hcsirii (era mahomedană), anul *622.*

Aluzie la proorocul Aii. Urmaşul lui Mahomcd, uzurpat de ceilalţi califi.

Cuprinsul

p»».
Cuvânt înainte V
Cuvântul tălmăcitorului I
SATIRA ÎMPOTRIVA ŞAHULUI MAHMUD 3
PREDOSLOVIA LUI FIRDOtJSI 15
Laudă înţelepciunii 15
Cum a fost creat Soarele 17
Cum a fost creată Luna 17
Cum a fost creată *«Cronica Şahilor»* 18
Despre rapsodul Dakiki 19
Cum a fost începută epopeea 19
I
KAIUMORS
Cel dinţii şah 21
II
HUŞANG
,. Sărbătoarea focului" 23
IV
GEAMŞID
Şahul Geamşid 25

Povestea lui Zohhak şi a tatălui său 29
Eblis se înfăţişă ca bucătar 31
Moartea lui Geamşid 33
V
ZOHHAK
Şahul Zohhak 35
Zohhak îl văzu în vis pe Fereidun 37
Povestea cu Zohhak şi faurul Kavi 40
Fereidun văzu fetele lui Geamşid 43
Fereidun îl puse-n lanţuri pe Zohhak 45
VI
FEREIDUN
Fereidun îşi încercă feciorii 49
Ştafeta lui Salm şi Tur către Fereidun 52
Răspunsul lui Fereidun către feciorii săi 53
Iradj purcese către fraţii săi 57
Iradj este ucis de fraţii săi 59
Fereidun primi vestea morţii lui Iradj 61
Naşterea lui Manucehr 64
Feciorii lui Fereidun îi trimiseră o ştafetă 65
Răspunsul lui Fereidun către feciorii săi 66
Fereidun îl trimise pe Manucehr să lupte cu şahii
Tur şi Salm 68
Manucehr izbi oastea lui Tur 70
Tur este ucis de mâna lui Manucehr 71
Karen luă cetăţuia lui Alen 72
Izbirea lui Kakuî, nepotul lui Zohhak 75
Salm fugi şi muri de mâna lui Manucehr 76
Moartea lui Fereidun 77
VII
MANUCEHR
Naşterea lui Zal 79
Sam văzu în vis pe fiul său 82
Zal în ospeţie la Mihrab, şahul din Kabul 86
Rudabi se sfătui cu sclavele sale 88

Sclavele lui Rudabi merseră să-l vadă pe Zal-Zar.. 92
întoarcerea sclavelor la Rudabi 96
Zal merse s-o vadă pe Rudabfe 98
P.u.
Naşterea lui Rostam 102
Rostam ucise elefantul alb 106
X
GARŞASB
Rostam şi-l însuşi pe Rakş 109
XII
KEI KÂVUS
Kâvus ispitit de Eblis zbură spre cer 113
Rostam îl aduse pe Kâvus | 15
Povestea lui Sohrab — Predoslovie 117
Rostam merse la vânătoare 118
Rostam ajunse în cetatea Semangan 120
Tehmimâ, fata şahului din Semangan, merse să-l afle pe Rostam |2|
Naşterea lui Sohrab 123
Afrasiab trimise două căpetenii la Sohrab 125
Kâvus se mâniâ pe Rostam 127
Sohrab întreabă pe Hedjir de numele căpeteniilor din Iran 132
Sohrab înfruntă oastea lui Kâvus 138
Lupta dintre Rostam şi Sohrab 141
Sohrab îl zvârli pe Rostam la pământ 144
Sohrab fu ucis de Rostam 147
Jalea lui Rostam la moartea lui Sohrab 153
întoarcerea lui Rostam în Zabulistan 154
Maica lui Sohrab află despre moartea acestuia 156
XIII
KEI KHOSRO
Povestea lui Bijan şi Manije — Predoslovie 159
Bijan porni să înfrunte mistreţii 162
Gurguin îl înşelă pe Bijan 164

Bijan merse s-o privească pe Manijâ 165
Bijan se duse la Manijâ în cort 167
Manijâ îl duse pe Bijan în seraiul său 168
Pa».
Guersivez îl aduse pe Bijan dinaintea lui Afrasiab.. 171
Afrasiab îl zvârli pe Bijan în temniţă 175
Kei Khosro îl văzu pe Bijan în cupa care răslrânge lumea 176
Rostam îşi alcătui convoiul 178
Rostam merse în cetatea Khotan la Piran 179
Manijă veni să-l vadă pe Rostam 181
Bijan ghici venirea lui Rostam 183
Rostam îl scoase pe Bijan din temniţă 186
Rostam izbi în miezul nopţii seraiul lui Afrasiab.... 189
XV
GOŞTASB
Firdoiisi îl văzu pe Dakiki în vis 19)
Zardoşt apăru şi Goştasb îi îmbrăţişă credinţa 192
Firdoiisi e nemulţumit de Dakiki 194
Lupta lui Rostam cu Esfandiar 195
Feciorii lui Esfandiar sunt ucişi de Zevară şi Faramurz 199
Rostam fugi pe culmea unui munte 202
Rostam se sfătui cu cei din neamul său 205
Pasărea *simorgh* îi arătă lui Rostam mijlocul de scăpare 206
Rostam ţinti o săgeată în ochiul lui Esfandiar 210
Isprava lui Rostam şi a lui Şeghad — Predoslovie.. 212
Rostam plecă în Kabul pentru a-l ajuta pe fratele său, Şeghad 213
Şahul din Kabul săpă gropile pe locul de vânătoare. Rostam şi Zevari căzură în ele 217
Rostam îl ucise pe Şeghad şi muri 219
Zal află despre moartea lui Rostam. Faramurz aduse coşciugul lui taică-său şi-l puse într-un mor-

mânt 221
XL
KOBAD FIUL LUI PIRUZ
Kobad îşi însuşi credinţa lui Mazdak 225
Prinţul Kesra îl doborî pe Mazdak şi-l trimise la moarte 229
Rapsodul îşi deplânse bătrâneţea 232
P «v.
XLI
KESRA NUŞIRVAN
Nuşirvan avu un vis şi Bozordjmer veni la curte.. 235
Bozordjmer tălmăci visul şahului 238
Nuşirvan dădu un praznic în cinstea *mubezilor.* Sfaturile lui Bozordjmer 240
L
YEZDEGHERD
Saad, fiul lui Vakkas, cotropi Iranul. Yezdegherd trimise pe Rostam împotriva lui 245
Scrisoarea lui Rostam către Saad, fiul lui Vakkas.... 251
Răspunsul lui Saad, fiul lui Vakkas, la scrisoarea lui Rostam 253
Bătălia dintre Rostam şi Saad, fiul lui Vakkas. Moartea lui Rostam 256
Yezdegherd ţinu sfat cu iranienii şi se duse în Korasan 257
Scrisoarea lui Yezdegherd către Mahuî Suri şi către merzebantii din Korasan 259
Yezdegherd ajunse la Tus, unde îl primi Mahuî Suri 262
Mahuî Suri îl aţâţ£ pe Bijan să pornească război cu Yezdegherd. Şahul îşi găsi loc de scăpare într-o moară 264
Yezdegherd fu înjunghiat de către morarul Khosro.... 268
Bijan dădu bătălia cu Mahuî şi-l ucise 272
Data desăvârşirii «CRONICII ŞAHILOR1', adică «ŞAH-NAM&» 274
ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ
„ARTA GRAFICĂ"
coli tipar 18.5 cd». N. 884

’ E vorbe de prietenul autorului, Mobammed Leschlceri.

**** Pahlaoi,*** **dialect nlscul în Mesopolamia din amestecul de limbi semitice fi persane; *limbd-d^hoian***

cum o arat* * insufi numele.

J Urmeazi *Laudf lai Abu-Mamur, fiul lui Mahmud* fi *LaudJ ţahului Mahmud.*

1 Apelativ pentru femei frumoase frecvent în lirica persana.

*** Adică steaua Kanopus (Cânepe). Arabii au observat* *o la nord de Yemen, unde te tăbăceau cele**

mai fine marochinuri, atribuindu-i influenţa binefăcătoare asupra tăbâcirii pieilor de capră.

’ Alegorie pentru cârlionp, dea înlilniiă în lirica iraniană.

1 LicAful trupului, în viaţi.

*** Eilindiar iţi dtdu s. Firşilul insircinindu-l pe Rostam cu împlinire» ultimelor atilc dorinii fi invinu-**

indu-l pe tatA) sAu, Coţtisb, ci! • * * trimis la moarte pentru a-ţi pAslra tronul.

*** Alegorie pentru preo|imea Islamului în ascensiune lata de îndelunga monarhic persana.**

— /Uu *Btkr>* socru) |i urmaşul lui Mahomed, primul dintre califi, mort în 634.

• Aluzie I* * dinastia *Abasizilor* a căror culoare oficială era cea neagră. Această dinastie a avui 37 califi

arabi şi a fost întemeiată de Abul Abbas, care a detronat dinastia Omeyyazilor din Damasc (331—750).

Abaiizâi au domnit în Bagdad (762— 1258).

De *măgar sălbatic.*

1 Textual, *camclat.* Postav din pir de capri.

1 Vinul fiind oprit de preceptele Coranului.

***1 Djeuhoun,* numele persan al fluviului Oxus.**